

W. SOMERSET
MAUGHAM

SÖR ÉS PEREC

EURÓPA KÖNYVKIADÓ
BUDAPEST 1980

CAKES AND ALE, OR, THE SKELETON IN THE CUPBOARD
PENGUIN BOOKS, 1966
© THE ESTATE OF W. SOMERSET MAUGHAM 1930

HUNGARIAN TRANSLATION © DEVECSERINÉ GUTHI ERZSÉBET
JOGUTÓDJA
LÁTÓ ANNA, 1980
SZERB ANTAL JOGUTÓDJA

SÖR ÉS PEREC

FORDÍTOTTA

LÁTÓ ANNA

1

Megfigyeltem, hogy ha valaki telefonon keres, s mert nem talál otthon, üzenetet hagy, hogy amint megjössz, azonnal hívd vissza, mert fontos - az ügy többnyire neki fontos, és nem neked. Ha ajándékról vagy számodra fontos szívességről volna szó, a hívó valószínűleg fékezne türelmetlenségét. Minap is, mikor hazakerkeztem - csak annyi időm maradt, hogy az esti átöltözés előtt még gyorsan felhajtsak egy korty italt, s egy cigaretta mellett át-fussam a lapomat , és háziasszonyom, Fellows kisasszony jelentette, hogy Mr. Alroy Kear sürgősen beszélni szeretne velem, úgy éreztem, nyugodt lélekkel mellőzhetem a kívánságát.

- Ő az író Kear? - kérdezte Fellows kisasszony.

-Igen,ő.

A kisasszony barátságosan pillantott a telefonra.

-Felhívjam?-kérdezte.

-Köszönöm,nem.

- És mit mondjak, ha megint jelentkezik?

-Hogy hagyjon üzenetet.

- Kérem, megértettem.

Fellows kisasszony ajkbiggyesztve fogta az üres szódásüveget, tekintete még egyszer végigsiklott a szobán, megállapította, hogy minden rendben van, és kiment. Fellows kisasszony szenvedélyes regényolvasó volt. Bizonyára olvasta Roy minden könyvét. És a jelek szerint közönyömet azért helytelenítette, mert elragadtatással olvasta valamennyit. Mikor ismét hazakerültem, a tálalón Fellows kisasszony merész vonalú, tiszta írásával a következő üzenetet találtam:

Mr. Kear kétszer telefonált. Kérdezi, nem ebédelne-e vele holnap, s ha holnap nem, mikor?

Felvontam a szemöldököm. Royt három hónapja nem láttam, legutóbb is csak társaságban, véletlenül, pár percre. Nagyon barátságosan üdvözölt, mint mindig, és mikor elváltunk, őszintén sajnálkozott, hogy olyan ritkán találkozunk.

- Rémes ez a London - mondta -, az embernek soha sincs ideje rá, hogy azokkal találkozzék, akikkel szeretne. Mit szólnál hozzá, ha a jövő héten valamelyik nap együtt ebédelnénk?

- Szívesen.

- Mihelyt hazaérek, utánaézek a noteszomban, és felhívlak.

- Ebben maradunk.

Húsz éve ismerem Royt, és tudom, hogy mellénye bal felső zsebében hordja a kis noteszát, amelybe minden társadalmi kötelezettségét bejegyzí. Nem lepett meg tehát, hogy beszélgetésünk után színét se láttam. Most sem tudtam meggyőzni magam, hogy önzetlenül kíván oly sürgősen találkozni velem. Míg lefekvés előtti pipámat elszívtam, fejemben minden elképzelhető ok megfordult: miért vágyódik Roy ennyire utánam? Tán egy nőnemű tisztelője zaklatja, hogy mutasson be neki, vagy egy amerikai kiadó időzik néhány napig Londonban, és megkérte Royt, hozzon össze vele? Nem, ilyen igaztalanul mégsem vádolhatom régi barátomat, annyira nem ötletszegény ő, hogy efféle helyzetekből ne találna kiutat. Különben is rám bízta, jelöljem meg én a találkozás napját, így nem valószínű, hogy harmadik is szerepelne a terveiben.

Kolléga iránt nyájasabb, mint Roy, senki sem lehetett, ha az író népszerű volt; viszont nálánál könnyedebben hátat fordítani se tudott senki, ha az író hírnevére tétlenség, balsiker vagy mások sikere éppen árnyékot vetett. A közvélemény bennünket hol felkap, hol elejt; az én szerencsecsillagom például abban az időben erősen elhalványult. Ilyen körülmények között könnyen találhattam volna megfelelő kifogást, hogy sértés nélkül kitérjek Roy meghívása elől. De barátomat elszánt fickónak ismertem, akit - ha önző érdekből elhatározta, hogy találkozik velem semmi sem téríthet el szándékától, kivéve egy félre nem érthető „menj a fenébe” üzenetet. Az igazság az, hogy felébredt a kíváncsiságom. És némileg kedveltem is Royt.

Bámulattal figyeltem felívelését az irodalom egén. Pályafutása méltán példaképe lehet minden fiatalnak, aki az irodalmat választja hivatásul. Kortársaim között egyetlen író sem ismerek, aki olyan kevés képességgel olyan sokra vitte volna, mint ő. Tehetsége, mint a bölcs ember napi karlsbadi só adagja, idővel a tejes evőkanál mennyiségéig emelkedett. Tudta ezt ő maga is, azt hiszem, néha csodának tűnhetett előtte, hogy azzal, amije van, már harminc kötetet összeírt. Nem tudok szabadulni a gondolatól, hogy a kinyilatkoztatás erejével hathatott rá, amikor először olvasta Thomas Carlyle-nak azt a mondását, hogy a lángész nem egyéb, mint végtelen szorgalom. Roy bizonyára mélyen eltűnődött e szavak értelmén, és így szólt magához: hát ha csak ennyiről van szó, belőlem is lesz olyan lángész, mint a többiből. És amikor az úriasszonyok népszerű lapjában egy izgatott kritikus az egyik könyvével kapcsolatban kimondta a nagy szót (kritikusok az utóbbi időben kellemes gyakorisággal használják), Roy valószínűleg oly elégedetten sóhajtott fel, mint a keresztretjvényfejtő, ha hosszú órák verejtékes munkájával végre sikerült a sorokat teleírnia. Aki évek óta figyelni fáradhatatlan buzgalmát, nem tagadhatja: ha valaki, hát ő igazán rászolgált, hogy géniusz legyen.

Roy előnyös helyezéssel indult. Egy köztisztviselő egyetlen fia volt. Apja hosszú éveken át Hongkongban a Gyarmatügyi Hivatalban szolgált, majd jamaicai kormányzóként fejezte be pályafutását. Alroy Keart a *Who's Who*¹ is számon tartja; feljegyezi róla, hogy Sir Raymond és felesége, Emily (aki a néhai Percy Camperdownnak, az indiai hadsereg vezérőrnagyának legifjabb leánya) egyetlen fia. Tanulmányait Winchesterben és az oxfordi New College-ben végezte, a diákegyesület elnöke volt, és ha egy szerencsétlen kanyaró le nem veri a lábáról, nyilván bekerült volna a győztes evezős nyolcasba.

Egyetemi szereplése feltűnést ugyan nem keltett, de tisztes eredménnyel zárult. Egy fillér adósság sem maradt utána, mikor a tudomány szent csarnokából távozott. Takarékos emberhez il-

1 Híres embereket számon tartó, lexikonszerű angol kézikönyv.

lően - ez az erénye már korán megmutatkozott - kerülte a fölösleges kiadásokat, s apjának mindvégig derék fia maradt. Tudatában volt annak, hogy szülei áldozatot hoztak költséges neveltetése érdekében. Apja, miután nyugalomba vonult, Gloucestershire-ben, Stroud közelében telepedett le; itt élt élete végéig szerény, de tisztos otthonában. Néha felutazott Londonba, hogy részt vegyen a régebben általa igazgatott gyarmatok tiszteletére rendezett bankettekben. Ilyenkor rendszerint ellátogatott klubjába, az Athenaeumba is. Egy klubtársa és régi cimborája intézte el, hogy Oxfordból frissen kikerült fiát egy nagyon előkelő főúr házitanítóként alkalmazta egyetlen és beteges fia mellé. Így Roy már fiatalon közelebbi ismeretségbe került a legfelsőbb körökkel. Összeköttetéseit jól kamatoztatta. Műveiben sehol se fordulnak elő afféle stílusbűbűk, melyek bizony ott éktelenkednek egyes írók alkotásaiban, mert a nagyvilági társaság életét csak képeslapokból ismerik. Roy pontosan tudta, hogyan beszélget két herceg egymás közt, és miként szólítsa meg őket, ha sor kerül rá, az alkalomnak megfelelően az országgyűlési képviselő, a jogtanácsos, a bukmeier és a komornyik. Korai regényeiben megejtő könnyedséggel kezeli az alkirályokat, nagyköveteket, miniszterelnököket, királyi fenségeket és hitveseiket. Nem leereszkedő, de barátságos, nem bizalmaskodó, de bennfentes. Rangjukról sohasem feledkezik meg, de megengedi olvasójának, hogy osztozzék vele ama kellemes érzésben: végtére hús és vér emberek azok is. Örökké sajnálni fogom, hogy Roy, aki roppant érzékenyen reagál a kor áramlataira, szintén magáévá tette a divatos vélemény, miszerint az arisztokrácia élete nem lehet többé komoly regények tárgya, és újabb írásaiban ragaszkodik az ügyvédek, hites könyvelők és gabonakereskedők lelki konfliktusainak ábrázolásához. Ezekben a körökben sajnos már nem tájékozódik régi biztonságával.

Röviddel azután ismerkedtem meg vele, hogy oktatói állását feladta, és teljesen az irodalomnak szentelte magát. Jó növésű, kisportolt fiatalember volt, cipő nélkül hat láb magas; széles vállát önbizalom feszítette. Nem kifejezetten szép, de kellemesen férfias jelenség, tág, kék, őszinte tekintetű szemmel és világos-

barna, hullámos hajjal. Orra kissé tömpe és vastag, álla széles, szögletes. Az egész együtt megejtően becsületes, tiszta és egészséges. Atlétának is beillett volna. Aki korai regényeiben - mondjuk - egy falkavadászat oly eleven és kimerítően pontos leírását elolvasta, egy pillanatig sem kételkedhetett, hogy Roy személyes élmények alapján ábrázol. Egy vadászat kedvéért egészen a legutóbbi időkhöz szívesen cserbenhagyta az íróasztalát. Első regénye abban az irodalmi szakaszban jelent meg, amikor az írók, hogy férfiaságukat bizonyítsák, kriketteztek, és sört ittak. Irodalmi krikettesapat éveken át nem állt úgy össze, hogy Roy neve ne szerepelt volna a tizenegy között. Ennek a sportos irányzatnak, ki tudja, miért, elég gyorsan bealkonyult, könyveiket már régen nem keresik, és bár hívei változatlanul kriketteznek, írásaikat nehezen közlik a lapok. Roy már jó néhány évvel ezelőtt abbahagyta a krikettet, új sportra tért át, ma finom hozzáértéssel szopogattja a fajborokat.

Roy nagyon szerényen jelentkezett. Első regénye takaros kicsi könyv volt, és mint minden későbbi írása, tökéletes ízlésre vallott. Kivétel nélkül napjaink minden nevesebb írójának küldött belőle egy példányt, hozzá hódolatteljes levelet mellékel, minde-nikkel közölte, mennyire csodálja alkotásait, milyen sokat tanult műveik alapos tanulmányozásából, és milyen forrón vágyik rá, hogy bár szerényen, távolról, de ő is követhesse címzettjét az általa tört, vadonatúj úton. A nagy művész lába elé, íme, leteszi könyvét egy a rögzös pályán most induló fiatal, és fogadja, hogy a jövőben mint mesterére fog felnézni rá. Meg nem bocsáthatóan, vakmerősége teljes tudatában bírálatért, irányításért esedezik, kéri a nagy embert, hogy drága idejéből pazaroljon néhány órát egy kezdő hitvány próbálkozására. Meglepően kevés felületes választ kapott. A legtöbb szerzőnek hízelgett a levél, és hosszan válaszoltak rá. Elismerték, ajánlgatták a könyvét; és meghívták ebédre. Őszinteségének nem tudtak ellenállni, lelkesedése mindenkit magával ragadott. Megható alázata, mellyel véleményüket kikérte, őszinte ígérete, hogy a jövőben útmutatásaik alapján fog írni - nem téveszthetett hatást. Úgy érezték, végre olyan fiatal-ember jelentkezett, aki megérdemel némi fáradságot.

Regénye mérsékelt sikert aratott. Irodalmi körökben azonban sok barátot szerzett neki. És hamarosan már nem mehetél el úgy ötőrai teára Bloomsburybe, Campden Hillre vagy Westminsterbe, hogy ne találd volna ott Royt, amint éppen vajas kenyeret kínál a társaságnak, vagy egy idősebb hölgyet szabadít meg üres csészéjétől. Fiatal volt, friss és vidám, szívből kacagott mások tréfáin, igazán nem lehetett nem szeretni őt. Megjelent a Victoria Street-i és a holborni szállodák alagsori klubvendéglőiben, ahol írók, újságírók, fiatal ügyvédek és az iparművészet selyem- és gyöngyfantáziáiba burkolt hölgyek három shilling hat pennys menüket ettek, és az irodalom és művészet kérdésein vitakoztak. Hamarosan kiderült, hogy tehetséges bankettszónok. Vonzó egyéniségéért kollégái - kortársai és riválisai - még azt is megbocsátották neki, hogy úriember. Zöldségeiket nagylelkűen megdicsérte, és ha kézírataikról a véleményét kérték, sohase talált bennük kivetnivalót. Nem csupán rendes fiúnak, de szilárd ítéletű kritikusnak is tartották.

Megírta második regényét. Sok munkát ölt bele, és ami a mesterséget illeti, használtak neki az idősebbek tanácsai. A lapok szerkesztőivel mindent előre elrendezett, hogy könyvéről több kritika jelenjék meg, és a lapvélemények - természetesen - elismerőek legyenek. Második regényének komoly sikere volt, de nem akkora, hogy sértse versenytársai könnyen sebezhető érzékenységét. Ellenkezőleg, megerősítette lappangó gyanújukat, hogy nem fogja kifordítani a világot a sarkaiból. Drága jó fiú, annyi szent; nem törtető vagy más efféle; miért ne segítenék egy fokkal feljebb a létrán, mikor úgyse fog soha olyan magasra hágni, hogy eltakarja előlük a napot. Nem egy író-t ismerek, aki ma keserű mosollyal emlékezik hajdani tévedésére.

Akik pedig azt állítják, hogy Roy beképzelt, tévednek. Sohasem veszítette el ifjúsága legvonzóbb erényét, a szerénységet.

- Tudom, nem vagyok nagy regényíró - mondogatja meggyőződéssel -, ha összehasonlítom magam az óriásokkal, egyszerűen megsemmisülök. Volt idő, amikor hittem abban, hogy egyszer megírom az igazán nagy regényt, de már a reményét is rég feladtam. Csupán annyit szeretnék elérni, hogy illetékesek ismerjék

el: minden tőlem telhetőt megteszek. Dolgozom. Megfigyelek. Hiszem, hogy tőrhetően elbeszélék egy jó történetet, és igaznak ható jellemeket teremtek. Végül is az élet igazolja az alkotást: *A tűfoka* harmincötezer példányban kelt el Angliában, nyolcvan-ezerben Amerikában, és új könyvem közlési jogára minden eddiginél ragyogóbb ajánlatot kaptam.

És mi volna, ha nem szerénység, hogy könyve recenzenseit ma is levelekkel ostromolja, megköszöni dicséreteiket, és meghívja őket ebédre. Mi több, ha valaki csípős kritikát ír a könyvéről - szegény Roy, mióta hírneve egyre nő, elég gyakran kénytelen elviselni a rosszindulatú vádaskodást -, nem intézi el a dolgot egy vállrándítással, mint legtöbbszörünk, nem éri be egy képzeletben odavetett sértéssel, nem semmisíti meg a munkáját becsmérlő gazfickót, de nem is felejt el öt perc múlva az egészet, hanem hosszú levelet ír kritikusanak, kifejti, mennyire sajnálja, hogy poscséknak találta a könyvét, ami nem változtat azon - és ő nem hallgathatja el -, hogy a bírálat mint bírálat oly végtelenül érdekes volt, ragyogó gondolatai és az írott szó iránti szerelme annyira lenyűgöző, hogy ő, Roy, nem térhetett ki a válasz elől. Közölte, hogy leghőbb vágya hibáit kiköszörölni, és reméli, még fejlődőképes. Kritikusát igazán nem szeretné untatni, de ha szerdán vagy pénteken nincs jobb dolga, jöjjön el a Savoyba ebédre, és fejtse ki személyesen, hogy miért találta olyan rossznak a könyvét. Menüket senki sem tud úgy összeállítani, mint Roy, s mire a kritikus fél tucát osztrigát és a zsenge báránysült legomlósabb szeleteit lenyelte, bizvást mondhatjuk, lenyelte a véleményét is. Csupán költői igazságszolgáltatás, hogy mikor Roy legközelebbi regénye megjelenik, kritikusunk rendkívül nagy haladást észlel az előző regényekhez viszonyítva.

Az élet egyik nehéz, de föltétlenül megoldásra szoruló kérdése, hogy mi történjék az ember régebbi barátaival, akik iránt érdeklődése az idők folyamán megcsappant. Ha mindkét fél a ranglétra ugyanazon fokán marad, a szakítás szinte észrevétlenül következik be, és nincs utóíze. Ha azonban egyikük „felfut”, már sokkal kényesebb a kérdés. A szerencsésebbik új barátokat szerez - de a régiek rendíthetetlenek; száz meghívás várja, idejét szétkapkod-

ják, de a régiek úgy érzik, hogy a szokásjog alapján övék az elsőség. És ha nem áll minden időben a rendelkezésükre, szemrehányóan sóhajtanak, és vállvonogatva mondják: „No, persze te is csak olyan vagy, mint a többi. A sikereid után mit is várhatnék, nyilván cserbenhagysz.”

Csakugyan ezt tenné, ha volna hozzá mersze. Többnyire azonban nincs. Megtörtén elfogad egy vasárnapi meghívást vacsorára. A hideg sült fagyasztott ausztráliai marhahús, délben odaégett, és bor - istenem, legalább ne neveznék burgundinak! Hát sohasem jártak Beaune-ban, és nem vacsoráztak az Hotel de-la Poste-ban? Persze nagyszerű elbeszélgetni a régi szép időről, amikor a padlásszobában az utolsó falat kenyeret is megosztották; de kissé feszélyező is, hiszen az a padlásszoba nem is esik olyan messzire a mostani lakástól. Feszengve hallgatod, hogy barátod könyvei nem fogynak, egy-egy karcolatot is alig tud elhelyezni, rendezők olvasni sem akarják a drámáit, pedig ha összehasonlítja egynémely divatos vacakkal (vádoló pillantás a vendégre), hát igazán elege van az egészből. Zavarban vagy, félrenézel. Túlozni kezded saját kudarcaidat, hogy lássa: volt idő, mikor az élet téged is próbára tett. Lecsepülsz a könyvedet, de kissé mellbe vág, hogy vendéglátód véleménye mennyire megegyezik a tiédé. A közönség állhatatlanságáról mesélsz, hadd enyhítse fájdalmát, hogy a te sikered sem örök. Baráti, de szigorú kritikáját szeretettel fogadod.

- Legutóbbi könyvedet nem olvastam ~- mondja -, csak az utolsó előtti. Mi is volt a címe?

Kisegíted.

- Igen... Némi csalódást okozott. Szerintem írtál te már annál jobbat is. Hisz tudod, melyik az én kedvencem.

És te, aki nemcsak tőle kapsz pofonokat, rávágod legelső könyved címét. Húszéves fejjel írtad, nyers volt, ügyefogyott, ordított belőle a tudatlanság.

- Soha többé nem írsz olyan jót - mondja barátod kedélyesen, és te egyszerre úgy érzed, hogy az első telitalálat óta egyre silányabb és silányabb dolgokat írtál. - Milyen kár, hogy a hozzád fűződő reményeket sohase váltottad be *egészen*.

A kandalló tüze perzseli a lábad, de kezed hideg, mint a jég. Lopva a karórásra pillantasz, és azon töprengsz, vajon régi barátod rossz néven venné-e, ha már tízkor távoznál. Sofőrdnek merő tapintatból meghagyta, hogy ne a kapu előtt, hanem a túlsó sarkon várjon, nehogy kocsid pompája kiemelje az ő szegénységét. De a kapuban házigazdád megszólal:

- Az utca végén van a buszmegálló. Elkísérlek odáig.

Kiver a veríték. Bevallód, hogy kocsit tartasz. Barátod furcsállja, miért áll az autó a túlsó sarkon. Sofőrdnek ez a rögeszméje, válaszolod. Odaértek, barátod elnéző fölénnyel méregeti a járművet. Mire idegesen meghívod ebédre. Megígéred, hogy írsz neki, és elhajtasz, de közben már attól szenvedsz, ha a Claridge-be hívod meg - hencegőnek tart, ha viszont a Sohót ajánlod - fukarnak.

Roy Kear nem szenvedett efféle lelkiismereti kínoktól. Kissé brutálisan hangzik, de kimondom: mihelyt valakitől megkapta, amit megkaphatott, azonnal faképnél hagyta. Mondhatnám persze finomabban, körülményesebben is, de mennyivel hosszadalmasabb volna a jelzések, célzások, félhangok hol játékos, hol elnéző, de mindenképpen bonyolult rendszerét felépíteni, amikor az igazság ilyen egyszerű és ilyen tömören elmondható. Saját durvaságáért az ember gyakran arra haragszik, aki ellen elkövette; nem úgy Roy, akinek helyén volt a szíve, s kicsinyesség nem burjánzott benne. Pimaszul kihasználta az embereket, de minden utólagos rosszindulat nélkül.

- Szegény öreg Smith - mondta könnyedén -, kedves fiú, igazán szeretem. Kár, hogy úgy megkeseredett. Bár tehetnék valamit érte. Nem, már évek óta nem láttam. Nincs semmi értelme régi barátságokat mindenáron fenntartani. Csak kínos mindkét fél számára. A tényekkel szembe kell nézni: az ember lassan kinövi régi barátait.

Ha azonban ugyanazzal a Smithszel nyilvános helyen, mondjuk, a Királyi Akadémia tárlatán találkozott, szívélyessége nem ismert határt. Melegen rázta a kezét, széles mosollyal biztosította, mennyire örül, hogy láthatja. Úgy ontotta a baráti érzelmeket, mint kegyes nap a sugarait. Smith felüdült e csodálatos életerő

melegétől, és Roy nem fukarkodott, megtetézte az örömeiket, kijelentette, odaadná a fele királyságát, ha valaha olyan könyvet írna, mint Smith utolsó regénye. Ha viszont Roy azt hitte, hogy Smith nem vette észre, gyorsan elfordította a fejét. De Smith észrevette, és Smithnek rosszul esett a mellőzés. Epéseket is mondott utána. Hogy régebben bezzeg örült Roy, ha megoszthatta vele az ebédjét egy harmadrangú vendéglőben, és bezzeg szívesen nyaralt vele St. Ivesban egy halászkunyhóban. Azt állította, hogy Roy köpönyegforgató, képmutató, egy közönséges hólyag.

Smith azonban tévedett. Alroy Kear legfénylőbb jellemvonása éppen az őszintesége. Senki se alakoskodhat huszonöt éven át. Az emberiség legfárasztóbb, legidegtépőbb bűne a képmutatás. Pillanatra sem ernyedő éberség és a szellemi függetlenség egy egészen ritka fajtája kell hozzá. Az ember nem lehet úgy hipokrita, mint ingyenc vagy házasságtörő, csak üres óráiban; a képmutatás egész napot, sőt egész életet betöltő elfoglaltság. És ráadásul még cinikus humor is kell hozzá. Roy gyakran és sokat nevetett, de nem hiszem, hogy fejlett humorérzéke lett volna, cinizmusra pedig teljességgel képtelen volt. Számos regényébe belekezdtem, és ha nem is olvastam végig egyet se, nyugodtan állíthatom, hogy őszintesége, mint egy bélyeg, a számtalan lap mindenikén ott fényeskedik. Szilárd népszerűségének nyilván ez az alapja. Roy mindig őszintén hitte, amit az adott pillanatban hinni kellett. Mikor az arisztokráciáról írt, őszintén hitte, hogy bár az arisztokraták kicsapongók, erkölcstelenek, lelki nemességük és eredendő tehetségük a Brit Birodalom kormányzására - tagadhatatlan. Később, mikor átváltott a középosztályra, őszintén hitte, hogy a polgárság az ország gerince. Gaz figurái mindig gazok, hősei hősiességek, és szüzei szemérmetesek voltak.

Dicsérő kritikusat Roy azért hívta meg, mert őszintén hálás volt a dicséretért, gáncsoskodó kritikusat pedig azért, mert őszintén javulni akart. Texasból vagy Nyugat-Ausztráliából Londonba érkező, ismeretlen tisztelőit nem csupán a népszerűség kedvéért kalauzolta el a Nemzeti Képtárba, hanem mert őszintén érdekelte, mi a véleményük a művészetről. Őszinteségét legmeggyőzőbben mégis az előadásai bizonyították.

Állt az emelvényen tökéletes eleganciával viselt szmokingban, vagy ha az alkalomhoz jobban illett, kissé hanyag, de kiválóan szabott utcai ruhában, és komolyan, nyíltan, szemérmesen, rejtett szerénységgel nézett hallgatósága szemébe. Mindenki érezte, milyen mélységes odaadással teljesíti vállalt feladatát. Bár itt-ott megjátszottá, mintha keresné a megfelelő szót, de ez is csak a közönség érdekében, a nagyobb hatás kedvéért történt. Hangja telten, férfiasán zengett. Anekdotákat jól adott elő. Sohasem untatta hallgatóit. Előszeretettel beszélt az angol-amerikai írók fiatalabb nemzedékéről, és érdemeiket méltató lelkesedése hallgatóságát meggyőzte - a Roy nagylelkűségéről. Tán túl sokat is mondott róluk, mert végighallgatva előadását, az ember úgy érezte, hogy tulajdonképpen mindent tud, és most már fölösleges elolvasnia könyveiket. Nyilván Roy buzgalma okozta, hogy vidéki városokban, ahol előadásokat tartott, a lelkesen méltatott írók könyveiből egyetlen példány sem kelt el, viszont egyszerre kapósak lettek az előadó regényei. Mérhetetlen energia lakozott benne. Előadó körútjain bebolyongta egész Amerikát, Nagy-Britanniát végigszónokolta egyik sarkától a másikig. Klub nem lehetett olyan kicsi, egyesület olyan jelentéktelen, hogy tagjai épülésére Roy ne áldozott volna fel néhány órát drága idejéből. Időnként átnézte és kiegészítette előadásait, és csinos kis kötetekbe gyűjtve megjelentette. Manapság sokan érdeklődnek az efféle iránt, és ha nem olvasták is el, de legalább átlapozták a *Modern elbeszélők*, *Az orosz regény*, *Néhány íróról* című köteteket, nem tagadhatják, hogy általuk az irodalmat őszintén szerető, magával ragadó íróegyéniséget ismertek meg.

Roy munkabírása mindezzel még nincs kimerítve. Tevékeny tagja volt az írók érdekeit védő s az öreg és beteg írók megsegítésére alakult egyesületeknek. Szívesen segített, ha a szerzői jog kérdései szerepeltek a törvényhozás napirendjén, és sohasem érte készületlenül, ha egy küldöttség tagjaként külföldre kellett utaznia, hogy baráti kapcsolatokat ápoljon más nemzetek íróival. Fogadásokon nyugodtan rábízhatták az irodalom ügyét, és állandó tagja volt a tengerentúli irodalmi hírességek méltó fogadására alakult bizottságnak. Könyvsátorból sohase hiányoztak legutób-

bi regényének személyes kézjeggyével ellátott példányai. Interjúút sohase tagadott meg. Joggal állította, ha valaki, hát ő igazán ismeri a mesterség verejtékes kínjait, éppen ezért nincsen szíve hozzá, hogy egy küszködő fiatal újságírótól megtagadja azt a kellemes tereferét, amivel az némi dohányt is kereshet. Az újságíró rendszerint meghívta ebédre, és rendszerint igen jó benyomást tett rá. Egyetlen kikötése volt, hogy a cikket megjelenése előtt látni akarja. Telefonálókkal türelmesen beszélt. Nem utasította el a kis firkászokat, akik a híres embert mindig a legalkalmatlanabb pillanatban zavarják, mert lapjuk olvasói haladéktalanul tudni szeretnék, hogy a híres ember hisz-e Istenben, és mit szokott reggelizni. Bevonták minden szimpozionba, és a közönség tudta, mi a véleménye a szesztilalomról, vegetarianizmusról, dzsesszről, fokhagymáról, reggeli tornáról, házasságról, politikáról és a nő szerepéről az otthonban.

A házasságról vallott nézetei elméletiek. Egyelőre szerencsésen elkerülte ezt a hivatás iránti teljes odaadással aligha összeegyeztethető s éppen ezért művészek számára oly hálátlan életformát. Mindnyájan tudtuk, hogy éveken át reménytelen szerelmet táplált egy férjzett főúri hölgy iránt, aki méltatlannak bizonyult érzelmeire, és ő mégis mindig lovagi hódolattal ejtette ki a nevét. Középső korszakának regényeit belengi a férfikeserűség. Az elszenvedett lelki gyötrelém azonban megkönnyítette számára, hogy később tapintatosan kitérjen kevésbé rangos és zajosabb körökben portyázó hölgyek közeledése elől, kik a bizonytalan jelent szívesen felcserélték volna egy sikerdús íróval kötött házasság biztonságával. De Roy, mihelyt fénylő szemükben meglátta az anyakönyvi hivatal árnyékát, gyöngéden közölte, hogy egyetlen nagy szerelmének emléke örökké akadályozni fogja tartósabb kapcsolatok ápolásában. Nem e világi érzelmein bosszankodhatunk, de nem sértődtek meg a kárvallottak. A házias örömeket, az apaság boldogságát életéből örökre száműznie kell - mondta, és halkán felsóhajtott -, ilyen nehéz áldozatot kell hoznia nemcsak a maga eszménye, de hasonló örömekre vágyó társa megkímélése érdekében is. Mit tagadjuk, író- és festőfeleségek nem túlságos érdeklők a közvéleményt. A művész, aki ragaszkodik hozzá,

hogy mindenfelé magával vigye a feleségét, hamarosan terhére válik a társaságnak, és gyakran olyan helyekre sem hívják meg, ahova szívesen elmenne. Ha pedig feleségét otthon hagyja, hazatérve szemrehányások dőlnek fel a számára oly nélkülözhetetlen nyugalomra, s végső fokon az alkotás folyamata sínyli meg. Alroy Kear tehát agglegény maradt, és lévén most ötvenéves, minden jel szerint az is marad.

Igen, Roy az akaraterő diadala. Megmutatta a világnak, hogy józan ésszel, tisztességgel, szorgalommal és az átlagképességek szerencsés keverésével meddig juthat el egy író. És mivel jó fiú is volt, igazán csak a legostobább fajankó irigyelhette a szerencséjét. Az volt az érzésem, ha este az ágyban magam elé idézem őt, és elmémben képével alszom el, zavartalan lesz éjszakai nyugodalmam. Fellows kisasszonynak papírra vettem egysoros üzenetemet, pipámat kivertem, eloltottam a lámpát, és lefeküdtem.

2

Fellows kisasszonynak hagyott üzenetemre másnap reggel postámmal együtt választ kaptam: Mr. Alroy Kear negyed kettőkor vár a St. James Street-i klubjában. Valamivel egy óra előtt elbaltagtam saját klubomba, megittam szokásos koktélot, mert biztosra vettem, hogy Roy ezzel nem kínál meg. Azután végigsétáltam a St. James Streeten, nézegettem a kirakatokat, és mivel még maradt néhány percem (a túlságos pontosság fölösleges), benéztem Christie-hez, hátha találok valami kedvemre valót. Az árverés már megkezdődött. Sötét alakok Viktória-korabeli ezüstöket adogattak kézről kézre, a kikiáltó unottan követte mozdulataikat, és egyhangúan motyogta: „Tíz shilling először, tizenegy, tizenegy és fél...” Kint derűs, kora júniusi nap volt, és olyan tiszta volt a King Streeten a levegő, hogy bent Christie-nél a falakon ócskáknak tűntek a képek. Kimentem. Az utcán furcsa-fesztelesen lépkedtek az emberek, mintha beléjük költözött volna a nyári

nap derűje, mintha legszívesebben megállnának, abbagynák egyes-bajos dolgaikat, hogy rácsodálkozzanak a valóságos életre.

Roy klubja kihalt volt. Az előcsarnokban csak egy agg portás és a boy üldögélt. Hirtelen szomorúsággal úgy éreztem, hogy a tagok mind elmentek a főpincér temetésére. Amint Roy nevét ki- ejtettem, a boy egy üres ruhatárba vezetett, elvette botomat és kalapomat, onnan egy üres haliba mentünk, melynek falait tele- aggatták Viktória-korabeli államférfiak életnagyságú képeivel. Jöttömre Roy fölemelkedett egy bőrkerevet sarkából, és mele- gen üdvözölt.

- Talán menjünk is fel - mondta.

Jól sejtettem, koktéllal nem kínált meg. Dicsértem az eszemet. Nehéz, vörös szőnyeggel borított, széles márványlépcsőn vonul- tunk fel az emeletre. Útközben egyetlen lélekkel sem találkoztunk. Beléptünk a vendégeknek fenntartott ebédlőbe, egy eléggé tágas, nagyon tiszta, fehér szobába. Rajtunk kívül nem volt más vendég. Leültünk a nagy ablak előtt álló asztalhoz. A szolgálat- kész főúr azonnal átnyújtotta az étlapot. Marha, ürü és bárány, a szokásos változatokban, hideg lazac, almás lepény, rebarbara- és egreslepény. Tekintetem végigfutott a kincstári étlapon, felső- hajtottam, és a sarki vendéglőre gondoltam, kitűnő francia kony- hájára és az asztaloknál ücsörgő csinos, nyári ruhás, kedvesen ki- festett nőkre.

- Melegen ajánlhatom a borjúcombvagdallékkal töltött vajas tésztát - mondta Roy.

- Kérlek.

- A salátát magam készítem el - szólt oda a pincérnek köny- nyed, de parancsoló hangon, azután tekintete még egyszer végig- futott az étlapon: - És kérjünk utána esetleg spárgát?

- Nagyon jó gondolat.

Még egy cseppet nőtt a mellénye.

- Tehát spárga kettőnek: szóljon kérem a szakácsnak, hogy válassza ki a legszebbeket. És mit innál? Esetleg egy üveg rajna- it? Klubunk elég jó rajnai borokat tart.

Beleegyeztem, és ő szólt a főúrnak, hogy küldje az italost. El- ragadtatással figyeltem, milyen tiszteletet parancsoló, mégis tó-

kéletesen udvarias modorban osztogatja az utasításait. Valahogy úgy, mintha egy jól nevelt király hívatná a hadvezérét. Kezében a borlistával besietett a pincemester, tisztos feketében, nyaka körül a hivatalát jelképező ezüstitlánccal.

- Halló, Armstrong! - biccentett Roy bizalmas tartózkodással.
- Liebfraumilchet hozzon a huszonegyes évjáratból.

- Parancsára, uram.

- Van még belőle? Elég gyorsan fogy, és nem hiszem, hogy a jövőben pótolhatjuk.

- Magam is tartok tőle, uram.

- No de azért ne fessük az ördögöt a falra, ugye, Armstrong?

Roy széles jóindulattal mosolygott a pincemesterre. Ő pedig gazdag tapasztalatából tudta, hogy efféle megjegyzésre válaszolni illik.

- Ne, uram.

Roy nevetve rámm hunyorított. Vicces fiú ez az Armstrong!

- Helyes, Armstrong, hűtse be a palackot, de ne túlságosan, amennyire éppen kell. Mutassuk meg kedves vendégünknek, hogy azért mi is ismerjük a dörgést. - Felém fordult. - Armstrong negyvennyolc éve szolgál ki bennünket - és mihelyt a pincemester távozott, így folytatta: - Remélem, nem bántad meg, hogy eljöttél. Csöndes hely, nyugodtan elbeszélgethetünk. Nem emlékszem az idejére, mikor ültünk össze utoljára. Jó színben vagy.

Figyelmem ezzel Roy felé fordult. - Távolról sem olyan kitűnő színben, mint te.

- Becsületes, józan, istenfélő élet gyümölcse - nevetett. - És sok munka. Közben sport. Szoktál még golfozni? Legközelebb kipróbáljuk egymás erejét.

Tudtam, hogy Roy komoly játékos, és semmi sem untatná jobban, mint hogy idejét magamfajta jelentéktelen ellenfélre pazarolja. Ilyen bizonytalan meghívást azonban nyugodtan elfogadhattam. Sugárzott az egészségtől. Hullámos haja már erősen őszült, de jól állt neki, fiatalította nyílt, napbarnított arcát. Világos, tiszta szeme ártatlan bizalommal nézett a világba. Már nem volt olyan karcsú, mint ifjabb éveiben, és nem lepett meg, hogy a

pincértől zsemle helyett rozsos kétszersültet kért. Enyhe testessége növelte tekintélyét. Nagyobb súlyt adott megjegyzéseinek. Mozgása kissé megfontoltabb lett, egész lénye bizalomkeltőbb. Karosszékét oly tömören és szilárdan betöltötte, hogy szinte úgy tűnt, szobortalapzaton ül.

Társalgása nemcsak a pincérekkel, de általában sem volt sziporkázóan szellemes, csak folyékony, közben annyit nevetett, hogy magad is elhitted, tényleg mulatságos, amit elbeszél. Megfelelő pillanatokban bedobott egy-egy találó észrevételt, és napi kérdésekről oly folyamatosan, annyi könnyedséggel társalgott, hogy hallgatói nem értek rá kifáradni.

Számos író foglalkozásával járó rossz szokásként beszélgetés közben is gondosan megválogatja a szavait. Akaratlanul is folyton formálja, csiszolja a mondatokat, és a szükségesnél se többet, se kevesebbet nem mond. Éppen ezért magasabb társadalmi körök nem egy tagja kissé megerőltetőnek érzi a velük való érintkezést; az előkelő személyiségek szókincse ugyanis alkalmazkodik egyszerű és korlátozott szellemi szükségleteikhez, és már kényelemszeretettől is szívesen elkerülik az efféle írástudókat. Roy nem keltett bennük kényelmetlen érzéseket. A bálozó testőrtisztel úgy beszélgetett, mint a cimborája, és az úrlovas grófnővel, mint a lovásza. Előkelő körökben megkönnyebbülten, sőt lelkesen állapították meg, hogy Roy egyáltalán nem hasonlít íróra. Ennél hízelgőbbet nem is mondhattak volna róla. Bölcs emberek egy csomó előre gyártott mondatot, népszerű jelzőket használnak, dobálóznak az olyan fordulatokkal, melyeket csak a jó társaságok tagjai használnak. Fecsegésük ettől bennfentesnek, beavotttnak hat, és mentesít a gondolkozástól. Az amerikaiak - a világ eme legrátermettebb népe - a beszéd gépiesítését a tökély magas fokára emelték, a velős és végletekig csépelhető mondatok olyan tömegét állították elő, hogy órákon át élénken, mulatságosan társalognak anélkül, hogy egy pillanatig is odafigyelnének arra, amit mondanak. Elméjük így beszélgetés közben is zavartalanul tovább munkálhat a nagy vállalkozások, az üzleti élet és szf.-relmi örömök sokkal fontosabb ügyletein. Roy mondatkészlete eléggé tekintélyes volt, és szimata a pillanat megkívánta szó iránt

csalhatatlan; beszédét bőkezűen és találékonyan fűszerezte velük, és mindig úgy ejtette ki ezeket az ugrásra kész szavakat, olyan boldog buzgalommal, mintha termékeny agya abban a pillanatban rántotta volna elő őket a semmiből.

Ma vegyes műsora volt. Közös barátokról, frissen megjelent könyvekről, operaelőadásokról csevegett. Megejtő könnyedséggel. Mindig szívélyes embernek ismertem, de szívélyessége ma lélegzetállító volt. Fájlalta, hogy olyan ritkán találkozunk, és elragadó őszinteséggel - mely legszebb vonása - kijelentette, hogy nagyon szeret, és rendkívül nagyra becsül. Éreztem, nem hagyhatom viszonzatlanul érzelmeit, legalább félúton eléje kell mennem a barátság mezején. Érdeklődött, milyen könyvön dolgozom, és én érdeklődtem, milyen könyvön dolgozik. Kölcsönösen biztosítottuk egymást, hogy még egyikünk se aratta le a megérdemelt sikert. Megettük a borjúhússal töltött vajjas süteményt, és Roy bemutatta, hogyan készíti a salátát. Megittuk a rajnait, és élvezettel csettintettünk hozzá.

S én vártam, hogy mikor bújnak ki a szög a zsákból.

Sehogy se hittem el, hogy Alroy Kear egy magamfajta írótlársra, aki nem kritikus, és nincsenek jó összeköttetései, a londoni évad csúcsforgalmában egy teljes órát pazarol, csak azért, hogy Matisse-ról, az Orosz Balettről és Marcel Proustról csevegessen. Közben mintha valami halvány szorongást is éreztem volna a jókedve mögött. Ha nem tudom, hogy jól megy neki, még meggyanúsítom, hogy száz fontot akar kölcsönkérni. Mindent megettünk és megittunk, s ő még mindig nem találta meg a kellő pillanatot, hogy előhozakodjék mondanivalójával. Tudtam, hogy óvatos ember. Talán a hosszabb szünet utáni első találkozásunkat csupán a baráti kapcsolat helyreállítására szánta, és mint csalétket a hálnak, odadobta az ízletes és bőséges ebédet.

- Ne feketézzünk a szomszéd szobában? - kérdezte.

- Ahogy gondolod.

- Azt hiszem, ott kényelmesebb.

Követtem a másik szobába, a nagy bőrfotelokkal és óriás pamlagokkal berendezett, sokkal tágasabb, már teremnek is beillő helyiségbe. Az asztalokon újságok, képeslapok heverték. Az egyik

sarokban két öregúr halkán beszélgetett. Ellenségesen mértek végig, de Royt ez nem tántorította el, szívélyesen köszöntötte őket.

- Üdvözlöm, tábornok - kiáltotta, és fesztelenül odabiccentett.

Megálltam az ablaknál egy pillanatra, néztem a verőfényben pezsgő életet, és sajnáltam, hogy a St. James Street történelmi vonatkozásairól olyan keveset tudok. Röstelltem, hogy az átellenben lévő klubnak még a nevét se ismerem, de nem mertem megkérdezni, nehogy kiderüljön úriemberhez nem méltó tudatlanságom. Roy az egyik asztalhoz hívott, kávéhoz konyakkal kínált, én szabadkoztam, ő rábeszélte. A klub konyakja híres. Ültünk együtt a pamlagon a fényűző kandalló mellett, és szivarra gyújtottunk.

- Mikor Edward Driffield utoljára Londonban járt, itt ebédelt velem - mondta Roy csak úgy mellékesen. - Megkóstoltattam szegénnyel a konyakunkat, és el volt ragadtatva tőle. Múlt hét végén meglátogattam az özvegyét.

- Igen?

- Üdvözl.

- Igazán nagyon kedves. Nem is hittem volna, hogy még emlékszik rám.

- Hogyne emlékeznék! Hat évvel ezelőtt egyszer nála ebédeltél, nemde? Mesélte, hogy az öregúr mennyire örült neked.

- Mindenesetre jobban, mint ő.

- Ó, ebben tévedsz. Persze nagyon vigyázott az öregre, folyton zaklatták, mindenki látni akarta, s neki óvnia kellett az egészségét. Mindig félt, hogy az öregurat túlerőlteti a sok vendég. Igazán bámulatos, amit ez az asszony elért: életben, sőt teljes szellemi frissességben tartott egy nagy embert egészen a nyolcvannegyedik évéig. Elég gyakran találkozom vele, mióta a férje halott. Magányos lett, borzasztóan elhagyatott. Végére is élete huszonöt évét neki szentelte. Emberfeletti feladat volt. Igazán sajnálom szegényt.

- Aránylag fiatal még. Bizonyára újra férjhez megy.

- Ó, dehogyan, meg se tehetné. Kínos volna.

A beállt rövid szünetben konyakunkat szopogattuk.

- Gondolom, te egyike vagy azon keveseknek, akik még az ismeretlen Drifffieldet ismerték. Régebben gyakran találkoztatok, ugye?

- Néhányszor. Én szinte gyerek voltam még, ő pedig középkorú férfi. Igazán nem illettünk össze.

- Biztosan nem, de azért sok mindent tudhatsz róla, amit mások nem tudnak.

- Lehetséges.

- Sohasem gondoltál rá, hogy megírod emlékeidet?

- Isten őrizz, soha!

- És nem gondolod, hogy meg kellene írnod? Korunk egyik legnagyobb regényírója volt. Az utolsó viktoriánus. Páratlan egyéniség. Regényei minden jel szerint legalább annyira marandók, mint az utolsó száz év bármely írása.

- Vajon? Én eléggé untam őket.

Roy tekintetében nevetés bujkált.

- Ez vagy te! Hiába, be kell látnod, hogy ebben a kérdésben leszavaznak. Bevallom, hogy én nem egyszer, kétszer, hanem hatszor is elolvastam a regényeit, és minden alkalommal új szépségeket fedezek fel bennük. Olvastad a nekrológokat?

- Néhányat.

- Én minden cikket elolvastam, ami megjelent róla. Bámulatosan megegyeztek a vélemények.

- Ha mindenki ugyanazt mondta, nem volt fölösleges annyiszor elmondani?

Roy derűsen megvonta izmos vállát. Kérdésemre nem válaszolt.

- Szerintem a *Times* irodalmi melléklete briliáns volt. Milyen jólesett volna az öregnek, ha olvashatja. Mint hallom, a *Quarterly* a legközelebbi számában hoz egy cikket.

- Ennek ellenére unalmasnak tartom a regényeit.

Roy elnézően mosolygott.

- Nem zavar kissé, hogy nem értesz egyet senkivel, akinek a véleménye mérvadó?

- Nem különösebben. Idestova harmincöt éve írok, el sem tu-

dod képzelni, hogy ezalatt hány csillag futott fel az irodalom égére, ragyogott néhány röpke órát, és eltűnt az ismeretlenségben. Ki tudja, mi történt velük. Meghaltak, tébolydába kerültek, vagy irodák mélyén gubbasztanak? Néha elmerengek, tán valamelyik eldugott faluban orozva rásózzák a könyveiket a doktorra meg a postáskisasszonyra. Vagy valahol egy olasz panzióban még mindig nagy embernek számítanak?

- Igen, pályájuk szalmaláng volt, nem egyet ismertem én is.

- Sőt előadásokat is tartottál róluk.

- Nehéz kitérni. Az ember tartozik vele író társainak, és ha teheti, itt-ott segít, bár előre tudja, hogy nem lesz belőlük gálickő. Az ördögbe is, miért ne legyen az ember nagylelkű, ha megengedheti magának? Driffield azonban egészen más eset. Össze gyűjtött művei harminchét kötetre rúgnak, a legutóbbi kiadást Sotheby hetvennyolc fontért adta. Ez önmagáért beszél. A könyvei iránti kereslet évről évre nő, tavaly volt az eddigi legjobb éve. Szavamra mondom. Múltkor, hogy lent jártam, felesége megmutatta a számlákat. Driffield szilárd a piacon.

- Ki tudja, meddig?

- Nyilván azt hiszed, hogy te tudod - válaszolt Roy élesen. Nem hagytam abba. Jólesett bosszantani.

- Igen, tényleg hiszem, hogy kamaszkori ösztönös ítéleteim helyesnek bizonyulnak. Elhitették velem, hogy Carlyle nagy író, és én szégyenkeztem, hogy a *Franciaforradalmat* és a *Sartor Resartus*-t olvashatatlanak találtam. Olvassa ma valaki? Azt hittem, mások véleménye jobb, mint az enyém, próbáltam elhíttetni magammal, hogy George Meredith nagyszerű, de szívem mélyén modorosnak, szószátyárnak és hazugnak találtam. Ma elég sokan osztják a véleményemet. Bebeszélték, hogy Walter Pater a korbelti fiatalember műveltségének mércéje, és én csodáltam Walter Páttert, pedig, szavamra, halálosan untam a *Marius*-t.

- Igaz, ma már senki se olvassa *Walter Páttert*, és kétségtelen, hogy Meredithnek is bealkonyult, ami pedig *Carlyle*-t illeti, nagyképű fecsegő volt.

- Fogalmad sincs, hogy harminc évvel ezelőtt hányan esküdtek a halhatatlanságukra.

- És te sohasem tévedtél?

- Néhányszor. Félannyira sem becsültem Newmant, mint ma, viszont túlbecsültem Fitzgerald csilingelő négysorosait. Képtelen voltam végigolvasni Goethe *Wilhelm Meister*-ét, ma a mesterművének tartom.

- És mit becsültél akkor, amit ma is becsülsz?

- Hát, nagyszerű a *Tristram Shandy* és az *Amelia*, a *Hiúság vására*, a *Bovaryné*, *A pármái kolostor*, az *Anna Karenina*. És Wordsworth és Keats és Verlaine.

- Ne vedd rossz néven, de felsorolásod nem túlságosan eredeti.

- Dehogyan veszem rossz néven. Magam sem hiszem, hogy eredeti. Megkérdezted, miért hiszek a magam ítéletében, és én igyekeztem megmagyarázni, hogy valahányszor félénkségből meghátráltam az éppen divatozó művelt vélemény előtt, és elfogadtam szerzőket, akikért akkor rajongani illett, valójában a lelkem mélyén nem rajongtam értük, és az idő engem igazolt. Amit viszont őszintén és ösztönösen szerettem, az kiállotta az idő próbáját, nemcsak nálam, hanem a komoly szakértők szemében is.

Roy egy pillanatig hallgatott, és mélyen belenézett a csészéjébe. Nem tudom, megfelelő válaszon gondolkozott-e, vagy nézte, maradt-e még kávéja. A kandalló párkányán álló órára pillantottam. Még néhány perc, és illő búcsút vehetek. Talán tévedtem, Roy csupán azért hívott meg, hogy kellemesen elbeszélgessünk Shakespeare-ről és a zenélő poharakról. Bántott, hogy rosszhi szemű voltam. És kissé aggódtam is érte. Ha tényleg csak beszélgetés volt a célja, akkor beteg, fáradt, kedvetlen. Ha érdek nélkül hívott meg, akkor- legalábbis pillanatnyilag - az élet nagyon nehéz neki. Észrevette, hogy az órát nézem, és megszólalt.

- Őszintén nem értem, miért próbálsz kisebbiteni egy ember érdemét, aki hatvan éven át alkotott, könyvet könyv után írt, és egyre nagyobb közönséget hódított meg. Végül is Férne Courtban polcokat töltenek meg Driffield regényeinek fordításai; könyvei minden civilizált nép nyelvén megjelentek. Készséggel elismerem, hogy számos írása már kissé divatjamúlt. Rossz irodalmi szakaszban érett be, és terjengősen fogalmazott. Legtöbb

cselekménye melodramái. De van egy erénye, amit te sem tagadhatsz: a szépség.

-Úgy?

- Mert igazán csak a szépség számít, és Driffield minden lapját átítatja a szépség.

-Úgy?

- Őszintén sajnálom, hogy nem tartottál velünk, amikor nyolcvanadik születésnapja alkalmából meglátogattuk és megajándékoztuk az arcképével. Feledhetetlen élmény volt.

- Olvastam róla a lapokban.

- Nemcsak írók jöttek el, tudod, igazán reprezentatív társaság gyűlt össze: tudomány, politika, pénz, művészet, nagyvilág, minden képviselve volt. Azt hiszem, életében nem találkozik az emberegyütt annyi kiválósággal, amennyi a blackstable-i állomáson akkor a vonatból kiszállt. Roppant megható jelenet volt, amikor a miniszterelnök átnyújtotta a Becsületrendet. Az öregúr elragadóan köszönte meg. Mit tagadjam, jó néhányunk szeme megtelt könnyel.

- Driffield is sírt?

- Nem, nagyon nyugodt volt. Illetve olyan, mint mindig: kisé félszeg és csöndes, hisz ismerted, nagyon jó modorú, és természetesen nagyon hálás. De eléggé száraz. A felesége féltette, nehogy megártson neki az ünneplés, így mikor mi asztalhoz ültünk, az öregúr a dolgozószobájában maradt, és felesége egy tálcán beküldte az ebédjét. Később, míg a többiek feketéztek, besurrantam az öreghez. Pipázott, és az arcképét nézte. Megkérdeztem, mit szól hozzá. Semmit sem szólt, csak egy picit mosolygott. Azután ő kérdezett meg engem, hogy mit szólok hozzá, kivehetné-e a fogsorát. Mire én határozott nimmel válaszoltam, mondván, hogy a küldöttség mindjárt bejön búcsúzni. Aziránt is érdeklődtem, hogyan hatott rá az iménti nagy pillanat. „Klassz! - mondta. - Nagyon klassz volt.” Bizonyára így palástolta a megrendülését. Az utóbbi időben már csúnyán evett, és pipázás közben teleszórtta a zakóját dohánnal meg hamuval; a felesége nem akarta, hogy ilyen állapotban lássák, de az én jelenlétem persze nem zavarta.

Kissé rendbe szedtem az öreget, azután bejött az egész társaság, mindenki kezét rázott velem, és visszatértünk Londonba.

Felálltam.

- Sajnálom, de mennem kell. Igazán örvendtem, hogy együtt lehetünk.

- Én innen a Leicester képtár tárlatára készülök, jól ismerem a kiállítókat, ha érdekel, szívesen beviszlek.

- Köszönöm, nagyon kedves tőled, de én is kaptam meghívót. Azt hiszem, nem tartok veled.

Lementünk a széles lépcsőn, átvettem a kalapomat. Az utcára érve én a Piccadilly felé fordultam, Roy pedig így szólt:

- A sarokig veled megyek. - Lépteit lépteimhez igazította.
- Ismerted az első feleségét?

- Kiét?

- A Drifffieldét.

- Ja, vagy úgy! - Már megfeledkeztem róla. - Igen, ismertem.

- Közelebbről ismerted?

- Eléggé.

- Rémes nő lehetett.

- Erre nem emlékszem.

- Borzasztóan közönséges teremtés. Vagy nem pincérnő volt eredetileg?

- De igen.

- Nem értem, Drifffield mi az ördögnek vette feleségül! Mindenkitől azt hallom, hogy fűvel-fával csalta az urát.

- Fűvel és fával.

- Emlékszel még rá, hogy nézett ki?

- Igen, nagyon pontosan emlékszem. Elmosolyodtam.

Édes volt.

Roy kurtán fölnevetett. - Általában nem ezt mondják róla.

Hallgattam. Kiértünk a Piccadillyre, megálltunk, kezét nyújtottam. Nem a szokott melegséggel rázta meg. Mintha elégedetlen lett volna. Elképzelni sem tudtam, miért. Bármit kívánt is tőlem, nem teljesíthettem, hiszen még csak nem is célzott rá, mit akar. És míg a Ritz-szálló árkádjai alatt és a park rácskerítése mellett felsétáltam a Half Moon Streetig, egyre azon töprengtem,

vajon viselkedésem a szokottnál is elutasítóbb lett volna? Nyilván Roy szívességkérésre alkalmatlannak találta a pillanatot.

Végigsétáltam a Half Moon Streeten. A zajos és zsúfolt Piccadilly után jólesett a kis utca csöndje. Higgadt, tisztos fertály volt. Két partját többnyire bérházak szegélyezték, tulajdonosaik szobákat és lakásokat adtak ki, de a szobákat nem hirdették olyan cédulákon, mint másfelé. Hol egy fényes réztáblácska, mintha csak orvosra figyelmeztetne, hol a felső ablakba csinosan kiragasztott *Szoba kiadó* jelezte a szándékot. Egy-két tábla még diszkrétebben csak a háziúr nevét adta meg, s ha nem figyeltél oda alaposan, azt hihetted, szabómester vagy uzorás ajánlja szolgálatait. Utcánk nem volt olyan forgalmas, mint a szomszéd Jermyn Street, ahol szintén adtak ki szobákat. Itt-ott a kapuk előtt egy-egy divatos gépkocsi állt, néha befordult egy taxi, megállt, és idősebb hölgy szállt ki belőle. Úgy tűnt, a mi utcánkban nem laknak olyan vidám s tán kissé kétes hírű emberek, mint a Jermyn Streeten, másnapos hangulattal ébredő versenydrukkerek, akik kutya szőrével gyógyítják a harapást, hanem hozzáférhetetlenül tisztességes vidéki asszonyok, akik hat hétre látogatnak Londonba az évad eseményei kedvéért, és idősebb urak, szigorúan zárt körű klubok tagjai. Úgy tűnt, a vendégek évről évre ugyanabban a házban ugyanazt a szobát foglalják el, és lakásadóikat tán abból az időből ismerik, amikor azok még magánházakban teljesítettek szolgálatot. Az én Fellows kisasszonyom például szakácsnő volt előkelő házaknál, de aki bevásárolni látta őt a Shepherd's piacon, soha nem találta volna ki a múltját. Egyáltalán nem nézett ki szakácsnőnek, nem volt terebélyes, pirosposzsgás és ízléstelen. Ellenkezőleg, vékony volt, egyenes derekú, és takarékosan, divatosan öltözködött. Középkorú nő határozott arcvonásokkal. Ajkát rúzsozta, és csíptetőt viselt. Igazi üzletasszony volt, tartózkodó, hűvös, számító, aki borsos számlákat nyújtott be.

Földszinti szobáit béreltem. A fogadósobát régies, márványosan erezett papírral tapétázták, a falakon romantikus jeleneteket megörökítő vízfestmények: szívük hölgyének búcsút intő gavalérok, díszes termekben lakmározó lovagok. Cserepekben óriás páfrányok zöldelltek, és a karosszékeken megkopott a bőrhuzat.

A szobát az ezernyolcszáznyolcvanas évek kedvesen mulatságos hangulata lengte be, s ha kinéztem az ablakon, mindig csodálkoztam, hogy az utcán Chryslert látok, és nem gumirádlit. Az ablakokat nehéz, vörös ripszfüggöny takarta.

3

Délután még sok dolgom lett volna, de kavargott bennem a Royal folytatott beszélgetés, a nem is oly távoli múlt, amire - nyilván - néhányan még élénken emlékeznek. Talán ezért hatott rám szobám hangulata a szokottnál is jobban, és engedtem a csábításnak, hagytam, hogy gondolataim elkalandozzanak az emlékezés ösvényein. Mintha mindazok, akik valaha szállásomat benépesítették, most furcsa ruháikban és ódivatú bókolásokkal körém sereglettek volna; jöttek a Ferenc József-szakállas férfiak, a fodros, turnűrös szoknyás nők. London moraja - melyet igazán vagy csak képzeletemben hallottam, mert fent laktam a Half Moon Street tetején - és a csillogó júniusi nap (*le vierge, le vivace et le bel aujourd' hui*²) álmodozásomba édesen fájó ízeket kevert. A múlt már nem volt valóságos, olyan lett, mint valami színpadkép, s én ültem a sötét erkély utolsó sorában, és néztem az előadást. Minden, amire emlékeztem, tiszta volt és világos. Nem ködös, mint az élet, mikor az ember éli, mikor a benyomások szüntelen torlódásában elmosódnak a körvonalak, hanem éles és határozott, mint a Viktória-kor egy pedáns művészenek olajba festett tájképe.

Ha emlékezetem nem csal, az élet ma szórakoztatóbb, mint negyven évvel ezelőtt, és talán az emberek is kedvesebbek. Lehet, hogy akkor több volt bennük - mint mondják - a méltóság, a szüárd erény, sokkal több lényeges dolgot tudtak, mint ma. Meglehet, de arra határozottan emlékszem, hogy sokat zsémbeltek, a kelletténél többet ettek, és gyakran ittak is, viszont keveset mozgáltak. A májukkal bajlódtak, és rosszul működött az emészté-

2 A szűzies, pezsgő és szép mai nap. (francia)

sük. Ingerlékenyek voltak. Nem Londonról beszélek, melyet felnőttkoromig egyáltalán nem ismertem, és nem is a nagyvilági emberekről, akik vadászni szoktak, én csak a vidékről s ott is a szerény emberekről szólok, a kevésbé tehetősi úri népről, papokról, nyugalomba vonult katonatisztekről és a helyi intelligencia más efféle tagjairól. Életük hihetetlenül unalmas volt. Golfpályák nem léteztek, alig akadt ház, ahol egy elhanyagolt teniszpályát találtál, de ott is csak a legfiatalabbak teniszeztek; évente egyszer báloztak a díszteremben; aki fogatot tartott, délután kikocsizott, a többiek kizárólag egészségügyi okokból sétáltak. Mondhatná valaki, hogy ismeretlen örömeket az ember nem nélkülöz, és hogy napjaikat apró szórakozások színezték, szórványosan rendezett összejövetelek, teadélutánok, ahol a zenét is maguk szolgáltatták, elénekelték Maude Valéri White és Tosti dalait. De milyen lassan, unalmasán teltek a hosszú napok! Emberek, akiket a sors arra ítelt, hogy alig egy mérföldre éljenek egymástól, keservesen marakodtak, és húszéven át naponta félrefordították a fejüket, mikor a városban találkoztak. Hiú és csökönyös különcök voltak. Lehet, hogy életmódjuk alakította ki furcsa jellemüket. Egy biztos, az emberek nem hasonlítottak úgy egymáshoz, mint ma - egyesek éppen furcsaságaiknak köszönhetik valamelyes népszerűségüket, de együtt élni velük elég nehéz volt. Lehet, hogy mi felületesek, felelőtlenek lettünk, de az akkori gyanakvás nélkül közeledünk egymáshoz, modorunk, ha nyersebb is, de közvetlenebb, nyájasabb, engedékenyebb, és nem zsémbelünk folyton.

Nagybátyámnál és nagynénémnél éltem Kentben egy tengerparti kisvárosban. A városkát Blackstable-nek hívták, és nagybátyám volt a lelkésze. Felesége német asszony. Nagyon előkelő, de elszegényedett családból származott, minden hozománya, mellyel bácsikámhoz érkezett, egy tizenhetedik századbeli ősenek intarziás íróasztala és egy söröskészlet. Az utóbbiból, mire én színre léptem, már csak néhány darab maradt, és a szalonban üveg alatt mutogatták. Szerettem és gyakran elnézegettem a pompás címerekkel díszített poharakat. Már nem emlékszem, hány mezőre oszlottak a címerek, csak azt tudom, hogy nénikém egyenként mindeniket - nagy odaadással - elmagyarázta. A remekbe vésett

pajzslábak fölött a koronát tartó sisak felejthetetlenül romantikus volt. A szelíd, keresztényi lélekkel megáldott, egyszerű öreg hölgy - már több mint harminc éve egy nagyon szerény jövedelmű lelkész felesége - sohasem felejtette el, hogy ő egy *hocbivohlgeboren*.³ Egyszeregy gazdag londoni bankár- ma pénzügyi híresség - kibérelte nyárra a szomszéd villát. Nagybátyám levizitelt nála (valószínűleg, hogy a segélyegylet gyűjtőívét aláírassa), de nagynéném hallani se akart a látogatásról, mert „szatócsfajtákkal” nem érintkezett. Senki se tartotta ezért önteltnek, ellenkezőleg, méltányolták eljárását. A bankárnak egy velem egykorú fia volt, és már nem tudom, hogyan, megismerkedtem vele. Még ma is emlékszem, milyen heves ellenállásba ütköztem, mikor megkérdeztem, elhozhatom-e új barátomat a parókiára; végül nagy nehezen megengedték, hogy átjöhet, de én nem mehettem el hozzájuk. Néném megjegyezte, hogy legközelebb majd a szeneshez akarok látogatóba menni, mire bátyám hozzátette:

- Aki korpa közé keveredik, megeszik a disznók.

A bankár minden vasárnap reggel eljárt a templomba, és minden alkalommal félfontos aranyat tett a tányérra. Ha azt hitte, hogy nagylelkűsége tetszik a híveknek, hát súlyosan tévedett. Egész Blackstable megróttá érte, azt mondták, fitogtatja a gazdagságát.

Blackstable gerince egy hosszú, kanyargós utca volt, amely a tengernek tartott. Két oldalán kicsi, kétemeletes házak sorakoztak, legtöbbször lakóház, közöttük üzletek. A főutcából újabban épült, kurta kis utcák vezettek egyfelől ki a mezőre, másfelől le a mocsarak felé. A kikötőt zegzugos sikátorok vették körül. Forgalmas kikötő volt, a hajókból newcastle-i szenet raktak ki. Később, mikor nagy fiú lettem, és egyedül is kimehettem a kikötőbe, órák hosszat ácsorogtam ott, és bámultam a tagbaszakadt, kormos arcú embereket, akik félmeztelenül lapátolták a szenet.

Edward Driffielddel Blackstable-ben találkoztam először. Tizenöt éves voltam. Az iskolaév befejeztével éppen hazaérkeztem nyári vakációra. Másnap reggel fogtam a fürdőnadrágot s egy törülközőt, és lementem a tengerpartra. Felhőtlen égből forrón sü-

3 Nagyságos, (német)

tött a nap, de az Északi-tenger felől kellemes szellő hűsítette a tiszta levegőt. Nagyszerű volt élni és lélegzeni. Blackstable lakói télen behúzott nyakkal siettek végig az üres utcákon, hogy minél kisebb felületen csípjén beléjük az éles keleti szél, most kis csoportokba verődve állingáltak a Kend herceghez és a Barnamedvéhez címzett kocsmák előtt. Észak-angliai, kissé vontatott beszédük, mely mások számára talán csúnya tájszólás, az én fülemnek ma is kedves; megszépítik a régi emlékek. Piros arcú, szőke hajú, kék szemű és kiálló arccsontú emberek. Tiszta, becsületes, nyílt tekintetű nép. Nem hinném, hogy túl intelligens, de jóindulatú, jámbor fajta. Termetük nem éppen magas, de többnyire erős, egészséges. Szorgalmasak. Blackstable nyugalalmát akkortájt még nem dúlta fel a nagy forgalom, az úton csellengő, fecsegő embereknek legfeljebb az orvos kis homokfutója vagy a pék targoncája elől kellett kitérniök.

Útközben benéztem a bankba, hogy üdvözljem az igazgatót, aki nagybátyám egyházközségének előljárója volt. Kilépve az épületből, a segédlelkésszel találkoztam. Megállt, és kezet nyújtott. Egy idegen állt mellette, nem mutatott be neki. Alacsony termetű, szakállas férfi, eléggé feltűnő jelenség: világosbarna, nagyon szűkre szabott térdnadrágos sportöltönyt viselt, lábán sötétkék harisnya, magas szárú, fekete cipő, fején keménykalap. A szűk térdnadrág még szokatlan viselet volt akkoriban, legalábbis mifelénk az, és én mint afféle iskolapadból frissen kikerült kamasz, magamban azonnal elintéztem az idegent: faragatlan fickó. Ő viszont barátságosan, világoskék szemében mosollyal nézett rám, míg a segédlelkésszel beszélgettem. Úgy éreztem, szívesen részt venne beszélgetésünkben, mire azonnal gőgös pózt öltöttem. Nem tehettem ki magam annak, hogy egy térdnadrágos vadórszerű alak csak úgy megszólítson, s méghozzá derűs bizalmaskodással. Jómagam makulátlan fehér flannelnadrágban és kék sportzekében feszítettem, felső zsebén iskolám kihímzett jelvénye, és fejemen nagyon széles karimájú, fehér-fekete szalmakalap. A segédlelkész azt mondta, hogy mennie kell (szerencsémre, mert az ilyen utcai találkozásokon sohase tudtam a mondat végére kitenni a pontot, s kínos gyötrődéssel hiába próbáltam elkapni

a búcsúzásra alkalmas pillanatot), de délután átjön a parókiára, mert beszélni szeretne nagybátyámmal. Mikor elváltunk, az idegen biccentett, rám mosolygott, de én fagyosan végigmértem. Úgy véltem, nyaraló, és mi, blackstable-iek, nem keveredtünk nyaralókkal. A londoniakat lenéztük: közönséges népség. Borzasztó - mondogattuk -, hogy ez a szedett-vedett városi csürhe minden évben elárasztja kies tengerpartunkat; hiába, a kereskedők örülnek nekik. De még ők is a megkönnyebbülés halk sóhajával fogadták a szeptembert, mikor a szezon véget ért, és Blackstable végre visszasüllyedt szokott nyugalomába.

Homlokomra tapadó, nedves hajjal hazaérkeztem ebédre, és közöltem, hogy találkoztam a segédlelkésszel, délután át fog jönni.

- Ugyanis az öreg Shepherdné meghalt az éjszaka - világosított fel nagybátyám.

Gallowaynak hívták a segédlelkészt. Magas, sovány, félszeg alak volt, beesett, fakóbarna arccal és rendetlen fekete hajjal. Én középkorú férfinak tartottam, pedig még fiatal ember lehetett. Nagyon gyorsan beszélt, közben folyton hadonászott, miért is a városban furcsa alak hírében állt. Nagybátyám szívesen szabadult volna tőle, ha nem olyan szorgalmas, amilyen lusta az én bácsikám, és nem vesz le a válláról annyi terhet. Mr. Galloway befejezte hivatalos ügyeit, és bejött nénémhez, hogy üdvözlje, mire néném ott marasztotta teára.

- Ki volt az az idegen ma délelőtt? - kérdeztem.

- Hát Edward Driffield. Nem mutattam be magát, mert nem voltam biztos benne, bácsikája szívesen veszi-e az ismeretséget.

- Nemkívánatos elem - mondta nagybátyám.

- Miért, ki az a Driffield? Talán nem blackstable-i?

- Születését tekintve egyházközségünkhöz tartozik - mondta nagybátyám. - Atyja gazdatiszt volt Férne Courtban, az öreg Wolfe kisasszony birtokán. De nem a templomunkba járt, csak a Férne Court-i kápolnába.

- Itteni lányt vett feleségül - jegyezte meg Mr. Galloway.

- Remélem, templomban esküdtek. Igaz, amit beszélnek, hogy a felesége pincérlány volt a vasúti vendéglőben? - kérdezte néni-kém.

- Olyasféle - mosolygott Galloway.
- Sokáig maradnak?
- Azt hiszem, igen. A kongregációs templom mellett béreltek lakást.

Városunkban akkoriban hiába adtak nevet az új utcáknak, nevéket úgysem használta senki.

- És szándékszik-e az a Driffield a templomunkba járni? - kérdezte nagybátyám.

- Erről még nem beszéltem vele - válaszolt a segédlelkész -, ami azt illeti, eléggé művelt ember.

- Alig hiszem - mondta nagybátyám.

- Havershamben járt iskolába, s ösztöndíjat meg egy csomó kitüntetést kapott, jutalomdíjakat is meg Wadhamre egy ösztöndíjat, de otthagya az egészet, és beállt tengerésznek.

- Hallottam róla, kapkodó, felelőtlen ember - szögezte le nagybátyám.

- Nem éppen tengerésznek nézném - jegyeztem meg.

- Ó, már rég otthagya a tengert. Azóta már mindenféle volt.

- Aki sokat markol, keveset fog - mondta nagybátyám.

- Tudtommal most író.

- Ennek se jósolok nagy jövőt - így a bácsikám.

Íróval még sohasem találkoztam. Kezdték érdekelni a dolog.

- Mit ír? Könyveket? - kérdeztem.

- Azt meg cikkeket - mondta a segédlelkész. - Tavaly tavaszszál megjelent egy regénye. Azt ígérte, kölcsönadja.

- A maga helyében nem pazarolnám az időmet értéktelen vacakokra - mondta nagybátyám, aki nem olvasott egyebet, csak a *Times*-t és a *Guardian*-t.

- Mi a címe? - kérdeztem.

- Megmondta, de én bizony elfelejtettem.

- Mindegy - szólt nagybátyám -, fölöslegesnek tartom még a címét is, és kifejezetten ellenzem, hogy értéktelen regényeket olvass. Szabadságod alatt tartózkodj minél többet a friss levegőn. Tudtommal kötelező olvasmányod van.

Tényleg, az *Ivanhoe* várt rám. Tízéves koromban olvastam, s most még a gondolat is halálra untatott, hogy ismét el kell olvasnom, s még írnom is kell róla egy úgynevezett esszét.

Nevetek, ha eszembe jut, hogy Edward Drifffieldet, aki később ilyen nagy ember lett, hogy lekezeltük nagybátyáméknál. Nemrégiben, amikor meghalt, tisztelői körében mozgalom indult, hogy a Westminster-apátságban temessék el. A blackstable-i lelkész (nagybátyám óta a második) levelet írt a *Daily Mail*-nek. Kifejtette, hogy Edward Drifffield a blackstable-i egyházközség szülőlté, és nem csupán hosszú éveket töltött ott, így életének utolsó huszonöt évét a város közvetlen közelében, de számos regényének s éppen a leghíresebbeknek a színhelye is Blackstable. Az egyházközség úgy véli, hogy a nagy író földi maradványainak abban a temetőben kell pihenniök, ahol atyja és anyja alusszák örök álmukat a kenti szilfák alatt. Egész Blackstable ujjongott, mikor Mrs. Drifffield - a westminsteri érsek udvarias, de elutasító válasza után - fennkölt hangú levelet intézett a sajtóhoz, melyben kifejezte mélységes meggyőződését, hogy férje leghőbb óhajának tesz eleget, mikor hamvait azok között az egyszerű emberek között helyezi örök nyugalomra, akiket olyan jól ismert, és annyira szeretett. Ha az én időm óta a blackstable-i notabilitások nem változtak meg teljesen, akkor nem túlságosan örültek - a különben szép körmondatban - az „egyszerű emberek” kifejezésnek. De mint később hallottam, a második Mrs. Drifffieldet sohase szívelhették.

4

Két-három nappal azután, hogy Alroy Kearrel ebédeltem, meglepetésemre levelet kaptam Drifffield özvegyétől, így hangzott:

Kedves Barátom!

Mint hallom, múlt héten Edward Drifffieldről hosszan elbeszélgettek Royjal, és végtelenül jólesett, hogy Ön annyi szeretettel emlékezett vissza boldogult férjemre. Ő gyakran emlegette Önt, tehetségének mindig a legnagyobb elismeréssel adózott. És mennyire örült a viszontlátásnak, mikor egy ízben

nálunk ebédelték! Jólesne tudnom: őriz-e Tőle leveleket, és ha igen, kaphatnék-e másolatot róluk? Nagyon örvendenék, ha elfogadná meghívásomat, és két-három napot otthonomban töltené. Most csöndesen élek, egészen magányosan, és szívesen látom bármikor. Kérem, szerezze meg nekem ezt a kivételes örömet, jöjjön, és beszéljünk el a régi szép időről. Még egy külön szívességre is szeretném megkérni, és tudom, hogy drága férjem emlékéért nem tagadja meg kérésemet.

Őszinte híve,

Amy Driffield

Életemben egyszer találkoztam Mrs. Driffielddel, és akkor is csak mérsékeltlen érdekelt. Azt sem szeretem, ha „kedves barátom”-nak szólítanak. Önmagában ennyi elég lett volna a meghívás elutasítására. Még inkább idegesített, hogy bármilyen ügyes kifogást eszeltem ki, mindig kilógott a lóláb, hogy tudniillik nem akarok elmenni. Driffieldtől egyetlen levellem sem volt. Évekkel ezelőtt bizonyára írogatott nekem, főleg rövid üzeneteket, de akkoriban még olyan jelentéktelen firkász volt, hogy ha egyáltalán megőriztem volna bárki levelét, akkor se jutott volna eszembe, hogy eltegyem a céduláit. Miből sejthettem volna, hogy rövidesen kikiáltják korunk legnagyobb regényírójának? Kissé megingatott, hogy levelében Mrs. Driffield valami személyes szíveségről beszélt. Meg akar kérni valamire. Bizonyára bosszantó semmiségről lesz szó, de nevetlenség volna eleve kitérni a kérésre elől. Hátha teljesíthetem. Végtére is férje tényleg kiváló ember volt.

Levele az első postával érkezett. Reggeli után felhívtam Royt. Mihelyt nevémet kiejtettem, titkára azonnal kapcsolta. Ha detektívregényt írnék, most azt mondanám: alapos gyanúm támadt, hogy várták hívásomat, és Roy férfiass hallózása csak megerősített gyanúmban. Kora reggel az ember nem pezseg a jókedvtől.

- Remélem, nem keltettelek fel? - kérdeztem.

- Jó ég, dehogy! - Roy diadalmas nevetése végiggyöngyözött a dróton. - Hét óra óta fenn vagyok. Lovagoltam egyet a parkban. Most ülök reggelihez. Gyere át, reggelizzünk együtt.

- Igazán szeretlek, Roy, de éppen reggelihez mégsem téged választalak. Különbösen is, már megreggeliztem. Nézd, most kaptam egy levelet Mrs. Driffielddől, arra kér, látogassam meg.

- Igen, említette, hogy meghív. Menjünk együtt. Egészen jól gondozott gyeppálya van ott, és kitűnően ellátja a vendégeit. Gondolom, jól éreznéd magad.

- Nem tudod, mire akar megkérni?

- Ó, azt nyilván maga szeretné megmondani.

Roy lágyan ejtette ki az utolsó szavakat, olyanformán, mintha egy leendő apával közölné, hogy felesége nemsokára valóra váltja leghőbb óhaját. De engem nem vett le a lábamról.

- Bökd ki, Roy - mondtam -, öreg holló vagyok én, nem ejtem ki a sajtot a számból. Nyögd már ki.

A vonal túlsó végén csönd lett. Éreztem, Roynak nem tetszik a stílusom.

- Dolgod van délelőtt? - kérdezte hirtelen. - Beszélni szeretnék veled.

- Helyes, gyere át, egyig itthon vagyok.

- Egy órán belül jövök.

Letettem a hallgatót, és meggyújtottam kialudt pipámat. Még egyszer átfutottam Mrs. Driffield levelét.

Élénken emlékeztem a levélben említett ebédre. Egy hosszú hétvéget történetesen Tercanbury közelében bizonyos Lady Hodmarshnál töltöttem. A hölgy egy korlátolt és jó modorú, szenvedélyesen sportoló baronet okos és szép amerikai felesége volt. Tán házaselete unalmát enyhítendő, otthonában szívesen fogadott művészeket. Vidám és vegyes társaság gyűlt össze nála, nemesek és főnemesek fanyalogva keveredtek írókkal, festőkkel, színészekkel. Lady Hodmarsh vendégei könyveit és képeit nem olvasta el és nem nézte meg, de kedvelte a társaságukat, és tetszett neki, hogy ő „bennfentes” a művészvilágban. Ama hétvégen történt, hogy a társalgás egy pillanatra a háziasszony híres szomszédjára, Edward Driffielldre terelődött, és én megjegyeztem, hogy valamikor nagyon jóban voltunk, mire Lady Hodmarsh javasolta, hogy hétfőn, mikor vendégei egy része visszatér Londonba, mi látogassunk át Driffieldekhez. Vonakodtam, mert

Driffieldet harmincöt éve nem láttam, és valószínűleg már nem is emlékszik rám; ha pedig emlékszik (de ezt már nem mondtam ki), nem hiszem, hogy különösebben örülne nekem. Társaságunkban volt azonban egy ifjú főnemes, bizonyos Lord Scallion, akiben oly vadul buzgott az irodalmi hajlam, hogy megszegve társadalmi és természeti törvényt, nem az országot kormányozta, hanem rossz detektívregényeket faragott. Driffield lángolóan érdekelte, és abban a pillanatban, amint Lady Hodmarsh szavai elhangzottak, ő lelkesen helyeselt. Társaságunk csillagáról, egy nagy, kövér hercegnőről kiderült, hogy rajong a híres íróért, inkább lemond egy londoni meghívásról, és csak a délutáni vonattal tér vissza majd a fővárosba.

- Így hát négyen lennénk - mondta Lady Hodmarsh -, többen nem is igen mehetnénk. Azonnal áttelefonálok Mrs. Driffieldnek, remélem, nem okozunk különösebb zavart.

Semmi kedvem sem volt ezzel a társasággal megjelenni Driffieldéknél. Megpróbáltam lehűteni a kedélyeket.

- Félek, halálra untatjuk Driffieldet, valószínűleg ki nem állhatja, ha egy csomó idegen így rátör. Már nagyon öreg.

- Éppen azért, ha még életben akarjuk találni, most kell mennünk. Ki tudja, meddig bírja. Mrs. Driffieldtől tudom, hogy nagyon örül a látogatóknak. Mindig csak az orvos meg a lelkész, hát az igazán unalmas, ráfér egy kis változatosság. Mrs. Driffield mondta, hogy érdekes embereket bármikor átvihetek. Persze nagyon vigyáz a férjére, mert folyton zaklatják, pusztán kíváncsiságból mindenféle alak betolakszik hozzájuk, újságírók nyilatkozatokat kérnek, írók a könyveiket szeretnék elolvasatni vele, buta, hisztérikus nők ugrálnak körülötte. Mrs. Driffield azonban csodálatos. Kivéve az igazán fontos személyiségeket, senkit nem enged be hozzá. Bele is halna egy hét alatt, ha ő mindenkit közel engedne. Nagyon vigyáz az egészségére. Persze mi, az egészen más.

Magam is úgy gondoltam, hogy más vagyok. De ahogy a többieket néztem, a hercegnő és Scallion is ugyanazt gondolták magukról. Legokosabb, ha többé egy szót sem szólok.

Világossárga Rolls Royce-on vonultunk át Ferne Courtba, há-

rom mérföldre Blackstable-től. Férne Court szerény, de jól megépített, vakolt falú ház volt, körülbelül az ezernyolcszáznegyvenes évekből. A ház homlokzatán és hátán két-két egészen egyforma, nagy, félköríves ablak és közöttük a bejárati és a hátsó ajtó. Az ívelt ablakok az emeleten megismétlődtek. Sima mellvéd takarta el az alacsony tetőt. A ház körül kissé túl sűrűn beültetett, de gondosan ápolt, körülbelül egyholdas kert terült el. A fogadószoba ablakából szép kilátás nyílt az erdőkre és zöld mezőkre. Kissé feszélyezett, hogy a fogadószoba hajszálra úgy volt berendezve, amint az egy fogadószobához illik szerényebb méretű vidéki úri házban. A nagy kerevetet és kényelmes karosszékeket csillogóan tiszta mintás huzat fedte, ugyanabból a csillogóan tiszta anyagból készültek a függönyök is. Chippendale-asztalkákon nagy keleti tálakban mindenféle csecsebecse. A gyöngyszínű falakat ismert század eleji festők csinos képei díszítették. Mindenféle szépen elrendezett virágok, a pompás zongorán ezüstkeretes fényképek: híres színésznők, halott írók és a királyi család jelentelenebb tagjai.

Mi sem természetesebb, mint hogy a hercegnő elragadtatással fölkiáltott: milyen bájos ez a szoba! Valamirevaló író csakis effajta szobában töltheti az estéit. Mrs. Driffield szerény magabiztossággal üdvözölt bennünket. Negyvenöt év körüli, kicsi, fakó arcú nő éles, de csinos vonásokkal. Szürke szoknyájához és ugyancsak szürke kabátjához mélyen fejébe húzott, harang alakú, fekete kalapot viselt. Vékony alakja se nem magas, se nem alacsony; takaros, élénk, rátermett nőnek látszott. Lehetett volna - mondjuk - a környékbeli uraság megözvegyült leánya, tehetséges szervező, aki az egyházközség ügyeit intézi. Jöttünkre a karosszékekből egy hölgy és egy lelkész emelkedett fel. Mrs. Driffield bemutatott bennünket egymásnak. A blackstable-i vikárius volt és a felesége. Lady Hodmarsh és a hercegnő azonnal elkezdtek nyájkodni abban a majdnem alázatos modorban, mellyel magas rangú személyiségek viselkednek alantasaikkal szemben, hogy jelezzék, ők a maguk részéről nem tesznek társadalmi különbséget.

Azután belépett Edward Driffield. Arcképét az utóbbi időben több ízben láttam képeslapokban, mégis, az élő Driffield meg-

ijesztett. Összement. Nagyobbként élt emlékezetemben. Nagyon lesóványodott, fejét csak itt-ott fődte a finom szálú, ezüstös haj, frissen borotvált arca átlátszó. Fakó kék volt a szeme, és vörös a szemhéja. Öreg, nagyon öreg ember lett belőle, akit már csak gyöngye szálak fűztek az élethez. Túl fehér hamis fogsorától mósolya erőltetett és merev. Eddig csak szakállásán láttam, most így, keskeny, sápadt ajkú szája csupasznak tűnt. Új, kifogástalanul szabott, kék szövetöltönyt viselt, alacsony, lötyögő inggal-lérjából kilátszott petyhüdt, ráncos nyaka. Csinosan kötött, fekete nyakkendője közepén igazgyöngy tű. Valahogy úgy nézett ki, mint egy esperes civilben, aki nyári szabadságát tölti Svájcban.

Mikor belépett, Mrs. Driffield gyors pillantással végigmérte, és bátorítóan rámosolygott; nyilván meg volt elégedve férje külsejével. Driffield üdvözölte vendégeit, mindenikkel kezét fogott, és mindenikhez volt egy-két szava. Hozzám így szólt:

- Igazán nagyon kedves öntől, hogy elfoglalt és híres ember létére ilyen messzire eljött egy begyepesedett vénember kedvéért.

Vajon miért beszél úgy velem, mintha sohase találkoztunk volna? Barátaim még azt hihetik, hencegtem, amikor azt állítottam, hogy egy időben bizalmas ismerősök voltunk. Vagy teljesen elfelejtett volna?

- Nem is tudom, hány éve már, hogy utoljára találkoztunk - igyekeztem könnyedén továbbsiklani.

Ő merően rám nézett, úgy tűnt, hosszan, de lehet, hogy csak egy-két pillanatig, azután hirtelen - megállt bennem a lélegzet - rám kacsintott. Csak futólag intett, kívülem senki se vehette észre, de annyira váratlan és meglepő volt abban a tiszteletre méltó, öreg arcban, hogy alig hittem a szememnek. Következő pillanatban arckifejezése visszaváltozott, okosan jóindulatú és csöndesen figyelő lett. Jelentették, hogy tálalva van, és mi átmentünk az ebédlőbe.

Ezt a szobát is csak a jó ízlés csúcsteljesítményének nevezhetem. A Chippendale-tálalón ezüst gyertyatartók álltak. Chippendale-székeken ültünk, és Chippendale-asztalról ettünk. Az asztal közepén ezüstitálban rózsák illatoztak, körülötte ezüstitálakon csokoládé- és fodormentakrém. A György-korabeli ezüst sótar-

tokát villogóra fényesítették. A gyöngyszínű falakon Sir Péter Lely nagyvilági hölgyeket ábrázoló metszetei lógtak, és a kandeló párkányán kék delfti porcelán garnitúra állt. Két, barna egyenruhába bújtatott szobalány szolgált fel. Mrs. Driffield folyékony és szakadatlan társalgása közben éberem figyelte mozdulataikat. Vajon ezeket a darabos kenti lányokat (pirospszögás arcuk, kiálló arccsontjuk elárulta, hogy „helyi készítmények”) milyen módszerrel nevelte ilyen tökéletes szobalányokká? Az ebéd kifogástalanul megfelelt az alkalomnak. Nagyon jó volt, elegáns, de nem hencegő. Halfiié fehér mártással, sült csirke újkrumplival, zöldborsóval és spárgával, tejszínhabos egresfelfűjt. Ebédlő, fogások, tálalás, együtt az egész egy szerény vagyonú, de nagy hírnévnek örvendő író légkörét sugározta.

Mrs. Driffield, mint a legtöbb írófeleség, imádott fecsegni, az asztalnak azon a végén, ahol ő ült, egy pillanatra sem apadt el a társalgás. Bármennyire érdekelt volna is bennünket, hogy férje mit mond, az asztal másik végén nem hallhattuk tőle. Élénk volt és vidor. Bár Edward Driffield törekeny egészsége és magas kora őt az év nagy részében vidéki otthonához kötötte, azért - minden jel szerint - talált rá időt, hogy elég gyakran a városba látogasson, és lépést tartson a kulturális élet eseményeivel. Lord Scallionnal élénk eszmecserét folytatott, megbeszélték a londoni színházak előadásait és a Királyi Akadémia túlszűfolt termeit. Kétszer kellett felutaznia, hogy a képeket megnézhesse, és sajnos még így is elmulasztotta az akvarelleket. Pedig mennyire szereti ezt a műfajt! Mert nem hivalkodó. Ő viszolyog mindenfajta hivalkodástól.

Vendéglátóink az asztal két végén ültek, közöttük, Lord Scallion mellett a lelkész, felesége mellett pedig a hercegnő, aki buzgón társalgott: a munkásosztály lakásviszonyait taglalta lényegesen több hozzáértéssel, mint szomszédja, a lelkész neje. Így én zavartalanul figyelhettem Edward Driffieldet. Ő Lady Hodmarshal beszélgetett. A hölgy arról csevegett, hogyan kell regényt írni, s mindjárt ajánlott is néhány címet, amit föltétlenül érdemes elolvasni. Driffield udvarias érdeklődéssel hallgatta, itt-ott közbe is szólt, de olyan halkán, hogy nem hallottam, mit mond; amikor

pedig ízeőbb megjegyzés hangzott el (Lady Hodmarsh előszere-
tettel és nem is tehetségtelenül szellemeskedett), Driffield halkan
felnevetett, és szomszédjára vetett, futó pillantása mintha azt
mondta volna: hiszen ez a nő nem is olyan átkozottul ostoba.
Visszaemlékezve a múltra, magamban kíváncsian firtattam, mit
gondolhat ez az öregember erről a fényes társaságról, ügyes fele-
ségéről, aki annyi hozzáértéssel és tapintattal szervez meg min-
dent, az egész elegáns környezetről, amelyben él. Megbánta vol-
na ifjúsága kalandos éveit? Tetszik neki ez a környezet, vagy de-
rűs modora kegyetlen unalmat takar? Tán észrevette, hogy őt né-
zem, mert rám emelte tekintetét, megpihentette rajtam elgondol-
kozó, nyájas és mégis furcsán fürkésző kifejezéssel, azután hirte-
len, ezúttal félreérthetetlenül, megint kacintott. Az öreg, fony-
nyadt arcban a frivol pillantás több volt, mint meglepő, egyene-
sen megdöbbsentett. Tanácstalanul somolyogtam.

A hercegnő most csatlakozott az asztalfőn folyó társalgáshoz,
mire a lelkész felesége hozzám fordult.

- Ön, ugyebár, régről ismeri őt? - kérdezte fojtott hangon.

- Igen.

A társaságra pillantott, hogy meggyőződjön, senki se figyel
bennünket.

- A felesége aggódik, nehogy ön régi, esetleg fájó emlékeket
ébresszen benne. Szegényke nagyon gyöngé, a legcsekélyebb iz-
galom is megárt neki.

- Kímélni fogom.

- Felesége csodálatosan gondját viseli. Odaadó jósága példa
lehet mindannyiunknak. Mélyen átérzi, hogy milyen kincset bí-
zott rá a sors. Kimondhatatlanul önzetlen. - Még halkabbra fog-
ta a hangját. - Férje már nagyon öreg, és bizony az öregek néha
kissé terhesek, de én sohase láttam őt türelmetlennek. A maga
szerepkörében Mrs. Driffield éppen olyan kiváló ember, mint a
férje.

A mondottakra nehéz volt választ találnom, pedig éreztem,
hogy a papné helyeslésre vár.

- Igen, a körülményekhez képest nagyon jól néz ki - motyog-
tam magam elé.

- Mindent a feleségének köszönhet.

Ebéd után visszatértünk a szalonba, és pár perces ténfergés után Edward Driffield hozzám csatlakozott. A lelkésszel álltam, és jobb híján az elragadó kilátást dicsértük. Vendéglátónkhoz fordultam.

- Éppen arról beszélgettünk, milyen festői látványt nyújtanak a kicsi házikók ott lent a völgyben.

- Innen - mondta Driffield. A házak, töredezett körvonalait nézte, és száraz ajka gúnyos mosolyra húzódott. - Én ott születtem az egyik kis házban. Klassz, mi?

Mrs. Driffield azonnal ott termett, áradt belőle a fontoskodó derű. Hangja érces-dallamosan csengett.

- Ó, Edward, a hercegnő biztosan nagyon kíváncsi a dolgozószobádra. Sajnos hamarosan el kell mennie.

- Igazán nagyon sajnálom, de három tizennyolckor indul a vonatom Tercanburyből - mondta a hercegnő.

Libasorban bevonultunk Driffield dolgozószobájába. Nagy helyiség volt a ház túloldalán, félköríves ablaka ugyanarra a tájra nézett, mint az ebédlő ablakai. Természetesen olyan szoba volt, amilyent a gyöngéd feleség író férjének berendez. Kínos rend, nagy vázákban virágok, mindenütt a finom női kéz jegye.

- Ezen az íróasztalon írta összes késői műveit - mondta Mrs. Driffield, és becsukott egy lapjával lefelé fordított könyvet. - Szerepel az *Edition de Luxe* harmadik kötetének belső címlapján. Antik bútor, stílushű.

Mindnyájan megcsodáltuk az íróasztalt. Lady Hodmarsh egy óvatlan pillanatban megtapogatta a fát is, hogy valódi antik-e.

Mrs. Driffield arcán hirtelen felfénylő mosollyal kérdezte:

- Szeretnének egy kéziratot is látni?

- Nagyon - válaszolta a hercegnő -, csak megnézem, és utána mindjárt rohanok.

Mrs. Driffield kék szattyánbőrbe kötött kéziratköteget emelt le a polcról, és míg a társaság elfogódottan lapozgatta, én körülnéztem a könyvekkel tele polcokon. Tekintetem, mint minden szerzőé, gyors pillantással saját műveimet kereste, de hiába, egyetlenegy sem találtam. Viszont hiánytalanul ott sorakoztak

Alroy Kear regényei, és még jó néhány pompás kötésű regény, gyanúsán érintetlen állapotban. Ezeket a műveket szerzőik - nyilván - a mester iránti hódolatuk jeléül küldték el, abban a reményben, hogy cserébe a mester küld nekik néhány elismerő szót, melyet a kiadói hirdetésekben felhasználhatnak. A könyvek tökéletes rendben, érintetlen tisztaságban sorakoztak - nem tehetek róla, de úgy éreztem, hogy nagyon ritkán emelik le bármelyiküket is a polcra. Angol szótárak, a nagy Oxford Dictionary, angol klasszikusok: Fielding, Boswell, Hazlitt és a többiek, mind pazar kötésben, mellettük egy csomó tengerészeti szakmunka. Felismertem az Admirális kiadványait, különböző színű, ócska kötésű vízi úti kalauzokat és számos kertészeti szakmunkát. A szoba nem az író műhelye, hanem egy nagy nevet megőrkítő emlékmű volt, és szinte láttam már a tanácstalan turistát, amint jobb híján eltévelyed az üres és dohos múzeumban. A sarokasztalon egy csomó *Kertészeti Közlöny* és *Hajózási Szaklap* hevert. Erős a gyanúm, ha Driffield egyáltalán olvasott még valamit, csak azokat a lapokat böngészte.

Miután a hölgyek kielégítették kíváncsiságukat, elbúcsúztunk vendéglátóinktól. Lady Hodmarsh azonban női érzékenységgel megérezte, hogy valami nincs rendjén, hiszen kedvemért rendezte a kirándulást, s végül alig egy-két szót váltottam a házigazdával. Megállt az ajtóban, rám villantotta kedves mosolyát, és így szólt Driffieldhez:

- Hogy szerettem volna az ön és Mr. Ashenden régi ismeretségéről többet hallani. Kedves kisfiú volt, ugye?

Driffield egy pillanatra sajátosan csúfolódó, gúnyos tekintetével nézett rám. Úgy éreztem, ha mások nem volnának jelen, kiölné rám a nyelvét.

- Félénk volt - válaszolta. - Én tanítottam meg biciklizni.

Ismét beültünk a hatalmas, sárga Rolls Royce-ba, és elhajtottunk.

- Aranyos ember - lelkesedett a hercegnő. - Igazán örülök, hogy meglátogattuk.

- Elragadó modorú - toldotta meg Lady Hodmarsh.

- Csak nem képzelte, hogy késsel eszi a zöldborsót? - kérdeztem.

- Bár ette volna - mondta Scallion -, igazán festői látvány lett volna.

- Azt hiszem, nagyon nehéz. Többször próbáltam, de a szemek mindig legurultak a késről - így a hercegnő.

- Lándzsahegyre kell tűzni őket - vélekedett Scallion.

- Tévedés - vágott vissza a hercegnő -, a kés lapján kell egyensúlyozni azokat az ördögfiókákat, különben az egész nem érdekes.

- És mi a véleményük Driffieldnéről? - kérdezte Lady Hodmarsh.

- Gondolom, megfelel a célnak - válaszolta a hercegnő.

- A férje, szegénykém, már olyan öreg, hogy valakinek föltétlenül ápolni kell. Úgy tudom, az asszony ápolónő volt egy kórházban.

- Igazán?- kiáltott fel a hercegnő. - Azt hittem, a gépirónője, vagy a titkárnője, vagy valami ilyesmije lehetett.

- Nagyon kedves nő - védelmezte melegen Lady Hodmarsh.

- Igen, eléggé.

- Driffield, mintegy húsz évvel ezelőtt, súlyos beteg volt, és az asszony ápolta. Mikor felgyógyult, elvette feleségül.

- Furcsa, hogy okos emberek hogyan házasodnak. A nő, azt hiszem, jóval fiatalabb, nem lehet több, mint... mondjuk... negyven, negyvenöt.

- No, annál több. Megvan negyvenhét is. Mint hallom, sokat tett a férjéért. Nagyvilági embert faragott belőle. Alroy Kear szerint Driffield régebben amolyan bohémfajta volt.

- Az írófeleségek rendszerint utálatosak.

- Szörnyen unalmasak lehetnek úgy a négy fal között.

- Katasztrofálisak. Nem értem, hogy nem látják be ezt maguk is.

- Szegények elhítetik magukkal, hogy ők a világ szemében érdekesek - dünnyögtem félhangon.

Tercanburybe értünk. Az állomáson a hercegnő kiszállt a kocsiból.

Edward Driffield igazat mondott: ő tanított meg biciklizni. Sőt még ismeretségünket is a biciklinek köszönhettem. Nem tudom, mikor találták fel az ördögös masinát, de azt tudom, hogy Kent eldugottabb vidékein, ahol magam is éltem, akkortájt még nem terjedt el, és ha valaki széleseben arra karikázott, az emberek megálltak, utánafordultak, és bámulták, amíg eltűnt. Középkorú urak még el-elsütötték a tréfát, hogy ők már csak az apostolok lován utaznak, és öreg hölgyek, ha távolról feltűnt egy bicikli, a legnagyobb izgalommal igyekeztek idejében kibotorkálni az út szélére. Magam sokáig irigykedtem az iskola udvarán körbevágató fiúkra, mert a bicikli kitűnő alkalmakat kínált a henccegésre, különösen ha valaki eleresztett kormányral robogott be az iskola kapuján. Bácsikámat a nyári vakáció elején rábírtam, hogy vegyen nekem egy biciklit, bár néném élénken ellenezte, és állította, hogy ki fogom törni a nyakamat. Nagybátyám persze azért engedett kitartó rábeszélésemnek, mert a gépet én fizettem ki a saját pénzemből. Még tanévzárás előtt megrendeltem Tercanburyben, és néhány nappal később egy küldönc elhozta a lelkészlakba.

Elhatároztam, hogy egyedül tanulok meg biciklizni. Iskolatársaim váltig állították, hogy félóra alatt tanultak meg. De én mindhiába próbálkoztam, végül levontam a tanulságot: képtelenül ostoba vagyok. Megtépázott büszkeséggel, mélyen megalázva, arra kértem a kertészt, tartaná egyenesen azt a biciklit, amíg legalább elindulok vele. De egész délelőtti próbálkozás után délben éppen úgy nem tudtam biciklizni, mint mikor elkezdtem. Másnap más terepen kísérleteztem. Nem a lelkészlak kertjében a kanyargós ösvényen, ahol úgysem lehetett rendesen gyakorolni, hanem fogtam a biciklimet, és szépen eltoltam nem nagyon messzire, egy teljesen sima, egyenes útra, mely annyira elhagyatott is volt, hogy senki sem láthatta szégyenem. Többször felmásztam a gépre, de mindig leestem róla. Sípcsontomat kékre verte a pedál, elöntött a veríték és a bánat. Egyórai önkínzás után kezdtem belátni, hogy Isten engem nem biciklizésre választott ki (bár még

gondolni sem bírtam az ő blackstable-i helytartójának, bácsikámnak maróan gúnyos megjegyzéseire), és éppen mikor végképp eldöntöttem, török, szakad, mégis megtanulok, éppen abban a pillanatban vettem észre nagy megrökönyödéssel, hogy két biciklista közeledik az elhagyott úton. Masinámat azonnal kitoltam az út szélére, magam leültem egy dombra, és olyan elmerülten bámultam a tengerre, mintha egy kiránduláson lepihentem volna, hogy elmélázzak az óceán végtelenségén. Tekintetem álmodozva elfordítottam az útról, de éreztem, hogy a két biciklista közeledik, sőt szemem sarkából láttam is őket, az egyik férfi volt, a másik nő. Amint éppen elsiklottak mellettem, a nő gépe megcsúszott, felém kanyarodott, nekem esett, ő pedig a földön találta magát.

- Ó, bocsánat, tudtam, mihelyt megláttam, biztosan tudtam, hogy itt lehuppanok.

Földiektől elvonatkozott szemlélődésemet ilyen körülmények között fel kellett függesztenem. Rettenetesen elpirultam, és azt mondtam, nem történt semmi.

Amikor a nő leesett, a férfi is leszállt a bicikliről.

- Nem ütötted meg magad? - kérdezte.

- Nem.

Ekkor ismertem meg: Edward Driffield volt, az író, aki néhány nappal azelőtt a segédlelkésszel sétált.

- Most tanulok biciklizni - mondta a nő -, és bármit meglátok az úton, rögtön felfordulok.

- Maga a lelkész unokaöccse? Láttam a minap, és Galloway mondta, hogy kicsoda. A feleségem - mutatott be a mellette álló hölgynek.

A nő szokatlanul határozott mozdulattal nyújtott kezét, és melegen, szívélyesen megszorította kezemet. Szeme és ajka egyszerre mosolygott, és ebben a mosolyban volt valami, amit már akkor rendkívül kedvesnek láttam. Zavarba jöttem. Idegenektől általában kissé féltem, és zavaromban semmit sem láttam, még azt sem, ki áll szemben velem. Mintha elég magas növésű, szőke nő lett volna. Nem tudom, akkor vettem-e észre, vagy későbbi találkozásokról emlékszem sötétkék harangszoknyájára, kikeményí-

tett, rózsaszínű ingblúzára és a szalmakalapra, arra a lapos, kemény zsirárdira, amit a rengeteg aranyhaj tetejére tűzött fel.

A töltéshez támasztott vadonatúj biciklimet nézegette.

- Ugye, milyen jó biciklizni? S még milyen nagyszerű lesz, ha én is megtanulom.

Szavaiból bicikli-tudományom elismerését éreztem ki.

- Gyakorlat kérdése az egész - válaszoltam.

- Ez a harmadik órák. Mr. Driffield azt állítja, hogy nagyszerűen haladok, de én olyan ügyefogyottnak érzem magam, hogy legszívesebben nyakon ütném magamat. Szintén nehezen tanulta meg?

Hajam tövéig elpirultam. Alig bírtam kiejteni a szégyenteljes szavakat:

- Nem tudok biciklizni. Új a gépem, most kaptam, és ma próbáltam ki először.

Igaz, hogy egy szemernyi szépítettem, de lelkiismeretemmel mindjárt el is rendeztem a dolgot, mert gondolatban *hozzáfűztem*: kivéve a tegnapot otthon a kertben.

- Szívesen megtanítom, ha akarja - mondta Driffield biztatóan. - Rajta, üljön fel.

- Ó, dehogy, köszönöm. Hogy is jutna ilyesmi eszembe!

- Miért ne? - kérdezte a felesége, s kék szemében most is mosoly bujkált. - Mr. Driffield szívesen tanítja, s én legalább pihenhetek közben.

Driffield baráti erőszakjának nem lehetett ellenállni. Fogta a biciklit, s én húzódozva bár, de felügyetlenkedtem rá magam. Ide-oda inogtam, ő kemény kézzel tartotta a kormányt.

- Gyorsabban - biztatott.

Én tapostam a pedált, ő szaladt mellettem, fogta a jobbra-balra kanyargó bicikli kormányát. Nagyon kimelegedtünk mind a ketten, mire összes erőfeszítéseink ellenére mégiscsak sikerült leesenem. Ebben a helyzetben igazán nehéz volt megőriznem fölényes magatartásomat, ami pedig mint a lelkész unokaöccsét föltétlenül megilletett Wolfe kisasszony gazdatisztjének fiával szemben. Mikor megint visszafelé indultam, és harminc-negyven izgalmas métert végre egyedül tettem meg, és Mrs. Driffield izgatottan ki-

rohant az út közepére, hadonászott és kiabált - rajta, rajta, kettő az egyhez a favorit javára! -, már annyira nevettem, hogy teljesen megfeledkeztem kiváltságos társadalmi, helyzetemről. A bicikliről egyedül szálltam le arcomon a győzelem mámoros kifejezésével, és a legcsekélyebb zavar nélkül fogadtam Drifffieldék gratulációit. Ügyességemet dicsérték, hogy a legelső nap, amint felültem egy biciklire, így tudok karikázni.

- Most kipróbálom, boldogulok-e én is egyedül - szólt Mrs. Drifffield.

Leültem a töltésre, és férjével együtt figyeltem haszontalan fáradozását.

Azután bosszúsan, de alapjában jókedvvel ő is leült mellém pihenni. Drifffield pipára gyújtott. Csevegtünk. Akkor persze még nem vettem észre, de ma tudom, hogy az asszony lénye lefegyverzően nyílt volt, a feszélyezettséget másban is mindjárt feloldotta. Olyanforma buzgalommal, túlaradó életkedvvel beszélt, mint a gyermek, és szeméből mindig sugárzott a lebilincselő mosoly. Nem tudtam, miért, de tetszett nekem. Mosolyában pici ravaszság is bujkált, de nem a szó rossz értelmében; túl ártatlan volt ahhoz, hogy igazán ravasz lehessen. Inkább pajkos volt, úgy mosolygott, mint a gyermek, aki elkövetett valami nagyon mulatságosat, de tudja, hogy a felnőttek nem dicsérik meg érte, ugyanakkor érzi, hogy nem is haragszanak rá igazán, s ha maguktól nem találják ki, maga mondja el nekik. Mindebből akkor csak mosolya meghittségét éreztem.

Egyszerre Drifffield az órájára nézett, indulniok kell, mondta, és azt ajánlotta, hárman együtt biciklizzünk vissza a városba, libasorban egymás mögött, amint illik. Tudtam, hogy bátyám és néném pontosan ebben az időben fejezik be mindennapi sétájukat a városban, és új ismerőseim társaságában nem szívesen találkoztam volna velük. Túl jól ismertem a véleményüket, így arra kértem őket, induljanak el előttem, mert ők úgylis gyorsabban haladnak, mint én. Mrs. Drifffield hallani sem akart róla, de férje furcsa, kissé cinkos pillantást vetett rám, amiből arra következtettem, hogy átlát a szitán, és fülíg pirultam.

- Hagyd, Rosie, jobban halad egyedül - mondta.

- No, nem bánom. Találkozzunk holnap ugyanitt. Eljön, ugye? Mi itt leszünk.

- Tőlem telhetőleg - mondtam.

Elindultak, és néhány perc múlva követtem őket. A lelkészlak kapujáig egyetlenegyszer sem estem le, nagyon elégedett voltam magammal. Ebéd közben - úgy emlékszem - sokat hencegtem, csak azt felejtettem ki, hogy Driffieldékkel találkoztam.

Másnap tizenegy körül biciklimet kiveztem a kocsiszínből. Nem tudom, miért nevezték így, mikor még egy árva pónifogat sem állt benne, csak a kertész használta a fűnyírógépének meg a szerszámainak, Mary Ann pedig itt tartotta a tyúkok eledelét. Gépem a kapuig toltam, azután nem túl könnyedén, de felültem rá, és elindultam a Tercanbury felé vezető úton. A régi sorompónál befordultam a tegnapi egyenes útra.

Kéken borult fölém az ég, a levegő meleg, de mégis olyan friss volt, hogy szinte ropogott. Kristályosán csillogott a napfény. Sugarai megcélozták a fehér utat, és visszaverődtek, mint a gumilabda.

Driffieldékre várva ide-oda karikáztam, és egyszer csak megpillantottam őket. Intettem, majd visszafordultam (de ehhez biztonságosabb volt leszállni), azután együtt elhajtottunk. Mrs. Driffielddel nem győztük dicsérni egymás előmenetelét. Feszült figyelemmel pedáloztunk, görcsösen markoltuk a kormányt, mégis elárasztott a diadal. Driffield azt mondta, mihelyt biztosabban ülünk a nyeregben, bekarikázzuk az egész vidéket.

- Szeretnék néhány rézöntvényről levonatot készíteni - mondta.

Nem értettem, miről beszél, s ő nem magyarázta meg.

- Várjon türelemmel, majd megmutatom, hogyan készül. Mit gondol, tudna holnap tizenégy mérföldet biciklizni? Hetet oda, hetet vissza.

- Miért ne? - válaszoltam.

- Majd hozok papírt és viaszt, és maga is csinálhat levonatot. Mindenesetre kérdezze meg a nagybátyjától, hogy velünk tarthat-e.

- Fölösleges.

- Talán mégis jobb, ha megkérdezi.

Mrs. Driffield ama különös, pajkosán barátságos pillantását rám vetette, és én vérvörösre gyúltam. Tudtam, ha szólok, nagybátyám nemet mond. Okosabb, ha hallgatok. De az úton egyszer csak szembehajtott velünk az orvos kis homokfutója és benne ő maga. Merően magam elé bámultam azzal a hiú reménnyel, ha én nem nézek rá, talán ő sem vesz észre engem. Kényelmetlenül feszengtem. Ha meglátott, hamarosan néném és bátyám fülébe jut, nem biztosabb-e, ha magam fedem fel a titkot, amit úgysem tarkargathatok sokáig. Mielőtt a lelkészlak kapujánál elváltunk (nem akadályozhattam meg, hogy egészen a kapuig együtt menjünk), Driffield megjegyezte, ha holnap velük tartanék, szóljak be értük minél korábban.

- Ugye, tudja, hol lakunk? Közvetlenül a kongregációs templom mellett. A háznak Hárslak a neve.

Ebédhez ültünk. Vártam a pillanatot, amikor mellékesen elejthetem, hogy véletlenül összetalálkoztam Driffieldékkal. De Blackstable-ben gyorsan szálltak a hírek.

Nagynéném megelőzött.

- Miféle emberekkel bicikliztél ma reggel? A városban találkoztunk Ansteyvel, és ő mondta, hogy látott az úton.

Nagybátyám méltatlankodó arckifejezéssel rága a marhahúst. Makacsul a tányérját nézte.

- Driffieldékkal - válaszoltam könnyedén. - Az íróval, akit a múltkor említettem. Galloway ismeri őket.

- Rossz hírű emberek, társaságuk nemkívánatos - szólt nagybátyám.

- Miért? - kérdeztem.

- Magyarázattal nem tartozom neked. Elégedj meg annyival, hogy nem óhajtom őket.

- Egyáltalán hogy ismerkedtél meg velük? - szólt közbe nagynéném.

- Én is bicikliztem, ők is bicikliztek, és megkérdezték, nem tartanék-e velük - mondtam, enyhén meghamisítva a tényeket.

- Milyen tolakodók! - kiáltott fel nagybátyám.

Duzzogni kezdtem. Sértettségem jeléül, mikor a tésztát az asz-

tálra tették, bár málnakrémmel töltött torta volt, amit nagyon szerettem, tüntetően elfordultam. Nem kell. Nagynéném aggódva kérdezte: talán rosszul érzem magam?

- Nem - mondtam a lehető leggőgösebben -, kifogástalanul érzem magam.

- Egyél egy falatot - unszolt a néni.

- Nem vagyok éhes - válaszoltam.

- De az én kedvemért.

- Hagyd, ő tudja, mikor elég neki - mondta a bácsi.

Keserű pillantást vetettem rá.

Néném tekintélyes szeletet tett a tányéromra, és én úgy nyeltem le, mintha szigorú kötelességtudás kényszerítene rá, hogy egy ilyen visszataszító tettet kövessek el. Nagyon jó málnatorta volt. Mary Ann olyan tortákat sütött, hogy szétolvadtak az ember szájában. Mikor azonban néném megkérdezte, nem kérek-e belőle másodszer is, hűvös méltósággal visszautasítottam. Ő nem erőszakolta. Nagybátyám elmondta az asztali áldást, és én sértett önérzettel átvonultam a szalonba.

Mikor számításom szerint a személyzet is megebédelt már, kisorsrantam a konyhába. Emily a tálalóban ezüstöt pucolt, Mary Ann mosogatott.

- Mondd, mi a baj ezekkel a Driffieldékkel? - kérdeztem.

Mary Ann tizennyolc éves korában szegődött el a lelkészékhöz. Ő füröszött, mikor kicsi voltam, szilvalekváromba hashajtót kevert, ha szükségem volt rá, tízórait csomagolt, mikor iskolába mentem, ápolt, ha beteg voltam, mesét olvasott, ha unatkoztam, és megszidott, ha rosszalkodtam. Emily, a szobalány, szeleburdi kis teremtés volt, és Mary Ann gondolni sem mert arra, mi vált volna belőlem, ha ő nevel fel. Mary Ann blackstable-i lány volt. Életében sohasem járt Londonban, s nem hiszem, hogy Tercanburyt három-négyszer látta. Soha nem volt beteg. Sohasem ment szabadságra. Évente tizenkét font fizetést kapott. Hetenként egy estét a városban az édesanyjánál töltött, aki mosónő volt, és vasárnaponként templomba járt. Mary Ann mégis mindent tudott, ami Blackstable-ben történt. Ismert mindenkit, pon-

tosan tudta, ki kit vett el, kinek az apja halt meg és miben, és bármelyik asszonyról megmondta, hány gyereke van, s mi a nevük.

Kérdésemre a vizes mosogatórongyot erőlyesen belevágta a mosogatóba.

- Igaza van a bácsikádnak - mondta -, én se hagynálak ilyenekkel járni, ha az én öcsém volnál. Még mit nem! Csak úgy megkértek, hogy menj velük biciklizni? Némelyik embernek nincs bőr a képén.

Mary Ann már tudta, hogy mi hangzott el az ebédlőben.

- Nem vagyok gyerek - mondtam.

- Annál rosszabb. Ma az is éppen elég, hogy ideszemtelenkedtek. - Mary Ann a fölöslegesnek ítélt betűket könnyedén elhagyta. - Ház köll nekik, hogy adják a bankot. Hagyd békén, ne babráld azt a tésztát.

A málnatorta még ott állt a konyhaasztalon, lecsíptem egy darabkát, és a számba dugtam.

- Ezt mi esszük meg itt kint este - mondta -, mér nem kértél délbe az asztalnál, ha még éhes vagy? Ted Driffield sehun meg nem marad, pedig az anyja elég rendesen nevelte. Ma én csak az anyját sajnálom. Sose vót egy jó perce a fiával, születésétő kezdve csak bajt hozott rá. Aztán fogja magát, s elveszi Rosie Gannt. Mondják, hogy mikor szegény asszony megtudta, ágnak esett, s három hétig egy szót se szólt.

- Mrs. Driffield lányneve Rosie Gann volt? Melyik Gann családból való?

Blackstable-ben az egyik leggyakrabban előforduló név a Gann volt. Sírjaik megtöltötték a temetőt.

- Hunnan ismernéd őket, Rosie az öreg Josiah Gann lánya. Vadember vót az apja is. Ement katonának, s falábbal gyütt haza. Szobafestő vót, de nem sokat dógozott életibe. A Búzasoron laktak a szomszédunkba. Együtt jártam Rosie-val a vasárnapi iskolába.

- De hisz ő nem olyan öreg, mint te - böktém ki gyerekes nyíltsággal.

- No, a harmincat ó se látja ma.

Mary Ann pisze orrú, rossz fogú, de rózsás arcú kicsi fehérnép volt, nem hiszem, hogy harmincöttnél több lehetett.

- Akármit mond is Rosie, legfennebb négy-öt évvel fiatalabb nálam. Azt beszélük, rá se lehet ismerni, úgy kiőtözött.

- Igaz, hogy pincérlány volt? - kérdeztem.

- Igaz ha, a vasúti vendéglőbe szógált. Azután meg Havershambe ment, a Walesi hercegebe. Mrs. Reeves vette oda a vasútiba, hogy segítsen a söntésbe, de ki kellett tegye, mer rosszul viselkedett.

A vasúti vendéglő valójában szerény kis kocsmá volt, szemben az állomással, ahol a London, Chatham és Dover felé menő vonatok találkoztak. Valami baljós vidámság ülte meg. Téli éjszakán, ha arra jártál, és az üvegajtón benéztél, a bárpult körül férfiak üldögéltek. Nagybátyám mélyen elítélte az effajta örömöket, és évekig fáradozott azon, hogy a kocsmárostól megvonassa a működési engedélyét. Vasutasok, bányászok és napszámosok jártak oda. Tisztesebb blackstable-i polgárok elkerülték, és ha egy krigli sört kívántak, a Barnamedvébe vagy a Kenti hercegebe mentek.

- Miért, mit csinált? - kérdeztem kidülledt szemmel.

- Mit nem csinált? - vágott vissza Mary Ann. - És mit gondósz, mit szóna hozzá a bácsikád, ha hallaná, hogy mikro beszélsz? Férfiember be nem tehetne úgy a lábát abba a kocsmába, hogy ő bele ne kössön. Akárki vót, neki mindegy. S nem maradt meg egy mellett, neki mindig más kellett, egyik a másik után. Borzasztó, mit művelt. Akkoriba kezdődött el az egész Lord George-dzsal. Ő nem járt olyan helyekre, nagyobb úr vót annál, de egyszer késett a vonata, véletlenül bement, s meglátta Rosie-t. Attól kezdve folyton a kocsmában ült a sok közönséges alak között, és mindenki tudta, hogy kiér jár oda. Nem szegyeiké az a családos ember, akinek felesége meg három gyereke van. Jaj, hogy sajnáltam azt az asszonyt! És mennyit pletykálták őket. Mrs. Reeves fülibe jutott, aszonta, egy percet se tőrlek tovább, pakolj, Rosie, itt a béred, s eriggy. Megérdemelte a szemétje, mehetett isten hírivei.

Lord George-ot jól ismertem. George Kemp volt a neve. Kintető címét nagyzó modora miatt ragasztották rá. Ő szállítot-

ta Blackstable-be a szentet, de ingatlanközvetítéssel is foglalkozott, s részvényes is volt egy-két kisebb szénbányában. Saját telkén, új téglaházban lakott, és fogatot is tartott. Testes, vérbő férfi volt, piros arccal, merész nézésű kék szemmel és hegyes szakállal. Emlékezetemben úgy él, mint régi flamand képek bővérű, pirosposzsgás kereskedőalakja. Nagyon feltűnően öltözködött. Ha nagy gombos, őzszínű felöltőjében, fején félrecsapott, barna keménykalappal és gomblyukában piros rózsával végighajtott a Fő utcán, az emberek megálltak és úgy bámulták. Vasárnaponként frakkban, fényes, fekete cilinderrel jelent meg a templomban. Mindenki tudta, hogy presbiter szeretne lenni, ereje, energiája nagyon hasznos is lett volna az egyházi ügyek intézésében, nagybátyám mégis kimondta a szót: míg én vagyok itt a lelkész, addig ő a lábát ide nem teszi be. És Lord George hiába járt ezután egy évig tüntetőén a kápolnába imádkozni, bácsikám hajthatatlan maradt. Észre sem vette Lord George-ot, ha a városban találkoztak. Végül győzött a józan ész, kibékítették őket, és Lord George ismét a templomba járt, de nagybátyám engedékenysége csak a segédpresbiteri tisztségig terjedt. Az úriemberek közönségesnek tartották, s magam is azt hiszem, hogy hiú és hencegő alak volt. Kifogásolták hangos beszédét, harsány nevetését - ha az utca inenső oldalán beszélgetett valakivel, a túlsó oldalon minden szavát hallották -, egyáltalán, a modortalanságát. Túl barátságos - mondták -, mindig úgy tesz, mintha nem is kereskedő lenne, felvágós és tolakodó. De ha azt hitte, hogy bratyzásával, közéleti ügyködéssel s azzal, hogy nem sajnálja a pénzt az évi regattára vagy az aratási ünnep költségeire, s még a rászorulókön is szívesen segít, ha azt remélte, hogy ettől megtörik a jég - hát tévedett. Blackstable-ben Lord George közeledését ellenségesen elutasították.

Emlékszem, egy ízben az orvos felesége meglátogatta nagynémet. Emily bejött és jelentette, hogy Mr. George Kemp szeretne nagybátyámmal beszélni.

- De, Emily, az előszobaajtón csengettek - mondta nagynémet.

- Igen, asszonyom, az előszobaajtónál vár.

Kínos csönd támadt. Senki se tudta, hogy eme rendkívüli helyzetben mi a teendője. Még Emily sem, még ő is ideges lett, pedig ő aztán igazán megtanulta, hogy kinek dukál a főbejárati ajtó, kinek az oldalajtó, és kinek a hátsó ajtó. Szelíd lelkű nénikém, azt hiszem, őszintén fájlalta, hogy akad ember, aki ennyire elvesse a sulykot, ilyen kínos helyzetbe hozza, magát. Az orvos felesége megvető kis sziszegést hallatott. Elsőnek nagybátyám tért magához.

- Vezesd a dolgozószobába, Emily - mondta -, megiszom a teámat, és megyek.

Minden hiába, Lord George maradt, aki volt: hangos, hivalkodó, viharos kedélyű és féktelen. Azt mondta: ez a város halott, majd én fölébresztem. Kirándulóvonatokat szervezek. Miért ne lehetne Blackstable is olyan divatos fürdőhely, mint Margate. Ha Férne Baye-nek lehet polgármestere, miért ne lehetne nekünk is?

- Hát persze, ő akar polgármester lenni - vélekedtek a blackstable-beliek. És megvetően elhúzták a szájukat. - Aki nagyot akar, nagyot esik.

Nagybátyám hozzáfűzte: - Nem mind arany, ami fénylik.

Nem hallgathatom el, hogy én is ugyanazzal a megvető gúnynyal szemléltem Lord George-ot, mint a többiek. Dühöngtem, ha megállított az utcán, keresztneveemen szólított, és úgy beszélt velem, mintha nem volna közöttünk társadalmi különbség. Odáig ment, hogy meghívott krikettezni velem egykorú fiaival. De ők a havershami nyilvános középiskolába jártak, s így természetesen semmi közöm sem lehetett hozzájuk.

Megrémített és felizgatott, amit Mary Anntól hallottam. De nem egészen hittem. Túl sok regényt olvastam, és túl sokat tanultam az iskolában ahhoz, hogy teljesen járatlan legyek a szerelem dolgaiban, viszont azt hittem, hogy a szerelem kizárólag a fiatalok dolga. Hihetetlennek tűnt, hogy egy szakállas férfi, velem egykorú fiúk apja, effajta érzelmeket táplálhat. Szerintem a házassággal a szerelemnek vége. Hogy a harminc éven felüliek még szerelmeskedjenek - eléggé undorítótnak találtam.

- Csak nem gondolod, hogy csináltak is valamit? - kérdeztem Mary Annt.

- Nincs olyan, amit Rosie Gann meg ne csinálna. És Lord George nem is az egyetlen vót.

- Ne mondd, akkor hogy nem lett gyereke?

Regényekben, ha szép nők elvesztették a fejüket, gyerekek születtek. Effajta csemegéket a regények végtelenül óvatosan közöltek, néha csak pont-pont-pont jelezte a történeteket, de az eredményt nem lehetett félreérteni.

- Inkább szerencséje vót, mint esze - mondta Mary Ann. De hirtelen észbe kapott, abbahagyta a tányértörlést, és rám rivallt: - Úgy látom, sokkal többet tudsz te, mint kéne.

- Csak természetes, hogy tudok, hisz majdnem felnőtt vagyok már - fontoskodtam.

- Még csak annyit mondok, hogy mikor Mrs. Reeves kidobta, Lord George állást szerzett neki Havershambe a Walesi hercegnél, s átjárt hozzá a kocsiján. A sör odaát is éppolyan, mint ideát, nem igaz?

- Nem értem, akkor Ted Driffield miért vette el feleségül?

- Kérdezz könnyebbet - mondta Mary Ann. - Ott látta meg a kocsmában. Biztos, nem talált jobbat, aki hozzá menjen. Mer rendes lánynak nem kellett.

- Tudta, hogy milyen?

- Kérdezd meg őt.

Hallgattam. Rejtélyes ügy volt.

- Most milyen? - kérdezte Mary Ann. - Mióta férjhez ment, nem láttam. Szóba se álltam vele, mióta megtudtam, mit művelt a vasúti vendéglőbe.

- Egészen csinos - mondtam.

- No, kérdezd csak meg egyszer, hogy emlékszik-e rám, hadd lám, mit mond.

6

Döntöttem, nem kérek engedélyt, nincs semmi értelme. Holnap reggel kirándulok Driffieldékkal. Ha nagybátyám megtudja, hol jártam, és kitör a botrány, úgyis mindegy; és ha Ted Driffield megkérdezi, elengedtek-e a kirándulásra, majd nyugodt igennel válaszolok. Szerencsémre nem kellett hazudnom. Délután dagály idején lementem a partra fürödni. Nagybátyám is a városba indult, egy darabon együtt mentünk, és éppen mikor a Barnamedve elé értünk, Ted Driffield lépett ki az ajtón. Meglátott, és egyenesen odajött nagybátyámhoz. Hűvös fölénye meglepett.

- Jó napot, tiszteletes úr - mondta -, nem tudom, emlékszik-e rám. Gyerekkoromban a kórusban énekeltem. Ted Driffield vagyok. Az öregem intéző volt Wolfe kisasszonynál.

Bátyám, aki valójában nagyon félnék ember volt, megijedt.

- Ó, igen, hogyne emlékeznék. Hogy van? Sajnálattal értesültem édesapja haláláról.

- Megismerkedtem ifjú unokaöccsével. Gondolom, megengedi neki, hogy eljöjjön velem holnap egy biciklikirándulásra. Egyedül unalmas neki, én pedig szeretnék a ferne-i templom néhány rézöntvényéről lenyomatot készíteni.

- Nagyon kedves, de...

Nagybátyám el akarta utasítani a meghívást, Driffield azonban közbeszólt:

- Vigyázok én rá, hogy ne essék semmi baja. Hadd csináljon ő is egy-két lenyomatot, biztosan érdekelni fogja. Papírról, viaszról gondoskodom, nem fog semmibe se kerülni neki.

Nagybátyám nem volt valami logikusan gondolkodó elme. Mindabból, amit Ted Driffield mondott, csak annyi ragadt meg a fejében, hogy ő akarja fizetni az én költségeimet, s ez annyira kihozta a sodrából, hogy megfeledezett eredeti elhatározásáról. Nem tiltotta meg, hogy elmenjek.

- Ő csak vegye meg magának a papírt és a viaszt. Éppen elég zsebpénze van, megteheti, és sokkal okosabb, ha ilyesmire költi, mintha édességgel tömi magát, és elrontja a gyomrát.

- Nos, akkor menjen be Haywardhoz, és mondja meg, hogy ugyanabból a papírból és viaszból adjanak, amiből én is vettem.

- Megyek is mindjárt - mondtam, s még mielőtt bátyám észbe kapott volna, átrobogtam a túloldalra.

7

Driffieldéknek a jó szívükön kívül nem tudom, mi okuk lehetett volna, hogy velem törődjenek. Unalmas kisfiú voltam, nem túl beszédes, és ha Ted Drifffieldet egyáltalán szórakoztattam, az teljesen akaratomon kívül történt. Lehet, hogy fölényeskedő magatartásom csiklandozta. Mert én folyton úgy éreztem, hogy leereszkedem, ha Wolfe kisasszony intézőjének a fiával érintkezem, akit nagybátyám ócska firkásznak nevezett. És amikor - hangomban némi göggel - arra kértem, adná kölcsön valamelyik regényét, és ő azt válaszolta, hogy minek, nem érdekel az engem, szaván fogtam, és többé nem erőltettem a dolgot. Miután nagybátyám először beleegyezett, hogy kiránduljak Drifffieldékkal, többé nem kifogásolhatta a társaságukat. Néha vitorlázni mentünk, máskor messzire elsétáltunk, és a legszebb helyen leültünk. Ilyenkor Drifffield kis akvarelleket festegetett. Nem tudom, hogy akkoriban tényleg jobb klímája volt-e Angliának, vagy csak az emlékezés téveszt meg, de nekem úgy tetszik, hogy azon a nyáron mindig ragyogóan sütött a nap. Nagyon megszerettem nyájasan dombos, gazdag vidékünket. Messzire elbarangoltunk, sora látogattuk a környék templomait, lemásoltuk az összes rézöntvényeket, a vasba öltözött lovagokat és krinolinós hölgyeiket. Tüzet fogtam Ted Drifffield lelkesedésétől, és magam is szenvedélyesen dolgoztam. Szorgalmam gyümölcseit büszkén mutogattam nagybátyámnak, és ő nyilván úgy találta, hogy bármilyen társasággal, ha templomba járok, nagy bajom nem eshetik. Míg mi bent dolgoztunk, Mrs. Drifffield rendszerint leült kint a templomkertben. Nem olvasott, nem kézimunkázott, csak nézelődött, ábrándozott. Bármeddig bírta a semmittevést anélkül,

hogy unatkozzék. Néha kimentem, és leültem melléje a fűbe. Iskoláról, barátaimról és tanárimról, néha a blackstable-iekéről beszélgettünk, és néha hallgattunk. Ő mindig megtisztelően Mr. Ashendennek szólított. Az első volt, aki mellett felnőttnak éreztem magam. Mindig sértett, ha Willie úrfinak neveztek, nevetségesnek találtam, hogy valaki ilyen névvel járjon a világban. Vezeték- és keresztnévemet egyaránt utáltam, és órákat töltöttem el új és megfelelő nevek kigondolásával. Legjobban tetszett a Roderic Ravensworth, oldalakat telefirkáltam ezzel az aláírással, hogy kellő gyakorlatot szerezzek, és elegánsan odakanyarítsam a papírra. A Ludovic Montgomeryt se találtam éppen rossznak.

Mary Ann meséjét Driffieldnééről sehogy se tudtam megemészteni. Bár elméletben ismertem a házaselet rejtjelmeit, és magamban a tényeket a legkerekebben meg is tudtam nevezni, de érteni nem értettem igazán. Eléggé visszataszítónak is találtam, és egészen, úgy egészen el se hittem. Végtére azt is tudomásul kellett vennem, hogy a föld gömb alakú, habár lapos. Mrs. Driffield olyan őszintének látszott, nevetése oly nyílt, egész lénye annyira üde, gyermeki, hogy afféle „matrózokkal jár” dolgokat elképzelni se tudtam róla. Legkevésbé pedig, hogy olyan durva, rémes emberrel barátkozik, mint Lord George. A regényekben egyáltalán nem ilyenek voltak a rossz nők. Azt persze tudtam, hogy nem úrinő, blackstable-i kiejtéssel beszél, itt-ott elnyel egy-egy betűt, és a nyelvtan sem erőssége, mégis nagyon tetszett nekem. Hosszas töprengés után úgy döntöttem, hogy Mary Ann hazudott.

Egyszer megemlítettem Driffieldnének, hogy Mary Ann szakácsnő nálunk.

- Azt állítja, hogy szomszédok voltak a Búzasoron - tettem még hozzá abban a biztos tudatban, hogy most leleplezi Mary Annt.

Csillogó, kék szemmel mosolygott.

- Tényleg - mondta -, ő vitt el mindig a vasárnapi iskolába. És vigyázott, hogy ne lármázzak. Nem lehetett könnyű dolga szegénynek. Hallottam, hogy a lelkészlakban szolgált, nahát, még mindig ott van! De szeretném látni, jó volna kicsit eltrécsel-

ni a régi időkről. Kérem, adja át neki üdvözetemet, és mondja meg, nézzen be hozzám, szívesen látom egy csésze teára.

Megdöböntem. Végtére is Driffieldék házat béreltek, és arról beszéltek, hogy meg is veszik a házat, amiben laknak. És mindezt is tartottak. Nem lett volna ildomos, hogy Mary Annt fogadják, nem is szólva arról, hogy én milyen kínos helyzetbe kerülök. Mintha egyáltalán eszükbe se jutna, hogy mi illik, és mi nem. Mindig újra zavarba ejtett az a mód, ahogy ők múltjuk olyan eseményeiről beszéltek, melyeket szerintem ajánlatosabb lett volna elhallgatni. Akkoriban nem vettem észre, hogy családom és általában környezetem nem a tényleges körülményeinek megfelelően él, hogy a valóságnál gazdagabbnak, előkelőbbnek akar látszani, de ma - visszagondolva a múltra - kétségtelen, hogy életük hamis látszatok között folyt. Az emberek álarcot viseltek, a tiszteletre méltó polgár álarcát. Lazaságon nem kaphattad őket, keménygallérjukat mindig viselték, és lábukat sohasem rakták fel az asztalra. Hölgyeik csakis délutáni ruhában mutatkoztak. Rideg takarékossgal éltek, ebédidőben nem lehetett csak úgy betoppanni, mert az ebédből nem jutott még egy személynek, de ha vendéget hívtak, roskadozott az asztaluk. Ha anyagi vagy bármely más csapás sújtotta a családot, keményen, egyenes gerinccel viselték el, mintha mi sem történt volna. Ha például a család egyik fia színésznőt vett feleségül, a többiek egyetlen szó nélkül túrték a szerencsétlenséget, és bár a szomszédok megtárgyalták az egész szörnyűséget, körültekintően vigyáztak, hogy a lesújtott család előtt még a „színház” szót se ejtsék ki. Mindnyájan tudtuk, hogy Greencourt őrnagy felesége (az őrnagyék megvették a Háromtorony udvarházat) kereskedőcsaládból származik, de ők soha még csak nem is céloztak erre a sötét titokra. Mi a hátuk mögött felhúztuk az orrunkat, szaglászunk is anyagi forrásaik után, de jelenlétükben soha még porcelán edényre emlékeztető szó sem ejtettünk ki, mert tudtuk, hogy a vagyon egy porcelánüzletből ered. Nemegyszer megtörtént, hogy haragvó szülők minden vagyonukból kitagadták a fiukat, vagy megtiltották a leányuknak, hogy átlépje a küszöbüket (mint anyámnak is, mert ügyvédhez ment feleségül). Mindezt megszoktam, és természetesnek ta-

láltam. De ha Driffield a világ legtermészetesebb hangján megemlítette, hogy pincér volt egy holborni vendéglőben - hát attól égnék meredt a hajam. Tudtam, hogy megszökött, és tengerész lett. Ez romantikusan hangzott. Fiatalemberek, főleg regényekben, gyakran lettek tengerészek, és mielőtt a gróf leányát és annak hatalmas hozományát elvették volna, izgalmas kalandokat éltek át. De Ted Driffield konfliskocsis volt Maidstone-ban és jegypénztáros Birminghamben. Mrs. Driffield egy ízben, mikor a vasúti vendéglő előtt elkarikáztunk, csak úgy mellékesen megjegyezte, hogy három évig dolgozott bent a söntésben. Úgy mondta, mintha ez bárkivel megtörténhetett volna.

- Az első helyem volt, utána Havershamben a Walesi hercegnél dolgoztam. Jó hely volt, csak azért hagytam ott, mert férjhez mentem.

Nevetett, mint akinek jólesik az emlékezés. Se szólni, se ránézni nem mertem, csak mélyen elpirultam.

Egy nyári napon, nagy kirándulás után, amint Férne Baye-n áthajtottunk, a Sirály előtt egyszerre úgy éreztük, hogy nagyon megszomjaztunk, és Driffieldné azt ajánlotta, menjünk be, igyunk meg egy pohár sört. A bárpulthoz álltunk. Driffieldné beszélgetésbe elegyedett a pincérnővel. Kétségbeejtően viselkedett: megmondta a pincérlánynak, hogy ő is öt évig dolgozott söntésben. Odajött a kocsmáros is, Ted Driffield megkínálta egy pohár itallal, mire felesége ragaszkodott hozzá, hogy a lány is igyék velünk. Közben kellemesen elcsevegtek üzletről, italok áráról, és hogy általában mennyire megdrágult az élet. Engem kirázott a hideg, azt sem tudtam, mit kezdjek magammal. Mikor kimentünk, Mrs. Driffield megjegyezte:

- Tetszett nekem ez a lány, Ted. Fog ez boldogulni, belevaló teremtés. Hidd el, pont úgy van, ahogy neki is mondtam: nehéz élet, de víg élet. Az ember benne van a sűrűjében. Az a lány, ha ügyesen keveri, ki fog jönni a lapja. Jól férjhez megy. Észrevettem az ujján a karikagyűrűt, de azt mondta, csak heccből viseli, hogy legyen mivel ugrassák a vendégek.

Driffield nevetett.

- Csudára muris volt a bárban, higgye meg - fordult felém

Mrs. Driffield -, de örökéig mégse csinálhatja az ember. Gondolni kell a jövőjére is.

Még ennél nagyobb megrázkódtatás is várt rám. Szeptember közepén jártunk. Vakációm végéhez közeledett. Csordultig tele voltam Driffieldekkel, de odahaza, ha beszélni kezdtem róluk, mindjárt letorkoltak.

- Elég, nem érdekelnek a barátaid - mondta nagybátyám -, ideje volna, hogy megfelelőbb témát találj. Még csak egyet szeretnék megjegyezni, illenék, hogy az a Ted Driffield, aki egyházközségünk tagja, és naponta találkozik veled, néha a templomba is eljárjon.

Megmondtam Driffieldnek, hogy nagybátyám örülne, ha eljönnének a templomba.

- Szívesen. Rosie, jövő vasárnap este templomba megyünk.

- Éntőlem - mondta Driffieldné.

Mary Annt is értesítettem az eseményről. A templomban a lelkész családjának fenntartott padban ültem, mindjárt a földesúr családja mögött, és nem bámészkodhattam jobbra-balra. Azért a padok közötti folyosón átsandítottam, s a túloldaliak viselkedéséből rájöttem, hogy Driffieldék megérkeztek. Másnap megkérdeztem Mary Annt, látta-e őket.

- Hogyne láttam volna, láttam Rosie-t - mondta zordan.

- Beszéltél is vele?

- Én? - kiáltotta dühösen. - Hagyj békén, és takarod) ki a konyhából. Mit bosszantasz, már dógozni se tudok tőled, egész nap csak lábatlankodsz.

- Rendben van, ne tüzelj - mondtam.

- Azt szeretném tudni, hogy a bácsikád minek enged ilyenekkel szaladgálni. Csak a sok pucc, tele a kalapja virággal, a szégyentelenje még meri odadugni a képét a tisztességes népek közé. Most pedig mehetsz, dogom van.

Nem értettem, miért haragszik Mary Ann. Többé a Driffield nevet se ejtettem ki. Két-három nap múlva valamiért ki kellett mennem a konyhába. A lelkészlaknak két konyhája volt, egy kisebb, ahol főztek, és egy nagyobb, amit valószínűleg még akkor építettek, mikor a lelkészeknek népesebb családjuk volt, és na-

gyobb társadalmi életet éltek. Ebben a nagyobb konyhában ült le Mary Ann napi munkája végeztével, és varrogatott. Este nyolckor rendszerint hideg vacsorát ettünk, így tea után nem volt sok dolga. Hét óra felé járt az idő, alkonyodon. Emily kimenős volt, azt reméltem, egyedül találom Mary Annt, de a folyosóra beszélgetés, nevetés szűrődött ki. Bizonyára valaki benézett hozzá. Égett a lámpa, de a sötétzöld ernyő annyira tompította a fényt, hogy alig láttam. Teáskanna és csészék körvonalai derengtek az asztalon. Nyilván Mary Ann teázik a barátnőjével. Mikor az ajtót kinyitottam, a beszélgetés megszakadt, aztán egy hang azt mondta:

- Jó estét.

Összerezentem. Mrs. Driffield volt.

Mary Ann halkan nevetett meglepetésemem. - Rosie Gann benézett hozzám egy csésze teára.

- Beszélgetünk a régi időről.

Mary Ann kissé röstellte, hogy így együtt találom Driffieldnével, de távolról sem volt olyan zavarban, mint én. Mrs. Driffield árasztotta gyermekien pajkos mosolyát. Tökéletesen kiegyensúlyozottnak látszott. Nem tudom, miért, először a ruháját vettem észre. Talán mert még sohasem láttam ilyen díszben. Halványkék szövetrohája ráfeszült karcsú derekára, az ujjak fent kiszélesedtek, és hosszú szoknyája dús fodorban végződött. Fején széles karimájú, fekete szalmakalap, rajta sok-sok rózsza, levelek és szalagok. Azonnal tudtam, hogy ugyanezt a kalapot viselte vasárnap este is a templomban.

- Gondoltam, ha arra várok, hogy Mary Ann meglátogasson, várhatok ítéletnapig is, hát inkább fogtam magam, és átjöttem én.

Mary Ann enyhe zavarral, de elégedetten pislogott. Én kértem valamit, hogy nevet adjak a gyermeknek, és amilyen gyorsan csak tudtam, eltűntem. Kimentem a kertbe, céltalanul bolyongtam, elmentem a kerítésig, és kibámultam a kapu fölött az útra. Egészen besötétedett. A sarkon befordult egy férfi. Nem érdekelt. De a férfi megállt, majd ide-oda sétált, mintha várna valakire. Először azt hittem, Ted Driffield, és éppen ki akartam menni

hozzá, amikor a férfi pipára gyújtott, és a fellobbanó lángnál felismertem Lord George-ot. Mit keres itt? A következő pillanatban fény gyúlt az agyamban: Driffieldnére vár. Szívem hangosat dobbant, s bár eltakart a sötétség, behúzódtam egy bokorba. Néhány perc, és már nyílt is az oldalajtó. Mary Ann kikísérte vendégét. Léptek zizegtek a kavicsoson. Mrs. Driffield a kapuhoz ért, és megcsikordult a kilincs. A hangra Lord George átjött az úttesen, s még mielőtt az asszony kilépett volna, ő besurrant a kertbe. Átölelte, magához szorította, csókolta. Az asszony halkán nevetett.

- Vigyázz a kalapomra - suttogta.

Néhány lépésre álltam tőlük; kirázott a hideg a gondolatra, hogy észrevesznek. Rettentően szégyenkeztem - miattuk. Reszkettem a felháborodástól. A férfi hosszú percig tartotta a karjában. Azután odasúgta:

- És mit szólnál a kerthez?

- Nem jó, itt lakik az a fiú. Menjünk ki a rétre.

Kiléptek a kapun. A férfi karját az asszony derekára fonta. Azután eltűntek a sötétben. Csak most éreztem: úgy ver a szívem, hogy alig bírok lélegzeni. Gondolkozni sem bírtam, csak álltam kábán a döbbenettől. Fele királyságom odaadtam volna, ha valakinek elmondhatom, de nem lehetett, titok volt, amit meg kellett őriznem. Jelentőségem teljes tudatában, megfontoltan lépkedtem végig az ösvényen, és bementem az oldalajtón. Mary Ann meghallotta az ajtónyitást, és kiszólt:

- Te vagy az, Willie úrfi?

- Igen.

Benéztem a konyhába. Mary Ann tálcára tette a vacsorát, és éppen indult a szobába.

- A helyedbe egy szót se szólnék odabent a Rosie Gannról.

- Nem szólok.

- Nagyon elcsodálkoztam, mikor megláttam az ajtóban. Egy koppintást hallottam, kimentem, s hát ki áll ott? Csak bámultam rá, nem hittem a szememnek. De ő elkiáltotta magát: „Mary Ann!”, s még mielőtt magamhoz tértem volna, összevissza csó-

kolt. Hát mit mondhattam? Csak azt, hogy gyere be, Rosie, igyunk meg együtt egy csésze jó erős teát.

Mary Ann mentegetőzött. Annyi mindent pletykáit Mrs. Driffleldről, hogy azok után méltán csodálkozhattam volna kedves vendégszereteten. Kimegyek a konyhába, s együtt találom őket a legnagyobb barátságban. De minek firtassam a dolgot.

- No, ugye, nem is olyan rossz, mint gondoltad?

Mary Ann mosolygott. Csúnya, fekete fogai ellenére kedves, megható mosolya volt.

- Isten tudja, mi van benne - mondta tűnődve -, de valahogy olyan, hogy szeretni köll. És igaz, ami igaz, majd egy órát ült itt, de egy szó hencegés nem jött ki a száján. Megmondta, hogy a ruhája milyen szövet, s hogy métere tizenhárom shilling tizenegy pennybe került, s biztos, hogy nem hazudott. Mindenre emlékszik a lelkem, ahogy kefélttem a hajacskáját, mosdattam a kicsi kezét evés előtt, mikor még csepp vót. Az anyja sokszor beküldte hozzánk, hogy uzsonnázzon velünk délután. . . Milyen szép gyermek is vót, festeni se lehetett vóna szebbet.

Mary Ann emlékezett, és furcsa, ráncos arcát megszépítette a múltba néző bánat.

- Hát ha engem kérdezel - folytatta némi szünet után -, megmondom az őszintét, ő se rosszabb, mint a többi, csak hát nem mindenkiről derül ki az igazság. Az vót a baj, hogy őt sokszor kerülgette a kísértés, de hidd meg, azok se lettek volna jobbak, akik most kibeszélik, ha annyi alkalmuk kínálkozott vóna, amennyi Rosie-nak. . .

8

Hirtelen megváltozott az idő. Hideg lett, ólmos eső esett. Kirándulásainknak befellegzett. Nem is bántam, úgysem tudtam volna a Mrs. Drifffield szemébe nézni, mióta George Kemppelel láttam. De inkább csodálkoztam, mint ítélkeztem. Egyáltalán nem értettem, mi öröme telhetik egy öregember csókjában. Amennyi re-

gényt olvastam, mind ott motoszkált a fejemben: Lord George valami félelmetes titok birtokában kezében tartja a nőt, és rákényszeríti gyűlöletes öleléseit. Képzetelem szörnyű képeket festett. Váltóhamisítás, bigámia, gyilkosság. Könyvekben az ördögi jellemek mindig ilyen bűnök leleplezésével fenyegették a kiszolgáltatott, gyöngé nőt. És ha Mrs. Driffield aláírt egy váltót? Nem értettem ugyan, hogy ez mit jelent, de sejtettem, hogy vésszes következményekkel jár. Képzetelem felidézte a lelki kínok között vergődő asszonyt (hosszú, álmatlan éjszakán egy szál hálóingben ül az ablaknál, kibontott, szőke haja térdét verdesi, és reménytelenül várja a hajnalt), és láttam magamat (nem mint tizenöt éves kamaszt heti hat penny zsebpénzzel, hanem mint magas, karcsú férfiút hegyesre pödört bajusszal, acélizmokkal, tökéletesen szabott szmokingban), amint a bátorság és szerencse találkozásának ritka pillanatában, megragadva a nőt, kimentem kínzója vasmarkából. Másrészt: mikor Lord George megölelte, mintha nem kifejezetten az erőszaknak engedett volna. Folyton a fülemben csengett a nevetése. Sohase hallottam olyan nevetést. Furcsán éreztem magam tőle, elállt a lélegzetem.

A történetek után csak egyszer láttam Driffieldéket. Véletlenül találkoztunk a városban. Megálltak és megszólítottak. Zavarba jöttem, szerettem volna szemérmesen elfordulni, s mikor pillantásom mégis Mrs. Driffieldre tévedt, zavaromban fülig pirultam. Arcához a bűnös titoknak még az árnya sem fért. Ártatlan, kék szemmel nézett rám, tekintetében gyermeki pajkosság bujkált. Száját néha picit nyitva felejtette, most is furcsa félmosoly játszott duzzadt, piros ajka körül. Arca becsületes, ártatlan volt, őszintén tiszta, és bár én akkor nem tudtam volna kifejezni ezt, de határozottan éreztem. Ha érzéseimet egyáltalán szavakba foglaltam volna, akkor valószínűleg ilyesmit mondtam volna: átlátzó, mint az üveg. Lehetetlen, hogy ez a nő „összeadta magát” Lord George-dzsal. Valami másról van itt szó, de miről? Már azt sem hittem, amit saját szememmel láttam.

Szabadságom véget ért. Vissza kellett térnem az iskolába. Pogyászomért eljött a fuvaros, egyedül mentem ki az állomásra. Nem engedtem, hogy nénikém kikísérjen, férfiasabbnak éreztem,

ha magányosan baktatok végig az úton, de mire kiértem az állomásra, eléggé elcsüggedtem. Kis vicinális vitt Tercanburybe, állomása a városka túlsó végén volt, közel a tengerparthoz. Megvettem a jegyet, és beültem egy harmadosztályú fülke sarkába. Egyszerre valaki felkiáltott: „Itt van, megvan!” - Driffieldék vígan integettek a kocsi előtt.

- El akartunk búcsúzni magától. Nagyon odavan? - kérdezte Mrs. Driffield.

- Nem, csöppet sem.

- Ó, hát nem is tart sokáig. Mikor karácsonyra hazajön, isteni-en fogunk szórakozni. Korcsolyázik?

- Nem.

- Én korcsolyázom, majd megtanítom magát is.

Jókedve felderített, és ugyanakkor elszorult a torkom. Milyen kedvesek, hogy kijöttek elbúcsúzni. Igyekeztem legyűrni megindultságomat.

- Szeretnék az idén sokat rögbizni - mondtam -, hátha bekerülök a második csapatba.

Nyájasan fénylő steemmel nézett rám, telt, piros ajka mosolygott. Nem tudom, miért, de a mosolyát nagyon szerettem, és a hangja mintha mindig elfojtott nevetéstől vagy könnytől remegett volna. Hirtelen belém nyilallott: megcsókol. Rettenetes pillanat volt, majd kitört a frász. De ő tovább csevegett kissé mókás fölénnel, amint felnőttek beszélnek iskolás fiúkkal. Driffield szótlanul állt mellette, szemében rejtett kis mosollyal, figyelmesen nézett rám, és a szakáiiát húzogatta. Az állomásfőnök belefújta a sípjába, és meglengette piros zászlaját. Mrs. Driffield megfogta a kezem, és melegen megrázta. Férje közelebb lépett.

- Vizontlátásra - mondta -, ezt magának hoztam. - Pici csomagot nyomott a markomba. A vonat elindult. Kibontottam a csomagot. Toalettpapírba csavarva két félkoronás. Hajam tövéig elpirultam. Nem mondom, egészen jól jött egy kis külön zseb-pénz, de hogy Ted Driffield „alamizsnát” csúsztat a markomba, ez felháborított és megalázott. A világon semmit sem fogadhatok el tőle. Igaz, hogy együtt bicikliztünk és vitorláztunk, de ő nem egy szahib (ezt Greencourt őrnagytól tanultam), és ezért sértő az

öt shillingje. Először úgy határoztam, hogy visszaküldöm a pénzt, hallgatásommal jelezve, mennyire felháborított neveletlensége. Azután képzeletben fagyos, de méltóságteljes levelet fogalmaztam, megköszöntem nagylelkűségét, és kértem, lássa be, hogy úriember nem fogadhat el pénzt egy szinte idegen ismerőstől. Napokig rágódtam az ügyön, és egyre nehezebbnek éreztem a lemondást, hozzám nőtt a két félkorona. Driffield persze egy neveletlen alak, aki nem tanult jó modort, de nyilván nem akart rosszat, és kínos volna megbántani azzal, hogy visszaküldöm a pénzt. Addig gondolkoztam, míg elköltöttem. És sebzett büszkeségemre is találtam írt: nem köszöntem meg az ajándékát.

Mégis, mikor karácsonyi vakációra Blackstable-be érkeztem, a legizgatottabban Driffieldékkal vártam a találkozást. Abban az áporodott kicsi városban egyedül ők tartottak kapcsolatot a külvilággal, azzal a nagyvilággal, melyről egyre mohóbb kíváncsisággal ábrándoztam. Szégyenlős természetem nem engedte meg, hogy egyszerűen elmenjek hozzájuk, csak reménykedtem, hogy a városban véletlenül találkozunk. De rémes, rossz idő volt, az utcákat csontig ható szél söpörte, belekapaszkodott az asszonyok szoknyájába, és úgy csapkodta, hajtotta őket, mint nyílt tengeren vitorlást a vihar. A szélrohamok jeges záporokat zúdítottak a városra, és az ég, mely nyáron oly meghitten borult a kedves táj fölé, most mint sötét szemfödő baljós fenyegetéssel terült rá a földre. Reményem egyre halványult, Driffieldékkal aligha találkozom. Egy napon összeszedtem minden bátorságomat, és délután, tea után elindultam. Az állomásig koromsötét volt az utca, onnan kezdve néhány lámpa pislákkolt, fényükben óvatosan kerülgettem a pocsolyákat. Driffieldék egy mellékutcában, kicsi, kétemeletes házban laktak. A piszkossárga téglafalból hasas erkély gömbölyödött ki. Kopogtam. Fiatal cselédlány nyitott ajtót. Kérdésemre, hogy Mrs. Driffield itthon van-e, bizonytalan pillantással dadogott valamit, és otthagytott az előszobában. Én közben a szomszéd szobából kiszűrődő hangokra figyeltem. A lány belépett, a hangok elhalkultak, behúzta az ajtót maga mögött. Titokzatos léggör vett körül. Bátyám barátainál, még ha rosszkor érkeztem is,

és nem volt tűz a kandallóban, s a gázt gyorsan meg kell gyújtani, a látogatót akkor is bevezették a szalonba.

Kinyílt az ajtó, és Driffield lépett ki rajta. Az előszoba gyöngévilágításában először meg sem ismert, de a következő pillanatban felkiáltott:

- Ó, hát maga az! Már csodálkoztunk, hogy miért nem látjuk. Rosie - szólt be -, fiatal barátunk, Ashenden van itt.

Még hangosabb kiáltás, Driffieldné az előszobában termett, és megragadta a kezemet.

- Jöjjön beljebb, vesse le a kabátját, jöjjön be! Borzasztó idő van, ugye, milyen rémes? Biztosan csontig fagyott.

Segített a kabátom levetni, nyakamról lecsavarta a sálát, kezemből kikapta a sapkát, és behúzott a szobába. A bútorral tele-tömött kicsi szobában fülledt meleg volt. A kandallóban égett a tűz. Driffieldéknél már gázvilágítás volt, amit a lelkészházba még nem vezettek be. A három tejüveg gömb éles fénnel árasztotta el a szobát. Dohányfüsttől szürkéllett a levegő. Bambán és riadtan a viharos fogadtatástól, az első pillanatban meg sem ismertem a két férfit, aki jöttömre felállt. Némi meglepetéssel konstatáltam, hogy az egyik Mr. Galloway, a segédlelkész, a másik Lord George Kemp. Galloway zavartan kezét nyújtott.

- Hogy van? - kérdeztem.

- Éppen csak benéztem, hogy néhány könyvet, amit Mr. Driffield kölcsönzött, köszönettel visszaadjak, és Mrs. Driffield volt oly kedves, és meghívott teára.

Inkább éreztem, mint láttam Driffield csúfondáros pillantását. A segédlelkészre nézett, azután mondott valamit az aranyborjú gonoszságáról, valami idézetet, amit nem értettem, hogy mire vonatkozik. Galloway nevetett.

- Arról nem tudok - mondta -, de mit szól maga a vámszedőkhöz és a bűnösökhöz, akik elnyerik méltó büntetésüket?

A megjegyzést ízléstelennek találtam, de nem gondolkozhattam fölötte, mert azonnal és a legcsekélyebb zavar nélkül rám csapott Lord George.

- No, fiatal barátom, hazajöttünk vakációra? Szavamra, úgy megnőtt, hogy alig ismerem meg.

Elég hűvösen fogtam vele kezét. Bántam már, hogy idejöttem.

- Hadd adjak magának is egy csésze finom, erős teát - mondta Mrs. Driffield.

- Köszönöm, már teáztam.

- Igyék még egy csészével - mondta Lord George, mintha ő lenne a házigazda. (Szemtelen alak.) - Az ilyen nagy kamaszok mindig éhesek, elfér ott a többi mellett még egy darab vajas kenyér, pláne ha Mrs. Driffield a saját kedves kezével vágja és keni meg.

A társaság még az uzsonnaasztal körül ült. Nekem is helyet szorítottak maguk között, és Mrs. Driffield megkínált süteménnyel.

- Éppen Tedet unszoltuk, hogy énekeljen nekünk valami jót - mondta Lord George. - Rajta, Ted, gyújts rá.

- Énekelj el, Ted, azt, hogy *Katona a babám, nem tehetek róla*, azt úgy szeretem - mondta Mrs. Driffield.

- Nem, azt énekelj, hogy *A padlót töröltük vele...*

- Ha nagyon nekiszaladok, eléneklek mind a kettőt - mondta Driffield.

Levette bendzsóját a pianínó tetejéről, megpengette, és énekelni kezdett. Szép bariton hangja volt. Társaságban a dalolgatáshoz már hozzászórtam, mert ha nagybátyáméknál összegyűltek, vagy meghívtak délutáni teára az orvos vagy az őrnagy otthonába, a vendégek rendszerint magukkal hozták zeneszerszámukat is. Kint hagyták a hallban, nehogy úgy nézzen ki, mintha művészetüket rá akarnák erőszakolni a társaságra. Tea után a háziasszony úgysis megkérdezte, hogy véletlenül nem hozták-e el a hangszerüket, mire szemérmesen bevallották, hogy igen. Nagybátyáméknál engem küldtek ki a hangszerekért. Előfordult, hogy egyik-másik ifjú hölgy kényeskedett, ő bizony abbahagyta mára léha muzsikálást, de a mamája elárulta, hogy kint van a gitár vagy a fuvola az előszobában. A lelkészházban azonban csak komoly dalokat énekeltek, mint *Arabia dala* vagy *Ég veled, kedvesem* vagy *Te vagy szívem királynője*. Egyszer a tanácsház dísztermében tartott nagy hangversenyen Smithson, a rőfös, egy humoros dalt adott elő, és bár hátul a terem végében viharosan megtapsol-

ták, elől az úri osztály még csak nem is mosolygott. Szerintük a dal egyáltalán nem volt mulatságos. Tán igazuk is volt. Mindenesetre a legközelebbi koncert előtt megkérték a dalnokot, válasza meg óvatosabban a műsorszámát („Gondoljon arra, Mr. Smithson, hogy hölgyek is vannak jelen”), és ő elénekelt *Nelson halálá-t*.

A második nóta refrénjét Galloway és Lord George is lelkesen fújta. Később többször hallottam azt a matrózdalt, de csak négy sorára emlékszem:

*A padlót törültük vele,
Olyan volt, mint egy rongydarab,
Átráncigáltuk a szobán,
Az asztalon s a szék alatt.*

Mikor befejezték, legválasztékosabb társasági modoromat felöltve megkérdeztem:

- Ön nem dalol, Mrs. Driffield?

- Dehogynem, csak az üveg is megreped a hangomtól. Ted szerint jobb, ha hallgatok.

Driffield letette a bendzsóját, és pipára gyújtott.

- No, Ted, hogy haladsz a könyveddel? - kérdezte Lord George széles mosollyal.

- Elég jól. Dolgozgatok rajta.

- A jó öreg Ted meg a könyvei! - nevetett Lord George.

- Miért nem fogsz már neki valami tisztességes mesterségnek a változatosság kedvéért? Tudod, mit, felveszlek az irodámban.

- Köszönöm, megvagyok én így is.

- Hagyd békén, George - mondta Mrs. Driffield -, szeret írni, s én azt mondom, ha örömet szerez neki, hát hadd írjon.

- Nem állítom, hogy értek a könyvekhez... - kezdett bele Kemp.

- Akkor ne is beszélj róluk - szólt közbe mosolyogva Driffield.

- Nekem mindegy, mit mondanak a kritikusok, az én véleményem-

nyem, hogy aki a *Tiszta égbolt*-ot megírta, annak nincs oka szégyenkezni - jelentette ki Galloway.

- Ne haragudj, Ted, gyerekkorodtól ismerlek, de én nem tudom elolvasni a könyvedet, pedig többször nekiveselkedtem.

- Ó, hagyd már abba, ne vitatkozzunk itt könyvekről. Énekelj, Ted, még valamit - kérte Mrs. Driffield.

- Sajnálom, de nekem mennem kell. - A segédlelkész hozzám fordult. - Nem tart velem? Egy az utunk. Nincs valami jó olvasnivalód számomra, Ted?

Driffield a sarokasztalra mutatott, ahol halomban álltak az új könyvek.

- Válassz magadnak.

- Istenemre, itt van miben válogatni - mondtam, és vágyódva pillantottam a könyvekre.

- Csupa vacak, recenziót kellene írnom róluk.

- És mit csinál velük?

- Beviszem Tercanburybe, és eladom, amennyiért elkelnek. Fizetni kell a mézárósnak.

Együtt mentünk el a segédlelkéssel. Könyveket vitt a hóna alatt, és egyszer csak megkérdezte:

- Szólt a nagybátyjának, hogy Driffieldékhez megy látogatóba?

- Nem, mert nem is volt szándékomban odamenni. Elindultam sétálni, és eszembe jutott, hogy benézek hozzájuk.

Nem volt egészen igaz, de fölöslegesnek tartottam Gallowayt részletesen felvilágosítani. Tulajdonképpen már felnőtt vagyok, de nagybátyám ezzel nem törődik, s ha szerinte nemkívánatos emberekkel akarok összejönni, képes rá, és megakadályoz szabad mozgásomban.

- Nézze, én a maga helyében, ha nem muszáj, nem szólnék. Driffieldék nagyon rendes emberek, de a bácsikája nem szereti őket.

- Tudom - mondtam. - Elég kellemetlen.

- Persze egészen közönséges, egyszerű emberek, de Driffield igazán nem ír rosszul, s ha meggondolja, honnan jön, hát csoda, hogy egyáltalán ír.

Tudtam már, mihez tartsam magam. És örültem neki. Mr. Galloway nem kívánta, hogy bácsikám tudomást szerezzen Driffieldékhez fűződő barátságáról. Biztonságban éreztem magam, ő semmi esetre sem fog elárulni.

Mosolygok, ha eszembe jut, milyen leereszkedő jóindulattal beszélt nagybátyám segédlelkésze az íróról, aki azóta a késő viktoriánus korszak egyik legnagyobb regényírója lett. Akkoriban egész Blackstable leereszkedően beszélt róla. Egy délután meghívtak Mrs. Greencourthoz teára. Unokatestvére, egy oxfordi egyetemi tanár felesége érkezett hozzá látogatóba, mint hallottuk, nagyon művelt hölgy. Mrs. Encombe-nak hívták, alacsony termetű asszony volt, arcát buzgalom és tudásvágy barázdálta. Meglepett bennünket, hogy szürke haját rövidre vágva viseli, és fekete szövetszoknyája éppen csak szögletes orrú cipője száráig ér. Blackstable-ban ő volt a Modern Nő legelső példánya. Vakmerősége mindenkit meghökkentett. Entellektüel volt, akivel szemben bizonytalannak éreztük magunkat, s azonnal védekező állásba helyezkedtünk. (Otthon azután alaposan kigúnyoltuk, bácsikám így szólt nénikémhez: „Hálát adok az égnek, hogy te, kedvesem, nem vagy olyan intelligens, legalább megkímélsz egy és mástól.” Néném pedig fogta bátyám papucsát, mely a kandalló előtt melegedett, felhúzta a cipőjére, és férfias léptekkel végigmérte a szobát: „Látod, most én is Modern Nő vagyok.” Azután mind együtt mondtuk: „No de ez a Mrs. Greencourt igazán furcsa asszony, kiszámíthatatlan dolgokat művel. De hát tudjuk, hogy ki ő.” Nehezen bocsátottuk meg, hogy apja porcelánnal kereskedett, és nagyapja gyári munkás volt.)

Mindnyájan szívesen hallgattuk Mrs. Encombe-ot, mikor híres ismerőseiről beszélt. Bácsikám Oxfordban tanult, akikről azonban érdeklődött, úgy látszik, már nem éltek. Mrs. Encombe ismerte Humphry Ward asszonyt, és rajongott a *Robert Elsmere*-ért. Ami bácsikám szerint botrányos fércmű, és igazán meglepő, hogy Mr. Gladstone, aki magát kereszténynek nevezi, dicsérő szavakat talált rá. A kérdés körül valamelyes vita támadt. Nagybátyám féltette az olvasók erkölcsseit a könyv hatásától, állította, hogy megzavarja ítéletüket, és agyukat teljesen fölösleges esz-

mékkal terheli. Mrs. Encombe azt válaszolta, hogy véleménye megváltoznék, ha ismerné Humphry Ward asszonyt. Kiváló személyiség, magasrendű jellem, különben pedig Matthew Arnold unokahúga, és bármint vélekedünk is a könyvéről - maga is készséggel belátja, hogy vannak részletek, melyeket nyugodtan ki lehetett volna hagyni -, egy biztos, hogy az író tollat a legfennköltebb szándék vezette. Miss Broughtont is jól ismerte. Kiváló családból való, és igazán meglepő, hogy magához annyira méltatlan könyveket ír.

- Miért? Szerintem nem ártalmasak - mondta Mrs. Hayforth, az orvos felesége -, nekem a *Piros, mint a rózsa* igazán nagyon tetszett.

- És szívesen adná a leányai kezébe is? - kérdezte Mrs. Encombe.

- Tán most még nem, de ha férjhez mentek, semmi kifogásom ellene - válaszolta Mrs. Hayforth.

- Akkor bizonyára érdekli, hogy tavaly húsvétkor Firenzében megismerkedtem Oudiával - mondta Mrs. Encombe.

- No nem, Oudia, az egészen más - pattant fel Mrs. Hayforth.

- Nem hiszem, hogy könyvei egyáltalán hölgyek kezébe valók.

- Én elolvastam egyet merő kíváncsiságból. Hát mondhatom, sokkal inkább franciára s méghozzá férfira, mint angol úrinőre vall.

- Úgy hallom, nem is angol. Valódi neve: Mademoiselle de la Ramée.

Ez volt a pillanat, mikor Galloway bedobta Edward Driffield nevét.

- Nekünk is van ám egy írónk itt - mondta óvatosan.

- De nem nagyon büszkélkedhetünk vele. Az öreg Wolfe kisasszony intézőjének a fia, és pincérlányt vett feleségül.

- És hogy ír? - kérdezte Mrs. Encombe.

- Azon is meglátszik, hogy nem úriember, de ha meggondoljuk, hogy mennyi küzdelemmel jutott el idáig, hát ahhoz viszonyítva elég jól ír - felelte a segédlelkész.

- Willie-nk barátja - jegyezte meg nagybátyám.

Mindenki rám nézett. Kényelmetlenül éreztem magam.

- Tavaly nyáron együtt bicikliztek, és miután Willie visszatért az iskolába, könyvtárunkból kivettem az egyik regényét, mert tudni akartam, hogy kivel barátkozik. Az első kötetet elolvastam, és visszaküldtem. Kurta, de határozott hangú levelet is mellékeltem hozzá. Később elégtétellel hallottam, hogy a könyvtáros kivonta a forgalomból. Ha a könyv saját tulajdonom lett volna, azonnal tűzbe dobom.

- Magam is átlapoztam az egyik regényét - mondta az orvos. - Érdekelt, mert a mi vidékünkön játszódik le, s még néhány szereplőjét is felismertem. De nem nagyon tetszett. Azt hiszem, fölösleges ilyen durvaságokat összeírni.

- Egyszer megemlítettem neki ezt - mondta Galloway -, és ő úgy magyarázta, hogy a newcastle-i szeneshajó matrózai meg a halászok, bányászok, napszámosok nem úgy viselkednek, s nem is úgy társalognak, mint az előkelő hölgyek és urak.

- De minek ír efféle népségről? - kérdezte nagybátyám.

- Osztom a véleményét - mondta Mrs. Hayforth. - Mindnyájan tudjuk, hogy durva, rossz, sőt gonosz emberek is vannak a világon, de teljesen fölösleges írni róluk.

- Nem védem Driffieldet, csak elmondtam, miképpen vélekedik a maga munkájáról. És persze a végén Dickensre hivatkozott - mondta Galloway.

- Dickens egészen más eset - jelentette ki nagybátyám. - Igazán senkinek sem lehet kifogása a *Pickwick* ellen.

- Ízlés dolga - szolt közbe nagynéném -, én például Dickenset nagyon durvának találom. Nem szeretek nevetlen, modortalan emberekről olvasni. Igazán örvendek, hogy az idő rosszra fordult, és Willie nem mehet többé Driffieldékkal biciklizni. Nem neki való társaság.

Galloway is, én is lesütöttük a szemünket.

Valahányszor a blackstable-i szelíd karácsonyi vigalmak megengedték, elsomfordáltam Driffieldékhez a kongregációs templom melletti kicsi házba. Lord George-ot mindig és Gallowayt is gyakran ott találtam. Hallgatásra kötött szövetségünk lassan barátsággá fejlődött, és ha a lelkészlakban vagy templomozás után a sekrestyében találkoztunk, cinkosán hunyorítottunk egymásra. Titkunkról nem beszéltünk, de jólesően melengettük; azt hiszem, mindkettőnket elégtétellel töltött el, hogy bácsikámat boldondá tartjuk. Egyszer rémulően arra gondoltam, mi történik, ha Lord George az utcán összetalálkozik nagybátyámmal, és véletlenül elejti, hogy az utóbbi időben gyakran lát Driffieldéknél.

- No és Lord George? - kérdeztem egyszer Gallowaytól.

- Bízva csak rám, elintézem.

Összenevettünk. Ez a Lord George megtetszett nekem. Eleinte nagyon hűvösen, kínos udvariassággal kezeltem, de később rá kellett jönnöm, hogy ő egyáltalán nem érzi a közöttünk tátongó társadalmi szakadékot, tehát semmi értelme sincs, és semmit sem érek el fennhéjázó, gőgös udvariaskodással. Mindig barátságos, könnyed, sőt harsogóan vidám volt: viccelt velem a maga nem túl finom módján, én pedig diákos szellemeskedéssel vágtam vissza. Megnevettettük a társaságot, s a siker kiengesztelt iránta. Állandóan óriási terveket szőtt, de nem vette rossz néven, ha éppen szárnyaló képzelete rovására sütöttem el a tréfáimat. Történeteim a blackstable-i előkelőségekről nagyszerűen mulattam, s ha még utánozta is furcsaságaikat, hát betegre nevettem magam. Szókimondó és közönséges volt. Néha úgy kiöltözött, hogy megijedtem tőle (sohase jártam Newmarketben, és sohase láttam trénert, de ilyennek képzeltem a newmarketi lóversenyter legkiöltözöttebb trénerét). Tetejébe még csúnyán is evett. S mégis egyre kevésbé éreztem kellemetlennek. Minden héten kölcsönadta a kissé borsos vicclapot, amit gondosan eldugtam a felöltőm zsebébe, hazavittem, és este az ágyban elolvastam.

Uzsonna előtt sohasem indultam el Driffieldékhez, de ott meg-

ettem egy második uzsonnát, amit Driffield humoros dalai követtek. Hol zongorán, hol bendzsón kísérte magát. Néha egy óra hosszat is elénekelgetett. Kissé rövidlátó szemét összehúзва figyelte hangszerét, és szája körül mosoly játszott. Szerette, ha a refrént mind vele énekeljük. Kártyáztunk is, vagyis whisteztünk. Még gyerekkoromban megtanultam, bácsikámmal és nagynénimmal a hosszú téli estéken gyakran játszottuk. Rendszerint bácsikám nyert, és bár - természetesen - nem pénzben játszottunk, ha vesztettem, sértetten bevonultam az ebédlőasztal alá, és sírtam. Ted Driffield nem kártyázott, azt mondta, nem áll rá a feje, s míg mi az asztal körül játszottunk, ő a tűz mellé ült, és ceruzával a kezében a Londonból bírálatra küldött könyvek egyikét olvasta. Szokatlan volt számomra a négyszemélyes parti, éppen elég gyöngén is szerepeltem, viszont Driffieldné kártyásnak született. Egy ideig kiszámíthatatlan logikával rakosgatta a lapjait, de a döntő pillanatban gyors és ravasz lépéseivel túljárt mindünk eszén. Közben nem sokat beszélt, csak lassan egy-egy szót ejtett, de ha befejeztük a partit, alaposan és jóindulattal megmagyarázta, hol követtem el a hibát; meglepően világos eszű, gyors és pontos ítéletű volt. Lord George őt is ugyanúgy ugratta, mint a többieket. Tréfáin Driffieldné elmosolyodott, nagyon ritkán nevetett, és néha ügyesen visszavágott. Nem mint szeretők, inkább mint pajtások viselkedtek, és már rég elfelejtettem volna, amit láttam és hallottam róluk, ha néha el nem fogom Mrs. Driffield egy-egy furcsa pillantását. Döbbenet figyeltem, mint pihen meg nyugodt tekintete Lord George arcán - úgy, mintha nem is ember, hanem asztal vagy szék volna -, s szeme mélyén mint játszik a gyermekien pajkos mosoly. Azt is észrevettem, hogy Lord George arca ilyenkor mintha hirtelen megduzzadt volna, és nyugtalanul fészkelődni kezdett a székén. Gyorsan a segédlelésre néztem, féltem, hogy észrevesz valamit, de ő kártyáiba mélyedt, vagy éppen pipára gyújtott.

Majdnem naponta eltöltöttem egy-két órát Driffieldéknél, s ezek az órák a fülledt, füstös kis szobában villámgyorsan teltek el. Vakációm vége felé közeledett, s én viszolyogva gondoltam a következő három hónapra, a kötelező iskolai unalomra.

- Nem is tudom, mihez kezdünk maga nélkül - mondta Mrs. Driffield. - Hármásban nem érdekes a játék.

Örültem, hogy távozásommal abbamaradnak a délutáni kártyapartik. Legalább dolgozatírás közben nem kell arra gondolnom, hogy ott ülnek a kis szobában, és nélkülem is éppen úgy szórakoznak, mintha sohasem is lettem volna a világon.

- Mennyi lesz a húsvéti vakáció? - kérdezte Mr. Galloway.

- Három hét.

- Meglátja, milyen nagyszerűen töltjük majd! - vigasztalt Mrs. Driffield. - Reméljük, hogy jó idő lesz már, reggel biciklizünk egyet, délután kártyázunk. Már egész jól belejött a játékba. Ha még a húsvéti vakáció alatt heti három-négyszer kártyázunk, olyan mester lesz, hogy akárkivel nyugodtan leülhet whistezni.

10

Az évnegyed nehezen, de mégis véget ért. Roppant jó hangulatban szálltam ki Blackstable-ben a vonatból. Nőttem is valamelyest, és új, sötétkék öltönyt csináltattam Tercanburyben, ami nagyon jól állt, s hozzá új nyakkendőt is vettem. Úgy terveztem, hogy mihelyt lenyelem a teám, azonnal indulok Driffieldékhez. Alig vártam, hogy a hordár is megérkezzék a poggyászzal, és én felvehessem új ruhámat. Egészen felnőttnek látszottam benne. Esténként vazelinnal szorgalmasan kenegtettem a felső ajkam, hogy jobban nőjön a bajuszom. Útban hazafelé benéztem Driffieldék utcájába, hátha megpillantom valamelyiküket. Szívesen beugrottam volna, hogy üdvözöljem őket, de tudtam, hogy a férfi délelőtt dolgozik, felesége pedig a korai órákban nem „fogadóképes”. Érdekes mesékkal érkeztem. Díjat nyertem a százméteres síkfutásban, és második lettem gátfutásban. Nyáron szeretnék a történelem-vetélkedőre benevezni, és vakáció alatt bemagolom az angol történelmet. Bár hűvös keleti szél fújt, az ég kék volt, és tavasz érződött a levegőben. A Főutcát mintha új tollal élesen kirajzolták volna, úgy hatott, mint egy Sámuel Scott-kép, derűs

volt, naiv és otthonos, így emlékszem ma rá, mert akkor valószínűleg nem láttam egyébként, mint a blackstabi Főutcának. A vasúti hídnál két-három új házat fedeztem fel. Építkeznek. Szavamra - gondoltam magamban -, ez a Lord George nekifogott.

Távolabb a réten mint fehér foltok bárányok ugrándoztak. Rügyeztek a szilfák. Az oldalajtón léptem be. Bácsikám a kandalló melletti karosszékében ült, és kedvenc lapját, a *Times*-t olvasta. Nénikém hangomra fentről az emeletről szaladt le, hervadt orcáira jobbról is, balról is rózsaszínű foltot festett a viszontlátás izgalmára. Sovány, öreg karját nyakam köré fonta, és a lehető legkedvesebb szavakkal üdvözölt.

- Hogy megnőttél! - és: - Jaj nekem, már a bajuszod is serken!

Megcsókoltam nagybátyám magasra kopaszodott homlokát, azután megálltam a kandalló előtt szétvetett lábbal, hátsó felemet melengetve, egészen úgy, mint a felnőttek, és enyhén fölényeskedő modorban csevegtem. Később felmentem az emeletre, köszöntöttem Emilyt, a konyhában kezet ráztam Mary Ann-nel, és egy pillanatra kinéztem a kertbe a kertészhez.

Alaposan megéheztem, mire ebédhez ültünk. Az asztalnál, míg nagybátyám az ürücombot felszeletelte, én nénikémhez fordultam:

- Mi újság Blackstable-ben? Történt-e valami érdekes, mióta utoljára itthon jártam?

- Nincs sok újság. Mrs. Greencourt hat hétre elment Mentone-ba, de már néhány napja hazajött. Az őrnagynak kiújult a köszvénye.

- És Driffieldék, a barátaid, megszőktek - tette hozzá nagybátyám.

- Mit csináltak? - kiáltottam.

- Megszőktek. Egy éjszaka kicsempészték lakásukból a pogyászatot, és elutaztak Londonba. Csak a fizetetlen számláik maradtak itt. Nem fizették ki a házbért, a bútorrészletet, a mészárosnak majdnem harminc fonttal tartoznak.

- Borzasztó - mondtam.

- Nagyon csúf dolog - bólogatott nagynéném -, mint hallom, még a cseléd bérét se fizették ki az utolsó három hónapra.

A lélegzetem is elállt. Felkeveredett a gyomrom, nagyon rosszul éreztem magam.

- Mint látod, a jövőben nyugodtan megfogadhatod a mi tanácsainkat. Ha mi valakit nem találunk megfelelő társaságnak, azzal okosabb, ha nem érintkezel.

- Hiába, az ember mégiscsak sajnálja azokat a kereskedőket, akiket megkárosítottak - mondta nagynéném.

- Úgy kell nekik, miért hiteleznek mindenféle népségnek. Szerintem akinek szeme van, láthatta, hogy közönséges kalandorok - heveskedett nagybátyám.

- Csak azt nem értem, miért költöztek éppen ide?

- Mert henecegni akartak, és azt remélték, hogy mivel itt ismerik őket, könnyebben hitelhez jutnak.

Ez a gondolatmenet nem győzött meg egészen, de nem volt erőm vitatkozni.

Mihelyt alkalom kínálkozott, megkérdeztem Mary Annt, mit tud a történeletről. Meglepetésemre ő egyáltalán nem háborodott úgy fel, mint a rokonaim. Kacarászva mondta:

- No, azok jól becsaptak mindenkit. Úgy szórták a pénzt, hogy a nép azt hitte, van nekik elég. A mézárósnál csak a bélszín meg a karaj, a zöldségesnél spárga, szőlő meg mit tudom én, mi. Minden boltba hitelbe vásároltak. Érti az ördög, hogy lehettek ilyen hülyék.

Világos volt, hogy jelzője a kereskedőkre és nem Driffieldékre vonatkozott.

- De hogyan tűnhettek el olyan észrevétlenül?

- Hát mindenki ezt kérdi. Azt beszélik, Lord George segített nekik. Hogy is tudták volna egyedül kivinni azt a sok hóbelevancot az állomásra, kérdezlek, ha nincs fogat, ami kivigye?

- És mit mond Lord George?

- Ártatlan, mint a ma született bárány. Aszongya, nem tud semmiről semmit. Mikor kitudódott, hogy Driffieldék megléptek, zúgott az egész város. Én meg csak nevettem. De Lord George mindegyre csak ismétli, ő nem is sejtette, hogy ezek a

Driffieldék így tönkrevannak, adja az ártatlant, még jobban csodálkozik, mint a többi. Egy szavát se hiszem. Mind tudjuk, hogy mielőtt Rosie férjhez ment, együtt járt vele, s köztünk maradjon, még az se biztos, hogy a dolognak vége lett. Tavaly nyáron többen látták őket a mezőn sétálni, s szinte mindennap odajárt a házukhoz.

- És hogy derült ki a szökésük?

- Megmondom, hogy történt. Volt náluk egy cseléd, annak este aszonták, hazamehet éjszakára az anyjához, csak reggel nyolcra jöjjön vissza. Reggel a lány nem tudott bemenni. Csengetett, kopogtatott, de senki se nyitott ajtót. Erre átment a szomszédba, s ott a naccsága aszonta, legjobb, ha elmész a rendőrségre s bejelented. Mikor az őrmester megjött vele, az is kopogtatott, csengetett, de hiába. Aztán megkérdezte a lányt, hogy kifizették-e a bérít, s a lány aszonta, hogy háromhavi bérivel adósok maradtak, s akkor az őrmester aszonta, hidd meg nekem, ezek megpucoltak. Meg biza! Feltörték a lakást, semmi se volt benne: ruhát, könyveket, mert azt mondják, Driffieldnek sok könyve volt, mindent elvittek, nem maradt ott egyéb, csak a puszta bútor.

- És azóta mi hírlík róluk? Vagy semmit sem tudnak?

- Nem éppen, mert egy héttel azután, hogy elmentek, a lány Londonból kapott egy levelet. Felbontotta, de nem levél volt benne, csak egy postautalvány, s azon a háromhavi bére. Aszondom, rendes dolog volt tőlük, hogy nem forgatták ki azt a szegény teremést a keresetéből.

Engem mélyebben megrázott az ügy, mint Mary Annt. Ropant tisztességes gondolkozású fiatalember voltam. Az olvasó figyelmét valószínűleg nem kerülte el, hogy én osztályom konvencióit úgy tiszteltem, mint a természeti törvényeket. És bár regényekben a nagy összegekre rúgó adósságok halmozását izgalmasnak találtam, és képzeletemben nyüzsögtek a pénzverők és uzorások, azért, hogy valaki ne fizesse ki a húst a mézsárosnak, azt mégis hitvány, aljas tettnek bélyegeztem. Szégyenkeztem, ha jelenlétemben Driffieldékről beszéltek, és ha mint barátaimat emlegették őket, siettem megjegyezni: - Kikérem magamnak, csak ismerőseim -, és ha megkérdezték: - Ugye, szörnyen közönséges

emberek voltak? - így válaszoltam: - No, hát nem voltak éppen a walesi hercegek. - Szegény Mr. Galloway, ő is rettenetesen odavolt.

- Persze tudtam, hogy nem gazdagok - mondta négy szem között -, de azt hittem, azért rendesen meg tudnak élni. Szépen berendezett lakás, új zongora, álmomban sem jutott volna eszembe, hogy egyetlen darabot sem fizettek ki. Soha nem vontak meg maguktól semmit. Ami igazán fáj, hogy becsaptak. Gyakran találkoztunk, s azt hittem, barátok vagyunk. Mindig olyan szívesen fogadtak. Tán el se hiszi, de legutóbb, mikor náluk jártam, Mrs. Driffield meghívott, hogy jöjjek el másnap délután, és Driffield közbeszólt: „Meleg vajás sütemény lesz ám a teához.” És akkor már fenn az emeleten minden becsomagolva várta, hogy aznap éjszaka az utolsó vonattal Londonba utazzanak.

- És mit szólt hozzá Lord George?

- Az igazság az, hogy az utóbbi időben nem nagyon törtem magam utána. Alapos leckét kaptam. Van egy szólásmondás a korpárról meg a disznókról, azt hiszem, nem árt, ha megjegyezzük magunknak.

Hasonlóan vélekedtem én is Lord George-ról, s kissé idegeskedtem is. Ha kipletykálja, hogy a karácsonyi vakáció alatt szinte naponta Driffieldékhez jártam, és ez nagybátyám fülébe jut, hát lesz nemulass. Rám zúdulnának nagybátyám vádjai, hogy félrevezetem, becsaptam, engedetlen voltam, jellemtelenül viselkedtem, s e pillanatban nem is sejtettem, hogy mit válaszolhatnak vádjaira. Azt is tudtam, mert elég jól ismertem, hogy az ügyet sokáig emlegetné, éveken át újra és újra fejemre olvasná a bűnemet. Én legalább annyira örültem, mint Galloway, hogy nem találkoztam Lord George-dzal. De egy napon egyenesen beleütözttem a Főutcán.

- Hogy van, ifjú barátom? - kiáltotta. Már a megszólítást utáltam. - Látom, hazajött vakációra.

- Látása kifogástalan - válaszoltam maró gúnnyal.

Sajnos ő csak harsányan röhögött.

- Ne legyen már olyan éles, mert megvágja magát - válaszolta vígan. - No, azt hiszem, egyelőre befellegzett a kártyapartink-

nak. Látja, hova jut az ember, ha erején felül él. Mindig mondom a fiaimnak, addig nyújtózzatok, ameddig a takarótok ér. Ha az ember egy fontot keres, és tizenkilenc shilling hat pennyt költ belőle, gazdag ember. De ha húsz shilling hat pennyt költ, akkor már koldus. Vigyázzon a pennyre, fiatal barátom, s akkor majd a fontok is vigyáznak magukra.

Bár ebben az oktató modorban beszélt, hangja egyáltalán nem volt szigorú, inkább nevetés bugyborékkolt a mélyén, mintha magában mulatna saját bölcsességein.

- Mint hallom, maga segített nekik a szökésben - jegyeztem meg.

- Én? - arcán határtalan meglepetés tükröződött, de szemében ravaszdi jókedv bujkált. - Mikor meghallottam, hogy kereket oldottak, szinte elájultam. Négy font tizenhét shilling és hat pennymel tartoznak, ennyi csak a szénszámlájuk. Alaposan kibabráltak velünk, még szegény Gallowayvel is. Ő se kapta meg a vajás süteményét.

Ennél közönségesebbnek még sohase láttam Lord George-ot. Szerettem volna valami végleges és megsemmisítő mondatot a szemébe vágni, de mivel semmi se jutott eszembe, csak annyit mondtam, hogy dolgom van, és hűvös, kurta biccentéssel ott-hagytam.

11

így merengtem a múlton, míg Alroy Kearre vártam. Mosolyogtam magamban, hogy mennyire jelentéktelen lett ama homályos kis szökési történet Edward Driffield későbbi, óriási tekintélyének fényében. És azon is eltűnődtem, miért nem fedeztem fel soha benne azokat a meglepő írói képességeket, melyeket azóta a legigényesebb kritika is elismert. Talán mert kamaszkori környezetem éppen írói minőségében oly végtelen kevésre becsülte? A kritika elég sokáig állította, hogy stílusa rossz, nyelvezete nehézkes, és valóban, mintha nem a ceruza hegyével, hanem a tom-

pa végével írt volna: nyelvezete izzadságszagú volt, a klasszikus nyelv és a „szleng” fásasztó keveréke, és dialógusai nem emberi szájából valók. Később, amikor már diktálta regényeit, stílusa közeledett az élőbeszédhez, folyamatos és kifejező lett. A kritikusok halála után visszatértek érett férfikorának regényeihez, különös nyelvi szépségeket fedeztek fel bennük, megállapították, hogy témaköréhez kitűnően illik ideges és vérbő nyelvezete. Legjobb alkotói korszaka egybeesett a „mazsola a kalácsban” irodalmi divatjával, és műveiben tényleg akadnak olyan leíró részletek, melyek az angol próza legválasztékosabb antológiáiba méltán kerültek be. Leírásai a tengerről, a kenti erdők tavaszi hangulatáról és a Temze fölötti naplementékről híresek. Örök büntetés számomra, hogy mindig feszengő lélekkel olvasom e híres szemelvényeket.

Fiatalember koromban, bár nem kapkodták Driffield könyveit, sőt egyet-kettőt kiselejteztek a könyvtárakból, olvasni és csodálni őt föltétlenül a műveltség jele volt. Vakmerő realista hírében állt. Vele ostromozták a nyárspolgárokat. Egyik kritikusa egy szerencsés percében kitalálta, hogy matrózai és parasztjai shakespeare-iek, mire a haladó szellemek gyülekezetében felharsant a shakespeare-i bugrisok száraz, de borsos humorát ünneplők mámoros elragadtatása. Ezzel az áruval Edward Driffield bőven szolgálhatott. Jómagam fanyalogtam, ha Driffield egy hajó légénységi kabinjába vagy egy kocsmá söntésébe vezetett, mert tudtam, hogy most életről, erkölcsről és halhatatlanságról legalább kétoldalnyi sikamlós, tájnyelven elbeszéltnépi bölcsességet zúdít reám. Mit tagadjam, még Shakespeare bohócait is unalmasnak, számtalan utánzatukat pedig elviselhetetlennek találom.

Driffield fő erőssége, hogy azt az osztályt ábrázolta, melyet legjobban ismert: a parasztok és napszámosok, kiskereskedők és kocsmárosok, minden rendű és rangú matrózok világát. Alakjai, mihelyt magasabb rétegekhez tartoznak, émelyítően egysíkúak: előkelő úriemberei kibírhatatlanul előkelőek, jó származású hölgyei rendkívülien jók, nemesek és tiszták, és fennkölt lelküket félméteres szavakban fejezik ki. Nőalakjai nem is földi lények. Itt ismét meg kell jegyeznem, hogy ez csak az én véleményem, mert

a közvélemény és a legkiválóbb kritikusok véleménye megegyezik abban, hogy Driffield az angol asszonyiség legvonzóbb típusát teremtette meg, a nemes, szellemes, fennkölt lelkű nő alakját, melyet nemritkán hasonlítanak Shakespeare hősnőiéhez. Mindnyájan tudjuk persze, hogy a nőknek nincsenek alantas szükségleteik, de hogy úgy ábrázolják őket, mintha még hátsó felük se volna, ez már igazán a lovagiasság netovábbja. Csak azt csodálom, hogy a nők tetszenek maguknak ilyen hiányos kivitelben.

A kritikusok egészen jelentéktelen írókat is rátukmálhatnak a világra, sőt a világ megőrülhet a tehetségtelen íróért, de az efféle ünneplés rendszerint nem tart sokáig. Nem tudok szabadulni a gondolattól, hogy jelentős tehetség nélkül egyetlen író se élvezheti a közönség kegyeit oly hosszasan, mint Edward Driffield. A kiválasztottak lenéznek a népszerűséget, némelyikük még a közép-szerűség bizonyítékát is hajlandó látni benne; csak egyről fedkeznek meg, hogy az utókor nem az ismeretlen, hanem az ismert írók közül válogat. Megeshet, hogy egy halhatatlanságra méltó, nagy műalkotás a maga korában elsikkad, de akkor az utókor sem fog hallani róla; és lehet, hogy az utókor majdan napjaink minden bestsellerét kiselejtezi, de mégis azok között kell válogatnia. Bárhogy álljon is a kérdés: Edward Driffield beérkezett. Regényei engem véletlenül untatnak; nekem túl hosszúak; melodramái részleteik, melyekkel a rest agyú olvasó érdeklődését szeretné felizgatni, engem hidegen hagynak. Csak egyet nem vitatok el tőle: az őszinteségét. Legjobb írásaiban lüktet az élet, és bármelyiket olvassa az ember, a sorok mögött meg kell éreznie a szerző rejtélyes egyéniségét. Fiatal korában realizmusáért hol dicsérték, hol ócsárolták, kritikusai - saját rögeszméik szerint - magasztalták igazságszeretetét, vagy elítélték nyersségét. Mióta azonban a realizmus többé nem vitaanyag, a közkönyvtárak olvasói becsülettel átrágják magukat azon a káshegyben, melyet az egy nemzedékkel előttük járók nagy ívben elkerültek. Soraim művelt olvasói bizonyára emlékeznek még a Driffield halála óráján a *Times* irodalmi mellékletében megjelent vezércikkre. A cikk szerzője Edward Driffield regényeit vallásos áhítattal a szépséghez intézett himnuszokként dicsőítette. Bizo-

nyara senkire sem tévesztették el hatásukat azok a dagályos körmondatok, melyek Jeremy Taylor nemes prózájára emlékeztettek, mindenkit elbűvöltek áhítatukkal és alázatukkal, magasröp-tű érzelmeikkel, cizellált, de mértéktartó, édeskés, de nem férfiatlan lágyságukkal. A cikk maga a szépség volt. Aki pedig úgy vélte, hogy Edward Driffield mellékesen humorista is volt, és itt-ott egy tréfás utalás erre esetleg felderítette volna a dicshimnusz, annak joggal válaszolhatjuk, hogy végtére is gyászbeszédet olvasott. Köztudomású, hogy a szépség nem nézi jó szemmel a humor félenk közeledését. Roy Kear szerint Driffield minden hibája eltörpül a lapjait betöltő szépség mellett. Beszélgetésünkre viszszagondolva, azt hiszem, ez a mondata hozott ki leginkább a sodromból.

Harminc évvel ezelőtt irodalmi körökben Isten volt a divat. A jólneveltek hittek, újságírók Isten nevével díszítették mondataikat, írók csattanóként alkalmazták fejezeteik végén. Azután Isten kiment a divatból (furcsa módon együtt a sörrel és a krikettel), és Pán lépett a helyére. Kecsképatája számtalan regényben otthagya nyomát a pázsiton, költők meglesték londoni zugok homályán, és Surrey szép keblű hölgyei, az ipar korának nimfái, szüzességüket titokzatosan feláldozták vad ölelése oltárán. Ettől szellemüli merőben megváltozott. De Pán is eltűnt, és helyét a szépség foglalta el. Ma mindenütt jelen van ő, felfedezhető egy mondatban vagy egy gépben, kutyában, napfényben, festményben, nagy tettekben vagy egy estélyi ruhában. Seregnyi fiatal nő, akik fejenként több sikerült és ígéretes regénnyel gazdagították irodalmunkat, a szépségről csacsog a legváltozatosabb hangnemben, sejtelmestől a pajzánig, mélységestől az elbájoló magasságig. Oxfordból frissen érkezett fiatalemberek, akiknek fejét még körülengi az egyetem dicsfénye, a lapokban hetenként kioktatnak bennünket, hogy mint vélekedjünk művészetről, életről és világegyetemről, s közben zsúfolt cikkeiket teletűzdelik a szépséggel. Milyen sajnálatosan elkopott szegény. Nem csoda, sokat nyútték. Az eszménynek sok neve van, és a szépség csak egy a sok közül. Vajon ez a láрма a szépség körül nem azoknak a kétségbeesett jajkiáltása-e, akik mai világunkban, a gépek hősies ko-

rában ahogy se lelik a helyüket? Vajon szenvedélyes lobogásuk a szépségért érzelmeiket szégyenlősen rejtegető korunkban egyéb-e, mint üres érzelgősség? Lehet, hogy elkövetkező nemzedékek, melyek már könnyebben elviselik a modern élet magasfeszültségét, ihletért nem menekülnek el, hanem ellenkezőleg, két kézzel megragadják a valóságot.

Nem tudom, más mint vélekedik, de én elég hamar betelek a szépséggel. Szerintem nincs költő, aki hamisabbat állított volna, mint Keats az *Endymion* első sorában. A szépség mágikus élménye egy pillanatra megejt, de gondolataim mindjárt tovább is állnak. Nem hiszek azoknak, akik lelkesen állítják, hogy ők képesek órákig csodálni egy tájat vagy egy képet. A szépség eksztázis. Olyan alapérzés, mint az éhség. Valójában nincs mit mondani róla. Olyan, mint a rózsa illata: az ember beszívja, és kész. Ezért fárasztó a műkritika, kivéve ha a szépséggel, tehát magával a művészettel nemigen foglalkozik. Tizian *Krisztus sírhatételéről*, a világművészet eme legtisztább szépségű alkotásáról kritikus nem mondhat egyebet, mint: eredj és nézd meg. Amit még hpzzafuz, az történelem, életrajz s más efféle. De az írók kénytelenek egyéb jellemző vonásokkal is felruházni a szépséget, mint például magasztosság, mélység, gyöngédség, szerelem, különben az emberek hamar ráunnak. A szépség tökéletes, és a tökély (sajnos ilyen az emberi természet) csak rövid ideig érdekel bennünket. A matematikus, aki a *Phaedra* előadása után megkérdezte: *Qu'est-ce-que fa prouve?*⁴ - korántsem volt olyan bolond, amilyennek tartották. Senki sem tudta még megmagyarázni, hogy a paestumi dór templom miért szebb egy korszó hideg sörnél, kivéve ha olyan érveket kevert a magyarázatába, melyeknek semmi közük a szépséghez. A szépség zsákutca. Vagy ha úgy tetszik: hegycsúcs, ahonnan nem vezet út semerre. Ezért hatásosabb El Greco, mint Tizian, Shakespeare nem mindig befejezett művei, mint Racine tökéletes alkotásai. Túl sokat írtak már a szépségről. Ez az oka, hogy magam is a kelleténél többet foglalkoztam vele. A szépség kielégíti esztétikai vágyainkat. De ki akar kielégülni? Csak a

4 Mit bizonyít ez? (francia)

renyhe agyú ostobák hiszik, hogy több az elég, mint a sok. Valljuk be hát bátran: a szépség kissé unalmas.

A kritikusok tűzijátéka Edward Driffield körül ne tévesszen meg senkit. Kimagasló írói érdeme nem erőteljes realizmusa, nem is a szépség, mely műveit áthatja, vagy tengerészeinek tömör ábrázolása, nem a lápvilág költői leírása, vihar és szélcsend és megbúvó tanyák - nem, Driffield kimagasló érdeme az volt, hogy sokáig élt. Az emberi nem egyik legcsodálatosabb vonása az öregek iránti tisztelet, és azt hiszem, nyugodt szívvel állíthatom, hogy ez az erény sehol sem jelentkezik olyan határozottan, mint nálunk Angliában. Más népeknél a tisztelet és szeretet, mellyel öregjeiket övezik, többnyire elvont jellegű, nálunk azonban teljesen gyakorlati. Ki más, mint angolok töltik meg zsúfolásig az operát csak azért, hogy egy öreg és rekedt primadonnát meghallgassanak? Ki más, mint angolok fizetnek azért, hogy elaggott táncosokat láthassanak, akiknek alig van jártányi erejük, hogy azután a szünetben csodálattal rebeghessék el: „Hihetetlen, uram, tudja, hogy ez az ember már rég elmúlt hatvan?” De ők még mind gyerkőcök a politikusokhoz és az írókhoz képest. Ajánlatos, hogy a pályája kezdetén álló fiatal miniszterelnök galambepével szemlélje jövőjét, különben megkeseredik a gondolattól, hogy mikor ő hetvenéves korában kénytelen-kelletlen pályája végére ér, írók és más közéleti férfiak még ifjúságuk virágkorát élik. A negyvenéves politikus hetvenéves korára lesz államférfi. Hetven évvel persze már nem lehetne se hivatalnok, se kertész, se rendőr, mert túl öreg hozzá, viszont éppen megérett arra, hogy egy országot kormányozzon. Nincs ebben semmi meglepő, hiszen az öregek ősidők óta bebeszélik a fiataloknak, hogy ők a bölcsebbek, s mire a fiatalok rájönnek a turpisságra, már ők is megöregedtek, és szívesen folytatják a megkezdett játszmát. Mellesleg, aki a politikusok között megfordult, annak figyelmét nem kerülhette el (és az eredmények is erre vallanak), hogy egy ország kormányzásához igazán csekély szellemi képesség is elegendő. De az író becsülete miért nő évei számával egyenes arányban? Régebben azt hittem, hogy fiatal írók az öreg írókat azért dicsérik - különösen ha az öregek húsz éve nem írtak le

egyetlen valamirevaló sort sem -, mert nem kell félniük tőlük, nem versenytársak többé, igazin nyugodtan túlozhatják az érdekeiket. Köztudomású, hogy nincs biztosabb módszer a félelmes vetélytárs megbénítására, mint dicsérni a jelentéktelen vetélytársat. Alantas módszerek ezek, s én nem akarom ennyire lebecsülni az emberi természetet, még kevésbé szeretném kitenni magam az olcsó cinizmus vádjának. Később, érett fejjel rájöttem, hogy az agg mestert, aki az átlagos legmagasabb életkort is jócskán túlélte, tűnő éveieért azért vigasztalják örökös ünnepléssel, mert az értelmes emberek harmincon felül már nem olvasnak semmit. Minél idősebbek lesznek, régi olvasmányaikat annál vonzóbban világítja át ifjúságuk fénye, és évről évre gyarapodó elismeréssel adóznak e hajdani örömök szerzőinek. Az írónak persze tovább kell írnia, különben elfelejtik tisztelői. Téved, aki azt hiszi, hogy egy-két mestermű elég az üdvösséghez. Nem, szobra talapzatát minden írónak negyven, ötven közepes műből kell megépítenie. Ehhez pedig sok idő kell. A mester életműve, ha már nem nyűgözi le az olvasót, legalább nyomja agyon a súlyával.

Ha pedig igazam van, és a hosszú élet egyenlő a lángésszel, akkor Edward Driffielddnél bővebb termést kevesen arattak. Hatvanéves siheder korában (mikor a műveltek már beteltek vele, és túlhaladták) irodalmi körökben még csak tisztelgettek. Tekintélyes kritikusok mértéktartóan dicsérték, fiatalabbak még rossz-májú ékeket is elsütöttek rovására. Mindenki egyetértett abban, hogy Driffield tehetséges, de senkinek se jutott eszébe, hogy csillog az angol irodalom egén. Hetvenedik születésnapját ünnepelte: az irodalom világa megborzongott, mint a víz felszíne, ha megérinti a távolban leleskedő és egyre közeledő tájfun. Egyszerre mindenki megérezte, hogy valami hiba történt: évek hosszú során át élt közöttünk egy nagy író, és mi nem vettük észre. Rohantak a könyvtárakba, szétkapkodták a könyveit, száz buzgó toll percegett Bloomsburyben, Chelsea-ben és mindenütt, ahol írástudók gyülekeznek, hogy regényeit mielőbb rövid és csevegő vagy hosszú és beható modorban értekezésekben, esszékben és tanulmányokban méltányolják.

Regényeit kinyomtatták és újranyomtatták, kiadták mint ösz-

szes műveket és mint válogatott műveket, kapható volt minden árban, darabja egy shilling, három és fél és öt shilling, sőt egy guinea. Elemezték hovatarozását, behatoltak a filozófiájába, és kibontották írói módszereit. Hetvenöt éves korában az egész ország egyetértett: Edward Driffield lángész. Nyolcvanévesen az Angol Irodalom Nagy Öregje lett és maradt élete végéig.

Halála óta kutatjuk a láthatárt, ki is tölthetné be megüresedett helyét. Nincs megfelelő utód. Bár néhány jó hetvenes lézeng itt körülöttünk, és hegyezi fülét, nyilván úgy érzik, hogy ők kényelmesen felülhetnének a megüresedett oltárra. De hiába, nem az igaziak, valami hiányzik belőlük.

Bölcsködéseimet elég hosszasan beszéltem el, pedig milyen gyorsan futottak át a fejemen! Egymás hegyen-hátán tolongtak szavak, események, párbeszédtöredékek, minden összevissza, de én szépen felsorjáztam gondolataimat az olvasó javára, és mert elmém szereti a rendet. Meglepett, hogy milyen világosan emlékszem a távoli múlt eseményeire, emberek arcára, s még annak is a velejére, amit mondtak, de csak halványan emlékszem a külsejükre. Negyven év alatt a divat s különösen a nők ruhái sokat változtak, és hogy tényleg hogyan öltözködtek akkor, azt főleg később, képekről és fényképekről szedtem össze, de nem az életből merítettem.

Álmodoztam még, mikor kapunk előtt megállt egy autó. Csöngettek. És fölzengett Alroy Kear öblös baritonja: közölte az inassal, hogy várom. Úgy lépett be, mint maga az élet: nagy volt, erős és vidám. Egyetlen viharos mozdulata szétzúzta a letúnt időkből felderengő, gyöngéd rajzú képeket. És mint a tomboló márciusi szél, bezúdította szobámba az erőszakos és elkerülhetetlen jelent.

- Éppen azon tűnődtem, ki követhetné Edward Driffieldet, az Angol Irodalom Nagy Öregjét, és te úgy lépsz be, mint válasz a kérdésre.

Joviálisán felnevetett, de szeme mélyén gyanakvás bujkált.

- Nem hiszem, hogy volna méltó utóda - mondta.

- No és te?

- Drága barátom, hisz még ötven se vagyok. Légy nagylelkű,

és adj még huszonöt évet! - Nevetett, de tekintete élesen rám szegződött. - Sohase tudom, mikor tréfálsz. - Hirtelen lesütötte a szemét. - Persze az ember néha kénytelen a jövőjére is gondolni. Csúcsembereink mind tizenöt-húsz évvel idősebbek, mint én. Örökké ők sem élhetnek, és ha eltűnnek, ki jön utánuk? Persze ott van Aldous; ő jóval fiatalabb, mint én, viszont nem nagyon egészséges, és nem is vigyáz magára. Ha semmi közbe nem jön, úgy értem, ha nem jön közbe valami rendkívüli tehetség, aki egyszerűen elsöpör mindenkit az útjából, úgy nem látok senkit, aki húsz-huszonöt év múlva nálam esélyesebb lenne. Keményen kell dolgozni és tovább élni, mint a többiek. Ennyi az egész.

Roy férfias termetét belevetette háziasszonyom karosszékébe. Whiskyvel és szódával kínáltam.

- Köszönöm, hat óra előtt nem iszom szeszes italt - mondta, és körülnézett. - Kellemes kis fészek.

- Tudom. És minek köszönhetem a látogatásodat?

- Gondoltam, jobb, ha személyesen beszélünk Mrs. Driffield meghívásáról. A telefon kissé körülményes. Hogy mindjárt a lényegre térjek, valószínűleg megírom Driffield életrajzát.

- Úgy! És miért nem mondtad ezt a múltkor?

Roy tetszett nekem. És nagyon örültem, hogy helyesen ítélt meg egyéniségét. Valóban nem csupán a társaságomban töltött óra öröméért hívott meg ebédre.

- Múltkor még nem döntöttem, de Mrs. Driffield nagyon biztat. Megígérte, hogy amiben csak teheti, segítségemre lesz. Az egész anyagot rendelkezésemre bocsátja. Jó néhány éve gyűjti a dokumentumokat. A feladat nem könnyű, s én természetesen nem engedhetem meg magamnak, hogy rosszul oldjam meg. Ha viszont sikerül, amire van remény, föltétlenül jól járok vele. A regényíró becsülete nagyon megnő, ha itt-ott valami komolyat is ír. Azokkal a kritikai munkákkal rengeteget vesződtem, s nem is kerestem rajtuk, mégsem bántam meg soha egy pillanatra sem, hogy kiizzadtam őket. Mert nélkülük nem élvezhetném azt a tekintélyt, amit ma élvezek.

- Szerintem is nagyon jó gondolat. Az utóbbi húsz évben senki sem állt olyan közel Driffieldhez, mint te.

- Tényleg közel álltam hozzá. Csak sajnos későn ismertem meg, túl volt már a hatvanon. Barátságunk egy levéllel kezdődött. Megírtam neki, mennyire el vagyok ragadtatva a könyveitől, és ő meghívott magához. De fiatalabb éveiről semmit sem tudok. Mrs. Driffield néha rávette, hogy meséljen a múltjáról, és gondosan följegyezte minden szavát. Driffield időnként naplót vezetett, s persze a regényei is tele vannak önéletrajzi részletekkel. Mégis óriási úrök tátonganak. Elmondom, hogy milyenfajta könyvet szeretnék írni: olyan belülről ábrázolt, intim életrajzot, sok apró, szívet melegítő részlettel, tudod, mire gondolok, és az egészet átszőném irodalmi munkássága kimerítő bírálataival, persze nem nehézkesen, hanem megértéssel és átérzéssel és... finoman. Természetesen nagy munka, de Mrs. Driffield bízik benne, hogy sikerülni fog.

- Én egészen biztos vagyok benne.

- Magam sem látok komolyabb okot, hogy miért ne sikerülne - mondta Roy. - Kritikus vagyok és regényíró vagyok. Kétségtelen bizonyos irodalmi képességeim is vannak. De csak egy esetben érhetem el céloimat, ha mindenki segít, aki tényleg segíthet.

Kezdtém rájönni, hogy mi vár rám. Igyekeztem minél gyanútlanabb arcot vágni. Roy előre hajolt karosszékében.

- Múltkor megkérdeztem, magad nem akarsz-e írni Driffieldről, s te azt válaszoltad, hogy nem. Válaszodat véglegesnek tekinthetem?

- Abszolút véglegesnek.

- Ez esetben nem engednéd át nekem az anyagodat?

- Drága fiam, nincs nekem semmiféle anyagom.

- No ne tréfálj - mondta Roy egy kedves házi orvos modorában, aki rábeszéli a gyereket, hogy tátsa ki a száját, á-á-á, mert meg kell vizsgálni a manduláját. - Abban az időben, mikor Blackstable-ben élt, bizonyára gyakran találkoztatok.

- Kisfiú voltam még.

- Lehetetlen, hogy ne vetted volna észre, kivel állsz szemben. Aki félórát töltött Edward Driffield társaságában, föltétlenül megérezte rendkívüli egyéniségét. Egy tizenhat éves fiú figyelmét sem kerülhette el, különösen ha te voltál az a fiú, nyilván fogékonyabb lelkű és jobb megfigyelő, mint az átlagkamaszok.

Vajon egyénisége későbbi hírneve nélkül is rendkívülinek hatott? Mit gondolsz, ha te például elutaznál egy nyugat-angliai fürdőhelyre mint Mr. Atkins hites könyvelő, hogy a májadat kezelted, kitalálnák-e az emberek, hogy kivel állnak szemben?

- Azt hiszem, hamarosan rájönnének, hogy nem vagyok éppen egy köznapi hites könyvelő - felelte Roy, szerény mosollyal ellensúlyozva elbizakodottságát.

- Valamire mégis emlékszem: bosszantott a Driffield térdnadrágja. Feltűnő, rikító volt. Sokat bicikliztünk együtt, és zavart kisért, ha vele láttak.

- Komikusan hangzik ma. És miről beszélt?

- Nem tudom. Azt hiszem, semmi lényegesről. Érdekelte az építészet, a gazdálkodás, és ha egy takaros kis kocsmát látott, rendszerint rábeszélte, menjünk be, és igyunk meg egy pohár barna sört. A kocsmárossal elbeszélgetett a termésről, a szén *áriról* és más effélékről.

Míg fecsegetem, Roy area egyre csalódottabb lett. Figyelt, de némi unalommal. Érdekes, ha unatkozik, az arc kifejezése duzzogó lesz. Bár valóban nem emlékeztem, hogy hosszú biciklitúráinkon Driffield különösebben jelentős dolgokat mondott volna, annál elevebben élt bennem akkori szavainak hangulata. Blackstable különös fekvésű városka volt. Tengerre nézett, a kavicsos part után lápvidék következett, de ha az ellenkező irányban csak fél mérföldet ment befelé az ember, a legszebb kerd termőföldek között találta magát. Messze nyúló, gazdagon zöldellő rétek között utak kanyarogtak, s az óriásira nőtt szilfák olyan tömören és otthonos méltósággal terebélyesedtek a réteken, mint jó öreg kenti gazdák tenyeres-talpas asszonyai, akik friss vajon, házikenyéren, tejszínen és tojásos híztak és pirosodtak. Néhol az utak ösvényekké keskenyedtek, két partjukat dús galagonyasövény szegélyezte, fölöttük szinte összeértek a szilfák zöld lombjai. Ha felnéztél a magasba, csak keskeny, kék csík volt az ég. S míg mentél az úton a meleg s mégis kristályos levegőben, úgy érezted, hogy körülötted áll a világ, és te örökké élni fogsz. Buzgón nyomtad a pedált, és közben elteltél a lustaság gyönyörűsége-

gével. Beszélni se kellett, jó volt a csönd, s ha a társaság valamelyik tagja merő jókedvből hirtelen megugrott, és eléd került, úgy nevettek rajta, mint a legjobb tréfán, s utána néhány percig mindenki vadul pedálozott. Ártatlanul mókáztunk, ugrattuk egymást, és remekül mulattunk saját tréfáinkon. Itt-ott kis, kertes villák maradtak el mögöttünk, a kertekben mályvarózsa és tigrisliliom. Beljebb egy-egy komoly parasztház tágas csűrrel és magtárral. Azután komlóföldek következtek, érett komlófüzerek remegtek a szélben. Szerény, de barátságos kiskocsmák, melyek alig különböztek a többi háztól, küszöbük mellett sok helyt lonc virágzott. Megszokott és meghitt nevű kocsmák, mint a Víg Tengerész, a Vidám Szántóvető, a Korona és Horgony, a Vörös Oroszlán.

De Royt mindez nem érdekelhette. Félbeszakított.

- Irodalomról sose beszélt? - kérdezte.

- Nem hiszem. Nem afféle író volt. A maga írnivalóján bizonyára sokat gondolkozott, de nem beszélt róla. A segédlelkésznek gyakran kölcsönzött könyveket. Télen, egyik karácsonyi vakációmon, szinte mindennap náluk uzsonnáztam. Ilyenkor előfordult, hogy ő és a segédlelkész könyvekről kezdtek beszélgetni, de mi hamar elhallgattattuk őket.

- Semmire sem emlékszel, amit mondott?

- Egy megjegyzésére emlékszem, arra is csak azért, mert nem ismertem az idézett műveket. Szavai felkeltették érdeklődésemet, és utóbb elolvastam azokat. Szerinte Shakespeare, miután visszavonult Stratford-on-Avonba, és tiszteletre méltó életet kezdett élni, ha egyáltalán foglalkozott még a darabjaival, valószínűleg csak kettőre szeretett emlékezni, s ez a kettő a *Szeget szeggel* és a *Troilus és Cressida*.

- Nem hiszem, hogy ez különösebben jellemző. És Shakespeare-nél modernebb írókról nem beszélt?

- Nem, akkoriban nem; legalábbis nem emlékszem rá. De néhány évvel ezelőtt, mikor Driffieldéknél ebédeltem, véletlenül meghallottam, amikor a mellette ülőnek azt mondta, hogy Henry James annyira el volt foglalva az angol udvarházak teáin összevissza fecsegett pletykákkal, hogy észre sem vette a világtörténe-

lem egyik korszakalkotó eseményét, az Egyesült Államok szédületes emelkedését. Driffield *ilgran rifiuto*-nak⁵ nevezte őt. Meglepett, hogy az öregúr olasz kifejezéseket használ, s magamban jót mulattam, mert egy dagadt nagyhercegnőn kívül senki se értette, hogy miről beszél. S még hozzátette: „Szegény Henry, képes a végtelenségig bolyongani egy pompás park körül, ahova be se lát, mert a kerítés túl magas neki, és a társaság olyan messze bent ül a kertben, hogy a grófnő egyetlen szavát sem hallja.”

Roy érdeklődéssel hallgatta az adomát. Aztán tünődve megszíválta a fejét.

- Nem hiszem, hogy felhasználható. A Henry James-klikk mint ezer ördög zúdulna rám... És mivel szórakoztatok azokon az estéken?

- Hát whisteztünk. Közben Driffield a bírálatra kapott könyveket olvasgatta, és néha énekelt.

- Érdekes - mondta Roy, és kíváncsian közelebb hajolt. - És mit énekelt? Nem emlékszel?

- Dehogynem. *Katona a babám, mm tehetek róla* és *A padlót töröltük vele* voltak a kedvencei.

- Ugyan.

Roy ismét csalódott.

- Talán azt hitted, hogy Schumannt énekelt? - kérdeztem.

- Miért ne? A képbe mindenesetre jobban beillett volna. És ha még bánatos tengerészdalokat vagy régi angol népdalokat énekelt volna, tudod, olyasmit, amit búcsúkon és vásárokon vak hegedűsök pengettek, és hozzá a szérűn a falu legjobb táncosai forgatták a lányokat, tudod, effélékről még lehetett volna néhány igazán szép oldalt írni, de hogy Edward Driffield olcsó kabarénótákat fűjt, ezt még elképzelni se akarom. Az ember csak a leg-hitelesebb értékítélet alapján rajzolhatja meg egy nagy ember arc-képét, különben az egész mű szellemével és hangulatával nem egyező, apró részletek megbontják az összképet.

- Talán hallottál róla, hogy röviddel e dalolgtatások után Driffieldék megléptek. Az öreg mindenkit rászedett.

5 A nagy elutasítás, (olasz)

Roy egy teljes percre megnémult, és tűnődve szemlélte a szőnyeg mintáit.

- Igen, hallottam valamelyes kellemetlenségről. Mrs. Driffield említette. De úgy tudom, hogy mielőtt megvette Férne Courtot, és végleg letelepedett ott, összes adósságait kiegyenlítette. Azt hiszem, fölösleges olyan jelentéktelen incidensekkel foglalkoznom, melyek valójában nem befolyásolják fejlődéstörténetét, különben is, közel negyvenéves ügy. Hisz tudod, kissé hóbortos volt az öregúr. Kinek jutott volna eszébe, hogy mint híres ember visszatérjen csúf kis botránya színhelyére, és ott töltse élete hátralévő napjait? Különösen ha az a hely még eléggé szerény származására is emlékeztette. Driffieldet mindez nem zavarta, ő pont Blackstable környékén telepedett le. Mintha csak jó tréfának tartotta volna az egészet. Még arra is képes volt, hogy vendégeit efféle kétes kalandokkal szórakoztassa. Képzelheted, milyen zavarba hozta vele a feleségét. Szeretném, ha Amyt közelebbről megismernéd. Rendkívüli asszony. Igaz, hogy az öregúr a nagy műveit korábban írta, még mielőtt Amyval találkozott, de ő tagadhatatlanul nagyon sokat tett Driffieldért. Mindenekelőtt az ő érdeme, hogy élete utolsó huszonöt évében Driffield olyan meggyőzően nagy és méltóságteljes alakká nőtt a világ szemében. Hozzám nagyon őszinte, és hidd el, nem volt könnyű az élete. Az öreg Driffield néha a lehető legfurcsábban viselkedett, és Amy végtelen tapintattal igyekezett jobb belátásra bírni őt. Makacs és rigolyás volt, gyöngébb jellemű nő valószínűleg nem állta volna meg a helyét mellette. Micsoda szokásai voltak! Szegény Amy keservesen küzdött, hogy leszoktassa például ilyesmiről: miután megette a húst és a főzeléket, fogott egy darab kenyeret, és tisztára törölte vele a tányért, azután a kenyeret is megette.

- Tudod, mit jelent ez? - kérdeztem. - Hogy valamikor sokat koplalt, és egyetlen falatot is sajnált a tányéron hagyni.

- Lehetséges, mégsem illik egy beérkezett íróhoz. Azután, tudod, nem volt éppen iszákos, de szívesen be-bejárogatott Blackstable-be a Barnamedvéhez címzett fogadóba néhány pohár sörre. Tulajdonképpen nincs benne semmi, és mégis kissé kellemetlen; képzeld el, nyáron, amikor tele van a város fürdővendégekkel, és

ő a kocsmában fűvel fával szóba áll. Egyszerűen nem vette tudomásul a saját társadalmi helyzetét. Tagadhatatlanul kínos lehetett, főleg Árnynak, hogy délben asztaluknál a társaság színe-javát fogadták - olyan érdekes embereket, mint például Edmund Gosse vagy Lord Curzon -, és ebéd után az öreg fogta magát, be ment a kocsmába, és megbeszélte a bádoggossal, a pékkel és a fináncsal, hogy mi a véleménye a vendégeiről. Hát persze az ilyesmit el kellett tussolni, hogy az öreget a *couleur locale* izgatja, meg típustanulmányokat folytat. De voltak szokásai, szavamra, az embernek égne állt a haja tőlük! Mit szólsz ahhoz, hogy Amy csak erőnek erejével bírta rávenni, hogy egyáltalán megfürödjék?

- Régebben az emberek egészségtelennek tartották a sok fürdést. Nem hiszem, hogy ötvenéves koráig valaha is lakott volna fürdőszobás lakásban.

- Nos, az öreg kijelentette, hogy világéletében hetente egyszer fürdött, és semmi oka rá, hogy jól bevált módszerén öregkorára változtasson. Amy szerette volna, ha naponta vált fehérneműt, de Driffield, mint egy öszvér, makacskodott: mindig egy hétig viselte, mondta, a trikóját és az alsónadrágját, miféle ostobaság, hogy most folyton szennyesbe dobáljon mindent. A sok mosás csak tönkreteszi a fehérneműt. Mrs. Driffield mindenféle ravasz sággal próbálta rávenni a reggeli fürdésre, tudod, fürdőszót, illatszereket meg más efféléket tett a vizébe, de semmi sem használt, minél öregebb lett, annál kevésbé, a végén már hetenként egyszer sem akart bemászni a kádba. Élete utolsó három évében soha nem fürdött meg. Persze mindez maradjon közöttünk. Csak azért meséltem el, hogy lásd, mennyi tapintattal kell megírnom Driffield életrajzát. Tagadhatatlan, hogy pénzdolgokban kissé gátlástalan volt, különös örömét lelte alantasabb emberek társaságában, némely szokását nem volt könnyű elviselni, de szerintem Driffield egyéniségében máshol kell keresni a jellemző vonásokat. Könyvemben igazat akarok mondani róla, ugyanakkor meggyőződésem, hogy bizonyos dolgokról okosabb hallgatnom.

- Nem volna érdekesebb alakját őszintén megrajzolni a szépséghibáival együtt?

- Nem, nem tehetem. Amy Driffield többé szóba nem állna velem. Hiszen azért kért fel éppen engem az életrajz megírására, mert bízik a jó ízlésemben. Úri módon kell viselkednem.

- írónak és úrnak lenni egyszerre elég nehéz.

- Miért volna nehéz? Különbösen is, ismered a kritikusokat. Ha az igazat mondom, rád fogják, hogy cinikus vagy, és íróemberre egyáltalán nem előnyös a cinizmus vádja. Hja persze, ha lelkiismeretlen lennék, bombasiker lehetne a könyvem. És szórakoztatóbb is lenne. Képzeld el, bemutatnám a nagy ember, a szépség szenvedélyes szerelmesét, aki felrúgja elemi kötelezettségeit; gyönyörűen ír, de utálja a vizet és a szappant; eszményekért rajong, de kétes hírű kocsmákban iszik. De kérdem, hát kifizetődő az ilyen szenzáció? Szavamra, nem. Csak rám fognak, hogy Lytton Stracheyt utánozom. Inkább maradok a sokat sejtető bájnál, tudod, mire gondolok, olyan finom dolgokra utalok majd érzékeny tollal. Az embernek látnia kell a könyvét, mielőtt neki fog. Hogy is mondjam csak, én ezt a könyvet egy Van Dyck-portrének látom, hangulattal, levegővel, persze bizonyos súllyal is, és egyfajta arisztokratikus előkelőséggel. Érted, ugye? Körülbelül nyolcvanezer szó.

Roy alámerült esztétikai tervei mámorába. Lelki szeme előtt megjelent a könyv: kecses és könnyű, *royal octavo* forma merített papíron, széles margóval, betűi tiszták, könnyen olvashatóak, és kötése fekete vászon, rajta arany cirádák és aranyozott betűk. Mivel azonban Alroy Kear is ember, rá is vonatkozik a fentebb kifejtett elmélet, hogy tudniillik a szépség mámore csak rövid ideig köti le. Őszinte mosollyal fordult hozzám:

- De mondd, mi az ördögöt kezdjek Driffield első feleségével?

- Áhá, a család szégyene! - dörögtem magam elé.

- Pokolian nehéz ügy. Évekig volt Driffield felesége. Árnynak rendkívül határozott a véleménye róla, én viszont tanácstalan vagyok, hogy miként oldjam meg a kérdést. Amy szerint Rose Driffield a lehető legkárosabb hatást gyakorolta férjére, mindent elkövetett, hogy fizikailag, anyagilag és erkölcsileg tönkretegyje. Szellemileg és lelkileg mélyen alatta állt, és kizárólag Driffield egészséges ösztöneinek, hatalmas életerejének köszönhető, hogy

azt a szörnyű életet kibírta. Hát persze nagyon szerencsétlen házasság lehetett. De Rose Driffield már évek óta halott. Nem volna kár most a régi botrányt felkavarni és kiteregetni a szennyest? A tényen úgyse változtathatunk, hogy Driffield legnagyobb regényeit az első házassága idején írta. Bármennyire becsülöm is későbbi műveit, és hidd el, nálamnál jobban senki se értékelheti eredeti szépségüket, a mértéktartó, mondhatnám, klasszikus józanságot, mégse tagadhatom le, hogy hiányzik belőlük az az erő, íz és illat, az életnek ama forró lüktetése, mely korai alkotásait jellemzi. Mégsem hagyhatom teljesen figyelmen kívül, hogy első felesége milyen hatást gyakorolt a művészetére.

- Akkor hát hogyan oldod meg a kérdést?

- Nos, nem látom be, hogy miért ne foglalkozhatnék vele. A lehető legtartózkodóbban, végtelen tapintattal, hogy semmiféle érzékenységet meg ne sértsek, ugyanakkor egyfajta férfias őszinteséggel, érted, ugye, hogy gondolom... meghatóan, mély egyszerűséggel.

- Kemény dió lesz.

- Apró részletekbe nem bocsátkozom. Ízlés kérdése az egész. A helyes hangot kell megütnöm. Egyetlen szóval sem kell többet mondani, mint amennyi az összefüggések megértéséhez szükséges. Hisz te is tudod, az élet legnyersebb tényei is elvesztik durvaságukat, ha az ember megfelelően, a kellő emelkedettséggel tálalja. De mindez csak akkor sikerülhet, ha az egész anyagot ismerem.

- Nyilván. A legjobb cukrász se süthet a semmiből süteményt.

Roy a gyakorlott előadó könnyed folyamatosságával beszélt, s én közben azt kívántam:

a) bár görgetném én is ilyen erővel, pillanatnyi habozást nem tűrő bizottsággal, ilyen gazdag szókinccsel a mondataimat;

b) bár ne érezném magam oly nyomorultul kicsinek és jelentéktelennek ahhoz a hatalmas és hálás közönséghez viszonyítva, amelyhez Roy ösztönszerűen intézi a szavait.

Egyszerre elhallgatott. Lelkesedéstől kipirult és izzadságtól fényes arcára kiült a derűs mosoly. Diadalmasan csillogó tekintete meglágyult.

- Ugye, sejtet, öregem, hogy mi vár rád? - szólt nyájasan.

Az életben mindig bevált, ha hallgattam, amikor nem volt mit mondanom, és befogtam a szám, ha egy kérdésre nem tudtam válaszolni. Most is hallgattam, és barátságosan viszonztam Roy pillantását.

- Te többet tudsz Blackstable-i életéről, mint bárki más.

- Nem hinném. Egész sereg ember naponta találkozott veled Blackstable-ben.

- Lehet, hogy találkoztak, de azok jelentéktelen emberek, és nem sokat számítanak.

- Ja vagy úgy. Szóval én vagyok az egyetlen, aki kikottyanthatom a titkot.

- Ilyesmire gondoltam, csak kevésbé ironikus fogalmazásban.

Roy nem méltányolta megjegyzésemet. De én nem sértődtem meg, hozzá vagyok szokva, hogy az emberek nem mulatnak a szellemességeimen. Néha eltűnődöm, hogy talán a művész legtitisztább képlete az a humorista, aki egyedül nevet a saját élcein.

- Mint hallottam, később Londonban is gyakran találkoztál veled.

- Igen.

- Amikor valahol a Belgravia táján lakott.

- Pontosabban Pimlicóban bérelt lakást.

Roy fanyarul mosolygott.

- Ne vitatkozzunk a pontos londoni címén, nem fontos. Akkoriban nagyon jóban voltatok, nemde?

- Eléggé.

- És meddig tartott a barátság?

- Pár évig.

- Hány éves voltál akkor?

- Húsz.

- Nézd, egy nagy szívességre kérlek. Neked nem kerül sok fáradságodba, és nekem felbecsülhetetlen segítség. Kérlek, jegyezd le, amilyen részletesen csak tudod, összes Driffieldre vonatkozó emlékeidet, mindent, ami a feleségére és kettejük viszonyára vonatkozik, mindent, ami Blackstable-ben és Londonban történt.

- Drága barátom, te túl sokat kívánsz tőlem. Fogalmad sincs, mennyire el vagyok foglalva éppen most.

- Hidd el, nem nagy munka. Csak nyersen vedd papírra, ne törődj se stílussal, se más effélével. Majd én kifogalmazom. Csak a tényeket kérem. Végül is egyedül te ismerted őket, senki más. Nem akarok nagyképűsködni, de Edward Drifffield mégiscsak rendkívüli ember volt, tartozol az emlékének és az angol irodalomnak azzal, hogy mindent elmondj róla, amit tudsz. Nem kérnélek, ha múltkor nem mondd, hogy te nem szándékozol írni róla. Szűkkeblűség volna megtartani magadnak mindazt az anyagot, amit évek alatt gyűjtöttél, és amit nem akarsz felhasználni.

Roy egyszerre mozgósította kötelességtudásomat, nagylelkűségemet és becsületérzésemet.

- És miért hívott meg Mrs. Drifffield Férne Courtba? - kérdeztem.

- No igen, ezt együtt beszéltük meg. Nagyon kellemes ház, jól fogod érezni magad nála. Nagyszerűen ellátja az embert, és isteni lehet most vidéken. Amy úgy gondolta, nyugodt, csöndes környezet volna számodra, ha kedved kerekednék mindjárt ott megírni a visszaemlékezéseidet. Én persze semmit sem ígértem, de magam is úgy Vélem, hogy Blackstable közelsége előhívna sok, egyébként feledésre ítélt emléket. És maga a ház, ahol ő lakott, könyvei, személyes holmijai visszahoznák, valósággá változtatnák a múltat. Azután sokat beszélgethetnénk róla, hiszen tudod, eszmecezerék hevében születnek a gondolatok. Amy okos, eleven eszű nő. Éveken át jegyezte Drifffield szavait, nagy a gyakorlata, és amit te esetleg beszélgetés közben elejtesz, egyáltalán nem nyomdakész emlékeket, ő azokat utólag mind lejegyezné. Nem jó megoldás? Közben persze fürdünk és teniszezünk.

- Nem nagyon szeretek vendégeskedni - mondtam. - Nem esetem a pont reggel kilenc órai reggeli, és az olyan fogások, melyeket nem kívánok. Nem szeretek sétálni, és nem érdekel mások tyúkfarmja.

- Amy magányos asszony lett. Szívességet tennél neki és nekem is.

Elgondolkoztam.

- Tudod, mit - mondtam -, leutazom Blackstable-be, de a magam szakállára. Megszállók a Barnamedvében, és mialatt te is ott vagy, átrándulok Mrs. Driffieldhez. Ti telebeszélhetitek egymás fejét Edward Driffieldről, én viszont meglóghatok, ha kedvem tartja.

Roy jóindulatúan nevetett.

- Elfogadom az ajánlatot. Te pedig ígérd meg, hogy lejegyzed mindazt, aminek én hasznát vehetem.

- Megpróbálom.

- Én pénteken utazom. Te mikor jönnél?

- Veled megyek, ha megígéred, hogy a vonatban nem beszélgetsz.

- Megígérem. Az öt óra tízes a legjobb vonat. Eljöjjek érted?

- A Victoriára még egyedül is eltalálok. A peronon találkozunk.

Tán Roy attól félt, megváltoztatom az elhatározásomat, mert azonnal felugrott, kezét rázott, és vígan távozott. Búcsúzás közben még lelkemre kötötte, hogy hozzam magammal a teniszütőmet és a fürdőruhámat.

12

Roynak tett ígéretem első londoni éveimet juttatta eszembe. Délután nem volt sok dolgom, gondoltam, megiszom egy csésze teát régi háziasszonyomnál, Mrs. Hudsonnál. Címét a St. Luke-i orvosi fakultás titkárától kaptam, amikor mint ifjú gólya megérkeztem Londonba, és szállást kerestem. A Vincent Square-en lakott. Háza földszinti két szobáját öt évig béreltem; fölöttem az első emeleten a Westminster School egyik tanára lakott. Én heti egy fontot fizettem, a tanár huszonöt shillinget. Hudsonné alacsony, mozgékony, örökké sürgő-forgó asszony volt, fakó kis arcából kiugrott erős saszorra, élénk, fekete szeme szinte világitott. Azóta se láttam olyan ragyogó tekintetű szemet. Dús, fekete haját délutánonként, vasárnap meg egész nap tarkójára tűzött

kontyban viselte, homlokára pedig huncutkákat göndörített, mint régi képeslapok illusztrációin a takaros asszonykák. Arany-szíve volt (amit akkor nem vettem észre, mert fiatalon az ember mások jóságát természetes jussának tekinti), és remekül főzött. Olyan *omlette soufflée*-t, mint ő, senki sem sütött. Korán kelt, tüzet rakott a szobaurak nappalijában, hogy „meg ne gebedjenek, míg reggeliznek, mert biz' isten belefagy az emberbe a szusz”. Az ágy alatt lapos bádognád állt, amibe este beöntötték a fürdővizet, hogy reggelre ne jéghideg, hanem állott víz legyen, és ha éles füle a szokott időben nem hallotta a locsolást, Hudsonné kopogott az ajtón, és beszólt: „Ejnye, kedves fiatalúr, tán nem esik jól a fölkelés; megint elkésik az előadásról!”, és már szaladt is fel a lépcsőn az emeleti ajtóhoz, hangja visszhangzott a házban: „Ha nem siet, nincs reggeli! Pedig jaj de finom halat sütöttem, pont a kedvenc ételét.” Egész nap dolgozott és énekelt, vidám teremtés volt, mosolygó, elégedett. Nála jóval idősebb férje régebben előkelő házaknál szolgált mint komornyik, és most barkója volt és kifogástalan modora. Később a szomszéd templom köztiszteletben álló sekrestyése lett, otthon pedig felszolgált az asztalnál, segített mosogatni, és cipőt pucolt. Mrs. Hudson egyetlen szórakozása az estebéd utáni csevegés volt (én fél hétkor, a tanár hétkor evett). Bár lett volna annyi eszem, mint Amy Driffieldnek, aki ünnepelt férje minden szavát följegyezte, hogy megörökítsem Mrs. Hudson hamisítatlan londoni „cockney” humorát. Mindig azonnal, talpraesetten visszavágott, zamatos nyelvezetét megtűzdelte váratlan és találó kifejezésekkel, eleven képekkel és mulatságos hasonlatokkal. A tisztesség mintaképe volt, mégsem túrt meg lakónőket a házában, mert sose lehessen tudni. („Azoknak csak férfi, férfi, férfi kell, meg délutáni tea vajjas kenyérrel, folyton szól a csengő, hol ajtót nyitni, hol meleg vizet vinni a szobába, túl sok az nekem.”) Erényes asszony volt, de szabad szájú. Róla mi mondhattuk el, amit ő mondott Marié Lloydrol: „Tudják, mit szeretek rajta? Hogy megnevette. Mindig a szakadék szélén sétál, de sose esik bele.” Mrs. Hudson maga is mulatott saját ötletein, s a jelek szerint szívesebben beszélgetett a lakóival, mint a férjével. A férje tényleg komoly ember volt. („Így van az

jól, kell egy komoly is a házban, legyen ő csak sekrestyés, segítsen az esküvőkön meg temetéseken.”) Hudson nem értette a tréfát. („Mondom neki, addig ne vess, Hudson, amíg nevetehetsz, a sírban úgyse fogsz nevetni.”)

Mrs. Hudson kedélye egyre gyarapodott, történetei évről évre lombosodtak. A 14-ben lakó Butcher kisasszonnyal dúló viszállya például idővel humoros eposzá terebélyesedett. Ugyanis Butcher kisasszony is szobákat adott ki.

„Kellemetlen vén róka, de szavamra, hiányozna, ha az Úr elszólítaná egy szép napon. Mit is kezdenék nélküle? Mondjuk, ha úgy átsétálna odaátra. Hiába, sokszor megnevettetett.”

Háziasszonyomnak nagyon rossz fogai voltak. A nagy kérdést, hogy kihúzassa-e a fogait, és csináltasson-e hamis fogsort, éveken át taglalta számtalan változatban és roppant mulatságosán.

„Úgy van az, ahogy Hudsonnak is mondtam a múlt este, mikor rábeszéltem, hogy gyere már, húzasd ki, s kész. Akkor miről fogok beszélni?”

Két-három éve nem láttam Mrs. Hudson. Legutóbb levelet kaptam tőle, meghívott egy csésze jó erős teára, és tudatta: „Szombaton lesz három hónapja, hogy Hudson meghalt, hetvenkilenc éves korában, s George és Hester tiszteltetik.” George a Hudsonnal kötött házasság gyümölcse volt, közeledett már a negyvenöthöz, a woolwichi fegyvergyárban dolgozott, és anyja húsz éve mondogatta, hogy egy szép napon beállít majd egy feleséggel. Hester a mindenesi teendőket látta el a házban, s bár Hudsonné még az én időmben alkalmazta, változatlanul „az én huncut fruskám”-ként emlegette. Mikor hozzá költöztem, Hudsonné már túl volt a harmincon, azóta is eltelt harmincöt esztendő, de amíg ráérősen háza felé tartottam a Green Parkon át, egy pillanatig se jutott eszembe, hogy esetleg nem találom életben. Ifjúságom emlékeihez éppen olyan szervesen hozzátartozott, mint a parkban a tóhoz az úszkáló hattyúk.

A hátsó bejáratnál csöngettem. Hester nyitott ajtót. Már ő is az ötven felé járt, alakja elnehezedett, de szélesen mosolygó ábrázán még mindig maradt valami a „huncut fruská”-ból. Hudsonné

fia harisnyáit stoppolta az alagsori szobában, s mikor beléptem, levette szemüvegét, hogy jobban lásson.

- Kutya legyen, ha nem Mr. Ashenden! Micsoda meglepetés! Hát ki gondolta volna, hogy ma betoppan? Hester, fő a teavíz? Megiszik velem egy csésze finom teát.

Mrs. Hudson kissé meghízott, mióta nem láttam, mozdulatai lassúbbak, nehezkesebbek lettek, de fehér szál alig akadt a hajában, és fényes, fekete gombszeme szikrázott a jókedvtől. Barna bőrrel bevont, kopott kis karosszéket húztam melléje, és leültem.

- Hogy van, kedves Mrs. Hudson? - kérdeztem.

- Nem panaszkodom, kivéve hogy nem vagyok már olyan fiatal, mint voltam. És nem tudok már úgy dolgozni, mint mikor nálam lakott. Az ebédfőzést abbahagytam, csak reggelit adok az uraknak.

- A szobái mind foglaltak?

- Igen, hál' istennek.

Az árak emelkedtek, Mrs. Hudson ma biztosan többet kap a szobákért, mint az én időmben; valószínűleg szerényen, de gondtalanul megél a jövedelméből. Viszont ma igényesebbek az emberek, mint mi voltunk.

- Mit szól hozzá, először fürdőszoba kellett nekik, megcsináltattam, azután jött a villany, bevezettettem, az se volt elég, telefon is kellett. Csak arra vagyok kíváncsi, mit találnak ki legközelebb.

- George úr azt mondja, ideje volna már, hogy a naccsága abbahagyja a vesződést, s visszavonuljon - vélte a teát felszolgáló Hester.

- Törődj a magad dolgával, lányom - mondta Mrs. Hudson csípősen. - Én már csak a temetőbe vonulok vissza. Jól kinéznék itt magamban, George-dzal meg Hesterrel, és sehol egy teremtet lélek, akihez egy szót szólhassak.

- George úr azt mondja, vegyen egy kis házat vidéken, költözzön ki a városból, aztán ne törődjön mással, csak magával - folytatta Hester zavartalanul.

- Hagyj nekem békét a faluval! Tavaly nyáron a doktor elküldött hat hétre, s szavamra, szinte belehaltam. Az a lárma! Azok a

madarak folyton énekelnek, a kakasok kukorékolnak, a tehenek bögnék... nem kell nekem, nem bírom ki. Aki annyi évet békeségben, szép csöndben élt, mint én, az nem állhatja azt az örökös zenebonát.

Néhány házzal odább a Vauxhall-hídon csörömpöltek és csilingeltek a villamosok, dübörögtek az autóbuszok, és túlköltek a taxik. De ez a lárma Hudsonné fülének nem lárma volt, hanem maga London, simogatta és elringatta, mint az anya, ha dúdolva ringatja nyugtalan gyermekét.

Körülnéztem a kopott, meghitt, otthonos kis szobában, ahol Mrs. Hudson annyi évet töltött, és azon tűnődtem, mivel lephetném meg. Talán egy gramofonnal? De az is volt neki, ott állt a sarokban.

- Mondja, Mrs. Hudson, nem volna valami kívánsága?

Fényes gombszemét elgondolkozva rám függesztette.

- Most, hogy így szóba hozza, egyszerre minden kiment a fejemből. Hogy mit is szeretnék? Legfőljebb erő meg egészség kéne, hogy még vagy húsz évig húzzam a szekeret.

Nem tartom magam érzelgős léleknek, de váratlan és annyira jellemző válasza elszorította a torkomat.

Távozás előtt megkértem, engedné meg, hogy bekukkantsak a szobákba, ahol valaha öt éven át laktam.

- Szaladj fel, Hester, nézd meg, itthon van-e Mr. Graham. Mert ha nincs, biztosan nem bánja, ha benéz a lakásába.

Hester egy perc múlva visszajött, és kissé zihálva jelentette, hogy Mr. Graham nincs otthon. Hudsonné is velem jött. Ugyanaz a keskeny vaságy, amelyben aludtam és álmodoztam, ugyanaz a fiókos szekrény és mosdó. A nappalin meglátszott, hogy sportember lakja. Kedélyesen sivár volt. A falon krikettcsapatok és rövidnadrágos evezősök fényképei, a sarokban golfütők, a kandalló párkányán pipák és az egyetem címerével díszített dohányszelencék. Mi annak idején a művészetekért lelkesedtünk. Ajkamon a „művészet a művészetért” jelszóval a kandalló párkányát mór szőnyeggel terítettem le, az ablakokra méregzöld függönyöket akasztottam, és a falon Perugino-, Van Dyck- és Hobbema-reprodukciók díszlegetek.

- Uraságnak nagyon művészi lelke volt akkoriban, ugye?
- jegyezte meg Mrs. Hudson nem minden irónia nélkül.
- De még mennyire - morogtam.

Végigpillantottam a szobán, és nem tehetek róla, belém nyilal-
lott; eszembe jutott az azóta eltelt sok-sok év, és mindaz, ami az
éveket kitöltötte. Ennél az asztalnál reggeliztem, mindig farkas-
étvágygal, itt fogyasztottam el szerény vacsorámat, olvastam az
orvosi könyveket, írtam az első regényt. Ebben a karosszékben
fedeztem fel Wordsworthöt és Stendhalt, olvastam Erzsébet-ko-
rabeli drámákat és orosz regényeket, Gibbont, Boswellt, Vol-
taire-t és Rousseau-t. Vajon azóta ki ült a karosszékben? Orvos-
tanhallgató, ügyvédjelölt, üzleti életbe induló fiatal vagy gyarma-
tokról hazatért idősebb úr, esetleg az otthon romjai közül mene-
külő szerencsétlen? Mint Mrs. Hudson mondaná: a szobától be-
csavarodtam. Felelevenedtek a régi remények, a sokszor meg-
álmodott jövő, ifjúságom lángoló szenvedélye. Éreztem a régi
bánatokat, csalódásokat, fáradtságot és megbánást. Annyi ember
annyi mindent élt át és érzett ebben a szobában, hogy úgy tűnt, a
falak is beitták a közöttük zajló életet, s maguk is kínzó és talá-
nyos egyéniséggé váltak. Fogalmam sincs, miért, de egy asszony
képe merült fel előttem, állt a keresztútnál, ujját ajkára tette, visz-
szanézett, és szabad kezével búcsút intett. Mrs. Hudson is meg-
legyinthette, amit én homályosan (és kissé szégyenkezve) érez-
tem, mert jellegzetes mozdulatával megdörgölte tekintélyes or-
rát, és kurtán felnevetett.

- Szavamra, furcsák az emberek. Ha végiggondolom, ki min-
denki lakott nálam, és ha én magának csak a felét elmondanám
annak, amit róluk tudok, esküszöm, nem hinné el. Egyik külö-
nösebb volt, mint a másik. Néha fekszem az ágyban, gondolko-
zom rajtuk, és *nevetek*. No, nem is volna érdemes élni, ha az em-
ber néhanapján nem nevetné jól ki magát, de úristen, a szoba-
urak! Azok aztán minden multság teteje!

Már közel két éve laktam Mrs. Hudsonnál, mikor Drifffieldékkel újra találkoztam. Nagyon rendszeresen éltem. Egész napomat a kórházban töltöttem, délután hatkor hazaértem a Vincent térre. A Lambeth-hídnál megvettem a lapomat, vacsoráig átfutottam, vacsora után egy-két óra komoly olvasás következett szellemem csiszolására, amint az egy magamfajta komoly, serény és buzgó fiatalemberhez illett, majd pedig regényeket és drámákat írtam lefekvésig. Már nem emlékszem, miért, de egy alkalommal, úgy június vége felé, korábban jöttem el a kórházból, s gondoltam, végigsétálok a Vauxhall Bridge Streeten. Szerettem zajosan lüktető életét. Szennyes elevensége kellemesen izgatott, úgy éreztem, minden pillanat kalandot tartogat számomra. S amint álmodozva bandukoltam, íme, egyszerre valaki a nevemen szólít. Megtorpantom, körülnéztem, és legnagyobb meglepetésemre Drifffield-nét pillantottam meg. Mosolygott.

- Meg sem ismer? - kérdezte.

- Dehogynem, Mrs. Drifffield.

Felnőtt létemre ugyanúgy fülig pirultam, mint tizenhat éves koromban. Mélységes zavarban álltam ott. Mikor Drifffieldék, összes adósságaikat hátrahagyva, Blackstable-ből megléptek, siralmas viktoriánus erkölcsiségem fenékgig megrendült. Visszataszítónak találtam, és azt hittem, ők is mélyen szégyenlik eljárásukat. Annál inkább meglepett, hogy Mrs. Drifffield megszólít valakit, aki szégyenteljes viselkedésük tanúja volt. Ha előbb én veszem észre őt, bizonyára szemérmesen félrenézek, hogy tapintatosan megkíméljem a kínos találkozástól. Ő azonban kezét nyújtott, és nyilvánvaló örömmel rázta meg kezemet.

- Jaj de örülök, hogy egy blackstable-i arcot látok! Hisz tudja, milyen hirtelen utaztunk el onnan.

Nevetett, és én vele nevettem. De az ő nevetése vidám és gyermeki volt, az enyém pedig - éreztem - kényszeredett.

- Mint hallom, nagyon odavoltak, mikor kiderült, hogy meg-

lógunk. Ted majd megszakadt nevetésben. Mit szólt hozzá a bácsikája?

Hamar megtaláltam a helyzethez illő hangot. Még hogy azt higgye, én nem értem a tréfát!

Hiszen ismeri az öregurat, kissé divatjamúlt.

Látja, egész Blackstable-nek ez a baja. Meg kellene rázni, hogy ébredjen fel. - Kedvesen végignézett. - Hogy megnőtt, mióta nem láttam! Hiszen már bajuszt is növesztett.

- Igen - válaszoltam, és megpöndörítettem a bajuszomat, már amennyire a hossza engedte -, évek óta bajuszt viselek.

- Milyen gyorsan repül az idő! Most négy éve kamasz volt még, s ma már férfi.

- Úgy illenék - szóltam enyhe hivalkodással -, már a huszonegyedikben járok.

Én is megnéztem Mrs. Driffieldet. Halványszürke, sonkaujjú, szinte földet söprő ruhát viselt, fején nagyon kicsi, tollas kalap. Roppant elegáns volt. Arcát mindig kedvesnek találtam, most vettem észre, hogy több mint kedves: szép. Szeme kékebb, mint emlékezetemben, arcbőre elefántcsontszínű.

- Itt lakunk mindjárt a sarkon túl - mondta.

- Én is.

- A Limpus Streeten lakunk. Majdnem azóta, hogy eljöttünk Blackstable-ből.

- Én meg a Vincent Square-en, szinte két éve.

- Hallottam, hogy Londonban van. George Kemp mondta, s néha eszembe is jutott, vajon merre lehet. Nem kísér haza? Jöj-jön fel, Ted úgy megörülne magának.

- Szívesen.

Az úton elmondta, hogy Driffield most egy hetilap szerkesztője, legutóbbi könyve sokkal jobban fogyott, mint az előzőek, és a következőre még jobb szerződést és komoly előleget remél. Tudta az összes blackstable-i újdonságokat, s míg mesélt, eszembe jutott a régi pletyka: Lord George segített a szökésükben. Az volt a gyanúm, hogy mostanában is írogat nekik. Közben azt is észrevettem, hogy egy-egy elhaladó férfi leplezetlenül megbámulja

Driffieldnét. Nyilván ők is szépnek tartják. Némi hetykeséggel lépdeltem mellette:

A Limpus Street hosszú, széles, egyenes út, és párhuzamosan halad a Vauxhall-hídon átmenő úttal. A házak teljesen egyformák, csupa piszkos színű, gipszcirádákkal díszített, öreg jószág tekintélyes kapubejárattal. Ezeket a házakat eredetileg a város jó módú polgárainak építhették, de az utca idővel elpóriasodott, vagy sohase is vonzotta a magához illő közönséget. Mai leromlott állapotában, a szegénység és züllés rejtett jeleivel jobb napokat látott úriemberhez hasonlít, aki, ha becsíp, mindjárt hajdani nagyságát emlegeti. Driffieldék egy fakóvörös házban laktak. Keskeny, sötét előszobába léptünk; Mrs. Driffield kinyitotta a szemben lévő ajtót, és betessékelt.

- Azonnal szólok Tednek, hogy itt van.

Ő végigment az előszobán, én pedig beléptem a nappaliba. Driffieldék az alagsort és a földszintet bérelték egy hölgytől, aki fölöttük az emeleten lakott. Nappali szobájukat mintha árverések selejtjeivel rendezték volna be. Rojtos-bojtos, nehéz bársonyfűgönyök, csokrok, virágfüzérek. Sárga brokáttal bevont, arany gombokkal kivert és dúsan aranyozott ülőgarnitúra, s a szoba közepén egy nagy, kerek puff. Aranyozott vitrinekben rengeteg csecsebecse: porcelán és elefántcsont nippek, fafaragások, indiai rézműtyürek, a falakon skóciai hegyszorosok, vadászok és szarvasok olajba festett képei. Egy perc sem telt belé, megérkezett Mrs. Driffield a férjével; ő is melegen üdvözölt. Kopott lüszterkabátjához szürke nadrágot viselt, szakáiiát leborotválta, csak bajusza és rövid barkója maradt meg. Csak most vettem észre, milyen alacsony; de úriasabbnak hatott, mint régen. Megjelenésében volt valami enyhén külföldi, kezdett íróhoz hasonlítani, vagy legalábbis ahogy én az írot elképzeltem.

- És mit szól új otthonunkhoz? - kérdezte. - Pazar, mi? És bizalmat ébreszt a lakója iránt.

Elégedetten nézett körül.

- Tednek a folyosó végén külön kis odúja van, ahol dolgozhat, és lent az alagsori ebédlőben étkezünk - tájékoztatott Driffieldné. - Háziasszonyunk hosszú évekig egy mágnáshölgy tár-

salkodónője volt, aki ráhagyta összes bútorát. Látszik is minden, hogy finom holmi, úri házból került ki. Ugye?

- Rosie amint meglátta a lakást, beleszeretett - mondta Driffield.

- És te is, Ted.

- Sokáig szűkös körülmények között éltünk, most jólesik a változatosság kedvéért a luxus, ez az egész Madame de Pompadour-dolog.

Búcsúzásnál nagyon kedvesen meghívtak, jöjjenek el máskor is. Minden szombat délután otthon vannak, érdekes emberek járnak hozzájuk, bizonyára én is jól érzem majd magam köztük.

14

Hívtak - mentem. Jól éreztem magam. Megint elmentem. És ősszel, mikor az egyetem téli szemeszterére visszatértem Londonba, a Driffield-szombatok elmaradhatatlan vendége lettem. Náluk találkoztam először írókkal, művészekkel, s bár gondosan titkoltam, hogy szobám csöndjében magam is szorgalmasan írogatok, társaságuk felvillanyozott, szavukra mohón figyeltem. Driffieldéknél sokféle ember megfordult. Akkoriban még nem divatoztak a hétvégi kirándulások, a golfozókat még mindig ki-nevették, és így szombat délutánonként éppen elegenden unatkoztak. Nem hiszem, hogy különösen jelentős emberek gyűltek volna össze Driffieldéknél, én legalábbis az oda járogató festők, írók, zenészek nevével később sehol sem találkoztam, de úgy együtt a társaság érdekes, művelt, eleven volt. Tagjai fiatal, szerződést kereső színészek; középkorú énekesek, akik azon siránkoztak, hogy az angol nem zeneértő fajta; zeneszerzők, akik szerzeményeiket Driffieldék pianínóján adták elő, és közben elsuttogták, hogy alkotásuk igazán csak nagy koncertzongorán érvényesülne; költők, akik némi rábeszélésre felolvasták friss sütetű verseiket, és festők, akik epedve várták a megrendelőt. Néha egy-egy történelmi név viselője emelte a délután fényét. De ez

ritkán fordult elő, mert az arisztokrácia akkoriban még adott magára, nem keveredett a bohémekkel, s ha egyik-másik tagja mégis művésztársaságba járt, amögött rendszerint válási botrány vagy kártyaadósság húzódott meg. A nagy nevű férfiú (vagy hölgy) egy ideig elkerülte a maga fajtájabelieket. Az áldatlan helyzet azóta megváltozott. A kötelező iskoláztatás egyik legnagyobb jótéménye az egész világ számára, hogy a nemesség és főnemesség széles rétegei rákaptak az írásra. Horace Walpole hajdan összeállította a *Királyi és nemesi családokból származó szerzők névsorá-t*; ma egy hasonló természetű munka enciklopédiák terjedelmére rúgna. Egy cím, nem is a saját, csak az apák címe elég ahhoz, hogy bárkit ismert íróvá avasson; nyugodtan állíthatjuk, hogy a rangnál nincs jobb ajánlólevél az irodalom világába.

Kidolgoztam egy nagyszerű tervet: mivel a Lordok Házának rövidesen és szükségszerűen meg kell szűnnie, javasolom, hogy az írói hivatást - a törvény erejével - ruházzák át tagjaira, feleségeikre és gyermekeikre. A brit nemzet így nagylelkűen kártalanítaná főrendjeit öröklött kiváltságaik elvesztéséért. Megélhetést biztosítana azoknak (elég sokan vannak), akiket a közügyek - mint balettpatkányok és versenylovak tartása, szerencsejátékok - tönkretettek, és kellemes elfoglaltságot azoknak, akik a természetes kiválasztódás folyamatában lassanként mindenre alkalmatlanná váltak, kivéve a Brit Impérium kormányzását. Korunk a szakosítás százada, s ha tervemet elfogadják, úgy ajánlom, hogy az angol irodalom nagyobb dicsőségére a különböző műfajokat osszák fel a nemesség különböző rangfokozatai között. Az irodalom szerényebb ágait a főrendek alacsonyabb rangú tagjai műveljék: így a bárók és vikontok kizárólag újságírással és drámaírással foglalkozzanak. A regény a grófok hűbérbirtoka legyen. Rátermettségüket e nehéz műfajra már eddig is bebizonyították, és annyian vannak, hogy a keresletet kényelmesen kielégíthetik. Márkik számára az irodalomnak azt a részlegét tartanám fenn, melyet (sohasem értettem egészen, miért) *belles lettres*-nek neveznek. Anyagilag talán nem a legjövedelmezőbb műfaj, de oly különleges és kifinomult, hogy kitűnően illenek e romantikus cím viselőihez.

A költészet az irodalom koronája. Minden írás végső célja és értelme. Az emberi szellem legmagasztosabb tevékenysége. Beteljesült szépség. Prózaíró még a költő lába nyomába sem léphet; a költő nagysága elsápasztja, megsemmisíti a prózaírót. Világos tehát, hogy verseket kizárólag hercegek írjanak, és elvárom, hogy jogukat súlyos bírságokkal és szigorú büntetésekkel bástyázzák körül, mert tűrhetetlen a gondolat, hogy a legnemesebb művészetet más művelje, mint a legnemesebb ember. És mivel a szakosítás itt is elkerülhetetlen, már látom előre, hogy a hercegek (Nagy Sándor utódaihoz hasonlóan) mint osztják fel egymás között a költészet kies mezőit, ki-ki azt a területet művelve, melyre öröklött alkata és természetes hajlamai képesítik. Látom Manchester hercegeit, amint erkölcsi célzatú tanítókölteményeket írnak, a westminsteri hercegek a birodalom iránti kötelességről és felelősségről zengik lángoló ódáikat, míg Devonshire hercegei lantjukon inkább szerelmi lírát és elégiákat pengetnek Propertius modorában, végül szinte elkerülhetetlen, hogy Marlborough hercege idilli bájjal a családi boldogságról, rekruták örömről, az igénytelen élet szerény szépségeiről zengedezzen.

Ha valaki ellenvetné, hogy elképzelésem túl fenséges, és figyelmeztetne, hogy a múzsa nemcsak királyi koturnusban áll, de lenge lábhegyen táncol is; ha idézné ama bölcs mondását, hogy neki mindegy, ki hozza, egy nép törvényeit, amíg ő a dalait írhatja; végül megkérdézné, hát ki pengesse lantján ama lány ütemeket, melyeket az állhatatlan és sokféle emberi lélek néha oly igen megkíván (mert joggal érzi, hogy ez nem hercegekhez illő témakör) - én természetesen azt felelem: a hercegnők. Hol van már az idő, mikor Romogna szerelmes pásztorai Torquato Tasso verseit dalták kedvesüknek, és Humphry Ward asszony az *Oidipusz Kolónoszban* kórusait zümmögte az ifjú Arnold bölcsője fölött? Korunk modernebb lírát követel. Javasolom tehát, hogy a házias hajlamú hercegnők zsoltárokat és gyermekversikéket költsenek; a pajzánabbak, akik a számócát itt-ott már keverik a szőlő levélvel, operettlibrettókat, élclapok rigmusait és rímes karácsonyi üdvözléseket szerezzenek. Angol közönségünk így nem csupán

rangjukat méltányolná, de valóban szívébe is fogadná hercegnőt.

A szombat délutáni összejöveteleken legnagyobb meglepetésemre felfedeztem, hogy Edward Driffield jelentős egyéniség. Mintegy húsz kötete megjelent már, s bár jövedelme alig; hírneve szépen gyarapodott. Komoly kritikusok dicsérték, otthonában megforduló barátai esküdtek rá, hogy nemsokára „beérkezik”. Szidták a közönséget, mert nem veszi észre, hogy nagy író jelentkezett, és mivel a legkönnyebb valakit úgy dicsérni, hogy másvalakit ócsárolunk, könyörtelenül lecsepülték a kortárs írókat, akiknek fénye árnyékot vetett Driffieldre. Persze ha akkor úgy kiismertem volna magam az irodalom berkeiben, mint később, már Mrs. Barton Trafford gyakori látogatásából következtethettem volna, hogy nincs messze az idő, mikor Edward Driffield, mint a hosszútávfutó a versenyen, hirtelen kitör lihegő ellenfelei közül, és az élre rúgtat. Mikor bemutattak a hölgynek, mit tagadjam, a neve nem mondott semmit nekem. Driffield mint fiatal vidéki barátját ajánlott figyelmébe, s megemlítette, hogy orvostanhallgató vagyok. A hölgy mézédés mosollyal, lágy hangon Tom Sawyerről suttogott valamit, közben vajjas kenyeret vett a tálról, amit készségesen nyújtottam feléje, és tovább beszélgetett házigazdánkkal. Jelenléte megváltoztatta a társaság hangulatát. A máskor oly vidám, zajos beszélgetés - elhalkult. Csöndesen megkérdeztem, ki az új vendég. Tájékozatlanságomon elámultak; hát nem tudom, hogy X. és Y. is neki köszönheti a karrierjét? Félóra múltán a hölgy felemelkedett, kegyes jósággal kezét fogott ismerőseivel, és légiés bájjal kisurrant a szobából. Driffield a kapuig kísérte, és felsegítette kocsijába.

Mrs. Barton Trafford akkor ötvenedik éve körül járhatott. Alacsony, vékony alakjához képest feje kissé túlméretezettnek tűnt, amihez nyilván széles, erős arcvonásai is hozzájárultak. Hullámos, fehér haját a la Milói Vénusz viselte; ifjúkorában - állítólag - nagyon csinos volt. Finoman öltözködött, rendszerint fekete seilyemben járt, nyakán gyöngyökből, kagylókból fűzött láncok csörögtek. Fiatalon, mint mondták, szerencsétlen házasságot kötött, később ön- és közmegeledésre Barton Trafford úrral egye-

sült, aki a belügyminisztériumban teljesített szolgálatot, és - mellesleg - a történelem előtti emberrel foglalkozó tudomány közismert szaktekintélye volt. Mrs. Traffordot igazán furcsának találtam: mintha nem volnának csontjai. Úgy éreztem, ha belecsípnék a lábszárába (amit persze a neme iránt érzett tisztelem és megjelenésényszerény méltóságateljességgel kizárt), ujjai akadálytalanul találkoznának. Keze, mint egy harcsaszelet. Arca széles vossai ellenére szinte légies. Ha ült: mintha nem volna hátgerince, csontok helyett hattyúpihével tömték ki, mint egy drága párnát.

Minden puha volt rajta: hangja, mosolya, nevetése. Kicsi, halvány szeme oly puha, akár a virágok. Lénye puha, mint a nyári eső. Éppen ez a különös, bájos puhaság avatta olyan csodálatos baráttá. Hírnevét e ritka tulajdonságának köszönhetette. Az egész világ tudott a nagy íróhoz fűződő barátságáról, akinek néhány évvel azelőtt bekövetkezett halála oly mélyen megrendítette az angolul beszélő népeket. Mindenki olvasta az író hozzá intézett számtalan levelét, amelyeket ő röviddel az író halála után - engedve a rábeszélésnek - közreadott. A kötet minden lapjáról árad a Mrs. Trafford lelki szépsége iránti mély hódolat, az ítélete iránti nagyrabecsülés. Az író nem győzi ismételni, milyen sokat köszönhet bátorításának, együttérző megértésének, tapintatának, izlésének. És ha az író bizonyos kifejezéseiből a szenvedély egy olyan fajtája sugárzik, melynek - egyesek szerint - a férj nem különösebben örülhetett, ez csak fokozta a mű emberi értékét. Különben is, Barton Trafford úr a közönséges előítéletek fölött állt (balszerencsését, ha ilyesmiről egyáltalán beszélhetünk, a történelem legnagyobbjai is bölcsen elviselték), válaszként egy időre feladta az aurignaci kovakőre és a neolitikus fejszefejekre vonatkozó tanulmányait, és megírta az elhunyt életét. Ellentmondást nem tűrően bebizonyította, milyen döntő hatást gyakorolt felesége a lánglelkű író fejlődésére.

Mrs. Barton Trafford irodalmi érdeklődése és szenvedélyes művészszeretete nem halt ki barátjával együtt, akinek érvényesüléséért és fennmaradásáért életében és halálában egyaránt sokat tett. Mrs. Barton Trafford rengeteget olvasott. Valamirevaló írás nem kerülhette el a figyelmét, és az ígéretes fiatal írókkal egyket-

tőre személyes kapcsolatot teremtett. Nevét - különösen az „Élet” megjelenése óta - úgy szárnyára kapta a hír, hogy segítségét tollforgató aligha utasította volna el. A lánglelkű barát új alanyt keresett, képességének másodvirágzása nem késhetett sokáig. Ha egy írás érdekelte, férje - maga is figyelemre méltó kritikus - meleg hangú, elismerő levéllel fordult írójához, és meghívta ebédre. Ebéd után azonban vissza kellett térnie a belügyminisztériumba, feleségének és vendégének tehát kellemes beszélgetést kívánt, és eltávozott. Sok íróat meghívott. És mindenikben talált valamit, de egyik se volt még az igazi. Mrs. Barton Traffordnak finoman működtek az ösztönei, és ő bízott ösztöneiben. Az ösztöne pedig türelemre intette.

Olyannyira óvatos volt, hogy Jasper Gibbonst szinte elszalasztotta. A múltban állítólag gyakran megtörtént, hogy írók egyik napról a másikra meghódították a világot, de józan és körültekintő időnkben ilyesmi már nem fordul elő. Ma a kritikusok megvárják, míg kinőnek az oroszlánkörmök, a közönség pedig, mivel már annyi tehetségtelen kezdőt varrtak a nyakába, alaposan megnézi, kivel van dolga. Jasper Gibbons esete kivétel. Ő valóban fejest ugrott a dicsőségbe. Első verskötete szenzációs sikert aratott. Ma ez persze hihetetlen, mert azóta a nevét is elfelejtették. A kritikusok, akik agyondicsérték, legszívesebben az újságpapírt is lenyelnék, amelyen valaha nyilatkoztak róla. De a régi évfolyamokat gondosan őrzik a szerkesztőségek polcain. A legtekintélyesebb lapokban Gibbons kötete legalább annyi hasábot kapott, mint egy bokszmeccs. Neves kritikusok egymást taposva tülekedtek a felfedezés elsőségéért. Miltonhoz hasonlították (rímtelen verseinek zengzetességéért), Keatshez (érzékletes képeinek gazdagságáért) és Shelleyhez (légies képzeletéért). Botként forgatták, ledorongolták vele régi eszményképeiket, akiket meguntak; nevével csattanósakat húztak Lord Tennyson kiaszott fenekére, és összevissza pofozták Róbert Browning kopasz fejét. A közönség leomlott előtte, mint Jerikó falai. Kiadás kiadás után fogyott el. Jasper Gibbons szép kötésű könyvével mindenütt találkozott az ember, mayfairi grófnők budoárjában éppen úgy, mint lelkészlakok szalonjaiban az ország egyik végé-

től a másikig, de ott feküdt nem egy művelt kereskedő asztalán Glasgow-ban, Aberdeenben és Belfastban. Mikor közhírré tétetett, hogy Viktória királynő az alattvalói hűségéről ismert kiadó kezéből átvett egy külön az alkalomra kötött példányt, és cserébe átadta (nem a költőnek, a kiadónak) saját műve egy példányát - a nemzet lelkesedése nem ismert határt.

Mindez szinte egy pillanat alatt történt. Hét görög város versengett a dicsőségért, hogy Homéroszt szülöttének nevezhesse, és bár Jasper Gibbons szülőhelye (Walsall) nem volt vitás, hétszer hét kritikus követelte magának a költő felfedezésének a dicsőségét. Kiváló műértők, akik húsz év óta egyebet se tettek, mint egymást magasztalták a hetilapok hasábjain, olyan keservesen hajba kaptak Gibbons fölött, hogy az Athenaeumban többé nem köszöntek egymásnak. A nagyvilági körök sem késlekedtek. Anyahercegnők, miniszterfeleségek és püspöki özvegyek meghívták ebédre, teára. Azt mondják, Harrison Ainsworth volt az első angol író, akit társadalmunk legfelső köreiben is egyenlő félként fogadtak (csodálkozom, hogy nem akadt vállalkozó szellemű kiadó, aki ezen az alapon megjelentesse összes műveit), és azt hiszem, Jasper Gibbons volt az első költő, akinek nevét úgy nyomtatták rá a főúri estélyek meghívóira, olyan vonzerőként, mint egy operaénekes vagy egy hasbeszélő nevét.

Ekkor persze már szóba se jöhetett, hogy Mrs. Barton Trafford bekopogjon a hátsó ajtón. Ő csakis a szabad piacon vásárol. Nem tudom, milyen fondorlatos stratégiát alkalmazott, a tapintat és gyöngédség, a rejtett együttérzés és. szelíd varázslatok minő csodáit művelte, nem tudom, csak sejthetem, és bámulom őt, mert megkaparintotta Jasper Gibbonst. Hamarosan úgy evett puha tenyeréből, mint a galamb. Csodálatos asszony! Megismertette a költőt a megfelelő társasággal, estélyeket adott, ahol a költő Anglia legválasztékosabb személyiségei előtt olvasta fel a verseit, összehozta a leghíresebb színészekkel, akik szerepeket kértek tőle; gondja volt rá, hogy a költő versei a lapok legelőnyösebb oldalának legelőnyösebb hasábjain jelenjenek meg; kiadókkal tárgyalt, és olyan szerződéseket kötött, hogy egy miniszter is megnyalta volna tőle mind a tíz ujját; vigyázott, hogy a költő

csak az általa jóváhagyott meghívásokat fogadja el; odáig ment, hogy elválasztotta a feleségétől, akivel tíz évig élt boldog házasságban, mert meggyőződése volt, hogy költő csak úgy maradhat hű önmagához és művészetéhez, ha mozgásszabadságát nem korlátozza családi kötelék. Az összeomlás után Mrs. Barton Trafford, ha szükségesnek látja, bizvást elmondhatta volna, hogy ő mindent megtett a költőért, ami emberileg lehetséges volt.

Mert az összeomlás bekövetkezett. Megjelent Jasper Gibbons újabb verskötete. Se jobb, se rosszabb nem volt, mint az első. Nagyjából hasonlított az elsőhöz. Elismeréssel fogadták, de a kritika fenntartásokkal élt, egyik-másik kritikus már kötekedett is. A könyv csalódást keltett. És nem fogyott. Jasper Gibbons ebben az időben sajnos már iszogatót is. Nem szokta meg, hogy sok pénz legyen a zsebében, a meghívások, fényűző szórakozások megzavarták az esztét, és lehet, hogy egyszerű, házias kis felesége is hiányzott neki. Néha olyan állapotban jelent meg Traffordné vacsoráján, hogy ha a háziasszony kevésbé jóhiszemű és kevésbé nagyvilági nő, egyszerűen tökrészegnek nevezte volna. De ő vendégeinek finoman csak ennyit mondott: poétánk nem önmaga ma este. Harmadik kötete megbukott. Kritikusok ízekre szedték, agyonütötték, eltaposták. Hogy Edward Driffield kedvenc nótáját idézzük: a padlót törölték vele.

Nem csodálom, hogy bosszantotta őket: a folyékony versfaragót összetévesztették a halhatatlan költővel. És könyörtelenül megbüntették őt saját tévedésükért. Végül Jasper Gibbonst le tartóztatták ittas állapotban elkövetett közcsendháborításért a Piccadillyn. Mrs. Barton Trafford éjfélkor ment el a Vine Street-i őrszobára, hogy kiszabadítsa védencét.

Mrs. Trafford tökéletesen viselkedett a válságos órákban. Nem zúgolódott, egyetlen kemény szó nem hagyta el ajkát. Pedig még a keserű kitörés is megbocsátható lett volna, hiszen éppen az az ember hagyta cserben, akiért olyan sokat tett. Nem, ő gyöngéd, szelíd, együttérző maradt. Az a nő, aki mindent megért. Elejtette Gibbonst, de nem dobta el, mint az izzó parazsat. Végtelen gyöngédséggel hullatta ki puha kezéből, amilyen puhán valószínűleg a könnye is hullott, mikor rászánta magát, hogy a természetével

annyira ellenkező dolgot műveljen. Annyi tapintattal, olyan finom okossággal ejtette el, hogy Jasper Gibbons talán észre sem vette, hogy el van ejtve. Pedig kétségtelen tény volt. Soha egy rossz szót nem szólt róla, egyáltalán szóba se hozta, és ha mások kiejtették a nevét, ő csak szomorúan mosolygott és felsóhajtott. De a mosolya kegyelemdőfés volt, a sóhaja temetés.

Mrs. Barton Trafford őszintébben és szenvedélyesebben szerette az irodalmat, semhogy efféle kudarcok sokáig kedvét szeghették volna. Bármilyen súlyosan csalódott is, túlságosan önzetlen lélek volt ahhoz, hogy természettől kapott ajándékait: tapintatát, együttérzését, megértését sokáig parlagon hevertesse. Továbbra is irodalmi körökben forgott. Teadélutánokra, estélyekre, fogadásokra járt, mindenütt szerény bájjal jelent meg, intelligensen, de éberén, bíráló szellemmel figyelt, és résen volt, hogy legközelebb (kissé nyersen szólva) az esélyes lóra tegyen. Ekkor ismerkedett meg Edward Driffielddel. Tehetségesnek találta. Igaz, már nem fiatal, de nem is omlik össze olyan könnyen, mint Jasper Gibbons. Felajánlotta a barátságát. És azonnal levette a lábáról Driffieldet, mikor sajátosan gyöngéd modorában közölte vele, mennyire felháborítja, hogy kiváló regényei csak szűk körben ismertek. Driffieldnek hízelgett a dolog, és meg is hatotta. Mindig kellemes, ha az embert lángelmének tartják. Mrs. Barton Trafford elárulta, hogy férje egy lényegesnek ígérkező cikk gondolatával foglalkozik: írni akar róla a *Quarterly Review*-ban. Olyan emberekkel együtt hívta meg ebédre, akik hasznára válhattak. Legyen magához méltó szellemi környezetben. Néha kísétált vele a Chelsea rakpartra, elbeszélgettek élő és halott költőkről, szerelemről, barátságról, azután leültek egy ABC-teázóban, és meguzsonnáztak. Szombat délutánonként Mrs. Barton Trafford úgy jelent meg Driffieldék Limpus Street-i lakásán, mint egy nászrepülésre készülődő méhkirálynő.

Driffieldnével tökéletesen viselkedett. Szívélyes volt, de nem leereszkedő. Mindig nagyon kedvesen megköszönte vendégszeretetét, és hízelgő megjegyzéseket tett a külsejére. Ha Edward Driffield kiválóságáról csicssergett neki, és hangjában pici irigységgel leszögezte, hogy milyen boldogság lehet egy ilyen nagy

ember mellett élni, bizonyára merő kedvességből tette, és nem azért, mert tudta, hogy írófeleséget mi sem bosszant jobban, mintha egy másik asszony dicséri neki a férjét. Egyszerű dolgokról csevegett Rosie-val, melyekről föltételezte, hogy egyszerű szellemét foglalkoztatják: főzésről, cselédekről, Edward egészségéről, és hogy miként vigyázzon rá. Mrs. Barton Trafford pontosan úgy bánt Rosie-val, mint egy nagyon jó skót családból való asszony - mert az volt - bánik egy volt pincérnővel, akit egy nagy író sajnálatos tévedésből feleségül vett. Barátságosan, könnyedén tréfálkozó hangnemben, ugyanakkor szelíd eltökéltséggel, hogy nem érezteti vele szerencsétlen helyzetét.

Furcsa, de Rosie ki nem állhatta. Tudtommal az egyetlen lény volt, akit nem szeretett. Akkoriban még pincérnők sem igen használtak olyan szavakat, mint „ringyó” meg „nyavalyás”, amelyek azóta bevonultak a jól nevelt ifjú hölgyek szótárába. Rosie egyáltalán nem használt olyan kifejezést, amit Sophie nagynéném kifogásolhatott volna, és ha valaki kissé sikamlós történetet mesélt el, ő bizonyára fülíg pirult. De Mrs. Barton Traffordot „ravasz vén macskának” nevezte, s bizalmasabb barátainak minden rábeszélő képességüket latba kellett vetniök, hogy elfogadható viselkedésre bírják.

- Ne bolondozz, Rosie - mondták neki. Mindenki Rosie-nak szólította, és lassan én is rákaptam, bár eleinte röstelltem, hogy a keresztneven szólítsam. - Ha az a nő a fejébe veszi, sínre teszi Edwardot. Hagyd, hadd járjon a kedvében. Ha valaki, hát ő érti a módját.

Driffieldék látogatói nem jöttek rendszeresen, volt, aki csak minden második vagy harmadik héten nézett be hozzájuk, de mi néhányan alig hagyunk ki egy szombatot. Mi voltunk a házi testőrség. Korán érkezünk, és későn távoztunk. Kívülem a három leghűségesebb: Quentin Fordé, Harry Retford és Lionel Hillier.

Quentin Fordé szép fejű, zömök kis ember volt. Az a fajta, akiből később rövid időre a moziközönség kedvence lett: egyenes orr, szép szem, őszülő halánték és fekete bajusz. Ha néhány centivel magasabb, rémdrámák ellenállhatatlan csábítója vált volna.

na belőle, így csak a művészeteket pártolta. Ez volt egyetlen foglalkozása. Ezenkívül gazdag volt, mint mondták: „jó családból való”. Megjelent minden premieren és minden tárlatnyitáson. A műkedvelők szigorával ítélkezett, kortársai alkotásait udvariasan, de mélyen lenézte. Hamarosan rájöttem, hogy Driffieldékhez nem Edward lángesze, hanem Rosie szépsége vonzza.

Visszagondolva a múltra, ma már sehogy se értem, miért kellett mástól megtudnom azt, ami egészen nyilvánvaló volt. Mikor Rosie-val megismerkedtem, egyáltalán nem elmélkedtem azon, hogy szép nő-e vagy csúnya. Öt évvel később, mikor újra találkoztunk, már észrevettem, hogy nagyon csinos, érdekelt is, de nem sokat törtem a fejemet rajta. Szépsége ugyanúgy a dolgok természetes rendjéhez tartozott, mint az Északi-tenger fölött lenyugvó nap vagy a tercanburyi székesegyház tornyai. Meglepett, mikor társaságban először hallottam beszélni Rosie szépségéről; mikor pedig Edwardnak dicsérték a felesége szépségét, s ő egy pillanatig rajta nyugtatta a tekintetét, az én szemem is rányílt az asszonyra. Lionel Hillier festő volt, és megkérte Rosie-t, üljön neki. A képről nagy lelkesedéssel beszélt nekem, elmondta, mit akar benne megfesteni, milyennek látja Rosie-t - és én ostobán hallgattam. Zavartan, tanácstalanul néztem rá. Harry Retford ismert egy divatos fényképészt, megalkudott vele, és elvitte hozzá Rosie-t. Egy vagy két hét múlva elkészültek a képek. Kézről kézre jártak. Sohasem láttam Rosie-t estélyi ruhában. A képen hosszú, uszályos, puffos ujjú, mélyen kivágott, fehér szaténruhát viselt. Haja is díszesen felrakva. Egészen másképp nézett ki, mint az a friss, ropogós fiatal menyecske a keményített ingblúzban és zsirárdi kalappal, akit biciklizés közben ismertem meg. Lionel Hillier bosszúsan félretolta a fényképeket.

- Pocsék! - kiáltotta. - Mit mondhat egy fénykép Rosie-ról? Rajta a szín a fő. Tudja-e egyáltalán - fordult Rosie-hoz -, hogy a maga színei a század legnagyobb csodája?

Rosie nem válaszolt, csak ránézett. Duzzadt, piros ajka körül gyermekien huncut mosoly játszott.

- Ha a színeit csak megközelíthetném, egész életemben nem

volna több gondom. Minden gazdag tőzsdés felesége térden állva könyörögne, hogy olyannak fessek meg, mint magát.

Később hallottam, hogy Rosie modellt ül neki. Életemben nem jártam műteremben, és roppant regényesnek képzeltem a művészet eme szentélyét. Sajnos mikor megkérdeztem, eljöhetnék-e valamelyik nap megnézni a képet, Hillier azt válaszolta, hogy egyelőre senkinek se mutatja meg. Hillier harmincöt éves, pompás jelenség volt. Olyan, mint egy Van Dyck-portré, de az előkelőséget nála a jókedv pótolta. Alakja elég magas és karcsú; sűrű, fekete haja mint sörény övezte homlokát, lengő, selymes bajusza hegyes kis szakállal párosult. Szerette a széles karimájú sombrero-t és a spanyolos felleghajtó köpönyeget. Hosszabb ideig élt Párizsban, és elragadtatással beszélt festőkről, kiknek még a nevét sem ismertük, mint Monet, Sisley, Renoir, viszont lenézte Sir Frederick Leightont, Alma-Tademát és G. F. Wattsot, kiket mi lelkünk mélyén nagyra becsültünk. Gyakran eltűnődöm, vajon mi lett Hillierből. Néhány évig Londonban próbálkozott, de nem érvényesült, azután, azt hiszem, Firenzébe sodródott. Úgy hallottam, rajziskolát nyitott, de mikor évekkkel később egyszer arra jártam, és érdeklődtem felőle, az olasz városban még a nevére sem emlékeztek. Valószínűleg nem volt egészen tehetségtelen, mert Rosie Driffield arcképére még ma is élénken emlékszem. Vajon mi történt a képpel, hova került? Megsemmisült, vagy ott rejtőzik valahol, fálnak fordítva egy chelsea-i régiségkereskedő padlásán? Szeretném hinni, hogy valahol, legalább egy vidéki képtárban révbe jutott.

Végre megengedte, hogy eljőjyek és megnézzem. Siralmasan leszerepeltem. Hillier műterme a Fulham Roadon üzletek mögött húzódott meg. A bejárathoz sötét, rossz szagú folyosó vezetett. A Vincent Square felől jövet néptelen utcákon sétáltam végig a verőfényes márciusi vasárnap délutánon. Hillier a műtermében lakott. A fal mellé állított, széles heverőn aludt, egy parányi hátsó szobában főzte a reggelijét, mosta az ecseteit és feltehetően önmagát is.

Érkezésemkor Rosie még azt a ruhát viselte, amiben az arckép-

hez ült. Teáztak. Hillier nyitott ajtót, és kézen fogva a nagy vászon elé vezetett.

- Íme - mondta -, ez ő.

A kép teljes alakot ábrázolt fehér selyem estélyi ruhában. Csak valamivel volt kisebb az életnagyságnál. És egyáltalán nem hasonlított az általam ismert és megszokott akadémiai portrékhoz. Nem tudtam, mit mondhatnék, tehát kiböktem, ami éppen eszembe jutott:

- Mikor lesz kész?

- Készen van - felelte Hillier.

Rettenetesen elpirultam. Micsoda ostobaságot követtem el! Akkor még nem dolgoztam ki a technikámat, amivel ma - büszkén állíthatom - a modern művészet bármely alkotását a legszakavatottabban kezelem. Ha több helyem volna rá, szívesen adnék az alkalmi műteremlátogató kezébe egy ügyes kis kalauzt, hogy festő barátai meglegedésére örvendezhessen az alkotó kedv legbizarrabb csapongásain. Kezdhetnék például a hatásos „Istenemre, ez igen!” felkiáltással, amit a könyörtelen realista erő vált ki belőlünk. „Végtelenül őszinte”-rebegjük zavartan, ha egy város-anya özvegyének színezett fényképét állítják elénk. Rövid füttyentés jelzi csodálatunkat egy posztimpresszionista kép előtt. „Roppant mulatságos” - derülünk a kubizmus láttán, és ezután már csak egy „Ó!” következik a gyönyör tetőfokán, vagy egy „Ah”!, mert egyszerűen elállt a lélegzetünk.

De akkor csak annyi jött ki a számon, hogy: - Igazán nagyon hasonlít.

- Neked talán nem elég szirupos - mondta Hillier.

- Szerintem nagyon jó - vágtam rá védekezően. - Megpróbálok kiállítani az Akadémián?

- Úristen, dehogy, esetleg beküldöm a Grosvenorba.

A festményről Rosie-ra és Rosie-ról a festményre vándorolt a tekintetem.

- Álljon csak úgy oda, mint a képen - mondta Hillier -, hadd lássa.

Rosie fellépett az emelvényre. Hol őt, hol a képet bámultam. Furcsa kis érzés birizgálta a szívemet. Mintha valaki éles kést

nyomott volna bele, de puhán, fájts kissé, de valahogy mégis nagyon kellemesen. Utána hirtelen egészen elgyöngült a térdem. De ma már nem tudom, hogy a hús-vér Rosie-ra vagy a képre emlékszem-e. Mert ha rá gondolok, nem ingblúzban, zsirárdi kalapban látom, nem is azokban a ruhákban, melyeket később viselt, hanem mindig fehér selyemben, fekete bársonyszalaggal a hajában, mindig abban a testtartásban, amint Hillier megfestette.

Pontosan sohase tudtam, hány éves. De ha ma összeszámolom az éveit, gondolom, úgy harmincöt lehetett. Távolról sem nézett ki annyinak. Arca teljesen ránctalan volt, bőre olyan sima, mint egy gyermeké. Vonásai nem különösen szépek, és semmiképpen sem olyan előkelők, mint a nagyvilági hölgyeké, akiknek fényképeit akkoriban az üzletekben árusították. Eléggé elmosódott vonásai voltak. Rövid orra kissé vastag, szeme inkább kicsi, s a szája széles. De a szeme kék, mint a búzavirág, és együtt mosolygott piros, érzéki szájával, s ahhoz hasonlóan vidám, szép, édes mosolyt nem láttam többé soha. Tekintetében volt valami természettől fogva súlyos, konok kifejezés, de ha mosolygott, még ez a konokság is végtelenül vonzó lett. Arca nem színes, hanem sápadt, egyenletesen világosbarna bőre csak a szeme alatt könnyűkéken árnyékolta. Világosarany színű haját az akkori divat szerint magasra fésülte, és néhány tincs kecsesen a homlokába hullt.

- Pokoli nehéz megfesteni - mondta Hillier, a modellről a képhez fordulva. - Nézd csak meg, az egész nő mintha csupa arany volna, arca, haja arany színű, és mégse aranynak, hanem ezüstnek hat.

Értettem, mit akar mondani. Rosie halványan izzott, mint a hold, nem mint a nap. De ha mégis naphoz hasonlítom, akkor a hajnali fehér ködökbe burkolt nap rokona volt. Hillier Rosie alakját a vászon közepébe állította lecsüngő karokkal, kifelé fordított tenyérrel, feje kissé hátravetve, olyan tartásban, mely nyaka és melle gyöngyfényű szépségét érvényre juttatta. Úgy állt ott, mint a színésznő, akit a közönség a függöny elé hívott, s most kissé zavarban van a nem várt ünnepléstől. Mégsem, a hasonlat nem találó, mert olyan szűzies, olyan ragyogóan tavaszi volt, hogy ez az ártatlan teremtés nem ismerhette se a színpadi festé-

ket, se a rivaldafényt. Úgy állt ott, mint a szűz lány, aki szerelemre éretten, de bűntudat nélkül kínálja magát ölelésre, hogy beteljesítse a természet parancsát. Ahhoz a nemzedékhez tartozott, mely nem félt a teltebb idomoktól, karcsú volt, de telt mellű, gömbölyű csípőjű. Mrs. Barton Traffordot a kép - mint később mondotta - áldozati borjúra emlékeztette.

15

Edward Drifffield éjszaka dolgozott. Ilyenkor Rosie, nem lévén semmi dolga, szívesen elment szórakozni a ház egyik vagy másik barátjával. Szerette a fényűzést, és Quentin Forde-nak bőven volt pénze. Kocsin érte jött, és elvitte vacsorázni Kettnerhez vagy a Savoyba. Rosie ilyenkor legszebb ruháiban tündökölt. Harry Retford is - bár egy vasa sem volt, de úgy tett, mintha volna - fiákeren érkezett, és meghívta Rosie-t Románéhoz vagy valamelyik éppen felkapott kis sohoi vendéglőbe. Retford színész volt, sőt tehetséges színész, de összeférhetetlen, s ezért gyakran maradt szerződés nélkül. Harminc körüli, érdekesen csúnya férfi, beszédmodora furcsán szaggatott, amitől mulatságos lett minden szava. Rosie-nak tetszett Retford „fene bánja” magatartása, hanyag eleganciája, mellyel a legjobb londoni szabónál készült, de ki nem fizetett öltönyét viselte, könnyedsége, amellyel öt fontot, amije nem volt, odadobott egy lóra, és gavallériája, ahogy a pénzt szórta, ha véletlenül nyert a lóversenyen. Vidám, kedves, hiú, hencegő és lelkiismeretlen fickó volt. Rosie mesélte, egyszer zálogba csapta az óráját, hogy meghívhassa őt vacsorára; ugyanaznap este néhány fontot kölcsönkért a színigazgatótól, aki ingyenjegyeket adott nekik, hogy előadás után az igazgatót is meghívhassa vacsorára.

Rosie ugyanolyan szívesen vacsorázott azonban Lionel Hillierrel a műteremben is. Maguk sütötték meg a kotletteket, és átbeszélgették az estét. Tőlem nagyon ritkán fogadott el vacsorameghívást. Miután én otthon s ő Drifffielddel megvacsorázott, érte

mentem, felültünk egy buszra, s elmentünk valamelyik kabaréba. Egyszer a Pavilionban, másszor a Tivoliban, néha a Metropolitanban kötöttünk ki aszerint, hol volt érdekesebb a műsor. Legszívesebben a Canterburybe jártunk, olcsó hely volt jó műsorral. Egy-egy sört rendeltem, és pipára gyújtottam. Rosie boldogan nézelődött a nagy, sötét, füstös teremben, melyet zsúfolásig megtöltötték a dél-londoniak.

- Szeretem ezt a Canterbury! - mondta -, olyan otthonos.

Kiderült, hogy Rosie sokat olvas. A történelem érdekelte, de csak bizonyos fejezetei: királynők és kegyencnők élettörténete. Gyermeki ámulattal mesélt a sok furcsaságról, amit összeolvastott. Behatóan ismerte VIII. Henrik mindenik feleségét, és nem hiszem, hogy bármi elkerülte volna a figyelmét, ami Mrs. Fitzherbertre és Lady Hamiltonra vonatkozott. Mohón falta Lucrezia Borgiának és Fülöp spanyol király feleségeinek kalandjait, a francia királyi szeretők végtelen sorának történeteit kivétel nélkül ismerte, és mindent tudott Ágnes Soreltól Madame du Barryig mindenikről.

- Valódi dolgokról szeretek olvasni, regények nem nagyon érdekelnek.

Még valamit szeretett: Blackstable-ről pletykálni. Sokáig azt hittem, ottani kapcsolataim miatt érdeklém. De ő is tudott az összes blackstable-i újdonságokról.

- Minden második héten lerándulok - mondta -, és meglátogatom az anyámat. Olyankor ott töltök egy éjszakát.

- Blackstable-ben? - Meglepődtem.

- Nem, nem Blackstable-ben. Oda nem kíváncszom - mosolygott Rosie. - Havershambe megyek, s anyám átjön, hogy találkozzunk. S abban a fogadóban szállók meg, ahol régebben dolgoztam.

Nem sokat beszélt. Szép, csöndes estéken sokszor gyalog mentünk haza, s végig a hosszú úton ki se nyitotta a száját. Hallgatása kellemes, meghitt volt. Nem zárta ki a másikat gondolatai világából, inkább bevonta valami átható és mindent betöltő jó közérzetbe.

Lionel Hillierrel egyszer Rosie-ról beszélgettünk. Nem értem

- mondtam -, hogyan lett abból az üde, kedves kis teremtből, akinek Blackstable-ben megismertem, az a gyönyörű nő, akinek szépségét ma mindenki elismeri. (Bár egyesek fenntartással éltek: „Igen, persze az alakja nagyon jó, de az arca nem éppen az esetem.” Vagy: „Ó, igen, nagyon csinos nő, kár, hogy nem finomabb jelenség.”)

- Azonnal megmagyarázom - mondta Hillier. - Mikor megismerted, csak egy pirospozsgás, bögyös kis fehérnép volt. A szépségét tőlem kapta.

Nem emlékszem, mit válaszoltam, de valami gorombaság lehetett.

- Sajnos te nem is konyítasz a szépséghez. Amíg én fel nem fedeztem, senki nem vette észre a Rosie szépségét. Ki látta, hogy olyan, mint az ezüstös napfény? Ki vette észre, hogy a haja szebb, mint bármi a világon, amíg én meg nem festettem, no, ki?

- Szóval te csináltad a nyakát, mellét, derekát, minden csontját? - kérdeztem.

- Igen, pontosan. Hát ki a fene csinálta volna, ha nem én?

Rosie, ha előtte mondott ilyeneket Hillier, mosolygó komolysággal hallgatta. Halvány arca kissé kipirult. Azt hiszem, mikor Hillier először magasztalta a szépségét, tréfának vette az egészet. De mikor tényleg megfestette ezüst-aranyban, és kiderült, hogy nem tréfál, szavai már nem hatottak különösebben rá. Némileg mulattatták az ódák, tetszett is neki, meglepte saját varázsa, de nem vesztette el a fejét. Kissé bolondnak tartotta a festőt. Én azon tűnődtem, viszonyuk van-e. Nem felejtettem el, amit Kosiéről Blackstable-ben hallottam, és amit a lelkészlak kertjében láttam. Quentin Forde-on is elméláztam, sőt Harry Retfordon is. Figyeltem őket, ha együtt voltunk. Rosie nem bizalmaszkodott velük, csak pajtáskodott. Találkáikat, programjukat nyíltan, mások jelenlétében beszélték meg. És Rosie azzal a gyermeken pajkos mosollyal nézett rájuk, melyet egyre rejtélyesebben szépnek láttam. Ültem mellette a kabaréban, és néztem az arcát. Nem hiszem, hogy szerelmes lettem volna belé, de valami egészen különös örömet szerzett csak úgy csöndesen mellette ülni, és magamba szívni hajának halvány aranyát... arcának halvány aranyát.

Persze Lionel Hilliernek igaza van: Rosie arany színe a holdsugár különös fényéhez hasonlít. Derűje, mint a nyári este, mikor a felhőtlen égen lassan elhalványulnak a fények. Végtelen nyugalma csöppet sem unalmas, hanem eleven, akár az augusztusi napban fürdő tenger csöndes, csillogó tükre a kenti partok közelében. Régi olasz szerző szonatinájára emlékeztetett, melynek halk vágyódásába finom dévajtság vegyül, és gyöngyöző vidámsága mélyén remegő sóhaj visszhangzik. Ha megérezte arcán pihenő tekintetem, felém fordult, s egy pillanatig merőn a szemembe nézett. Egy szót sem szólt. Nem tudtam, mire gondol.

Emlékszem, egy ízben elmentem érte, és a szobalány arra kért, várjak a szalonban, mert asszonya még öltözködik. Hamarosan megjelent Rosie. Fekete bársonyruhában, széles karimájú, strucc-tollal díszített kalapban (a Pavilionba készültünk) olyan gyönyörű volt, hogy elakadt a lélegzetem. Csak bámultam. Az akkori divat méltóságot kölcsönzött a nőnek; és Rosie egész valóját különös varázs töltötte el. (Néha a nápolyi múzeum finom Pszükhé-szobrához hasonlított.) Pompás ruházata kiemelte szűzies szépségét. Volt még egy különös adománya: szeme alatt a bőr olyan kékesen árnyalt, mintha mindig harmatos lett volna. Sehogy se hittem el, hogy természetes, és egyszer megkérdeztem, milyen krémet ken a szeme alá. Elmosolyodott, kezembe nyomta a zsebkenőjét, és így szólt:

- Törölje le, majd meglátja.

Azután egy éjszaka, mikor a kabaréból hazasétáltunk, s megálltunk a kapu előtt, megfogta kinyújtott kezemet, halkan felnevetett, és hozzám hajolt.

- Te nagy csacsi - mondta, és szájon csókolt. Nem sietősen, úgy odapötytyintve, de nem is hosszán, szenvedélyesen. Ajka, nagyon telt, piros ajka éppen addig pihent az enyémen, amíg megéreztem formáját és melegét és lágyágát. Azután levált rólam, de nem sietősen: csöndesen kinyitotta a kaput, bement, otthagytott. Megrendültén néztem utána. Szó se jött ki a számon. Csak bután elfogadtam a csókját. Mozdulatlanul vártam. Aztán lassan megfordultam, és elindukam hazafelé. Rosie nevetése még a fülemben csengett. Nem lekicsinylőén, nem bántóan nevetett, hanem őszintén, melegen. Mintha azért nevetett volna, mert szeret.

Ezután több mint egy hétig nem találkoztam Rosie-val. Elutazott Havershambe, édesanyjánál töltött egy éjszakát. Londonban is dús programja volt. Egy este szólt, nem mennék-e el a Haymarket Színházba. Nagy sikerű darabot játszottak, szabadjegyhez nem jutottunk, elhatároztuk, hogy olcsó jegyet veszünk a földszint utolsó soraiban. A Café Monicóban bekaptunk egy szelet húst, felhajtottunk egy pohár sört, és beálltunk a várakozó tömeg közé. Abban az időben még nem sorakoztak fel szabályszerűen, érkezési sorrendben az emberek; mikor a színház kapuit kinyitották, egymás hegyen-hátán nyomultak befelé, s a teremben verekedtek a helyekért. Felhevültén, kifulladásra, eléggé csapzott állapotban foglaltuk el a helyünket.

Előadás után a St. James's Parkon át sétáltunk hazafelé. Szép éjszaka volt, leültünk egy padra. Rosie arca és szőke haja lágyan fénylett a csillagok alatt. Egész lényéből valami őszinte és gyöngéd barátság sugárzott. (Ügyetlenül fejezem ki magam, nem találok megfelelő szavakat akkori érzéseimre.) Olyan volt, mint az éjszaka ezüstös virága, mely csak a holdsugárnak illatozik. Átfontam a derekát, felém fordult. Most én csókoltam. Meg se moccan. Puha, piros ajka nyugodt és erős odaadással fogadta csókomat, amint a tó vize fogadja magába a hold fehér fényét. Nem tudom, meddig tartott.

Egyszerre Rosie megszólalt:

- Borzasztó éhes vagyok.
- Én is - nevettem.
- Menjünk valahova, és együnk sült halat szalmakrumplival.
- Menjünk.

Akkoriban remekül kiismertem magam a Westminster körül. Még nem volt elegáns negyed, közéletti előkelőségek és művelt polgárok találkozóhelye, csupán elhanyagolt külváros. Kisétáltunk a parkból, átvágtunk a Victoria Streeten, és Rosie-t egyenesen egy halsütődébe vezettem. Kívülünk a késő éjszakai órán csak egy konfliskocsis ült a butikban. Kocsija az ajtó előtt állt.

Halat, krumplit és sört rendeltem. Bejött egy koldusasszony, két pennyért hulladékot vett, papírba csavarta, és elment. Farkasét-vággyal ettünk.

Útközben Rosie-ék felé lakásom előtt, a Vincent Square-en haladtunk át.

- Nem jönnél be egy percre? - kérdeztem. - Sose jártál nálam, nem is tudod, hogy lakom.

- Mit szól hozzá a háziasszonyod? Nem szeretném, ha utólag kellemetlenséged lenne.

- Alszik, mint a bunda.

- Benézek egy kicsit.

Kulcsomat megfordítottam a zárban. A folyosón sötét volt, megfogtam Rosie kezét, és bevezettem. A nappaliban meggyújtottam a gázlámpát. Rosie levette kalapját, alaposan megvakarta a fejét. Tükröt keresett. Művészi érzékemet sértette a kandalló fölött lógó tükör, ezért régen lekasztottam onnan.

- Gyere be a hálóba - mondtam -, ott van tükör.

Gyertyát gyújtottam, és kinyitottam előtte az ajtót. Rosie bejött utánam a hálóba. Magasra tartottam a gyertyát, hogy jól lássa magát a tükörben. Ő haját igazgatta, én őt néztem. Kontyából kihúzott néhány hajtűt, ajka közé fogta, egyik kefémmel haját a tarkójáról felkefelte, azután a laza hajfonatot ismét kontyba csavarta, lesimította és feltűzte. Figyelmesen dolgozott. Tekintete közben a tükörben összeakadt tekintetemmel, és rám mosolygott. Mikor az utolsó hajtű is helyére került, Rosie felém fordult. Nem szólt, csak nyugodtan nézett azzal a barátságos kis mosollyal kék szemében. Letettem a gyertyát. A szoba nagyon kicsi volt, az öltözőasztalka szinte közvetlenül az ágy mellett állt. Rosie felemelte kezét, és lágyan megsimogatta arcomat.

Bár ne egyes szám első személyben kezdtem volna el ezt a történetet! Az én-forma nagyon kívánatos, amíg az ember vonzó vagy megható színekkel ecsetelheti magát; nincs is hatásosabb, mint a finom öngúnnyal kevert, szerény hősiesség és pátosz. Egyesek nagyszerűen alkalmazzák. Az ember élvezettel ír magáról, ha az olvasó szempilláján remegő könnycseppet s ajka körül

gyöngéd mosolyt lát lelki szemével, sokkal kevésbé kellemes, ha a nagy „én”-ről kiderül, hogy egy közönséges hülye.

Nemrégiben az *Evening Standard* hasábjain cikket olvastam Evelyn Waugh tollából. Szerinte első személyben írni regényt kínosan hibás gyakorlat. Szívesen vettem volna, ha nem csupán odaveti a megjegyzést azzal a „tetszik, nem tetszik, mit bánom én” tárgyilagossággal, mint Eukleidész kinyilatkoztatta híres tételét a párhuzamos egyenesekről, hanem meg is magyarázza, hadd tudjuk, miért hibás. Véleménye erősen gondolkodóba ejtett. Megkértem Alroy Keart (aki mindent elolvas, még az általa előszavazott könyveket is), ajánljon nekem néhány regényelméleti szakmunkát. Tanácsára elolvastam Percy Lubbock *A regényírás mestersége* című művét, és megtanultam, hogy regényt kizárólag úgy írjunk, mint Henry James. Azután elolvastam E. M. Forster *Regényformák* című könyvét, és megtanultam, hogy regényt kizárólag úgy írjunk, mint E. M. Forster. Végül elolvastam Edwin Muir *A regényszerkezete* című művét, és nem tanultam egyáltalán semmit. Egyikben sem találtam egyetlen szót sem az engem érdeklő kérdéstről. Viszont magam kigondoltam valamelyes magyarázatát, hogy olyan regényírók, mint Defoe, Sterne, Thackeray, Dickens, Emily Brontë és Proust - a maguk korában ismert, ma persze már rég elfeledett írók - miért használták az Evelyn Waugh által annyira kárhozottatott módszert. Minél idősebbek leszünk, annál inkább meggyőződünk arról, hogy mennyire bonyolult, következetlen és ésszerűtlen lény az ember. Egyetlen mentsége ez a javakorabeli vagy még idősebb írónak, ha ahelyett, hogy magához illő komoly kérdésekkel foglalkoznék, képzelt emberek csip-csup dolgaival tölti az idejét. De ha minden emberi tudomány legfőbb alanya és tárgya maga az ember, akkor föltétlenül okosabb a képzelt világ szilárd, következetes és jelentős szülőtteivel foglalkoznunk, mint a való világ irracionális árnyalakjaival. A regényíró sokszor Istenhez hasonlónak érzi magát, és kegyesen elmond mindent az emberről, akit ő teremtett; néha azonban nem mond el mindent, csupán annyit közöl, amennyit maga tud róla. Mentői idősebb lesz az író, annál kevésbé érzi magát Istenhez hasonlónak, ezért nem lep meg, ha

évei számának növekedésével egyre kevésbé kíván egyebet elbeszélni, mint saját, személyes tapasztalatait. Eme szerény célnak pedig kiválóan megfelel az egyes szám első személy.

Rosie felemelte kezét, és lágyan megsimogatta arcomat. Ma sem tudom, miért viselkedtem úgy, amint éppen viselkedtem. Máskor egészen másnak ismertem magam. Elszorult torkomból zokogás tört fel. Talán mert félnék és magányos voltam (nem a szó fizikai értelmében, hisz napjaimat a kórházban töltöttem anynyi ember között, de lélekben elhagyottnak éreztem magam), vagy mert vágyam oly erős volt, hogy túlnőtt rajtam, nem tudom, de sírva fakadtam. Borzasztóan szégyelltem magam. Próbáltam legyűrni megrendülésemet, de nem sikerült. Szememből ömlött a könny, és végigfolyt arcomon. Rosie rám nézett, és hal-
kan felkiáltott:

- Ó, drágám, mi lelt? Mi bajod? Ne, ne!

Nyakamat átölelte, ő is sírt, szám és szemem és könnyes arcom csókolgatta. Ruhája derekát kigombolta, fejem meztelen mellére vonta. Sima arcomat simogatta, és úgy ringatott, mint egy gyermeket. Végigcsókoltam mellét, nyaka fehér oszlopát, és ő kibújt ruhája derekából, szoknyájából és alsószoknyájából, s én magamhoz szorítottam fűzőbe szorított testét. Aztán egy pillanatra visszatartotta lélegzetét, hogy fűzőjét kibonthassa, és végre - ingben állt előttem. Amint derekát megérintettem, éreztem bőrén a fűző kegyetlen nyomait.

- Fújd el a gyertyát - suttozta.

Mikor a függönyön átderengő hajnal az ágy és a szekrény körvonalait már kirajzolta az éjszaka sötét hátterén - Rosie fölébresztett. Csókkal ébresztett, haja megcsiklandozta arcomat.

- Haza kell mennem - mondta -, nem akarom, hogy a házaszszenyod meglásson.

- Maradj még, ráérsz.

Fölém hajolt, két melle keményen mellemhez tapadt. Aztán felkelt. Gyertyát gyújtottam. Rosie a tükör elé állt, rendbe szedte haját, egy pillanatig meztelen testét nézte. Dereka vékony volt, egész alakja telt s mégis nyúlánk, karcsú. Mellét mintha márványból faragták volna, egyenesen, keményen állt. Szerелеmre te-

remtett test volt. A hajnali derengéssel küzdő gyertya fénye egész testét ezüst-aranyba vonta, színfolt rajta csak két rózsás mellbimbója volt.

Szótlanul öltözködtünk. Fűzőjét nem vette fel; összecsavarta, s én egy újságba csomagoltam. Lábujjhegyen osontunk végig az előszobán, s mikor kiléptünk az utcára, mint macska a háztetőről, úgy ugrott elénk a hajnal. A téren egy lélek se járt. Rásütött a nap a keleti ablakokra. Olyan fiatalnak éreztem magam, mint a kelő nap. Belekaroltam Rosie-ba, így mentünk a Limpus Street sarkáig.

- Ne gyere tovább - mondta -, az ember sohase tudhatja.

Megcsókoltam, és távolodó alakja után néztem. Egyenes tartással, lassan lépkedett, falusi asszonyok erős, biztos lépteivel, akik talpuk alatt érzik az anyaföldet. Nem kívántam az ágyba visszabújni. Addig mentem, míg a rakparthoz értem. A folyón kora reggeli fények játszottak. Barna bárka úszott lefelé az árral, lassan áthaladt a Vauxhall-híd alatt. A part mellett egy csónakban két férfi evezett. Megéheztem.

17

Több mint egy éven át valahányszor Rosie-val töltöttem az estét, útban hazafelé benézett hozzám. Néha csak egy órát töltött nálam, néha ott maradt, míg a hajnali derengés nem figyelmeztetett, hogy a cselédek hamarosan súrolni kezdik a lépcsőházakat. Meleg, napos reggelekre emlékszem, mikor London elhasznált levegője oly kívánatosan felfrissült, és lépteink visszhangoztak az üres utcákon, és hideg, esős téli éjszakákra, mikor szótlanul, de vidáman bújtunk össze egy ernyő alatt. A sarki rendőr néha gyanakodva mért végig, de szeme néha megértő pillantással villant felénk. Itt-ott a kapualjban egy-egy hajléktalan gubbasztott, s én (csak hogy Rosie kedvére tegyek, mert shillingekben nem bővelkedtem) pénzdarabot csúszttattam az alvó ölébe vagy csontsovány kezébe, mire nem is maradt el a köszönet, mert Rosie barát-

ságosan megszorította a karomat. Boldog voltam Rosie-val. Nagyon szerettem. Könnyű, kényelmes szerelem volt. Nyugodt, derűs kedélye felderített, együtt örültem vele a tűnő perc örömeinek.

Mielőtt a szeretője lettem, gyakran kérdeztem magamtól, vajon a többiekkel, Fordé-dal, Harry Retforddal, Hillierrel viszonya van-e. Később tőle magától is megkérdeztem. Szájon csókolt.

- Ne csacsiskodj. Tudod, hogy kedves fiúk, kedvelem őket, szívesen szórakozom velük. Ennyi az egész.

Szerettem volna megkérdezni: no és George Kemp, voltál-e az ő szeretője? - de inkább nem kérdeztem. Bár nem láttam soha haragosnak, sejtettem, hogy szunnyadnak benne indulatok, és nem mertem felkelteni az alvó oroszlánt. A kérdést, nem tudom, miért, veszélyesnek éreztem. Nem akartam, hogy válasza esetleg gyógyíthatatlan sebet ejtsen rajtam. Fiatal voltam, éppen huszonegy múltam, Quentin Fordé és a többiek voltaképpen öregek, egészen természetes hát, hogy ők csak barátai, és én, egyedül én vagyok - szívem büszkén megdobbant - Rosie szeretője. Forró önelégültséggel figyeltem szombat délutánonként teázás közben, hogy cseveg, nevetgél velük, mindükkel. Éjszakáinkra gondoltam, és nevettem magamban ezeken a gyanútlanokon, akik nem is sejtik kettőnk nagy titkát. Néha azonban úgy rémlett, mintha Hillier gúnyosan nézne rám, mintha ő mulatna rajtam. Szorongva kérdeztem magamtól, csak nem mondta el Rosie, hogy viszonya van velem? Vagy magam árultam volna el valamit? Sokáig töprengtem, végül szóltam Rosie-nak: félek, Hillier gyanakszik. Rám nézett mindig mosolyra álló, kék szemével.

- Ne törődj vele - mondta -, mindenkiről rosszat gondol, piszkos alak.

Quentin Fordé-dal nem voltam bizalmas viszonyban. Unalmas, jelentéktelen fiatalembernek tartott (nem is tévedett), és bár mindig udvariasan viselkedett, valójában észre se vett. Mintha most még hűvösebbé vált volna irántam. Vagy csak képzelődöm? Egy nap azonban Harry Retford hívott meg vacsorára s utána a színházba. Meglepő. Elmondtam Rosie-nak.

- Persze, fogadd csak el a meghívást. Nagyszerűen fogtok mutatni. Kedves pofa az a Harry, mindig úgy megnevettet.

Együtt vacsoráztunk. Nagyon szívélyes volt. Imponált nekem, hogy milyen bennfentesen beszél színészekről, színésznőkről. Maró gúnnyal kifigurázott mindenkit. Köztük Quentin Forde-ot is, akit nagyon nem szeretett. Próbáltam Rosie-ra terelni a szót, de nem volt róla mondanivalója. Lelkesen alakította a vidám fickót, nevetésekkel, kacsintásokkal célozgatva tudtomra adta, hogy veszedelmes nőcsábász. Valószínűleg tud Rosie-val zajló viszonyomról - gondoltam -, éppen ezért barátságos irántam, azért hívott meg és verte magát költségekbe. Ha pedig tud róla, akkor a többiek is tudnak. Remélem, nem én árultam el. Lelkem mélyén jólesett, s némi pártfogó fölényvel kezeltem a társaságot.

Télen, január vége felé, új ember jelent meg Driffieldéknél. Holland zsidó volt, amszterdami gyémántkereskedő, neve: Jack Kuyper. Üzleti ügyekben néhány hetet Londonban töltött. Nem tudom, honnan ismerte Driffieldéket, és hogy az író iránti tisztelet hozta-e először házukhoz; de hogy másodszor már nem azért jött, az egészen bizonyos. Magas, testes, barna férfi volt, ötven év körüli, kopasz fejjel és nagy, horgas orral. Megjelenése erőteljes és határozott, érzéki és kedélyes. Nem titkolta, hogy Rosie-t elragadónak találja. Gazdag lehetett, mert naponta nagy rózsacsokrokat küldözgetett. Rosie korholta ugyan könnyelműségéért, de hízelgett is neki a bőkezűsége. Ki nem állhattam ezt a hangos, hengegő külföldit, aki folyékonyán, de idegen kiejtéssel beszélt angolul. Gyűlöltem Rosie-ra ontott, teli szájú bókjait, kedélyeskedő szívélyességét, amivel bennünket, barátokat kezelt. Quentin Fordé legalább úgy utálta, mint én. Közös ellenszenvünk alapján már-már összebarátkoztunk.

- Hál istennek, nem marad sokáig. - Quentin Fordé elbigygyesztette száját, és felvonta fekete szemöldökét. Fehér hajával és hosszú, fakó arcával hihetetlenül úriásnak hatott. - A nők mind egyformák. Imádják a nagyképű, felvágós alakokat.

- Félelmesen közönséges - panasztam.

- Éppen az a varázsa - mondta Quentin Fordé.

A következő két-három héten alig találkoztam Rosie-val. Jack

Kuyper minden estéjét lefoglalta, egyik színházból a másikba, egyik drága vendéglőből a másikba hurcolta. Dühöngtem, és mélyen meg voltam sértve.

- Egy lelket se ismer Londonban. És amíg itt van, szeretne mindent látni, hallani. Hát egyedül menjen mindenfelé? Neked se esne jól... Hiszen már csak két hétig marad - próbálta Rosie lecsendesíteni háborgó lelkemet.

De nem értettem, hogy miért kell így feláldoznia magát.

- Te nem látod, hogy milyen szörnyű alak? - kérdeztem.

- Nem. Engem mulattat. Megnevettet.

- Nem látod, hogy teljesen beléd habarodott?

- Hát ha neki jó, nekem igazán nem árt.

- Öreg, kövér és utálatos. Borsószik a hátam, ha csak ránézek.

- Ne túlozz, nem is olyan utálatos - mondta Rosie.

- Csak nem kezdesz ki egy ilyen alakkal? Egy ilyen faragatlan fráterrel? - kiáltottam.

Rosie megvakarta a fejét. Volt egy-két ilyen, nem éppen kellemes szokása.

- Furcsa, mennyire mások a külföldiek, mint az angolok - mondta.

Fellélegzettem, mikor Jack Kuyper végre visszatért Amszterdamba. Rosie megígérte, hogy másnap együtt vacsorázunk a Sohóban. Ünnepeünk. Kocsin jött értem, beszálltam, elindultunk.

- Ronda, öreg tisztelőd végre elutazott? - kérdeztem.

- El - nevetett Rosie.

Átkaroltam. (Más helyt kitértem rá, hogy a régi fiáker mennyivel alkalmasabb jármű volt az emberi kapcsolatok eme kellemes, sőt nélkülözhetetlen válfajának ápolására, mint a mai taxi. Ezúttal tehát - sajnálattal - lemondok a kérdés részletesebb kifejtéséről.) Átkaroltam derekát, és megcsókoltam. Ajka, mint a tavaszi virág. Megérkeztünk. Kalapomat, kabátomat a fogásra akasztottam (rendkívül csinos, divatos kabát volt: nagyon hosszú, derékban szűkre szabott, bársonygallérral és kézelővel), és Rosie köpenye után nyúltam, hogy melléje akasszam.

- Magamon tartom - mondta.

- Meleged lesz benne, s ha kimegyünk, megfázol.

- Bánom is én. Először van rajtam. Ugye, milyen gyönyörű? És nézd, a muff hogy illik hozzá.

Belépőjét csak most vettem észre. Szörmeképp volt. Nem tudtam, hogy cobolyprém.

- Elég költségesnek látszik. Hol vetted?

- Jack Kuypertől kaptam. Tegnap vettük, mielőtt elutazott.

- Simogatta a bársonyos prémet, és olyan boldog volt velem, mint gyermek a játékával. - Mit gondolsz, mibe került?

- Fogalmam sincs.

- Kétszázhatvan font. Soha életemben nem volt ilyen drága holmim. Mondtam is neki, ne költsön annyit, kár a sok pénzért, de nem hallgatott rám, megvette a legdrágábbat.

Rosie önfeledten nevetett. Csillogott a szeme. De rajtam végigfutott a hideg, éreztem, arcom megdermed.

- És mit szól hozzá Driffield? Nem furcsállja, hogy Kuyper ilyen drága szörmekeppet vesz neked? - Szerettem volna, ha hangom természetesebben cseng.

Rosie szeme pajkosán viliózott.

- Hisz tudod, milyen Ted, nem vesz észre semmit. Ha szólna valamit, majd azt mondom, hogy huszonötért vettem a zálogházban. Azt is elhiszi. - Arcát gallérijához simította. - Isteni puha. És látszik rajta, hogy sokba került.

Igyekeztem nyugodtan enni, beszélgettem is erről-arról, hogy ne vegye észre, milyen színültig vagyok keserűséggel. Bánta is Rosie, hogy én mit mondok. Csak az új keppje izgatta, tekintete percenként végigsimított muffján, makacsul őrizte az ölében, semmiért sem vált volna meg tőle. Szerelmesen nézte, szemében lustán érzéki, önelégült kifejezéssel. Haragudtam rá. Közönséges, buta teremtés.

- Olyan arcot vágsz, mint a macska, miután elnyelte a kanárit - mondtam gonoszul.

- Úgy is érzem magam - nevetett Rosie.

Kétszázhatvan font óriási összeg volt. Szinte elképzelhetetlen, hogy valaki ennyit költhet egy szörmebelépőre. Havi tizennégy fontból éltem, s nem is rosszul. Nem minden olvasó jó fejszámoló, gyengébbek kedvéért: ez százhatvannyolc font évente. Hogy

valaki pusztán barátságból ennyit költsön egy ajándékra, ezt még én sem tudtam elképzelni. Mit jelentett hát a szőrmeképp? Hogy Jack Kuyper, míg Londonban volt, éjszakáról éjszakára Rosie-val hált? S most, hogy elment - fizetett? Hogy fogadhatta el? Vagy nem érzi, hogy ez mennyire megalázó? Ne tudná, milyen ijesztően közönséges ilyen drága holmit ajándékozni valakinek? Nyilván nem, mert így szólt:

- Ugye, milyen kedves volt tőle? A zsidók mind nagyon gavallérosak.

- Bizonyára megengedheti magának.

- Ó, rengeteg pénze van. Azt mondta, mielőtt elutazik, szeretne meglepni valamivel, de inkább mondjam meg én, hogy mit szeretnék. Hát, mondtam, elkelné egy kepp meg egy muff hozzá, de eszembe se jutott, hogy tényleg vesz. Bementünk a boltba, s mondtam, mutassanak valami asztrahánt, de ő azt mondta, nem, cobolyt s abból is a legszebbet. És mikor ezt felpróbáltam, nem tágitott, csakis ezt akarta megvenni, pedig a legdrágább volt.

Elképzelttem, amint az öreg, kövér ember karjai Rosie fehér testére fonódnak, keze tejfehér bőrét simogatja, és petyhüdt, vastag szája Rosie ajkára tapad. És akkor már tudtam, hogy gyanúm nem alaptalan, többé nem leplezhetem magam előtt az igazságot: ha este Quentin Fordé-dal vagy Harry Retforddal vagy Lionel Hillierrel vacsorázik, utána ugyanúgy elmegy a lakásukra, mint hozzám. Torkom elszorult, egy szó se jött ki a számon. Éreztem, ha megszólalnék, súlyosan megsérteném. Azt hiszem, nem is annyira féltékeny voltam, mint inkább megalázott, megszégyenített. Rosie neveltségessé tett. Minden erőmmel uralkodtam magamon, nehogy keserű gúnnyal kitörjek.

A vendéglőből színházba mentünk. Az előadásra nem figyeltem. Nem is éreztem mást, csak a karomhoz simuló cobolyprém bársonyos lágyságát. Csak az ujjait láttam, ahogy szünet nélkül a muffot simogatják. A többieket még elviseltem volna: Jack Kuyper megőrijtett. Hogy is tehette? Utáltam a szegénységemet. Sok pénzre vágytam, hogy azt mondhassam: küldd vissza annak az átkozottnak a vacak prémjét, én sokkal szebbet veszek neked. Végül észrevette a hallgatásomat.

- Milyen szótlan vagy ma este.
- Igazán?
- Valami bánt?
- Semmi a világon.

Szeme sarkából hosszan nézett. Nem viszonoztam a pillantását, de tudtam, hogy mosolyog a szeme azzal a pajkos, gyermeki mosollyal, melyet oly jól ismertem. Többet nem szólt. Esett az eső, előadás után kocsiba ültünk. A kocsisnak a Limpus Street-i lakáscímet adtam meg. Rosie a Victoria Street sarkáig meg se mukkant, azután egyszerre így szólt:

- Nem akarod, hogy feljöjjek hozzád?
- Rád bízom.

Kihajolt, és a kocsisnak odakiáltotta az én címemet. Megfogta a kezem, kezében tartotta, de én nem viszonoztam közeledését. Ernyedten ültem, és sértetten kibámultam az ablakon. A Vincent Square-en kiségtettem a kocsiból, és szó nélkül beengedtem a lakásba. Kalapom, kabátom felakasztottam, ő keppjét és muffját a kerevetre dobta.

- Miért duzzogsz úgy? - kérdezte, és közletről az arcomba nézett.

- Nem duzzogok - válaszoltam, és elfordultam.

Arcomat tenyerébe fogta.

- Miért haragszol? Talán mert Jack Kuyper szőrmekeppet adott ajándékba? Hiszen te nem vehetsz nekem, nem igaz?

- Persze hogy nem.

- És Ted se vehet. Nem kívánhatod tőlem, hogy visszautasít-sak egy kétszázhatvan fontos prémet. Mióta az eszem tudom, mindig szőrmekeppre vágytam. Jacknek ez semmi...

- Csak nem akarod elhiteni velem, hogy merő barátságból adta?

- Hátha. Különben is már elutazott Amszterdamba, és ki tudja, mikor jön vissza.

- Nem is ő az egyetlen.

Sértett, haragos, fájó tekintettel néztem Rosie-ra. Ő rám mosolygott. Bár tudnám leírni szép mosolyának édes kedvességét. Hangja megejtő gyöngédséggel csengett:

- Ó, drágám, ne törd a fejed másokon. Mit ártanak ők neked? Nem szeretsz velem lenni? Nem vagyunk boldogok együtt?

- De, nagyon.

- Akkor hát min búsulsz? Butaság volna haragudni, féltékenykedni, inkább örülj a jónak. Én azt tartom: addig élvezze az ember az életet, amíg megteheti. Úgyse sokáig tart. Száz év múlva mind egyformán a föld alatt leszünk, és akkor már semmi se lesz fontos. De most még örülhetünk.

Karját nyakam köré fonta, száját számra szorította. Dühömet elfelejtettem. Csak szépségére gondoltam, áldott jóságát éreztem.

- Hisz tudod, engem úgy kell elfogadni, ahogy vagyok...
- suttogetta.

- Tudom.

18

Ebben az időben ritkán találkoztam Driffielddel. Szerkesztői munkája csaknem egész napját lefoglalta, este pedig írt. A szombat délutánokon persze megjelent, és szívélyes, gunyorosan mulatságos hangnemben elbeszélgetett. Úgy tűnt, örül nekem, és szívélyesen cseveg velem is néhány percig nem túl lényeges dolgokról. Természetesen jóval többet foglalkozott nálamnál idősebb és jelentősebb vendégeivel. Mégis úgy éreztem, egyre zárkózottabb lesz. Már nem volt az a kedélyes, kissé közönséges cimbora, akinek Blackstable-ben megismertem. Talán csak fokozott érzékenységem sejtette velem, hogy láthatatlan fal emelkedik közte és vendégei között, akikkel cseveg, tréfálkozik. Mintha képzeletbeli élete lassan beárnyékolta volna a hétköznapi valóságot. Hébe-hóba felkérték, hogy bankettekben beszéljen. Irodalmi klub tagja lett. Saját szűk írói körén túl számos érdekes emberrel megismerkedett, és egyre több meghívást kapott teákra, ebédekre a híres írókat szívesen maguk köré gyűjtő hölgyektől. Rosie-t is hívták, de ő ritkán ment el. Azt mondta, nem szereti a nagy társaságot, és nem közéjük valónak érezte magát. Vendéglátó házi-

asszonyok tán néha éreztették is vele, milyen terhes, hogy őt is mindig meg kell hívniok. Először meghívták udvariasságból, aztán mellőzték, mert unták a saját udvariasságukat.

Driffieldnek ekkortájt jelent meg *Az élet pohara* című regénye. Nem feladatom bírálni a műveit, különben is, annyit írtak róluk az utóbbi időben, hogy az egyszerű olvasó ez irányú szükséglete egészen biztosan fedezve van. Egy észrevételt mégis megkockáztatok: bár *Az élet pohara* nem a leghíresebb, nem is a legnépszerűbb műve, szerintem mind közt a legérdekesebb. Hideg nyíltsága, könyörtelensége új hang az angol regényirodalom érzelgősségének tengerében. Hatása frissítő, pezsdítő. Mint a fanyar alma. Fogunk kissé belevásik, de finom, édes-kesernyés zamata felüdíti a menüt. Driffield összes könyvei közül ez az egyetlen, amelyet szívesen vállalnék. A gyermek haláláról szóló, szívbe markoló, döbbenetes jelenetet minden nyálasság és nyúlósság nélkül írta meg, és az azt követő különös epizódot az ember nem egykönnyen felejtí el.

Regényének éppen ez a fejezete robbantotta ki szegény Driffield körül a vihart. Közvetlenül a könyv megjelenése után úgy látszott, hogy körülbelül ugyanazt a pályát futja be, mint elődei: megjelennek szép számmal az egészsében elismerő, de fenntartásokkal is élő bírálatok, és szerény, de nem megvetendő lesz az anyagi siker. Rosie szerint Driffield háromszáz font jövedelemre számított, és arról beszélt, hogy nyárra házat bérel a folyóparton. Megjelent néhány semmitmondó vélemény. Aztán az egyik regeli lapban heves hangú, egész hasábot betöltő támadás látott napvilágot. A cikkíró bántóan ízléstelennek, szeméremértőnek bélyegezte a regényt, és hibáztatta a kiadót, hogy ilyesmit az olvasó asztalára tesz. Hajmeresztő képet festett az angol ifjúságra tett hatásáról. Sértés - mondta - a női nem ellen. A cikkíró tiltakozott, hogy ezt a művet gyanútlan fiatal emberek és ártatlan hajadonok kezébe adják. Más lapok is megfűjták a harsonát. A legbuzgóbbak követelték, hogy azonnal tiltsák be a regényt, a mérsékeltebbek komor hangon kérdezték: vajon ebben az esetben nem volna-e helyénvaló az ügyészség beavatkozása? Zúgott az ítélkezők kara. S ha itt-ott egy-egy bátor író, aki hozzászólt az

kontinens regényirodalmának realista hangjához, kijelentette, hogy Edward Driffield életében nem írt ennél jobb regényt, senki se figyelt rá. Becsületes véleményük mögött alantas célokot szimatoltak: a karzat tapsára pályáznak. Közkönyvtárak eltüntették polcaikról Driffield regényét, állomási könyvbódék bérlői megtagadták az árusítását.

Edward Driffieldnek mindez roppant kellemetlen lehetett, de bölcs nyugalommal viselte el. Vállat vont.

- Azt mondják, nem igaz, amit írtam. Hát menjenek a pokolba. Ez az igazság - mondta, és mosolygott.

Megpróbáltatása idején barátai hűségesen mellette álltak. *Az élet pohara* az irodalmi ízlés mércéje lett. Elragadtatással beszélni róla esztétikai érzékre vallott; megbotránkozni rajta a nyárspolgár önleplezése volt. Mrs. Barton Trafford pillanatig se tétovázott. Kijelentette: a regény mestermű. És bár a történelmi pillanat nem volt a legalkalmasabb Barton cikkének megjelentetésére a *Quarterly*-ben, Driffield jövőjébe vetett hite egyáltalán nem rendült meg. Furcsa (és tanulságos) ma elolvasni a nagy port felvert regényt. Egyetlen szavától se pirulna el még a legjámborabb olvasó se, egyetlen mozzanata se botránkoztatja meg a mai regényolvasót.

19

Mintegy hat hónappal később *Az élet pohara* körüli vihar már elült, Driffield új regényén dolgozott, amely később *Gyümölcséről a fát* címmel jelent meg, én pedig negyedik egyetemi évemet végeztem. Egy nap mint kötőzőorvos-gyakornok a kórház előcsarnokában vártam a sebészprofot, hogy elkísérjem kórtermi kórútján. Pillantásom a levélrekeszekre esett, mert előfordult, hogy ismerőseim, akik nem tudták Vincent Square-i címemet, ide a kórházba írtak. Meglepetéssel láttam, hogy sürgönyöm érkezett.

Kérem, föltétlenül keressen fel ma délután ötkor. Nagyon fontos.

Isabel Trafford

Vajon miért hív, mit akar? Az utóbbi két évben összesen ha tíz-tizenkétszer találkoztunk, de észre se vett, soha meg nem hívott. Arra gondoltam, hogy mostanában a délutáni teákon hiánycikk a férfi, s a háziasszony esetleg az utolsó pillanatban döbbsen rá erre, és úgy döntött, egy orvostanhallgató is jobb, mint semmi. De a sürgöny szövege nem társasági eseményre vallott.

A sebészstanár, aki mellett kötöztem, unalmas szószátyár volt. Öt óra elmúlt, mire végeztünk. Még húsz perc, mire Chelsea-be érek. Mrs. Barton Trafford a rakpartra néző bérházak egyikében lakott. Majdnem hat óra volt, mikor becsengettem, és megkérdeztem a szobalánytól, hogy őnagysága odahaza van-e. A szalonba vezetett. Mentegetőzni kezdtem késésemért, de Traffordné szavamba vágott:

- Nem tesz semmit. Gondoltuk, hogy nehezen szabadul a kórházból.

- Biztosan szívesen inna egy csésze teát - mondta a férje.

- Azt hiszem, már késő teázni, nemde? - Traffordné gyöngyden nézett rám, szelíd, szép szeme csupa nyájasság. - Ugye, már nem kíván teát?

Éhes és szomjas voltam, délben mindössze egy csésze kávé és vajjas zsemle-ettem, de nem árultam el, inkább azt mondtam, nem kérek teát.

- Ismeri Allgood Newtont? - intett a háziasszony egy férfi felé, aki mély karosszékébe süppedt, és mióta beléptem, meg sem moccan. Most végre felállt. - Bizonyára találkoztak Edwardék-nál.

Találkoztunk. Nem járt rendszeresen oda, de emlékeztem a nevére is, rá is. Idegesített a lénye, nem hiszem, hogy egyetlen szót is beszéltem volna vele. Ma már senki sem emlékszik rá, de akkoriban Anglia legismertebb kritikusa volt. Nagy, kövér, szőke ember, húsos arcában színtelen, kék szempár és fején színtelen, őszülő haj. Rendszerint halványkék nyakkendő-t viselt, hogy szeme színét hangsúlyozza. Driffieldeknél az írókkal végtelen szívéllyesen beszélgetett, hízelgő, lekötelező véleményeket mondott nekik, s mikor elmentek, mulatságosan kifigurázta őket. Egyenletesen és halkán, bő szókinccsel, nagyon választékosan beszélt:

barát rovására szellemesebben senki se tudott rosszmájú történeteket elbeszélni.

Allgood Newton kezét nyújtott. A gondos háziasszony mindent elkövetett, hogy otthonosan érezzem magam: kézen fogott, és maga mellé ültetett a kanapéra. Az asztalon maradt tálról elvett egy vékony szeletke dzsemes kenyeret, és mint egy madárka, csipegette.

- Mostanában találkozott Driffieldékkal? - kérdezte könnyed, csevegő hangon.

- Múlt szombaton jártam náluk.

- Azóta egyiküket se látta?

- Nem.

Mrs. Barton Trafford hol a férjére, hol Allgood Newtonra nézett, mintha segítségüket kérné.

- Isabel, köntörfalazásnak itt nincsen helye, mivel nem célravezető - mondta zsírosán szabatos módján Newton, és szeme gúnyosan megvillant.

Mrs. Barton Trafford hozzám fordult.

- Akkor azt sem tudja, hogy Driffieldné megszökött.

- Ne mondja!

Megdermedtem. Nem hittem a fülemnek.

- Legokosabb lesz, Allgood, ha elmondja neki a tényeket - sóhajtott Mrs. Barton Trafford.

A kritikus hátravetette magát székében, öt-öt ujjbegyét vigyázatosan összeillesztette, és kenetteljesen rákezdett:

- Tegnap este egy irodalmi témájú cikk ügyében, melyet Edward Driffield lapjának írok, beszélnem kellett vele. Ezért vacsora után, szép este lévén, elhatároztam, hogy átsétálok hozzá. A találkozást előre megbeszéltük, különben is tudtam, hogy estként nem szokott eljárni hazulról, kivéve olyan nagy jelentőségű eseményeket, mint a polgármester bankettje vagy az Akadémia közgyűlését záró fogadás. Képzelve el meglepetésemet, sőt mélységes és határtalan megdöbbenésemet, mikor a házhoz közeledve, ajtaját tárva-nyitva láttam, és maga Edward jött szembe velem. Bizonyára tudják, hogy Immánuel Kant naponta ugyanabban az órában és ugyanabban a percben indult el szokott sétá-

jára, olyannyira pontosan, hogy Königsberg lakosai sétájához igazították óráikat, és mikor egy napon egy órával előbb lépett ki háza ajtaján, elsápadtak, mert tudták, hogy rettenetes dolognak kellett történnie. Igazuk volt: Immanuel Kant éppen hírül vette, hogy a Bastille elesett.

Allgood Newton pillanatnyi szünetet tartott, nyugtázta története hatását. Mrs. Trafford megértően mosolygott.

- Bár nem számítottam olyan világrengető történelmi katasztrófára, mikor a felém siető Edwardot megpillantottam, de azonnal felkészültem valami nemkívánatos eseményre. Se kesztyű, se sétabot nem volt nála. Munkakabátjában jött felém, tisztes kort megért, fekete lüszterben, fején széles karimájú, alacsony puha-kalap. Vonásai kétségbeesést, egész lénye dúltságot tükrözött. Ismerve a házaselet viszontagságait, megkérdeztem magamtól: vajon hitvestársak közötti véleménykülönbség űzte-e ki otthonából ilyen zilált állapotban, avagy levelet akar bedobni a sarki postaládába? Úgy száguldott, hogy Hektor se különbül üldözője, a legbátrabb görög elől. Mintha észre se vett volna, s átcikázott rajtam a gyanú: tán nem is akar észrevenni. Megállítottam. „Edward”, szóltam rá. Riadtan meredt rám. Esküdni mernék, pillanatokig nem is tudta, ki vagyok. „Mely bosszúálló fúriák úznek ily lélekszakadva Pimlico peremvidéke felé?”, kérdeztem. „Ja, te vagy az”, mondta. „Hova mész?”, kérdeztem. „Sehova”, válaszolta.

Ilyen ütemben Allgood Newton sohase ér története végére, gondoltam, és Mrs. Hudson kétségbeesik, ha félórát késem az estebédtől.

- Elmondtam neki, hogy miért keresem fel, és kértem, hogy térjünk vissza otthonába, ahol sokkal nyugodtabban megbeszélhetjük problémáimat. „Nincs nyugtom otthon - mondta -, inkább sétáljunk.” Beleegyeztem. Megfordultam, és elindultunk; de ő olyan iramban haladt mellettem, hogy mérsékletre kellett intennem. Maga doktor Johnson is elvesztette volna beszélgetése fonalát, ha egy gyorsvonat sebességével kellett volna végigszágulania a Fleet Streeten. Edward megjelenése oly különös, lényege oly feldúlt volt, hogy jobbnak láttam elhagyatottabb utcák

felé terelni. Cikkemről beszéltem. Témám bonyolultabbnak bizonyult, mint eleinte hittem, és kétségeim támadtak, hogy végül is kifejthetem-e a kívánt alapossággal egy hetilap hasábjain. Problémáimat nyíltan eléje tártam, és kértem a véleményét. „Rosie elhagyott”, felelte ő. Első pillanatban nem értettem, miről beszél, de hamarosan rájöttem, hogy ama telt idomú, visszatetszőnek korántsem nevezhető női lényről szólt, kinek kezéből volt szerencsém egy-egy csésze teát elfogadni. Hangjából arra következtettem, hogy inkább részvétnyilvánítást, mint szerencsekívánatot vár.

Allgood Newton ismét szünetet tartott. Kék szeme csillogott.

- Allgood, maga csodálatos elbeszélő - mondta Mrs. Barton Trafford.

- Megfizethetetlen - mondta a férje.

- Éreztem, együttérzést kell kifejeznem, és így szóltam: „Drága barátom...” „Most kaptam egy levelet - vágott szavamba Edward -, megszökött Lord George Kemppelel.”

Nagyot nyeltem, egy szót se szóltam. Háziasszonyunk gyors pillantást lövellt felém.

Allgood folytatta:

- „Mondd, ki az a Lord George Kemp?” „Egy illető Blackstable-ből”, válaszolta. Hirtelen döntöttem: őszinte leszek. „Örülj neki, megszabadultál tőle.” „Allgood!”, kiáltotta. Megálltam, kezem a karjára tettem. „Edward, tudnod kell, hogy megcsalt minden barátoddal. Botrányosan viselkedett. Drága Edward, nézz az igazság szemébe: feleséged egy közönséges szajha volt.” Karját elrántotta, felbődült, mint egy orangután Borneo őserdejében, amelytől erőszakkal elragadták a kókuszdióját. És mielőtt észbe kaphattam volna, elrohant. Annyira megdöbbenett, hogy csak álltam, és hallgattam kiáltozását és gyorsan távolodó lépteit dobogását.

- Nem lett volna szabad elengednie - mondta Mrs. Barton Trafford. - És ha abban a lelkiállapotban a Temzébe öli magát?

- Ilyesmi az én fejemben is megfordult, de láttam, hogy nem a folyó felé rohan, hanem eltűnik a környék kétes hírű kis utcáinak forgatagában. Tudomásom szerint az irodalomtörténet még nem

jegyzett fel olyan esetet, hogy egy író műve írása közben öngyilkosságot követett volna el. Bármekkora csapás érte, befejezetlen opust nem volt hajlandó az utókorra hagyni.

Amit hallottam, meglepett, megrendített és letört. Az is nyugtalanított, hogy vajon Mrs. Trafford miért hívott. Túl kevésbé ismert ahhoz, hogy azt hihesse, különösebben érdekel az ügy; de az sem valószínű, hogy csupán mint újdonságot akarta volna közölni velem.

- Szegény Edward - sóhajtotta. - Persze tagadhatatlan, hogy neki áldás lesz ez a veszteség, csak tartok tőle, hogy túlságosan a szívére veszi. Szerencsére nem követett el meggondolatlanságot. - Hozzám fordult. - Mihelyt Mr. Newtontól értesültem a történetkről, azonnal Edwardhoz siettem. De nem találtam otthon. A szobalány azt mondta, hogy röviddel azelőtt távozott, tehát tegnap este, mikor Allgoodot otthagya, és ma reggel között már volt odahaza. Ön bizonyára csodálkozik, miért kérttem ide.

Nem válaszoltam. Vártam, hogy folytassa.

- Driffieldeket, ugye, még Blackstable-ből ismeri? Ön felvilágosíthat bennünket: ki ez a Lord George Kemp? Edward azt mondta, hogy Blackstable-ből való.

- Középkorú férfi, felesége és két, körülbelül velem egykorú fia van.

- De nem értem, hogy ki lehet. Nem találom a Debrett-névjegyzékben.

Szinte elnevettem magam.

- Ó, hát nem igazi lord. Blackstable-i szénkereskedő. Rangját tréfából ragasztották rá a nagyoló modora miatt.

- A bukolikus humor legbensőbb lényege néha kissé homályban marad a be nem avatott előtt - mondta Allgood Newton.

- Mindnyájunknak támogatnunk kell drága Edwardunkat, minden úton-módon - mondta Mrs. Barton Trafford. Tekintete elgondolkozva rajtam pihent meg. - Ha Kemp megszökött Rosie Driffielddel, akkor otthagya a feleségét.

- Nyilván - válaszoltam.

- Hajlandó volna egy nagy szívességre?

- Ha megtehetem...

- Leutazna Blackstable-be, hogy kiderítse, mi történt? Gondolom, a feleséggel kellene kapcsolatot teremtenünk.

Nem szeretek mások dolgaiba beavatkozni.

- Ezt nem hiszem, hogy megtehetem.

- De miért ne keresné fel?

- Nem vállalom.

Mrs. Barton Trafford valószínűleg nyersen elutasítónak találta válaszat, de nem mutatta. Ellenkezőleg, finoman mosolygott.

- Ha nem akarja, hagyjuk. Ami tényleg sürgős, hogy leutazék, és tájékozódjék Kemp felől. Ma este még felkeresem Edwardot. Remélem, meg is találom. Kínoz a gondolat, hogy ott ül egyedül abban a gyűlöletes lakásban. Bartonnal elhatároztuk, hogy átköltöztetjük hozzánk. A vendégszobát átrendezem, hogy zavartalanul dolgozhassák. Mi a véleménye, Allgood, nem ez a legjobb megoldás?

- Ideális.

- És miért ne lakhatna itt bármeddig, semmi akadály; most néhány hétig mindenestre nálunk marad, azután velünk jöhet nyaralni. Brittanyba készülünk, azt hiszem, ott neki is tetszeni fog. A környezetváltozás majd megteszi a magáét.

- A legsürgősebb kérdés most az - mondta Barton Trafford, és legalább olyan nyájasan nézett rám, mint a felesége -, hogy ifjú mészárosunk leutazik-e Blackstable-be, és tájékoztat-e bennünket a dolgok állásáról. Tudnunk kell, hányadán állunk. Ez a lényeg.

Barton Trafford régészeti érdeklődését könnyed, tréfás beszédmóddal ellensúlyozta; itt-ott még jasszos kifejezésekkel is megtűzdelte mondatait.

- Kérésünket nem utasíthatja vissza - mondta a felesége könnyörgő pillantással. - Ugye, nem mond nemet? Nagyon fontos ez, és ön az egyetlen, aki segíthet.

Persze nem sejtette, hogy én legalább olyan hön óhajtottam tudni, mi történt, mint ő; nem sejtette, szívemet hogy mardossa a keserű féltékenység.

- Szombat előtt semmi esetre sem szabadulhatok a kórházból.

- Az megfelel. Igazán nagyon kedves magától, Edward barátait őszinte hálaóra kötelezi. És mikor jön vissza?

- Hétfőn korán reggel Londonban kell lennem.

- Kérem, jöjjön el hétfő délután teára. Türelmetlenül várom. Hála istennek, ezt elintéztük. Megyek, és azonnal megkeresem Edwardot.

Megértettem: el vagyok bocsátva. Allgood Newton is búcsúzott, együtt mentünk le a lépcsőn.

- Isabelünk ma Aragóniai Katalin-hangulatokkal övezte magát, ami nézetem szerint kitűnően áll neki dörögte, mihelyt az ajtó becsukódott mögöttünk. - Egyedülálló alkalom, s azt hiszem, nyugodtan megbízhatunk barátainkban, élni fog vele. Bájos asszony, és aranszíve van. *Venus toute entière a sa proie attachée.*⁶

Nem értettem, mire céloz, mert amit az előbb már említettem Traffordnéről, valójában sokkal később tudtam meg, de sejtettem, hogy megjegyzése kissé kaján s tán mulatságos is, hát kuncogtam rajta.

- Föltételezem, hogy önt ifjonti heve elragadja most, és beszáll abba a járműbe, melyet jó Dizzynek⁷ egy boldogtalan pillanatában London gondolójának nevezett.

- Buszon megyek - válaszoltam.

- Úgy? Ha felajánlotta volna, hogy kétfogatú bérkocsit vesz, megkértem volna, legyen olyan kedves, és vigyen magával egy darabon, de ha meghitt közlekedési eszközünket veszi igénybe, amit én a magam ódivatú módján ma is szívesebben omnibusznak nevezek, akkor én ormóttan testemet inkább rábírom egy lóerejű hintóra.

Intett egy kocsisnak, és két duzzadt, erőtlen ujját felém nyújtotta.

- Hétfőn eljövök, és meghallgatom, hogy milyen eredménnyel járt, mint drága Henrynk mondaná, különlegesen kényes küldetése.

6 Venus ez maga, Ki zsákmányán tépve tombol. (Racine: *Phaedra* - Somlyó György fordítása)

7 Benjamin Disraeli angol író és államférfi beceneve.

Allgood Newtont azonban csak évek múlva láttam viszont. Ugyanis Blackstable-ben már várt rám Mrs. Barton Trafford levele (volt oly elővigyázatos, és följegyezte címemet). Megkért, hogy ha visszatérek Londonba, később közlendő okok miatt ne otthonában keressem fel, hanem találkozzunk hat órakor a Viktória pályaudvar első osztályú várótermében. Hétfőn, mihelyt a kórházban végeztem, azonnal az állomásra siettem, és pár percnyi várakozás után megpillantottam a belépő Traffordnét. Apró, tipegő léptekkel közeledett.

- Nos, mi a mondanivalója? Jöjjön, üljünk be egy csöndes sarokba.

Körülnéztünk, és megtaláltuk a csöndes sarkot.

- Magyarázattal tartozom, hogy miért kértem ide. Edward nálam lakik. Először nem akarta elfogadni a meghívásomat, de én meggyőztem. Ideges, ingerlékeny, beteg. Nem akartam megkocskáztatni, hogy találkozzék magával.

Traffordnénak elmondtam a nagy történet meztelen tényeit. Figyelmesen meghallgatott. Itt-ott rábólintott. Reménytelen vállalkozás lett volna megértetnem vele, hogy milyen felfordulásban találtam Blackstable-t. A városka magánkívül volt az izgalomtól. Ehhez hasonló szenzáció évek óta nem történt. Egyébről sem beszéltek, csak arról az emberről, aki „felmászott a fára, s leesett a sárba”. Lord George Kemp megszökött. Körülbelül egy héttel azelőtt bejelentette, hogy Londonba utazik üzleti ügyekben, és két napra rá eljárás indult ellene. A jelek szerint semmi se sikerült neki: építkezéseire ráfizetett, Blackstable-t nem sikerült divatos fürdőhellyé varázsolnia, végül fűhöz-fához kapkodott, hogy pénzhez jusson. Mendemondák tömege keringett a városban. Kisemberek szép számmal rábízták megtakarított pénzüket, és ott maradtak egy fillér nélkül. A részletekre nem derült fény, mert nagybátyám se, nagynéném se és én sem értettem eléggé az üzleti ügyekhez, hogy kihámozzam a valóságot. Annyit megértettem, hogy George Kemp háza az utolsó szögig be van táb-

lázva, és bútorait lefoglalta az adóvégrehajtó. Feleségét fillér nélkül hagyta ott. Két fia, húsz- és huszonegy évesek, ugyancsak szénkereskedéssel foglalkozott, de a szenesbolt is csődbe jutott. George Kemp minden pénzt, amire rátehetette a kezét, megkaparintott, hírek szerint ezerötszáz fontot vitt magával. Rejtélyes módon az összeget mindenki pontosan megnevezte. Állítólag el-fogatási parancsot adtak ki ellene: George Kempet körözik. Az országot valószínűleg elhagyta, egyesek szerint Ausztráliába, mások szerint Kanadába szökött.

- Remélem, elfogják, és életfogytiglani kényszermunkára ítélik - mondta nagybátyám.

Zúgott az általános és egyetemes felháborodás. Semmit sem bocsátottak meg neki, mert hangos és hencegő volt, mert ugratta és itatta őket, multságokat rendezett nekik, mert szép fogatot tartott, és barna keménykalapját kihívóan félrecsapva viselte. De a legsúlyosabbat csak vasárnap este, istentisztelet után, egy presbiter súgta meg nagybátyámnak a sekrestyében. George Kemp az utóbbi két évben szinte hetenként találkozott Rosie Drifffield-dal Havershamben, és egy fogadóban töltötték az éjszakát. A fogadós Kemp egyik vakmerő vállalkozásába pénzt fektetett be, és mikor megtudta, hogy mindent elvesztett, kitálalta a titkot. Hallgatott volna, ha Lord George csak másokat csap be, de hogy őt is kifosztotta, őt, a cimboráját, aki annyi szívességet tett neki - hát ez vért kívánt.

- Kitelik tőlük, hogy együtt szöktek meg - mondta nagybátyám.

- Nincs kizárva - vélekedett a presbiter.

Vacsora után, míg a szobalány leszedte az asztalt, kinéztem Mary Annhez. Templomban volt, ő is hallotta az új fordulatot. A gyülekezet nyilván nem túlságos figyelemmel hallgatta bácsikám vasárnapi prédikációját.

- Bácsikám úgy véli, hogy együtt szöktek meg - mondtam, de egyetlen szóval se árultam el, hogy én többet is tudok.

- Hát persze! - mondta Mary Ann. - Kemp az egyetlen férfi, akit igazán szeret. Csak egy ujjal intett, s Rosie máris otthagytott csapat-papot.

Lesütöttem a szemem. Keserű sértettség töltött el, és haragudtam is Rosie-ra, amiért ilyen csúnyán elbánt velem.

- Azt hiszem, soha többé nem látjuk Rosie-t. - Elszoruló szívvel ejtettem ki az utolsó szavakat.

- Nem biza, nem látjuk - mondta vígan Mary Ann.

Történetemből Mrs. Traffordnak annyit mondtam el, amennyit szükségesnek véltem. Mikor elbeszélésem végére értem, felsóhajtott. Bánatosan vagy elégedetten? Ki tudja.

- Ez mindenesetre Rosie szereplésének utolsó felvonása volt - mondta, fölállt, és kezet nyújtott. - Miért házasodnak írók ilyen szerencsétlenül? Nagyon szomorú, igazán végtelenül szomorú. Nagyon köszönöm a fáradozását. Most legalább tudjuk, hányadán állunk. A legfontosabb, hogy Edwardot ne zavarja meg a munkájában.

Megjegyzései kissé összefüggéstelenül hangzottak. Kétségtelen tény viszont, hogy személyemnek a legcsekélyebb figyelmet sem szentelte. Kikísértem az állomásépületből, és fölsegítettem az első, Chelsea felé induló autóbuszra. Aztán lassan hazasétáltam.

21

Driffielddel sokáig nem találkoztam. Nem mertem felkeresni, különben is, a szigorlataim minden időmet lefoglalták. Vizsgák után azonnal elutaztam külföldre. Később mintha valamelyik lapban olvastam volna, hogy elvált Rosie-tól. Az asszony alakját teljes homály fődte, senki se tudott róla semmit. Néha az édesanyja ajánlott levelet kapott New Yorkból, benne kisebb összeg, tíz-húsz font; de feladó nem szerepelt a borítékon, írás sem volt benne. Feltehetően Rosie küldte neki, az öreg Gann mama senki mástól nem kaphatott pénzt. Később, nagyon öregen, meghalt. Halálhíre valami úton-módon eljuthatott Rosie-hoz, mert a levelek elmaradtak, pénz többé nem érkezett.

Alroy Kearrel, mint megbeszéltük, péntek délután a Viktória pályaudvar peronján találkoztunk, hogy az öt tízes vonattal Blackstable-be utazzunk. Kényelmesen elhelyezkedtünk egy dohányzószakasz két szembenéző sarokülésén. Roy röviden elmondta, mi történt Driffielddel felesége szökése után. Közben - mondanom sem kell - Roy is meleg baráti viszonyba került Mrs. Barton Trafforddal, ami, ismerve őt s meg élénken emlékezve a nemtőre, elkerülhetetlennek látszott. Különösebb meglepetés nélkül hallgattam, hogy Traffordékkal beutazta a kontinenst, osztozott velük Wagner, a posztimpreszionista festészet és a barokk építészet iránti szenvedélyes szeretetükben. Rendszeresen náluk ebédelt, és amikor Mrs. Traffordot a múltó évek és gyöngülő egészsége szalonja négy fala közé zárta, Roy bokros teendői ellenére hetenként egyszer pontosan megjelent chelsea-beli otthonukban. Mert Roy jószívű volt. Mrs. Trafford halála után őszinte megindultsággal méltatta az egyik lapban a megboldogult erényeit: finom együttérzését és irodalmi ítéletét.

Megelégedéssel nyugtáztam magamban, hogy Roy jó szíve ez esetben is elnyerte méltó jutalmát: Mrs. Barton Trafford sokat mesélt neki Driffieldről, ami kegyeletes munkájában föltétlenül segítségére lesz. Mrs. Barton Trafford sajátos gyöngéd erőszakjával Edward Driffielddet - miután felesége hűtlenül elhagyta, amit Roy csakis a francia *désempare*⁸ szóval tudott kellően jellemezni - nem csupán otthonába hurcolta, de rábírta, hogy szinte egy évig nála is maradjon. Elhalmozta az olyan asszony szerető gondoskodásával, soha el nem apadó gyöngédségével és finom megértésével, aki nőies tapintatát férfias kitartással, aranyszívét lényegre törő, biztos ítélettel egyesíti. Otthonában fejezte be Driffield *Gyümölcséről afát* című regényét, amit Isabel joggal tekintett saját művének. A regény ajánlása pedig azt bizonyítja, hogy maga Driffield is tudatában volt, mivel tartozik jótevőjének. Mrs.

8 Gazdátlan, (francia)

Trafford elvitte védencét Itáliába (Bartonnal együtt természetesen, mert jól ismerte az emberi rosszindulatot, és nem akart a botránykrónikába kerülni), és kezében Ruskin egy kötetével feltárta előtte Olaszhon örök szépségeit. Később lakást bérelt neki a Temple negyedben, és szűk körű ebédeket adott ott; rendkívül ízlésesen maga látta el a háziasszony szerepét, hogy Driffield megfelelően fogadhassa azokat a személyiségeket, akiket növekvő hírneve odavonzott.

Mit tagadjuk, a növekvő hírnév nagyrészt Isabel műve volt. Egészen nagy híresség Driffield ugyan csak utolsó éveiben lett, amikor már rég nem írt, de az alapokat kétségtelenül Isabel rakta le soha nem lankadó buzgalommal. Nem csupán sugalmazta (s tán részben írta is, mert ügyes tolla volt) Barton cikkét, mely végül mégis megjelent a *Quarterly*-ben, és kijelölte Driffield helyét az angol irodalom nagy elbeszélői között, hanem gondosan megszervezte minden könyve fogadtatását is. Elment a szerkesztőségekbe, beszélt a szerkesztőkkel, mi több, a tekintélyes lapok tulajdonosaival is. Estélyeket adott, és mindenkit meghívott, akinek „az ügy” szempontjából hasznát vehette. Rávette Driffieldet, hogy jótékony célú estélyeken felolvasson a legelőkelőbbek otthonában, és gondja volt rá, hogy utána fényképe megjelenjék a képeslapokban. Személyesen irányított minden interjút. Tíz éven át Driffield fáradhatatlan sajtófőnöke volt. Szívósan és szünet nélkül tömte vele a közönséget.

Igazi virágkora volt ez Mrs. Barton Traffordnak, de nem biza kodott el. Az idő tájt teljesen haszontalan próbálkozás lett volna nélküle meghívni Driffieldet, mert elutasította. De ha a Trafford házaspárral hívták meg ebédre vagy vacsorára, úgy együtt érkeztek, és együtt távoztak. Isabel állandóan szemmel tartotta védencét; dühönghetnek a vendéglátó háziasszonyok, az író csak vele együtt kaphatták. Hát így is elfogadták. Ha Mrs. Barton Trafford neheztelt valamiért, csakis Driffielden át nyilvánította indulatait, s míg ő változatlanul bájos maradt, Driffield kellemetlenül mogorva lett. De azt is tudta, miként derítse fel kedélyét, és ha a társaság megérdemelte, úgy sziporkáztatta Driffieldet, mint egy tűzijátékot. Tökéletesen tudott bánni vele. Véleményét sohas

rejtegette előle: nyíltan kimondta, hogy napjaink legnagyobb írójának tartja. Nem csupán másokkal folytatott beszélgetéseiben nevezte mesternek, de szemtől szembe is, kecses játékosággal és nagyon hízelgően mindig mesternek szólította. Cicás puhaságát élete végéig megőrizte.

Egyszer azonban borzasztó dolog történt. Driffield tüdőgyulladását kapott, súlyos beteg lett. Halálos veszélyben forgott. Mrs. Barton Trafford minden lehetőet megtett érte, boldogan ápolta volna önkezeléssel, de önmaga is oly törekeny volt, elmúlt már hatvan, hogy hivatásos ápolónőt kellett fogadnia. A beteg megmenekült. Orvosai tanácsára egy időre vidékre kellett utaznia, s mivel még nagyon gyöngé volt, az ápolónő is vele ment. Traffordné szerette volna, ha Bournemouthban, a közelében marad, hogy hét végén meglátogathassa és törődhesen vele, de Driffield Cornwallba kíváncszott, és orvosai is úgy találták, hogy Penzance enyhe levegője jót tesz majd neki. Az ember föltételezné, hogy egy olyan finom ösztönű asszony, mint Isabel, előre megérzi a veszélyt. Nem. Elengedte. Alaposan az ápolónő lelkére kötötte, hogy vigyázzon, mert súlyos felelősséget bízott rá: letette kezébe, ha nem is az angol irodalom jövőjét, de mindenesetre egyik legkiválóbb képviselőjének egészségét, életét. És átadta neki a megfizethetetlen kincset.

Három héttel később Edward Driffield levélben közölte Isabellel, hogy diszpenzációval feleségül vette az ápolónőjét.

Mrs. Barton Trafford lelki nagyságát a legékesebben bizonyítja az a mód, ahogyan a csapást fogadta. Tán sírt és kiabált: Júdás, Júdás? Vagy tépte a haját, vonaglott a földön, és hisztérikusan rúgkapált? Talán a szelíd és tudós Bartonnak esett, és vén hülyének nevezte? Avagy a férfihiútlenséget s az asszonyi álnokságot gyalázta, és sebzett lelkén könnyítendő torkaszakadtából olyan trágárságokat kiáltozott, melyek - ideggyógyászok tanúsága szerint - legszűziesebb nők szótárában is meglepő számban s változatban fellelhetők? Szó sincs róla. Nem. Elragadó levélben sok szerencsét kívánt Driffieldnek, s menyasszonyának külön levélben fejezte ki afőlötti örömét, hogy ezután egy helyett két igaz barátja lesz. És mindkettejüket meghívta, hogy Londonba visz-

szatérve, föltétlenül legyenek vendégei. Akivel találkozott, mindenkinek elmondta, hogy a házasságnak nagyon, de nagyon örvend, mert Edward Drifffield, ugye, hamarosan megöregszik, és szüksége lesz valakire, aki ápolja. És ki gondozna avatottabban, mint egy hivatásos kórházi ápolónő? Az új Mrs. Drifffieldet fáradhatatlanul dicsérte: nem kifejezetten szép, de kellemes jelenség, persze nem kimondottan úrinő, de Edward kényelmetlenül érezné magát egy előkelő hölgy oldalán. Éppen neki való feleség. Mrs. Barton Traffordból áradt az emberi jóság és szeretet, de nagy a gyanúm, hogy a felebaráti szeretetbe ezúttal vitriol csöp-pent.

23

Megérkeztünk Blackstable-be. Nem hivalkodóan pompás, de nem is szegényes autó várt Royra, nekem pedig a sofőr átadta Mrs. Drifffield meghívását másnap ebédre. Taxiba ültem, és a Barnamedvébe hajtottam. Roy említette, hogy a tengerparton új szálloda épült, de ifjúságom élményeinek színteréről a civilizáció vívmányaiért nem akartam lemondani. Változásokat mindjárt az állomáson észrevettem: a pályaudvart áttolták egy új utcába. És persze furcsa érzés volt autón robogni a Főutcán. Csak a Barnamedve nem változott. Régi, bugris közönyével fogadott. A bejáratnál nem várt senki, poggyászsomat nem vették át; a sofőr letette a járda szélére, és elhajtott. Beszóltam az ajtón - senki se válaszolt. Végre bent a söntésben egy ifjú, bubifrizurás hölgyre buk-kantam, aki Compton Mackenzie-t olvasott. Megkérdeztem, kaphatnék-e szobát. Sértődötten pillantott fel könyvéből, s azt mondta, valószínűleg igen, de tovább nem érdeklődött sorsom iránt. Mire én udvariasan tovább faggattam, hogy akadna-e valaki, aki a szobát megmutatná. Fölállt, kinyitott egy ajtót, és felr-koltott az emeletre:

- Katie!
- Mit akarsz?

- Egy úr szobát keres.

Kisvártatva megjelent egy szikár, öreg nő nagyon piszkos kartonruhában, kócos, ősz hajjal, és a második emeleten megmutatott egy szurtos kicsi szobát.

- Nem adhatna valami jobbat? - kérdeztem.

- Utazók rendszerint itt hálnak - mondta szipákolva.

- Más szobájuk nincs?

Egyágyas nincs.

- Adjon kétágyast.

- Lemegyek, megkérdem Brentfordné naccságát.

Lekísértem az első emeletre. Bekopogott egy ajtón. Lehet mondták belülről, mire a félig nyitott ajtón át egy kövér, ősz hajú, de gondosan ondolált asszonyságot pillantottam meg. Olvasott. A Barnamedvében mindenki kizárólag az irodalom iránt érdeklődött. Katié közölte, hogy nem vagyok megelégedve a hetes szobával, mire a kövér asszony közömbösen felnézett.

- Mutasd meg az ötöst - mondta.

Kezdem rájönni, hogy fülényeskedésem kissé elsietett volt. Mrs. Driffield meghívását nem kellett volna elutasítanom, de ha már megtörtént, okosabb lett volna érzelmeskedés helyett megfogadni Roy bölcs tanácsát és elmenni az új tengerparti szállodába. Katie-vel újfent felmáztunk az emeletre. Most egy tágasabb, Főutcára néző szobába vezetett. A szoba nagy részét a kétszemélyes ágy foglalta el. Legalább egy hónapja nem nyitottak ablakot.

- Rendszerben van - adtam meg magam, és az ebéd iránt érdeklődtem.

- Azt rendel, amit akar. Mert nálunk úgyszincs semmi, de ha akarja, kiszaladok s áthozom.

Ismerem az angol vidéki fogadókat, ezért frissen sült halat és roston sült húst kértem. És elmentem sétálni. Leballagtam a partra, ahol új sétány nyújtózott, és egy sor kisebb-nagyobb nyaralót építettek. Régen ezeken a kopár mezőkön csak a szél söpört végig. De a villák sem voltak valami kívánatosak. Kopott, elhanyagolt házacskák, úgy látszik, Lord George álma ennyi év után se vált valóra: Blackstable-ből nem lett divatos fürdőhely. A repedezett aszfalton egy nyugalmazott katonatiszt és két idősebb

hölgy sétált. Hihetetlenül sivár volt a kép. Éles szél fúj, a tenger felől szitáló esőt hozott.

Visszatértem a városba. A Barnamedve és a Kenti herceg között a rossz idő ellenére csoportokba verődve álldogáltak az emberek. Szemük ugyanolyan halványkék, arcuk ugyanolyan piroszposztság, mint régen az apjuké volt. Kék trikós matrózok ma is kis aranykarikát viselnek a fülükben. És nemcsak az öregek őrizték meg furcsa szokásukat, de a fiatalok is utánozzák az elődöket. Lassan poroszkáltam lefelé a Főutcán. A bank homlokzatát kitartarozták, de a papírüzlet, ahol egy ismeretlen író biztatására papírt és vkszt vásároltam, hogy rézöntvényeket másoljunk, változatlanul a régi. Két-három mozi is kínálta előadásait. Rikítóan színes plakátok a züllöttség légkörét terjesztették a tisztas, szürke utcán, olyanformán, mintha egy idős hölgy a kelleténél egy kupicával többet öntött volna fel a garatra.

Hideg, vigasztalan volt a kereskedelmi utazók étterme. Egyedül ültem egy nagy, hat személyre terített asztalnál. A lompos Katié szolgált fel. Megkértem, fűtsön be a szobámba.

- Júniusban nem lehet - mondta. - Áprilistól nem fűtünk.
- Külön megfizetem.
- Júniusban nem lehet. Októberben, az más, de júniusban fűteni, ki hallott olyat?

Ebéd után átmentem a söntésbe egy pohár portóira.

- Nagyon csöndes itt - mondtam a bubifrizurás lánynak.
- Az, csöndes.
- Azt hittem, péntek este sokan benéznek egy korty italra.
- Azt hinné az ember, de nem.

A hátsó ajtón egy férfi lépett be. Tagbaszakadt, vörös képű ember, rövidre nyírt haja szürkébe játszó. Kitaláltam, hogy ő a fogadós.

- Ugye, Mr. Brentford? - kérdeztem.
- Igen, az vagyok.
- Ismertem az édesapját. Nem inna velem egy pohár bort?

Megmondtam a nevemet. Gyerekkora idején ismert név volt Blackstable-ben, most szomorúan láttam, hogy semmiféle visszhangot nem ver az emlékezetében. A portóit viszont elfogadta.

- Uraságod üzleti ügyben jár erre? - kérdezte. - Elég sok kereskedelmi utazó megfordul nálunk, és mi a lehető legjobban kiszolgáljuk őket.

- Mrs. Driffieldet akarom felkeresni - mondtam, és hagytam, hadd találgassa, hogy miért.

- Az öregurat nagyon gyakran láttam, be-benézett hozzánk egy pohár barna sörre. Félre ne értsen, nem azt mondom, hogy berügött, csak szeretett beülni a söntésbe és elbeszélgetni. Szavamra, órák hosszat beszélgetett, s mindegy volt neki, hogy ki-vel. Mrs. Driffield nem nagyon szerette, hogy idejár. De ő, se szó, se beszéd, kiszökött a házból, s eltotyogott idáig. Pedig, tetszik tudni, elég hosszú út ez egy olyan öreg embernek. Aztán ha a felesége nem találta, mindjárt tudta, hol bujkál, idetelefonált s megtudakolta, hogy nálunk van-e. Kocsin jött át, s bement a feleségemhez. „Menjen csak be, Brentfordné asszony, s hívja ki - mondta -, magam nem szeretek bemenni a söntésbe a sok bá-mésködő népség közé.” S akkor a feleségem bejött, s azt mondta: „No, Driffield úr, a kedves felesége eljött maga után kocsival. Igya ki a sörét, oszt menjen vele szépen haza.” Sokszor kért minket, ha Mrs. Driffield telefonál, ne mondjuk meg, hogy itt van, de persze ezt mi nem tehattük meg. Öregember volt, meg a neve miatt se vállalhattuk a felelősséget. Itt született az egyházközségünkben, meg az első felesége is blackstable-i lány volt. Azóta biztosan már ő is meghalt. Én nem ismertem. Furcsa ember volt az öregúr. Tetszik tudni, egy cseppet se volt beképzelt. Mint hal-lom, Londonban nagyon nagyra tartották, mikor meghalt, tele voltak vele az újságok, de így, ha az ember beszélgetett vele, ebből semmit se vett észre. Éppen olyan egyszerű ember volt, mint maga vagy én. Persze mi erősen a kedvibe jártunk, mindenáron karosszékbe akartuk ültetni, de nem, ő csak a söntés pultja mellett szeretett ülni fent, magasan, s azt mondta, azt a fémrudat szereti érezni a talpa alatt. Meggyőződésem, hogy itt nálunk boldogabb volt, mint bárhol másutt. Mindig mondogatta, hogy szereti a söntéseket. Azt mondta, a söntésekben az ember az életet látja, és ő mindig nagyon szerette az életet. Érdekes alak volt! Engem apámra emlékeztetett, kivéve hogy az én öregem életében egy

könyvet nem olvasott el, hanem megivott minden áldott nap egy üveg francia konyakot, s hetvennyolc éves korában élete első és utolsó betegségébe belehalt. Igazán hiányzik nekem az öreg Driffield, minap is mondtam a feleségemnek, hogy egyszer már szeretném elolvasni valamelyik könyvét. Azt mondják, sok mindent írt a mi vidékünkéről.

24

Másnap reggel is csípős hideg volt, de már nem esett. Elindultam a Főutcán a lelkészlak felé. Az üzletek fölött a táblákon ráismerem az évszázados, jó kenti nevekre - Gann meg Kemp meg Cobbs meg Iggulden -, de ismerős arcot nem láttam. Mint a múlt kísérteie lépdeltem végig az utcán, ahol valamikor mindenkit, ha nem is személyesen, de legalább látásból ismertem. Ütött-kopott kis autó döcögött el mellettem, hirtelen fékezett és megállt. Utasa kihajolt, és kíváncsian végignézett. Magas, testes, idősebb férfi szállt ki a kocsiból. Hozám lépett.

- Willie Ashenden? - kérdezte.

Ráismertem. Az orvos fia volt, együtt jártunk iskolába. Évekig osztálytársak voltunk, később hallottam, hogy átvette apja praxisát.

- Hogy vagy? - kérdezte. - Éppen a lelkészlakból jövök, meglátogattam az unokámat. Tudod, fiúintézet nyílt ott, s összesel beadtam a gyereket.

Külseje elhanyagolt, rosszul öltözött, de szép feje most is mutatta, hogy ifjúkorában rendkívüli jelenség lehetett. Furcsa, hogy a szépségét sohasem vettem észre.

- Nagyapa vagy? - kérdeztem.

- Háromszorosan - nevetett.

Belém nyilallott: ez az ember a földön járt, teli tüdőből lélegzett, férfivá érett, házasodott, gyermekeket nemzett, akik azután folytatták apjuk életét. Meglátszott rajta, hogy szűkös viszonyok között, szakadatlan küzdelemben élt. A vidéki orvosok sajátosan szívélyes, közvetlen s kissé kenetes modorában beszélt. De élete

lezárt fejezet. Az én fejemben tervek kavarnak, regények, színdarabok, tele vagyok a jövőre vonatkozó elképzelésekkel. Érzem, hogy még sok munka s öröm is vár rám, és mégis, mások szemében én is az az öregedő ember lennék, mint osztálytársam az én szememben? Találkozásunk annyira megrázott, hogy egyetlen értelmes kérdésre se maradt lelkierőm, nem érdeklődtem fivéreiről, akikkel együtt játszottam, se régi, közös barátaink felől, néhány suta szó után továbbsiettem. A lelkész lak mai lelkész számára, aki kötelességét komolyabban veszi, mint nagybátyám, előnytelen fekvésű, mert kívül van a városon, és túl nagy épület, tehát költséges a fenntartása. Tágas kertben, zöldellő rétek között állt. A kertkapunál tábla hirdette, hogy itt úriemberek fiait magasabb műveltségre oktatják. Alatta az igazgató neve és tudományos fokozata. Benéztem a kerítés fölé. Elhanyagolt, gizgazos kert, a kis tavat, ahol mindig cselére halásztam, befődték. A papi földeket felparcellázták, és beépítették kicsi téglaházakkal. A házsorok között hepehupás út kanyargott. A Joy Lane-en is végigsétáltam, ott is egy csomó, tengerre néző kis villát építettek, és a régi sorompó melletti házból csinos teázó lett.

Bebarangoltam a várost. Számtalan sárga-vörös téglaházzal szegett utca nőtt ki a földből, de hogy kik laktak ezekben a kis házakban, nem tudom, mert egyetlen lélekkel se találkoztam. Lementem a kikötőbe. Az elhagyatott öbölben, nem messze a mólótól egyetlen teherhajó vesztegelt, a raktár falának támaszkodva két-három matróz üldögélt, és megbámult, mikor arra mentem. A szénkereskedelem tönkrement, szeneshajók nem kötnek ki többé Blackstable-ben.

Ideje volt, hogy Férne Courtba induljak. Visszatértem a Barnamedvébe. A fogadós felajánlotta Daimlerjét, amit azonnal megfogadtam, hogy kivigyen Driffieldehez. Mire lejuttem, már a kapu előtt állt a csukott kocsis, e nemből a legöregebb és legrozogább, amit valaha láttam. Lihegett, fűjtatott, zörgött, csikorogott, hirtelen dühösen meg-megugrott, azt hittem, kirázza a lelkemet, és kételkedtem, hogy egyáltalán eljut rendeltetési helyére. De volt egy egészen különös és meglepő tulajdonsága: a szaga. Ugyanaz a szag, amit régen a kétfogatún éreztem, melyet nagybá-

tyám bérelt, hogy vasárnap délelőttöként a templomba vigyen. Istálló és kocsi fenekén poshadó szalma szaga keveredett benne, csak azt nem értettem, hogy annyi év után hogyan kerül az autóba is. De a világon semmi se oly eleven emlékeztető, mint egy bűz vagy egy illat. Egyszerre eltűnt körülöttem a táj, az út, ahol zötyögtünk, s én megint fiúcska lettem, ültem a kocsi kis ülésén, mellettem az úrvacsoratalca, szemben velem nagynéném fekete selyem körgallérban, fején kerek kis tollas kalap, ült egyenesen a tiszta fehérnemű és enyhe kölnivíz illatában. Mellette nagybátyám papi talárban, vastagodó dereka körül széles selyemszalag, nyakában aranyláncon fityegő, gyomrán nagy aranykereszt.

- No, Willie, aztán rendesen viselkedj a templomban. Egyenesen ülj, ne forogj jobbra-balra. Isten háza nem báméskodásra való. Gondolj arra, hogy neked jó példával kell elől járnod, hadd lássa a többi gyerek, akik nem olyan szerencsések, mint te, és nem kaptak olyan jó nevelést.

Megérkeztem Férne Courtbá. Mrs. Driffield és Roy éppen a kertben sétáltak, és eléim jöttek, mikor kiszálltam az autóból.

- A virágaimat mutogattam Roynak - mondta Mrs. Driffield, és kezet nyújtott. Mindjárt utána felsóhajtott. - Egyebem úgy sincs már.

Hat év óta alig változott. Nem öregedett. Gyászát halk előkelőséggel viselte: fekete ruháján fehér gallér és kézelő. Roy jól szabott, kék zakójához fekete nyakkendőt kötött. Nyilván a nagy halott iránti tisztelete jeléül.

- Megmutatom magának is kertem virágszegélyét, és utána bemegyünk ebédelni.

Körülsetáltunk, nézegettük a virágokat. Roy rendkívül tanulmányos dolgokat mondott. Ismert minden virágot, a latin nevek úgy potyogtak a szájából, mint cigaretták a töltőgépből. Méltatta bizonyos virágfajták szépségét, és közölte Driffieldnével, hogy bizonyos más, teljességgel nélkülözheteden fajtákat hol szerezhet be.

- Menjünk talán Edward dolgozószobáján át? - kérdezte és egyben javasolta Mrs. Driffield. - Minden ugyanúgy maradt, mint mikor itt volt közöttünk. Hozzá se értem semmihez. Nem is

képzelik, hányan zárandokolnak ide, hogy az otthonát és persze mindenekelőtt a dolgozószobáját lássák.

Nyitott teraszajtón át léptünk be. Az íróasztalon egy vázában rózsák, a karosszék melletti kisasztalon a *Spectator* egy példánya. Hamutányérokon a mester pipái, és a tintatartóban tinta. Tökéletes díszletezés. Csak azt nem tudom, miért hatott a szoba olyan furcsán halottnak; máris dohos múzeumszaga volt. Mrs. Driffield a könyvvállványhoz lépett, és finom, félig szomorú, félig játékos mosollyal könnyedén végigsimított fél tucat kék kötésű kötetten.

- Hisz tudja, Edward mennyire nagyra becsülte a maga munkáit - mondta. - A könyveit nem egyszer, többször is elolvasta.
- Végtelenül jólesik hallanom - válaszoltam udvariasan.

Pontosan emlékeztem, hogy legutóbbi látogatásomkor még nem álltak ott. Szórakozottan kiemeltem egy kötetet, és fent a lapokon végighúztam az ujjam. Poros? Nem. Kiemeltem Charlotte Brontë egy kötetét, és csevegés közben azon is végigsimítottam. Nem volt por rajta. Kísérletemből tehát nem derült ki egyéb, mint hogy Driffieldné kitűnő háziasszony, és kötelesség-tudó a szobalánya.

Asztalhoz ültünk, és elfogyasztottunk egy becsületes angol ebédet: marhasült és yorkshire-puding. Közben Roy készülődő könyvéről beszélgettünk.

- Igyekszem kedves Royunk munkáját tőlem telhetőleg megkönnyíteni - mondta Mrs. Driffield. - Sok anyagot gyűjtöttem, persze ez fájdalmas, de érdekes munka is volt, és sok-sok régi fényképet is találtam, nagyon érdekesek, majd megmutatom.

Ebéd után átmentünk a szalonba, és itt ismét megállapítottam magamban, hogy Driffieldné tökéletes ízléssel rendezte be a szobáját. Tán még jobban illett a nagy író özvegyéhez, mint régen a feleségéhez. A virágos huzatok, apró emléktárgyakkal teli tálak, drezdai porcelán figurák - halk bánatot leheltek. Mintha itt minden a dicső múlton merengne. Ezen a hideg napon nem bántam volna, ha barátságos tűz ég a kandallóban, de az angol legalább annyira edzett fajta, amennyire konzervatív, és elvekhez ragaszkodni mások kényelmetlensége árán nem is olyan nehéz. A jelek

szerint Mrs. Driffield sem bírja elképzelni, hogy október elseje előtt is be lehet gyűjtani a kandallóba. Érdeklődött, hogy találkoztam-e mostanában azzal a hölgygel, akivel legutóbb nála jártam. Kérdése enyhe fanyarságából arra következtem, hogy kiváló férje halála óta a nagyvilági társaság az ő személye iránt nem tanúsít különösebb érdeklődést. Éppen letelepedtünk, hogy az elhunytól társalogjunk: Roy és Mrs. Driffield ravasz kérdésekkel próbálták kicsiklandozni belőlem emlékeimet, én pedig feszülten figyeltem, nehogy kikottyantsak valamit, amiről eleve elhatároztam, hogy megtartom magamnak - amikor hirtelen nyílt az ajtó, és a szobalány kis tálcán két névjegyet nyújtott át.

- Két úr érkezett autón, asszonyom, és kérdeztetik, megnézhetnék-e a házat és a kertet.

- Milyen bosszantó! - kiáltott fel Mrs. Driffield meglepő virgoncsággal. - Hát nem furcsa, éppen most említettem, hogy folyton látogatók érkeznek, és máris megzavarnak. Egy pillanat nyugtom sincs.

- Nos, miért nem üzen ki, hogy most nincs ideje vendégeket fogadni? - kérdezte Roy nem minden kajánság nélkül.

- Ó, nem bánthatom meg őket, Edward sohase engedte, hogy bárkit elutasítsak. - A névjegyekre pillantott. - Nincs rajtam szemüveg - mondta, és felém nyújtotta a kártyákat.

Az egyikén ez állt: „Henry Beard MacDougal, Virginia Egyetem” - alatta ceruzával: - „tanársegéd az angol irodalom tanszéken”. A másikon: „Jean-Paul Underbill” - és a kártya sarkában egy New York-i cím.

- Amerikaiak. Mondja meg az uraknak, hogy nagyon szívesen látom őket.

A szobalány bevezette a külföldi vendégeket. Két jól megtermett, magas, széles vállú fiatalember szögletes, simára borotvált, napbarnított arccal és eleven tekintettel. Mindkettő szarukeretes szemüveget viselt, és sűrű, fekete haját homlokából simán hátrafésülte. Mindkettő vadonatúj, Angliában készült öltönyt viselt, és mindkettő kissé elfogódott, de nagyon barátságos és bőbeszédű volt. Elmondták, hogy angliai irodalmi kőrútjukon mint Edward Driffield őszinte tisztelői nem mulaszthatták el, hogy Rye-

ba, Henry James házához vezető útjukat ne szakítsák meg abban a reményben, hogy megtekinthetik e sok emlékekkel megszentelt helyet. A Rye-ra való hivatkozás nem nagyon tetszett Mrs. Driffieldnek.

Úgy tudom, kitűnő golfpályák vannak arrafelé - mondta.

A két amerikait bemutatta Roynak és nekem. Roy szédületes gyorsasággal a helyzet magaslatára emelkedett. Kiderült, hogy már tartott előadást a virginiai egyetemen, és az angol tanszék egyik kiválósága vendégül látta. Felejthetetlen élmény volt számára. Azóta sem tudta eldönteni, mi gyakorolt rá nagyobb hatást: a bőkezű vendégszeretet, amivel azok a bűbájos virginiaiak elhalmozták, vagy mély és értő viszonyulásuk az irodalomhoz és művészethez. Ismerősei felől érdeklődött, hogy van ez-meg-ez, az-meg-az, mert ő Virginiában életre szóló barátságokat kötött, és akivel csak találkozott, mindenki jó volt, okos és kellemes. A fiatal professzor hamarosan közölte Royjal, hogy mennyire szereti a könyveit, és Roy szerényen közölte a professzorral, hogy egyik-másik írásában mi volt a tulajdonképpeni mondanivalója; tudva tudja azonban, hogy csak gyöngén sikerült megvalósítania célját. Mrs. Driffield megértő mosollyal figyelt, de úgy éreztem, hogy mosolya egyre kényszeredettebb lesz, és lehet, hogy Roy is így érezte, mert hirtelen elvágta szóáradatát.

. - Igazán nem akarom halálra untatni önöket saját dolgaimmal - mondta szélesen szívélyes módján -, hiszen csak azért vagyok itt, mert Mrs. Driffield rám bízta a kitüntető feladatot: Edward Driffield életrajzának a megírását.

Mondanom sem kell, hogy az új fordulat rendkívül érdekelte a vendégeket.

- Ebbe aztán beleizzadok, elhihetik nekem! - mondta Roy tréfásan. - Szerencsére Mrs. Driffield kitűnő segítőtársam a munkában, ő férjének nemcsak tökéletes felesége, de nagyszerű íródeákja és titkára is volt. Rendelkezésemre bocsátott anyaga oly bámulatraméltóan teljes, hogy alig marad számomra egyéb tennivaló, mint szorgalmát... lelkes odaadását formába önteni.

Mrs. Driffield alázatos főhajtással nézegette a szőnyeg mintáit, a két fiatal amerikai pedig nagy, sötét szemét érdeklődéssel,

együttérzéssel és tisztelettel az asszonyra függesztette. További rövid csevegés után az irodalomról, de golfról is - a vendégek ugyanis bevallották, hogy Rye-ban tényleg szeretnék egy-két partit játszani, mire Roy ismét elemébe került, és figyelmeztette őket, hogy vigyázzanak, mert itt meg ott csúnya gödrök fenyegetik a labdát, egyben meghívta őket, hogy Londonba visszatérve, föltétlenül mérkőzzenek meg a sunningdale-i pályán -, mondom, e rövid csevegés után Mrs. Driffield felajánlotta vendégeinek, hogy szívesen megmutatja Edward dolgozószobáját, hálószobáját és - természetesen - a kertet. Roy is azonnal talpra ugrott, nyilván hogy elkísérje a társaságot, Mrs. Driffield azonban kedvesen, de határozottan rámosolygott:

- Ne fárassza magát, Roy - mondta -, majd én mindent megmutatok. Csak maradjon, és beszélgessenek Ashenden úrral.

- Ó, kérem, természetesen.

Az amerikaiak elbúcsúztak. Roy meg én visszasüppedtünk a virágos huzatú karosszékekbe.

- Kedves ez a szoba - mondta Roy.

- Nagyon.

- Amy sokat fáradozott, amíg így berendezte. Tudod, az öregúr két-három évvel a házasságuk előtt vette meg a házat. Amy próbálta rábeszélni, hogy adja el, de az öreg ragaszkodott hozzá. Bizonyos dolgokból nem engedett. A ház valami Wolfe kisasszonyé volt, akinél az apja mint intéző szolgált, és az öregúr állította, hogy gyerekkorában mindig arra vágyott, hogy ez a ház az övé legyen. Végre megszerezte, s többé nem is adja másnak. Az ember persze azt hinné, hogy éppen itt, ahol mindenki mindent tudott a múltjáról, származásáról meg miegyébről, igazán nem kívánt élni. Szegény Amy, egyszer majdnem megfogadott egy cselédet, akiről közben kiderült, hogy Edward másodunokahúga. Mikor Amy beköltözött, a ház hamisítatlan nagyáruházi ízléssel volt berendezve, hisz tudod, törökös szőnyegek, mahagóni tállók, plüsshuzatú szalongozások meg modern, gyöngyház berakásos falfaragások. Az öreg így képzelte el egy úri ház berendezését. Amy azt mondja, egyszerűen szörnyű volt. És az öreg egyetlen darabot se engedett elmozdítani a helyéről. Amy viszont nem

bírt élni abban a környezetben, és elhatározta, hogy rendbe szedi a házat. De nagyon óvatosan kellett hozzáfognia, egyik darabot a másik után cserélte ki, úgyhogy az öregúr észre se vegye a változásokat. A legnehezebb dolga az íróasztallal volt. Nem tudom, megfigyelted-e dolgozószobájában a mostani íróasztalát? Nagyon szép antik darab, magam is szívesen elfogadnám. Képzeld, az öregúr éveken át egy borzalmas amerikai redőnyös íróasztalnál dolgozott, tucatnyi könyvet megírt rajta, és egyszerűen nem akart megválni tőle. Semmi érzéke nem volt az ilyesmihez. Csakis azért ragaszkodott ahhoz a darabhoz, mert olyan sokáig az övé volt. Meséltesd el magadnak, hogy szabadult meg végül Amy az íróasztaltól. Kitűnő történet. Mert Amy, tudod, rendkívüli asszony, többnyire keresztülviszi, amit akar.

- Vettem észre - mondtam.

Az imént egykettőre lerázta Royt, mikor mindenáron a vendégekkel akart menni házat mutogatni. Roy rám kacsintott és nevette. Ostoba nem volt.

- Te Amerikát nem ismered olyan jól, mint én - mondta. - Odaát többre becsülik az eleven egeret, mint a halott oroszlánt. Többek közt ezért szeretem Amerikát.

25

A zarándokok útra keltek. Mrs. Driffield hóna alatt egy albummal tért vissza.

- Milyen elragadó fiatal emberek! - mondta. - Bár az angol ifjúság érdeklődne ily mohón az irodalom iránt. Adtam nekik egy fényképet: Edward a ravatalon; de ők rólam is kértek, mire dedikáltam nekik magamról is egyet. - Majd kegyesen hozzátette: - Maga mély benyomást gyakorolt rájuk, Roy. Azt mondták, nagyon örültek, hogy megismerhették.

- Gyakran tartok előadást Amerikában - mondta Roy szerényen.

- De ők a könyveit is olvasták. Mint mondták, azt szeretik legjobban az írásaiban, hogy olyan férfiasak.

Az album tele volt régi fényképekkel: iskolás fiúk, akik között csak azért ismertem rá egy kócos lurkóban Driffieldre, mert az özvegye rámutatott; a kamasz Driffield a rögbicsapattal; az ifjú Driffield, mikor elszökött a tengerre matróztrikóban és rövid tengerészskabátban.

- Első esküvője idején - mutatott Mrs. Driffield egy képre.

Driffield szakállal, fehér-fekete kockás nadrágban, gomblyukában árvalányhajjal körített, nagy, fehér rózsza, és mellette az asztalon cylinder.

- És, íme, a menyasszony - mondta Driffieldné gondosan lepellezett mosollyal.

Szegény Rosie nevetségesen nézett ki a képen, így látta őt egy vidéki fényképész negyven évvel ezelőtt. Mereven állt, kezében nagy bukéta, mögötte főúri oszlopcsarnok; darázsderekú ruhája elöl művésziesen redőzött, hátul turnűrös. Haja magasra feltornyozva, frufruja szeméig eltakarja a homlokát. Fején narancsvirág-koszorú és hátára omló, hosszú fátyol. Csak én tudtam, hogy milyen bűbajos lehetett.

- Szörnyen közönségesnek látszik - mondta Roy.

- Az is volt - dünnyögte Mrs. Driffield.

Edward későbbi fényképeit nézegettük. Képeket, amikor neve kezdett ismertté válni; azután képek csak bajusszal és még később simára borotvált arccal. Egyre soványabb és ráncosabb lett. Fiatalkori arcképeinek konokul parlagi kifejezése fokozatosan fáradt elfinomultsággá oldódott. Arcán követhettük a lassú változást, melyet tapasztalat, gondolkodás és elért eredmények rajzoltak reá. Ismét a fiatal matróz fényképét nézegettem, és úgy tűnt, halványan már azon is felfedezhető a későbbi érett Driffield képein oly jellemző zárkózottság, melyet évekkel előbb az élő Driffieldben magam is homályosan megéreztem. Látható arca álarc volt, tettei jelentőség nélkül valók. Úgy éreztem, hogy a haláláig ismeretlen és magányos igazi Driffield némán és láthatatlanul, mint kísértet járta útját a regényeit író és az életét élő két lény között, és gunyoros fölénnyel mosolygott a két bábun, akit a világ

Edward Driffieldnek nevezett. Tisztában vagyok vele, hogy írássomból nem rajzolódik ki az élő, lekerekített, hús-vér ember világos gondolataival és logikus cselekvésével. De meg sem kíséreltem úgy ábrázolni; örömmel átengedem a feladatot, írja meg Alroy Kear hivatottabb tollal.

Kezembe akadtak azok a fényképek is, melyeket Harry Retford, a színész csináltatott Rosie-ről, sőt a Lionel Hillier festményéről készült felvétel is. Megdobbant a szívem. Rosie mindig így élt a képzeletemben. Hiába divatjamúlt a ruhája, ő maga csupa élet, feszül benne a lényét betöltő szenvedély. Mintha az ostromló szerelemnek kínálná fel magát.

- Erős, megtermett fehérnépnek látszik - mondta Roy.

- Már aki a fejlánytípust szereti - válaszolt Mrs. Driffield.

- Rám mindig úgy hat, mint egy fehér néger.

Ráismertem Mrs. Barton Trafford kedvelt hasonlatára. És valóban, Rosie duzzadt ajka, széles orra némileg igazolta a sértő szándékú jellemzést. De mit tudták ők, milyen ezüstös arany volt a haja, milyen aranyos ezüst a bőre, mit tudták, milyen volt megéjtő mosolya.

- Csöppet sem hasonlított fehér négerre - mondtam. - Szűzies volt, mint a hajnal. Hébéhez hasonlított. Olyan volt, mint a tearózsa.

Mrs. Driffield elmosolyodott, és jelentőségteljes pillantást váltott Royjal.

- Mrs. Barton Trafford sokat mesélt róla. Nem akarok rossz-májú lenni, de tartok tőle, hogy nem volt valami rendes nő.

- Éppen ebben téved - válaszoltam. - Nagyon rendes nő volt. Soha nem láttam kedvetlennek. Ha bármire azt mondta az ember, ezt szeretné, mindjárt odaadta. Soha senkiről egy rossz szót nem szólt. Aranyszíve volt.

- Szörnyen lompos nő lehetett. Az otthona rendetlen, egy sarokba nem volt szabad benézni, egy székre nem lehetett leülni, mert mindenem vastagon állt a por. Ugyanolyan volt ő maga is. A szoknyáját sohase vette fel rendesen, legalább kétujjnyira kilógott alóla az alsószoknyája.

- Efféléssel nem sokat törődött. Nem ártottak a szépségének. És éppen olyan jó volt, amilyen szép.

Roy nevetésben tört ki, és Mrs. Driffield kezét szája elé tartotta, hogy elrejtse mosolyát.

- Ugyan, Mr. Ashenden, ez mégis túlzás! Mit kertelünk, mondjuk ki az igazat, nimfomániás volt.

- Azt hiszem, ez nem több, csak egy ostoba szó - mondtam.

- De azt csak megengedi, hogy nem lehetett valami jótét lélek, aki szegény Edwarddal azt művelte, amit ő. Persze ez a veszteség áldásnak bizonyult. Ha nem szökik meg az a nő, Edward egész életén át cipelhetette volna a keresztet, és sohase emelkedett volna arra a polcra, ahova később emelkedett. De ez mit sem változtat a tényen, hogy szüntelenül csalta. Mint hallottam, a szabad szerelem híve volt.

- Maga nem érti őt - mondtam. - Nagyon egyszerű asszony volt. Őszinte és egészséges ösztönű. Szeretett az embereknek örömet adni. Szerette a szerelmet.

- Ezt maga szerelemnek nevezi?

- Nevezzük hát szeretkezésnek. Természetből gyöngéd lélek volt. Ha valaki megtetszett neki, nem töprengett, egészen természetesnek találta, hogy lefeküdjék vele. Nem érezte bűnnek, paráználkodásnak, a szerelem a természete volt. És oly magától értetődően adta oda magát, mint a nap ontja a meleget, vagy a virág az illatát. Neki örömet jelentett, és örült, hogy másnak is örömet szerezhet. De ez nem változtatott a jellemén, becsületes, romlatlan, őszinte maradt.

Mrs. Driffield úgy nézett rám, mint aki ricinust vett be, és most citromot nyalogat, hogy szabaduljon az ízétől.

- Tényleg nem értem - mondta -, de akkor be kell vallanom, hogy sohase is értettem, Edward mit szeretett rajta.

- Tudta-e, hogy a felesége fűvel-fával csalja? - kérdezte Roy.

- Egész biztosan nem - vágott szavába az asszony.

- Mrs. Driffield, maga ostobábbnak tartja őt, mint én - mondtam.

- Akkor miért tűrte?

- Azt hiszem, felelhetek rá. Nem az a fajta nő volt, aki nagy

szerelemet ébreszt. Inkább vonzalmat. Féltékenykedni nem lehetett rá. Olyan volt, mint az erdei tó, mély és tiszta, amibe boldogan veti bele magát az ember, de vize se hűvösségéből, se kristályos tisztaságából nem veszít attól, hogy előbb egy csavargó, egy cigány s a vadőr is megmártózott benne.

Roy megint fölnevetett, s most már Driffielde is leplezetlenül mosolygott.

- Komikus ilyen lírai futamokat hallani tőled - mondta Roy.

Elnyomtam egy halk sóhajt. Nem először tapasztaltam, hogy mikor a legkomolyabban beszélek, éppen akkor nevetnek rajtam, viszont velem is előfordult, ha napok múltán elolvastam egy teljes szívemből megírt részletet, hogy nevetnékem támadt önmagamtól. Az őszinte emberi érzelemben valami alapvetően abszurdnak kell lennie, bár pontosan nem tudom, miért, vagy tán azért, mert az ember, jelentéktelen bolygónk e rövid életű lakója, összes fájdalmaival és buzgalmaival egyetemben - az örök értelem egy furcsa tréfája.

Úgy láttam, Mrs. Driffield szeretne kérdezni valamit, de mint ha nehezeére esnék a kérdés.

- Mit gondol, Edward visszavette volna, ha vissza akart volna jönni hozzá?

- Maga jobban ismerte őt, mint én. Szerintem nem. Azt hiszem, olyan ember volt, aki, ha végigélt egy érzést, többé nem érdekelte a személy, aki fölkelte. Azt mondhatnám, hogy ő az erős érzések és a messzemenő érzéketlenség különös keveréke volt.

- Hogy mondhatsz ilyet? - kiáltott föl Roy. - A legkedvesebb ember volt, akivel valaha találkoztam.

Driffielde hosszan rám nézett, azután lesütötte a szemét.

- Kíváncsi vagyok: mi történt a nővel Amerikában? - kérdezte Roy.

- Úgy tudom, Kemp felesége lett, és nevet változtattak. Persze errefelé többé nem mutatkozhattak - mondta Mrs. Driffield.

- Mikor halt meg?

- Ó, annak már vagy tíz éve.

- Kitől hallotta? - kérdeztem.

- Harold Kemptől, George Kemp fiától, akinek Maidstoneben valami üzlete van. Edwardnak nem mondtam meg. Számára már évekkal azelőtt meghalt, miért emlékeztettem volna a múlt-ra. Mindig segít, ha az ember beleéli magát a másik helyzetébe; úgy éreztem, az ő helyében nekem se esnék jól, ha valaki ifjúsá-gom egy szerencsétlen epizódjára emlékeztetne. Mi a véleménye, nem volt igazam?

26

Mrs. Driffield volt oly kedves, és felajánlotta, hogy kocsiján tér-jek vissza Blackstable-be, de én inkább a gyaloglást választottam. Megígértem, hogy másnap este eljövök vacsorára, és addig föl-jezgem mindazt, amire az Edward Driffieldhez fűződő két idő-zsak eseményeiből emlékszem. Ballagtam a kanyargós, elhagyott úton, és azon tűnődtem, hogy mit is mondjak el nekik. Ha igaz az, hogy a stílus az elhagyás művészete, én nagyon mutatós kis művet nyújtok majd át nekik, és már előre sajnáltam, hogy Roy csak nyersanyagként használja fel. Közben mulattam magamban, hogy micsoda petárdát dobhatnék közjük, ha véletlenül kedvem tartaná. Egyetlen személy van, aki Edward Driffieldről és első házasságáról mindent, amire kíváncsiak, elmondhatna, de hogy ki az, inkább megtartom magamnak. Rosie-t halottnak hiszik. Tévednek. Rosie él, mint hal a vízben.

Egyik darabom előadása ügyében New Yorkba utaztam. Ér-kezősemet a színházi ügynökség energikus sajtófőnöke világgá kürtölte, ennek köszönhettem, hogy egy nap levelet kaptam. A borítékon ismerős írás. Nem jöttem rá, hogy ki írhatta. Nagy, gömbölyű betűk, biztos kézre valló, de nem kiírt írás. Olyan meghittnek tűntek ezek a betűk, hogy dühített, miért nem em-lékszem az írójukra. Persze egyszerűbb lett volna azonnal feltép-ni a borítékot, de én csak néztem az írást, és törtem a fejemet. Előfordul, hogy egy-egy levél betűi az undor halk borzongásával töltenek el, vagy olyan halálos unalmat árasztanak, hogy egy hé-

tig sem bírom rászáni magam az elolvasásukra. Mikor végre fel-
téptem a borítékot, különös érzéssel olvastam az alábbi sorokat.
A levél megszólítás nélkül kezdődött:

Éppen most tudtam meg, hogy New Yorkban van, és sze-
retném viszontlátni. Már nem New Yorkban lakom, de Yon-
kers csak egy ugrásra van a várostól, autón félóra alatt ideér.
Bizonyára nagyon elfoglalt, ezért magára bízom, határozza
meg az időpontot. Bár sok-sok éve, hogy utoljára találkozt-
unk, azért remélem, nem felejtette el régi barátját,

Rose Iggulden
(azelőtt Driffield)

A feladó címe: *The Albemarle*, valószínűleg szálloda vagy bér-
ház, azután az utca neve következett és Yonkers. Megborzong-
tam. Mintha a síromon sétálnának. Az elmúlt esztendőkből néha
eszembe jutott Rosie, de már jó ideje azt hittem, halott. Neve is
meglepett. Miért Iggulden, és miért nem Kemp? Lassan rájöt-
tem, hogy ezt a nevet vették föl, miután Angliából megszöktek.
Végére ez is kenti név. Az első pillanatban nem kívántam látni,
kifogáson gondolkoztam, valahogy félek rég nem látott embe-
rekkel találkozni. De azután erőt vett rajtam a kíváncsiság. Látni
akartam, milyen lett, hallani, hogy mi történt vele. Különben is,
Dobb's Ferrybe készültem víkendre, utam Yonkersen keresztül
vezetett. Értésítettem, hogy szombaton négy óra körül érkezem.

Az Albemarle hatalmas épület volt, viszonylag új, a jelek sze-
rint jómódú emberek lakják. Egyenruhás néger portás telefonál-
ta fel a nevemet, és egy másik néger vitt fel a liften. Szokatlanul
idegeskedtem. Néger szobalány nyitott ajtót.

- Tessék befáradni, asszonyom már várja.

Bevezetett a nappaliba, ami egyszersmind ebédlőnek is szol-
gált. A szoba egyik felében négyszögletű, gazdagon faragott
tölgyfa asztal állt, mellette tálaló és négy szék, amit valószínűleg
a Strand Rapid műhelyeiben patináztak Jakab-korabelire. A szo-
ba másik felét XV. Lajos-korabeli, aranyozott és világoskék se-
lyemmel kárpitozott ülőbútorral rendezték be. Számos dúsán fa-

rágott és aranyozott asztalkán sèvres-i porcelán vázák, aranycirádás bronzdíszek, meztelen bronzhölgyek, akik mintha viharral küzdenének, röpködött rajtuk a hiányos, de ravaszul redőzött bronzfátyol, szemérmesen takarva bizonyos testrészeiket. A hölgyek könnyedén magasra emelt kezükben villanylámpát tartottak. A gramofonhoz fogható csodálatos darabot esetleg kirakatkában ha láttam, gyaloghintó formájú, aranyozással teli oldalain Watteau-udvaroncok édelegtek szívük hölgyével.

Ötpercnyi várakozás után nyílt az ajtó, és friss-fürge léptekkel besietett Rosie. Mindkét kezét felém nyújtotta.

- No, ez igazán meglepetés - mondta. - Gondolni se szeretek rá, hány éve már, hogy utoljára találkoztunk. Bocsánat, egy pillanat - az ajtóhoz ment, és kiszólt: - Jessie, hozhatod a teát. De forrjon a víz. - Ismét hozzám fordult. - Nem is képzeli, milyen nehezen tanítottam meg ezt a lányt rendes teát főzni.

Rosie legalább hetvenéves volt már. Nagyon divatos, ujjatlan, négyszögletes kivágású, sok fényes flitterrel kivarrt, zöld selyemruhát viselt. Nagyon rövid volt, s ráfeszült, mint egy kesztyű. Úgy néztem, testét gumifűzőbe szorítja. Körme vérvörösre lakkozott, szemöldöke vékony csík. Alaposan meghízott, dupla tokát eresztett, arca és nyaka a bőkezű púderhasználat ellenére pirosas színű. Egészségesnek, frissnek látszott, sugárzott róla az életkedv. Még mindig sűrű haja teljesen megőszült, rövidre vágva és tartós hullámokba rakva simult fejéhez. Fiatal korában természetből puhán hullámos haja volt, most - mintha éppen a fodrásztól lépett volna ki - ezek a mereven ondolált hullámok változtatták meg talán leginkább a külsejét. Csak a mosolya maradt a régi, most is bájos, gyermekien pajkos volt. Fogsorával sohasem dicsekedhetett, eléggé szabálytalan és nem is kifogástalan formájú foga volt, most viszont egy sor tökéletesen egyenletes és hófehéren csillogó fog került a régi helyére, nyilván a kapható legjobb és legdrágább fajta.

A néger szobalány dúsan megrakott tálcát hozott be. Elegáns teához terített: libamájpástétomos szendvicsek, aprósütemények, csokoládébonbonok, kis kések, villák, pici asztalkendők.

- Amiről sohase mondtam le, a délutáni teám. Ez a legkedve-

sebb étkezésem - mondta Rosie, és kivett egy vajas zsemlet -, pedig tudom, hogy nem tesz jót. Mondja is az orvosom: „Mrs. Iggulden, sose fogy le, ha fél tucát süteményt eszik uzsonnára.”

- Rám mosolygott, és én hirtelen úgy éreztem, hogy hullámos haj, kövérség, púder semmi sem számít, Rosie ugyanaz, aki volt.

- De tudja, mit mondok én erre, hogy amit az ember szeret, az jót is tesz neki.

Mindig könnyű volt Rosie-val beszélgetni, most is egykettőre úgy fecsegtünk, mintha csak néhány hete találkoztunk volna utoljára.

- Ugye, csodálkozott, mikor megkapta a levelem? Az aláírást odatettem, hogy „azelőtt Driffield”, gondoltam, így mindjárt rájön, hogy ki írta. Az Iggulden nevet itt vettük fel, George-nak valami kis kellemetlensége volt Blackstable-ben, és azt mondta, új országban új névvel kell az életet kezdeni, érti, ugye, hogy gondolom?

Bólintottam.

- Szegény George, nem tudom, hallotta-e, már tíz éve meghalt.

- Őszintén sajnálom.

- Hát bizony, szép kort megért. Hetven elmúlt már, de senki nem mondta volna róla. Nagy csapás volt, hogy elvesztettem. Asszony jobb férjet igazán nem kívánhatott magának, esküvőnk napjától a halála napjáig soha egy rossz szót nem szólt hozzám. És hál' istennek, nagyon szépen gondoskodott is rólam.

- Őszintén örvendek.

- Igen, ideát jól ment nekünk. Az építőiparban dolgozott, vállalkozó lett, mindig is ezt szerette, később belépett a demokrata párt New York-i szervezetébe. Mindig mondta, élete legnagyobb tévedése volt, hogy nem húsz évvel hamarabb hajózott át Amerikába. Szerette az országot az első naptól kezdve, ahogy a lábát betette. Mindig tervezett, működött, ilyen ember kell ide. Éppen az a fajta volt, aki itt jól boldogult.

- Soha nem látogattak haza Angliába?

- Nem. Én nem is kívántam. George néha emlegette, hogy gyerünk, menjünk haza látogatóba, de nem lett belőle semmi.

S most, hogy ő már nincs, egyedül nem szánom rá magam. Azt hiszem, London nagyon unalmas lenne New York után. Mert tudja, mi régebben New Yorkban laktunk, csak George halála után költöztem ide.

- És miért éppen Yonkerst választotta?

- Hát, mindig tetszett nekem. Sokszor mondtam George-nak, ha nyugalomba vonulsz, Yonkersben telepszünk le. Tudja, egy kicsit olyan itt nekem, mintha Angliában volnék. Maidstone vagy Guilford vagy valami ahhoz hasonló.

Elmosolyodtam. Pontosan értettem, mire céloz. Bár Yonkersben villamosok, autók robogtak, tele volt fénnel, reklámmal, mozikkal, kanyargós főutcája mégis angol mezővárosra emlékeztetett, csak dzsesszkiadásban.

- Néha azért eszembe jut, hogy vajon mi történt azokkal a blackstable-iekkel. Legtöbbjük talán már halott, s ők is azt hiszik rólam, hogy nem élek.

- Harminc éve nem jártam otthon.

Akkor még nem tudtam, hogy Blackstable-ben elterjedt Rosie halálhíre. Valószínűleg a George Kemp halálhírét hozta el valaki, s ebből lett a félreértés.

- Errefelé bizonyára nem is tudják, hogy Edward Drifffield első felesége volt?

- Persze hogy nem. Ha tudnák, a riporterek egy perc nyugtot nem adnának, úgy zsongának itt körülöttem, mint a darazsak. Tudja, néha alig állom meg nevetés nélkül, mikor bridzsezés közben Ted könyveiről kezdenek beszélni. Nagyon szeretik ám itt Amerikában. Én sose tartottam olyan sokat róluk.

- Ha jól emlékszem, nem túlságosan lelkesedett a regényekért, ugye?

- Jobban szerettem a történelmet. De most már nem sok időm jut olvasásra. Vasárnap, az az én olvasónapom. Mert a vasárnapi lapok nagyszerűek itt, Angliában még ehhez hasonló lapok sincsenek. Aztán persze sokat bridzsezem. Imádom a bridzset.

Eszembe jutott, hogy régen, kamaszkoromban a Rosie whistszakértelme milyen nagy hatást tett rám. Azonnal megéreztem,

milyenfajta bridzsjátékos lehet: gyors, biztos és vakmerő, jó partner és veszélyes ellenfél.

- Nem is képzeled, micsoda felhajtás volt itt, mikor Ted meghalt. Tudtam, hogy sokra tartják, de hogy olyan nagy ász, azt nem hittem volna. Tele voltak vele a lapok, és hány fényképet hoztak róla meg Férne Courtról! Mindig mondta, hogy egyszer még oda költözik, pont abba a házba. De mért vette feleségül azt az ápolónőt? Esküdtem volna rá, hogy Barton Traffordnét veszi el. Gyerekük nem volt, ugye?

- Nem.

- Pedig Ted gyereket szeretett volna. Nagyon búsult, hogy az első után több nem lehetett.

- Nem tudtam, hogy magának gyereke volt - mondtam csodálkozva.

- Pedig volt. Azért vett el Ted. De szülés után nagyon beteg lettem, s az orvos megmondta, hogy több nem lehet. Szegény kicsikém, ha életben marad, nem hiszem, hogy megszöktem volna George-dzsal. Hatéves volt, mikor meghalt. Drága kislány, és szép, mint egy angyal.

- Soha nem említette.

- Nem, mert nem tudtam beszélni róla. Agyhártagyulladást kapott, bevittük a kórházba. Különszobába tették, vele maradhattunk. Soha el nem felejttem, hogy az a gyermek mennyit szenvedett, jajgatott, sikoltozott, és senki se segített rajta.

Rosie hangja megcsuklott.

- Azt a halált írta meg Driffield *Az életpohará*-ban?

- Igen, azt. Én mindig furcsálltam. Beszélni nem tudott róla, éppen úgy, mint én sem, de az egész megírta. Még az apró részleteket se felejtette ki, olyasmit is megírt, amit én akkor észre se vettem, s csak később emlékeztem vissza rá. Ne higgye, hogy szívtelen volt, dehogy, éppen úgy szenvedett, mint én. Mikor éjszakánként hazamentünk, úgy sírt, mint egy gyermek. Furcsa ember volt, ugye?

Az életpohara ellen tiltakoztak annak idején olyan viharosan, és éppen a gyermek halála s az azt követő részlet miatt kiáltottak kigyót-békát Driffieldre. Egészen tisztán emlékeztem a leírásra.

Szívet tépő volt. A legcsekélyebb érzelgősség nélkül írta meg, nem csalt könnyeket az olvasó szemébe, inkább az indulatait korbácsolta fel. Rettenetes, hogy egy kisgyermek ilyen kegyetlenül szenvedhet. Úgy érezted, Istennek az utolsó ítélet napján ezért még felelnie kell. Hatalmas írás volt. De ha ez a részlet élmény alapján íródott, vajon a következő fejezet is megtörtént? A kilencvenes évek olvasóközönsége tulajdonképpen e miatt a részlet miatt háborgott, és a kritika nem csupán ízléstelennek, de hihetetlennek is bélyegezte. Az *életpohár*-ban férj és feleség (nevüket már elfelejtettem) gyermekük halála után hazaérkeznek a kórházból. Nehéz körülmények közt élő, szegény emberek. Késő délutáni óra, az idő hétre jár. Szegényes otthonukban teához ülnek. Az egy hétig tartó szüntelen rettegés kimerítette, gyászuk elgyötörte őket, kétségbeesett csöndben csak ülnek, nincs mit mondaniuk egymásnak. Múlnak az órák. Hirtelen az asszony feláll, a hálozobába megy, és felteszi a kalapját.

„Lemegyek” - mondja.

„Jó.”

A Viktória pályaudvar közelében laknak. Az asszony végigmegy a Buckingham-palota előtt, át a parkon, felér a Piccadillyre, és lassan a körtér felé tart. Egy férfi nézi, megáll, utánafordul.

„Jó estét” - mondja.

„Jó estét.”

Az asszony megáll és mosolyog.

„Nincs kedve valamit inni velem egy bárban?” - kérdi a férfi.

„Nem bánom.”

A Piccadilly egyik mellékutcájában bemennek egy kocsmába, és egy pohár sört isznak. Körülöttük utcalányok és nőkben válogató férfiak. Az asszony fecseg, nevet az idegennel, képtelen történeteket mesél magáról. A férfi megkérdi, hogy elmehetne-e a lakására. Nem, mondja az asszony, hozzám nem jöhet, de menjenek egy szállodába. Kocsiba ülnek, Bloomsburybe hajtatnak, és szobát vesznek ki éjszakára. Másnap reggel az asszony autóbusszal száll, elmegy a Trafalger Square-re, átsétál a parkon, és éppen akkor ér haza, mikor a férje reggelihez ül. Reggeli után vissza-

mennek a kórházba, hogy a gyermek temetéséről gondoskodjanak.

- Kérdezhetek valamit, Rosie? Ami a gyermek halála után a regényben történt, ugyanaz történt a valóságban is?

Rosie egy pillanatig bizonytalanul nézett rám, azután ajka körül megjelent még mindig szép mosolya.

- Hát, annyi éve már, kinek árt, ha elmondom. Nem egész pontosan írta meg, mert tudja, ő csak találgatott. De így is csodálkoztam, hogy mennyi mindent kitalált, mert én sohase mondtam neki egy szót se róla.

Rosie felvett egy cigarettát, elgondolkozva az asztalhoz ütögette, de nem gyújtott rá.

- Hazajöttünk a kórházból, úgy, ahogy megírta. Gyalog jöttünk. Éreztem, hogy nem tudnék egy helyben ülni a kocsiban. És belül mintha halott lennék. Annyit sírtam, hogy már sírni se tudtam, csak fáradt voltam. Ted vigasztalni próbált, de én ráfordultam: „Az isten szerelmére, hallgass!” Többé egy szót se szólt. Akkoriban a Vauxhall-híd közelében laktunk, a második emeleten két szobában, ezért kellett szegény kicsikénket is bevinni a kórházba. Nem ápolhattuk a szűk albérleti lakásban, különben is, a háziasszony se engedte, és Ted is azt mondta, hogy a kórházban jobban gondozzák. Háziasszonyunk nem volt rossz szívű, valamikor mint utcanő kereste a kenyerét, és Ted órákig elbeszélgett vele. Mikor hallotta, hogy hazaérkeztünk, feljött hozzánk.

„Hogy van a kislány?” - kérdezte.

„Meghalt” - mondta Ted.

- En csak hallgattam. Aztán teát hozott fel nekünk. Semmi se kellett, de Ted belém diktált egy kis sonkát. Odaültem az ablak elé. Mikor a háziasszony bejött az edényért, hátra se fordultam. Senki se szóljon hozzám. Ted egy könyvet olvasott, legalábbis úgy tett, mintha olvasná, de nem lapozott, láttam, hogy a könnye rácsöppent a papírra. Én csak bámultam ki az ablakon. Június végén jártunk, huszonnyolcadika volt, későn sötétedett. Közel laktunk a sarokhoz, s én néztem a kocsmába ki-be járó embereket, ide-oda robogó villamosokat, és úgy éreztem, hogy sohase ér véget ez a nap. Hirtelen észrevettem: éjszaka lett. A lámpák

mind kigyúltak. Rengeteg ember járt az utcán. Olyan fáradt voltam. A lábam mintha ólomból lett volna.

„Mért nem gyújtasz lámpát?” - szóltam Tedhez.

„Világosságot akarsz?” - kérdezte.

„Nem jó sötétben ülni” - mondtam.

- Lámpát gyújtott. A pipáját is meggyújtotta. Tudtam, az vigasztalja. De én csak ültem, és bámultam le az utcára. Nem tudom, mi jött rám, de egyszerre úgy éreztem, ha tovább is ott ülök a szobában, megbolondulok. Menni, csak menni valahova, emberek közé, fénybe. Szabadulni akartam Tedtől; nem, nem is tőle, hanem mindentől, amit ő gondolt és érzett. Csak két szobánk volt. Bementem a hálóba, a kiságy még ott állt, de nem néztem rá. Ruhát váltottam, kalapot tettem, fátyolt kötöttem rá, és viszsza mentem Tedhez.

„Lemegek” - mondtam.

Ted rám nézett. Biztosan észrevette, hogy az új ruhámat vettem fel, és talán a hangomból azt is kitalálta, hogy nem kívánom a kíséretét.

„Jó” - mondta.

- Könyvében azt írta, hogy átmentem a parkon, de a valóságban nem úgy történt. Gyalog mentem a Viktória pályaudvarig, ott beültem egy fiákerbe, és a Charing Crossra hajtottam. Az egész egy shillingbe került. Onnan felsétáltam a Strandre. Előre elhatároztam, hogy mit csinálok. Emlékszik még Harry Retfordra? Akkoriban az Adelphiben játszott, egy vígjátékban a második főszerepet alakította. A színészbejáróhoz mentem, és felülentem érte. Tetszett nekem Harry Retford. Azt hiszem, pénz dolgában elég könnyelmű volt, s általában nem túl megbízható, de meg tudta nevetetni az embert. Minden hibájával együtt ritka rendes alak volt. Hallotta, hogy elesett a búr háborúban?

- Nem. Csupán annyit tudok róla, hogy eltűnt, s a neve többé nem szerepelt a színlapokon. Azt hittem, talán feladta a művészpályát, és állásba ment.

- Nem. Mindjárt az elején bevonult, és Ladysmithnél esett el... Amint ott várok a színészbejárónál, egyszer csak megjelenik. Mondom neki: „Harry, rúgjunk ki a hámból ma este. Mit

szólnál egy jó kis vacsorához Romanónál?” „Nem rossz ötlet - mondta -, várj meg itt, az előadásnak mindjárt vége, lemosom a festéket, és jövök.” Ahogy ránéztem, mindjárt jobban éreztem magam. Egy olyan lóversenyrajongó alakot játszott, s már maga a pepita öltönye, félrekapott keménykalapja, piros orra megnevetetett. Szóval megvártam az előadás végét, és ő már jött is. Elmentünk Romanóhoz.

„Éhes vagy?” - kérdezte.

„Farkasches” - mondtam, s igaz is volt.

„Ma nagyot mulatunk, ördög vigye a pénzt. Bill Terrisnek megmondtam, hogy a szívem választottját viszem vacsorázni, s mindjárt le is kapcsolom róla egy kisdéd summát.”

„Pezsgőt igyunk, jó?”

„Háromszoros hurrá!” - kiáltotta.

- Nem tudom, járt-e akkoriban Romanónál. Pazar hely volt. Oda jártak a színészek, lóversenyszakértők, a görölk a Gaietyből, mindenki, aki számított. És maga a Római! Harry persze ismerte, mindjárt odajött az asztalunkhoz, furcsán beszélt, törte az angolt, biztosan szándékosan, hogy szórakoztassa a vendégeit. De ha valakiről megtudta, hogy le van égve, azonnal kölcsönadott neki öt fontot.

„Hogy van a gyerek?” - kérdezte Harry.

„Jobban” - mondtam.

- Nem akartam az igazat megmondani. Hisz tudja, milyen furcsák a férfiak, sok mindent nem értenek meg. Tudtam, Harry szörnyen elítélne, ha kiderülne, hogy szegényke kiterítve fekszik a kórházban, s én vacsorázni megyek. Sajnálna is meg vigasztalna, de nekem most más kellett: nevetni akartam.

Rosie rágyújtott a kezében tartott cigarettára.

- Tudja, hogy van az ilyesmi. Előfordul, hogy mikor az asszony terhes, a férje nem bírja tovább, megy és keres magának egy másik nőt. Később, ha az asszony megtudja, és bámulatos, hogy milyen gyakran megtudja, se vége, se hossza a szemrehányásnak: hát éppen akkor csalta meg, amikor ő, mármint az asszony a pokol minden kínját végigszenvedte, hát ennél utolsóbb dolog nincs a világon. Olyankor én azt mondtam a feleségnek:

menj már, ne hülyéskedj. Nem azért csalt meg, mert nem szeret, vagy mert nem féltett rettenetesen, semmit se jelent az egész, csak idegek dolga. Ha nem lett volna ügy kiborulva, észébe se jutott volna ilyesmi. Tudom, mert magam is éreztem.

- Megvacsoráztunk, s Harry azt mondta: „No és mit szólnál?...”

„Mihez mit szólnék?”

- Akkoriban még nem táncoltak a lokálokban, éjszaka nem volt hova menni.

„Mit szólnál az én kis lakásomhoz? Felmennénk, és megnézegetnénk a fényképeket az albumban.”

„Nem bánom, tőlem mehetünk.”

- Tényleg parányi kis lakása volt a Charing Crosson, két szobácska, fürdőszoba, teakonyha. Odahajtottunk, s ott maradtam éjszakára.

- Másnap, mikor hazaérkeztem, Ted éppen reggelizett. Elhátaroztam, ha egy szót szól, faképnél hagyom. Bántam is én, mi lesz azután. Azelőtt is megkerestem a kenyerem, megkeresem, ha kell, ezután is. Ha egy rossz szót szól, összepakolok s megyek. De ő jöttömre csak felnézett, s így szólt:

„Éppen jókor érkeztél, most akartam megenni a te kolbászadagodat is.”

- Leültem, kitöltöttem a teáját. Ő pedig tovább olvasta az újságot. Megreggeliztünk, s együtt elmentünk a kórházba. Soha meg nem kérdezte, hol voltam. Nem is sejtettem, mi jár a fejében. Abban az időben hihetetlenül jó volt hozzám. Mert én nagyon elanyátlanodtam. Sehogy se bírtam megbékélni a sorssal, pedig Ted a világon mindent megtett, hogy megkönnyítse számomra az életet.

- És mit szólt a regényhez? - kérdeztem.

- Hát bizony megkavart, mikor rájöttem, hogy Ted eléggé pontosan tudta, mi történt azon az éjszakán. De ami leginkább meglepett, hogy beleírta a könyvébe. Az ember azt hinné, hogy ilyesmit igazán nem visz ki senki a világ elé. De maguk, írók, furcsa szerzetek.

Csörgött a telefon. Rosie leemelte a kagylót.

- Ó, maga az, Mr. Vanuzzi, milyen kedves, hogy felhív! Köszönöm, jól vagyok. Hogy nemcsak jó, hanem szép is? Jól, mondtam, de ha így értette, még jobb. Az én koromban az ember már vadászik a bókokra.

Csevegni kezdett. Hangja elárulta, hogy kacérkodik, sőt flörtöl telefonpartnerével. Nem nagyon figyeltem rá, s ahogy a beszélgetés mind hosszabbra nyúlt, én mindinkább a magam gondolataiba mélyedtem. Az író életén tűnődtem. Gyötrellemmel teli élet. Pályája kezdetén szegénység s a világ közönye kínozza, később, ha valamilyes sikerre vergődik, akkor is a vakvéletlen tartja a markában. Léte az állhatatlan közönségtől függ. Kénye-kedvére bánik vele az újságíró, aki interjúért üldözi, a fényképész, aki fényképezi, szerkesztők kéziratért s adóvégrehajtók jövedelmiadóért zaklatják, előkelőségek ebédre és intézmények titkárai előadásokra hívják, gyötrik a nők, mert feleségül akarnak menni hozzá, és gyötrik, mert el akarnak válni tőle, fiatalok autogramot, színészek szerepet és vadidegenek kölcsönt kérnek tőle, szenvelgő hölgyek házassági tanácsokért és nagy reményű ifjak irodalmi tanácsokért kínozzák, kényük-kedvükre bánnak vele ügynökök, kiadók, menedzserek, kullancsok, tisztelőik, kritikusok - és így bánik vele a saját lelkiismerete. Mégis, van egy kárpozlása: bármi nyomja a lelkét, kízó gondolat, barátja halála, viszonzatlan szerelem, sértett büszkeség vagy éppen annak az árulása, akit legjobban szeretett - csak papírra kell vetnie, feketén fehérre, legyen az egy történet témája vagy mazsola egy tanulmányban, mindenképpen kiírta magából, és elfelejti. Az író az egyetlen szabad ember.

Rosie letette a kagylót, és felém fordult.

- Az egyik lovagom volt. Este bridzsezni megyek, és felajánlotta, hogy eljön értem a kocsiján. Persze afféle digó, de igazán rendes alak. Régebben nagy fűszerüzlete volt New Yorkban, most már nyugalomba vonult.

- Nem megy férjhez megint, Rosie? - kérdeztem.

- Nem. - Mosolygott. - Nem mintha nem volna kihez. De így nagyon jól érzem magam. Az a véleményem, hogy öregemberhez

nem érdemes, fiatalhoz pedig az én koromban nevetséges. Szép életem volt, nem mulasztottam el semmit.

- És miért szökött meg George Kemppel?

- Hát, mindig szerettem. Régóta ismertem, már jóval Ted előtt találkoztunk. Persze eszembe sem jutott, hogy egyszer még a felesége leszek. Először mert házasember volt, és mert a pozíciója se engedte. Aztán egy nap eljött hozzám, s azt mondta, mindennek vége, csődbe jutott, néhány nap, s elfogatási parancsot adnak ki ellene, megy Amerikába, nem mennék-e vele? Ilyen körülmények között mit mondhattam? Csak nem engedhettem el egyedül a hosszú útra pénz nélkül, éppen őt, aki mindig olyan gavallér volt, saját házában lakott, s még fogatot is tartott? A munkától nem ijedtem én meg.

- Néha azt hiszem, ő volt az egyetlen férfi, akit tényleg szeretett.

- Lehet, hogy igaza van.

- És mondja, mit szeretett úgy rajta?

Rosie tekintetét lassan egy képre emelte. Szemben a falon függött, csak most vettem észre. Lord George nagyított fényképe volt faragott és aranyozott keretben. A kép röviddel Amerikába érkeztek után készülhetett, talán éppen házasságkötésük alkalmából. Lord George majdnem életnagyságban állt ott, hosszú, feszesre gombolt szalonkabátban, fején kackiásan félrekapott cilinderral, gomblyukában hatalmas rózsá és hóna alatt ezüstfejú sétapálca. A jobbujában tartott nagy szivarból füst karikázott. Hegyesre pödört, vastag bajusza fölött hetyke pillantással nézett a világba, egész lényéből szemtelen kihívás áradt. Nyakkendőjébe gyémánttal kirakott szerencsepatkót tűzött. Tetőtől talpig oly elegáns volt, mint egy kiöltözött kocsmáros a Derbyn.

- Megmondjam, mit szerettem rajta? - válaszolta Rosie. - Azt, hogy mindig olyan kifogástalan úriember volt.